

BALTIC LEGAL
SOLUTIONS

Ieguldījums Tavā nākotnē!

**Advokātu biroja
KRONBERGS & ČUKSTE**

7.nodevums

Valsts kancelejas konkursa

*“Publiskās personas dalības kapitālsabiedrībā mērķa,
nepieciešamības un statusa kritēriju izvērtējums”*

Rekomendāciju ziņojums

Rīga, 2012. gada 7. martā

Nodevuma sagatavošanā iesaistītie eksperti

Vineta Čukste	-	projekta vadītāja, Zvērināta advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” partnere
Kristīne Sakārne	-	vadošā eksperte juridiskajos jautājumos, Zvērinātu advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” zvērināta advokāte
Daina Beļicka	-	vadošā eksperte komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” partnere
Nauris Kļava	-	vadošais eksperts komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” izpilddirektors
Linas Dičpetris	-	vadošais eksperts komercsabiedrību vadības jautājumos ārvalstīs, SIA „Ernst&Young” partneris
Alfrēds Vanags	-	experts komercsabiedrību vadības jautājumos ārvalstīs, Baltijas Starptautiskā Ekonomikas Politikas Studiju Centra (BICEPS) direktors
Tālis Putniņš	-	experts komercsabiedrību vadības jautājumos ārvalstīs, Rīgas Ekonomikas augstskolas pasniedzējs, akadēmiskais pētnieks
Artis Jansons	-	experts komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” vecākais konsultants
Helēna Dombrovska	-	experte komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” vecākā konsultante
Jānis Strautmanis	-	experts komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” vecākais konsultants
Tīna Lūse	-	experte juridiskos jautājumos, Zvērinātu advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” juriste
Annija Mežinska	-	experte juridiskos jautājumos, Zvērinātu advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” juriste
Zane Veidemane-Bērziņa	-	experte juridiskos jautājumos, Zvērinātu advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” zvērināta advokāte
Marta Freimane	-	experte juridiskos jautājumos, Zvērinātu advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” juriste
Normunds Orols	-	experts juridiskos jautājumos, Zvērinātu advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” jurists
Aigars Strupiņš	-	Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektors
Renāte Strazdiņa	-	experte pakalpojumu analīzes jautājumos, SIA „Ernst&Young” vecākā projektu vadītāja

- Imants Felsbergs - eksperts pakalpojumu analīzes jautājumos, SIA „Ernst&Young” vecākais konsultants
- Dzintars Kalniņš - eksperts komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” konsultants
- Pēteris Miķelsons - eksperts komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” konsultants

Materiāls ir veidots ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda un Latvijas valsts finansiālu atbalstu 2007.-2013. gada ES fondu plānošanas perioda darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” aktivitātes „Administratīvo šķēršļu samazināšana un publisko pakalpojumu kvalitātes uzlabošana” projekta „Administratīvā sloga samazināšana un administratīvo procedūru vienkāršošana” ietvaros. Par materiāla saturu atbild Valsts kanceleja. 85 % no projekta finansē Eiropas Savienība ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību un 15 % Latvijas valsts budžets. Aktivitāti administrē Valsts kanceleja sadarbībā ar Sabiedrības integrācijas fondu.”

Satura rādītājs

Ziņojumā izmantotie saīsinājumi un skaidrojumi.....	6
I Starpziņojumos ietvertās analīzes kopsavilkums un galvenie secinājumi	8
1.1. Secinājumi par tiesiskā regulējuma sākotnējo motīvu izpēti.....	8
1.2. Secinājumi par ārvalstu prakses analīzi.....	14
1.3. Valsts dalības kapitālsabiedrībās analīze.....	20
1.4. Latvijas valsts uzņēmumu 2010.gada pārskats un metodoloģija turpmāko gada pārskatu veidošanai.....	25
1.5. Secinājumi par tiesu prakses analīzi.....	27
II Konceptuāls pamatojums valsts dalībai kapitālsabiedrībās.....	36
Šajā nodaļā ir sniegta augsta līmeņa rekomendācijas par pamatojumu valsts dalībai komercdarbībā. Šīs rekomendācijas ir ņemtas vērā, izstrādājot tālākās šī ziņojuma sadaļas.	36
2.1. Mērķis.....	36
2.2. Nepieciešamība	36
2.3. Priekšnoteikumi	38
2.4. Ierobežojumi	39
2.5. Ekonomiskā pamatotība	40
2.6. Atbilstība sabiedrības interesēm	41
2.7. Citi rādītāji ņemot vērā faktisko situāciju Latvijā, kā arī nākotnes nepieciešamību, iespējas un izaicinājumus, ar mērķi maksimāli nodrošināt sabiedrības labklājību	41
2.8. Turpmākā kapitālsabiedrību pārvaldība.....	44
III Kapitālsabiedrību iedalījums loģiskajos segmentos	49
3.1. Segmentu apraksts.....	49
3.2. Segmentu kopsavilkums	55
IV Kapitālsabiedrību pārvaldības modeļi un laika grafiks.....	56
4.1. Ieteikumi kapitālsabiedrību pārvaldībai	56
4.2. Ieteikumu ieviešana un pārvaldības alternatīvas	66
4.3. Pārvaldības alternatīvu kopsavilkums.....	105
4.4. Laika grafiks.....	118
V Ieteikumi procedūru vienkāršošanai un sloga samazināšanai.....	134
5.1. Būtiskākie identificētie problēmjautājumi no institucionālā un klientu viedokļa.....	134
5.2. Institūciju administratīvā sloga mazināšana.....	135
5.3. Klientu administratīvā sloga mazināšana	137
VI Starptautisko institūciju valsts komercsabiedrību korporatīvo pārvaldības standartu adaptācija Latvijas tautsaimniecības videi	142
6.1. ESAO izstrādātās vadlīnijas	143
6.2. Uz ESAO vadlīniju pamata veidotās vadlīnijas.....	147
6.3. Eiropas Komisijas Zaļā grāmata.....	151
6.4. Ārvalstu prakse korporatīvās pārvaldības principu ieviešanā.....	152
6.5. Piemērotāko korporatīvās pārvaldības vadlīniju ieteicamā adaptācija.....	153
Pielikumi	155

Ziņojumā izmantotie saīsinājumi un skaidrojumi

VPIeL	Valsts pārvaldes iekārtas likums
ES	Eiropas Savienība
LR	Latvijas Republika
PIL	Publisko iepirkumu likums
MK	Ministru kabinets
APL	Administratīvā procesa likums
EST	Eiropas Savienības tiesa (līdz 2009.gada decembrim – Eiropas Kopienu Tiesa)
EK	Eiropas Komisija
LESD	Līgums par Eiropas Savienības darbību (iepriekš Eiropas Kopienu dibināšanas līgums)
KS	kapitālsabiedrība
A1	Alternatīva 1
A2	Alternatīva 2
CI	Centrālā pārvaldības institūcija
EP	Eiropas Padome

Ilgtspējas indekss - ir stratēģisks vadības instruments, kas izstrādāts pamatojoties uz starptautiski atzītu metodoloģiju un kas palīdz identificēt darbības ilgtspēju un korporatīvās atbildības līmeni.

KS – Pielikumā norādītās valsts kapitālsabiedrības, kapitālsabiedrības, kurā valstij ir izšķiroša ietekmē. Papildus analizē iekļauta arī AS „Rīgas Siltums”.

Tirgus nepilnība (*market failure*) – situācija, kad tirgū pilnībā netiek vai nepietiekami tiek ņemtas vērā ekonomiskās darbības reālās vai sociālās izmaksas.

Tehniskā efektivitāte (*technical efficiency*) – preču ražošana par iespējami zemākām izmaksām (finansiāla un nefinansiāla rakstura), ņemot vērā visus ražošanā izmantotos resursus. Teorētiski ideālajā gadījumā ierobežotie resursi tiek izmantoti pilnībā efektīvi (bez zudumiem).

VPIL 88.panta 1.sadaļas punkti, kad publiskas personas var veikt komercdarbību:

- 1) ja tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā;
- 2) nozarē, kurā pastāv dabiskais monopols, tādējādi nodrošinot sabiedrībai attiecīgā pakalpojuma pieejamību;
- 3) stratēģiski svarīgā nozarē;
- 4) jaunā nozarē;

5) nozarē, kuras infrastruktūras attīstībai nepieciešami lieli kapitālieguldījumi;

6) nozarē, kurā atbilstoši sabiedrības interesēm nepieciešams nodrošināt augstāku kvalitātes standartu.

Ar terminu „privatizācija” šī ziņojuma II nodaļas ietvaros tiek saprasta kapitālsabiedrību daļēja vai pilnīga atsavināšanu un / vai pārdošana tā ekonomiskā kontekstā.

I Starpziņojumos ietvertās analīzes kopsavilkums un galvenie secinājumi

1.1. Secinājumi par tiesiskā regulējuma sākotnējo motīvu izpēti

1.1.1. Vēsturiskā tiesiskā regulējuma analīze

Analizējot tiesisko regulējumu, kas bija spēkā no Latvijas neatkarības atgūšanas līdz, tā saucamajai, komerciesību jomas reformai (skat. 1.1.2. sadaļu), ir izdarāmi šādi galvenie secinājumi:

- (1) Laika periodā no 1990.gada līdz aptuveni 2000.gadam netika pievērsta īpaša uzmanība jautājumam par to, kur novelkamas robežas valsts veiktajai uzņēmējdarbībai un vai vispār šādas robežas ir nepieciešamas. Šis jautājums netika regulēts nevienā normatīvajā aktā, izņemot likumu „Par pašvaldībām”, kurā pašvaldības uzņēmējdarbība tika ierobežota ar tās teritorijas saimniecisko un sociālo jautājumu risināšanai. Gluži otrādi: likumā „Par uzņēmējdarbību” valsts ir uzskatīta kā viens no uzņēmēju veidiem, kas ļauj domāt, ka tā ir brīva piedalīties uzņēmējdarbībā neierobežoti pēc saviem ieskatiem.
- (2) Lai gan šā perioda sākumā valsts rīcībā bija praktiski visa tautsaimniecība, ieskaitot kontroli pār valsts uzņēmumiem un uzņēmējdarbībām, ilgu laiku nebija adekvāta centralizēta tiesiskā regulējuma tam, kā valstij tās būtu jāpārvalda. Šāds regulējums parādījās tikai 1996.gadā ar likuma „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļu pārvaldi uzņēmējdarbībās” pieņemšanu, kurā tika noteikti vienoti vadības principi.
- (3) Pirmie mēģinājumi izveidot valsts pārraudzības un kontroles sistēmu pār saviem uzņēmumiem un uzņēmējdarbībām bija neveikli un lielā mērā arī neveiksmīgi. Tam traucēja divi galvenie faktori: pirmkārt, valsts uzņēmumu necaurspīdīgā pārvaldes sistēma, kas bija tieši šīs konkrētās uzņēmējdarbības formas raksturīgā iezīme; otrkārt, statūtsabiedrību pilnvarnieku institūta pakļaušana politiskajai ietekmei komplektā ar adekvāta kontroles mehānisma trūkumu pār tiem.
- (4) Apmēram aplūkojamā perioda vidū sākās visai nekontrolēta valsts pārvaldes uzdevumu nodošana valsts bezpeļņas organizācijām, kuras tika veidotas uz statūtsabiedrību (SIA un akciju sabiedrību) bāzes. Lai gan lielā daļā gadījumu konceptuāli tas bija pareizi, tomēr, nepastāvot vienotiem kritērijiem šo uzdevumu nodošanas pieļaujamībai, cilvēciskā faktora dēļ bieži vien šis process izgāja ārpus kontroles.

1.1.2. Komerctiesību jomas reforma

Veicot komerciesību reformas ietvaros izstrādātā normatīvā regulējuma analīzi, tika izdarīti šādi secinājumi:

- (1) Ir redzams, ka šajā periodā tika daļēji novērstas vairākas pirmā perioda kļūdas attiecībā uz valsts iesaistīšanos komercdarbībā un kapitāla daļu pārvaldes kārtību, tai skaitā:
 - 1) Komerclikumā tika precīzāk definētas dalībnieku (akcionāru) tiesības un notika atteikšanās no tādām nepārskatāmām uzņēmējdarbības formām kā valsts un pašvaldību uzņēmumi;
 - 2) Likumā „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” tika detalizēt noteikta valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību pārvaldes jautājumi;

3) Turpinājās komercdarbības nošķiršana no politisko partiju ietekmes, atsakoties no komercsabiedrību padomēm.

(2) Normatīvo aktu un tajā noteikto principu sistēma un juridisko institūtu kopums šajā sfērā ir adekvāts. To starpā, pastāv atsevišķas neskaidrības un kolīzijas, taču tās nav sistēmiskas problēmas, kuras varētu būtiski traucēt normālu sistēmas darbību. Praktiski visas konstatētās problēmas rodas nevis normatīvā regulējuma trūkumu, bet gan neadekvātas piemērošanas un cilvēciskā faktora dēļ.

(3) Kā rāda vēsture, viena no lielākajām problēmām ir bijusi valsts uzņēmumu un kapitālsabiedrību politizēšana. Ir ieteicams izstrādāt sistēmiskus pasākumus, kuri to novērstu. It īpaši būtu jāizvairās no politiskajām partijām pietuvinātu cilvēku virzīšanu kapitālsabiedrību amatos, kā arī iejaukšanos kapitālsabiedrības operatīvajā darbībā. Tā vietā ir jādarbina Komerclikumā un Civillikumā iestrādātos atbildības mehānismus. Savukārt personām (ierēdņiem), kuras veic kapitālsabiedrību dalībnieku sapulču funkcijas, ir precīzi jāzina ne tikai savi pienākumi, bet arī savu pilnvaru robežas.

(4) Lai sasniegtu iepriekšminēto mērķi cita starpā ir ieteicams izveidot sistēmu, kurā kapitāla daļu pārvaldnieka funkciju veicēju maiņa nebūtu pakļauta politiskajām pārmaiņām, piemēram, valdību maiņām u.tml.

(5) Pastāv liela iespējamība, ka valsts un pašvaldības, vismaz atsevišķos gadījumos, cenšas apiet Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktos publiskas personas komercdarbības ierobežojumus. Tādēļ īpaša uzmanība jāpievērš kritērijiem, pēc kuriem vērtējama kapitālsabiedrību atbilstība šiem ierobežojumiem. Ieteicams precizēt Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pantu, nosakot precīzākus kritērijus valsts iesaistīšanās komercdarbībā, jo pašreizējais formulējums, lai gan kopumā nav nepareizs, tomēr nav pietiekami precīzs: vairāki tajā nosauktie kritēriji savstarpēji pārklājas, radot iespēju iztulkot šo normu plašāk, nekā izriet no tās mērķa (sīkāk sk. tālāk pie rekomendācijām par VPIL 88. pantu). Turpat būtu jānosaka, ka valstij ir pienākums periodiski pārbaudīt, vai apstākļi, kuru dēļ valsts ir iesaistījusies komercdarbībā, nav izzuduši vai mainījušies.

1.1.3. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88. panta pirmās daļas apakšpunktu analīze

➤ VPIL 88. panta pirmās daļas 1. punkts – tirgus nespēja

(1) Publiska persona ir tiesīga veikt komercdarbību pamatojoties uz VPIL 88. panta pirmās daļas 1. punktu gadījumos, kad tirgus attiecīgajā nozarē (jomā) nespēj nodrošināt sabiedrības intereses.

(2) Sabiedrības interese publiskas personas komercdarbībā var izpausties dažādos veidos, tomēr tā gandrīz vienmēr būs pamatojama ar kādu no šādiem aspektiem: preces vai pakalpojuma pieejamība, adekvāta (atbilstoši sabiedrības maksāspējai) cena un nozares (jomas) būtiska ietekme uz katra indivīda ikdienu.

(3) Sabiedrības interese publiskas personas komercdarbības veikšanai nav pamatojama ar valsts iespējām tādejādi kontrolēt attiecīgās preces vai pakalpojuma nozari (tirgu). Valsts rīcībā ir citi instrumenti (normatīvo aktu izdošana, preces vai pakalpojuma licencēšana) ar kuriem var nodrošināt valsts kontroli pār nozari (jomu).

➤ **VPIL 88. panta pirmās daļas 2. punkts – dabiskais monopols**

(1) KS, darbojoties dabiskā monopola apstākļos, jāspēj sabalansēt sabiedrības interešu realizācija un peļņas gūšanas mērķis, tajā pašā laikā nodrošinot, ka neviens no šīm komponentēm neiztrūkst.

(2) Valstij jānodrošina regulāra to KS komercdarbības pamatojuma izvērtējums, kuru darbība privāto tiesību jomā attaisnojama ar VPIL 88. panta pirmās daļas 2. punktu, ar mērķi izvērtēt vai konkrētās KS darbība nozarē (jomā) ir attaisnojama, proti, vai valsts tādejādi nodrošina zemāko cenu precei vai pakalpojumam. Tāpat arī jāizvērtē, vai dabiskā monopola apsaimniekošana nav nododama privātā sektora rokās, sabiedrības interešu aizsardzību nodrošinot ar citiem publiskā sektora rīcībā esošiem instrumentiem.

(3) Gadījumā, ja KS, kura darbojas saskaņā ar VPIL 88. panta pirmās daļas 2. punktu, nespēj pašfinansēties, valstij būtu jāpārskata vai konkrētās funkcijas veikšana realizējama kapitālsabiedrības formā.

➤ **VPIL 88. panta pirmās daļas 3. punkts – stratēģiski svarīga nozare**

(1) Par valstij stratēģiski svarīgu nozari atzīstama tāda nozare, kura ietekmē valsts ekonomiskos, politiskos un sociālos aspektus un nodrošina valsts un/vai reģiona attīstību, kā arī valsts un/ vai reģiona konkurētspēju.

(2) Tas, ka valsts kādu nozari definējusi kā stratēģiski svarīgu, neliedz privātpersonām veikt komercdarbību šajā nozarē.

(3) Valstij nepieciešams veikt regulāru publiskas personas komercdarbības pamatojuma izvērtējumu, lai secinātu vai publiskas personas komercdarbība vēl joprojām ir pamatojama ar tai noteikto stratēģisko mērķi, vai KS ir vienīgais veids stratēģiskā mērķa realizācijai, kā arī, vai publiskas personas komercdarbība ir attaisnojusi tai uzlikto mērķi.

(4) Valstij jānosaka stratēģiski svarīgās nozares, jānedefinē to mērķi, kā arī jānosaka šo mērķu sasniegšanas posmus un mehānismus, proti, ar kādiem līdzekļiem un kādā veidā valsts plāno izpildīt noteiktos stratēģiskās nozares mērķus.

(5) Valstij jāizstrādā stratēģiski svarīgo nozaru plāns, kurš iezīmētu valsts redzējumu par esošo stratēģiski svarīgo nozaru attīstību nākotnē un noteiktu valsts redzējumu par nozarēm, kas nākotnē varētu tikt atzītas par stratēģiski svarīgām.

➤ **VPIL 88. panta pirmās daļas 4. punkts - jauna nozare**

Publiskas personas komercdarbība jaunā nozarē vienmēr būs pamatotajam arī ar kādu no VPIL 88. panta pirmās daļas 1., 2. un 3. apakšpunktos minētajiem kritērijiem, tāpēc nepieciešams izvērtēt, vai šo ir nepieciešams paturēt kā atsevišķu kritēriju VPIL 88. panta pirmās daļas redakcijā.

➤ **VPIL 88. panta pirmās daļas 5. punkts – nozare, kurā nepieciešami lieli kapitālieguldījumi**

Publiskas personas komercdarbība nozarē, kuras infrastruktūras attīstībai nepieciešami lieli kapitālieguldījumi vienmēr būs pamatojama arī ar kādu no VPIL 88. panta pirmās daļas 1., 2. un 3.

apakšpunktos ietvertajiem kritērijiem, tāpēc nepieciešams izvērtēt, vai šo ir nepieciešams paturēt kā atsevišķu kritēriju VPIL 88. panta pirmās daļas redakcijā.

➤ **VPIL 88. panta pirmās daļas 6. punkts – augstāka kvalitātes standarta nodrošināšanas nepieciešamība**

Publiskas personas rīcībā ir citi instrumenti, piemēram, tiesību aktu izdošana, ar kuru palīdzību iespējams regulēt sabiedrības interesēm atbilstoša kvalitātes standarta piemērošanu precēm vai pakalpojumiem. Tāpēc nepieciešams izvērtēt vai augstāka kvalitātes standarta nodrošināšana būtu uzskatāma par pietiekamu pamatojumu publiskas personas komercdarbības veikšanai. Tas būtu pieļaujams tikai gadījumos, kad tirgus nespēj nodrošināt pietiekami augstu kvalitātes standartu, tādējādi nenodrošinot sabiedrības intereses attiecīgajā jomā, taču šis kritērijs jau ir iekļauts VPIL 88. panta pirmās daļas 1. punktā.

➤ **Rekomendācijas par VPIL 88. panta pirmo daļu kopumā**

(1) Kopumā norma adekvāti regulē publiskas personas iesaistīšanās komercdarbībā pamatojumu. Nevar apgalvot, ka praksē pastāvošās piemērošanas problēmas būs iespējams novērst, izdarot likuma grozījumus. Daudz būtiskāka loma šīs tiesību normas piemērošanas problēmu risināšanā varētu būt citiem publiskajam sektoram pieejamiem instrumentiem:

- a. attiecīga iekšēja normatīva akta izdošana, piemēram, MK instrukcijas vai ieteikumu formā, kur tiktu detalizēta VPIL 88. panta piemērošanas metodika;
- b. kontroles mehānisma ieviešana, kas nodrošinātu, ka publiskā sektora KS dibināšanas tiesiskums, lietderība un efektivitāte tiek regulāri pārbaudīta no kādas neatkarīgas institūcijas puses;
- c. pienākuma paredzēšana publiskā sektora iestādēm, kuras darbojas kā KS kapitāla daļu turētāji, regulāri veikt pārvērtēšanu, vai attiecīgās KS darbība vēl joprojām ir tiesiski pamatota, lietderīga un efektīva.

(2) Varētu apsvērt dažu precizējošu rakstura grozījumu izdarīšanu VPIL 88. pantā:

- a. VPIL 88. panta pirmās daļas 4., 5., un 6. punkta dzēšana, jo tajos ietvertie kritēriji pārklājas ar VPIL 88. panta pirmajā daļā noteikto tirgus nepietiekamības kritēriju. Kā alternatīvu varētu minētos punktus grozīt, precizējot, ka tie var būt publiskajam sektoram piederošas KS dibināšanas pamatā tikai tad, ja uz attiecīgo kritēriju ir konstatēta arī tirgus nespēja;
- b. Būtu ieteicams arī pārvērtēt VPIL 88. panta pirmās daļas 2. punktā iekļautā kritērija – dabiskais monopols – paturēšanu likumā kā patstāvīgu komercdarbības uzsākšanas pamatu., izvērtējot, vai efektīvāk nav nodot dabiskā monopola apsaimniekošanu privātajam sektoram, sabiedrības intereses nodrošinot ar citiem valsts rīcībā esošiem instrumentiem. Arī dabiskā monopola gadījumā valsts iesaiste komercdarbībā būtu attaisnojama tikai tad, ja paralēli ir konstatējami vēl citi kritēriji – tirgus nepilnība vai stratēģiska nozare.

- c. Ņemot vērā minētos ieteikumus, VPIL 88. panta pirmajā daļā būtībā būtu paturami 2 patstāvīgi kritēriji, kas var būt par pamatu publiskas personas iesaistei komercdarbībā: (a) stratēģiska nozare, (b) tirgus nepilnība. Pie tam, attiecībā uz tirgus nepilnības kritēriju publiskajam sektoram vienmēr primāri būtu jāpatur prātā, ka pirms iesaistīšanās komercdarbībā, ir nepieciešams izvērtēt, vai publiskā sektora rīcībā nav instrumenti, ar kuriem ieinteresēt privāto sektoru darboties attiecīgajā nozarē.
 - d. Būtu jāparedz, ka VPIL 88. panta pirmajā daļā minētie kritēriji ir attiecināmi arī uz publiskas personas kapitālsabiedrībām, lemjot par meitas sabiedrību dibināšanu.
- (3) Izstrādājot metodiku par VPIL 88. panta piemērošanu, būtu ieteicams ņemt vērā tālāk minēto:
- a. paredzēt iestādēm pienākumu kā primāro veikt izvērtējumu, to attiecīgi dokumentāli fiksējot, vai publiskā sektora rīcībā nav citi – piemērotāki - instrumenti (normatīvais regulējums, nodokļu atlaides, tml.) kā alternatīva KS dibināšanai, ar kuru palīdzību nodrošināt sabiedrības intereses attiecīgajā jomā;
 - b. paredzēt kārtību, kādā pirms KS dibināšanas lēmuma pieņemšanas attiecīgajai iestādei jāveic tirgus izvērtējums, lai konstatētu to, vai pastāv tirgus nepilnība; Šim izvērtējumam būtu jāiekļauj arī pamatojums citu alternatīvu tirgus nepilnības novēršanas instrumentu nepiemērotībai sabiedrības interešu nodrošināšanai attiecīgajā jomā, kā rezultātā tiek konstatēts, ka KS dibināšana ir efektīvākais veids sabiedrības interešu nodrošināšanai;
 - c. paredzēt pienākumu ar noteiktu regularitāti veikt iepriekš minēto faktoru pārvērtēšanu un attiecīgi lemt par KS privatizācijas iespēju.

1.1.4. Valsts darbības privāto tiesību jomā motīvi, cēloņi un sekas. Sabiedriskā labuma (common public good) definīcijas izstrāde

➤ Valsts KS pastāvēšanas ekonomiskais pamatojums un iespējamie ieguvumi

(1) Galvenais ekonomiskais pamatojums valsts KS pastāvēšanai ir tirgus nepilnību novēršana, t.i., situācijas, kurās brīvā tirgus rezultāts attiecībā uz sabiedrības labklājības nodrošināšanu nav optimāls. Sabiedrības labklājība (*social welfare*) šajā kontekstā apzīmē visu sabiedrības locekļu kopējo labklājību. Sabiedrības labklājības maksimizēšana ir vispāratzīts princips, pēc kura ieteicams vadīties, izvērtējot valsts iejaukšanās alternatīvas.

(2) Būtiskākās tirgus nepilnības ir: (i) monopoli jeb konkurences trūkums; (ii) ārējās ietekmes jeb neparedzēti ražošanas vai patēriņa blakusefekti; un (iii) „sabiedriskās preces” (*public goods*). Sabiedriskās preces šajā kontekstā definē divas īpašības: (i) nav reāli vai vēlami izslēgt individuus no patēriņa (piemēram, nav reāli izslēgt individuus no tīras vides vai valsts drošības labumu baudīšanas); un (ii) viena indivīda patēriņš nemazina cita indivīda spēju precīzi patērēt (piemēram, indivīds, kas klausās radio raidījumu nemazina citu indivīdu spēju klausīties to pašu raidījumu).

(3) Vairumā valsts KS pastāvēšanas mērķi iederas iepriekš minētajās kategorijās pat tad, ja nav konkrēti minēti monopoli, ārējās ietekmes vai sabiedriskās preces. Piemēram: „stratēģiski” mērķi bieži netieši attiecas uz valsts drošības nodrošināšanu, kas ir sabiedriska prece; un jauno nozaru veidošana vai atbalstīšana ir pozitīvas ārējās ietekmes paveids.

(4) Novēršot tirgus nepilnības, valsts uzņēmumi var uzlabot sabiedrības labklājību.

(5) Tirgus nepilnības pastāvēšana nav pietiekams pamatojums valsts uzņēmumu pastāvēšanai, jo:

- (i) citu veidu valsts iejaukšanās var atkarībā no apstākļiem būt efektīvāka nepilnības novēršanā; un
- (ii) valsts uzņēmumiem (un valsts iejaukšanās kopumā) ir izmaksas un nepilnības, kas padara nevēlamu valsts iejaukšanos katrā tirgus nepilnības gadījumā, jo dažos gadījumos iejaukšanās var nodarīt vairāk ļauna nekā laba.

➤ ***Gadījumi, kuros valsts KS dibināšana ir vēlamais valsts iejaukšanās veids***

(1) Valsts iejaukšanās, lai novērstu tirgus nepilnības, var notikt vairākos veidos: (i) regulēšana; (ii) nodokļi/subsīdijas; (iii) netiešā valsts sagāde, piemēram, privātā sektora uzņēmumu piesaiste; un (iv) tiešā valsts sagāde, kas dalās valsts KS un citos juridiskos/organizatoriskos veidos, piemēram, aģentūrās, birojos, departamentos un ministrijās.

(2) Kopumā valsts sagāde visvairāk piemērota sabiedriskajām un jauktajām precēm (šķietami sabiedriskajām precēm). Lai gan valsts sagādi var izmantot arī kā risinājumu monopolu un ārējo ietekmju gadījumiem, regulēšana un nodokļi/subsīdijas ir attiecīgi vēlamākas alternatīvas, ja ar valsts sagādi saistītās izmaksas un neefektivitāte ir ievērojama.

(3) Tiešajai valsts sagādei (tajā skaitā valsts KS) tiek dota priekšroka salīdzinājumā ar privātā sektora piesaistīšanu, ja preces daudzumu vai kvalitāti ir grūti norādīt vai ja privātā sektora piesaistes līgumu uzraudzība un izpilde ir dārga.

(4) No visiem valsts tiešās sagādes organizēšanas un strukturēšanas veidiem valsts KS ir vispiemērotākais situācijām, kurās pastāv noietu ekonomiskais tirgus, valsts iejaukšanās mērķi ir salīdzinoši vienkārši, relatīvi liels uzsvars tiek likts uz finanšu mērķiem, nevis nefinanšu mērķiem, un ir vajadzības pēc inovācijām.

➤ ***Ekonomiskie ierobežojumi valsts KS izmantošanai un iespējamās nelabvēlīgās sekas***

(1) Viens no galvenajiem ierobežojumiem valsts KS izmantošanai par tirgus nepilnību novēršanas rīku ir tehniskā neefektivitāte salīdzinājumā ar privātā sektora komercsabiedrībām, t.i., to nespēja panākt minimālas izmaksas konkrētam ražošanas apjomam. Desmitiem gadu starptautiskas pieredzes liecina, ka privātie uzņēmumi, ko vada peļņas stimuli, nodrošina preces efektīvāk nekā valsts uzņēmumi, kuriem raksturīgi vāji vadības pasākumi, nelieli budžeta ierobežojumi, pretrunīgi un neskaidri mērķi un uzskaites trūkums.

(2) Valsts KS tehniskā neefektivitāte nodara kaitējumu indivīdiem dēļ augstākām cenām par precēm un/vai augstākiem nodokļiem nekā augstas tehniskās efektivitātes gadījumā.

(3) Tāpat kā jebkura cita valsts iejaukšanās, valsts KS var radīt neproduktīvu vai pat destruktīvu „rentes meklēšanas” (*rent seeking*) uzvedību¹.

(4) Valsts KS var izspiest privātā sektora investīcijas, pat ja privātā sektora uzņēmumi ir efektīvāki, jo valsts kā īpašnieks dod dažādas tiešas un netiešas priekšrocības.

(5) Valsts KS darbība var izraisīt sabiedrības labklājības samazināšanos, ja ieguvumi no tirgus nepilnības novēršanas nav pietiekami, lai atsvērtu tehniskās efektivitātes zaudējumus un citas nelabvēlīgās sekas. Šā iemesla dēļ ražošanu valsts KS formā vajadzētu atstāt tikai tirgus nepilnības gadījumiem.

➤ ***Gadījumi, kad valsts iesaiste komercdarbībā labvēlīgi iespaido sabiedrības labklājību***

Valsts KS ir lielāka iespēja būt noderīgiem sabiedrībai tad, ja: (i) tirgus nepilnība, kas pamato to pastāvēšanu, ir būtiska; (ii) citi valsts iejaukšanās veidi, piemēram, regulēšana, nodokļi/subsīdijas un privātā sektora piesaiste nav realizējami; (iii) valsts īpašuma tiesības un vadība tiek īstenotas tādā veidā, kas līdz minimumam samazina neefektivitāti sakarā ar starpniecības izmaksām; un (iv) valsts nepilnību un rentes meklēšanas risks ir zems.

➤ ***Citi secinājumi***

(1) Salīdzinājumam starp dažādām valstīm tas nozīmē, ka, ja tirgus nepilnības apjoms un iejaukšanās alternatīvu efektivitāte ir nemainīga, tad optimālajam valsts KS skaitam vajadzētu būt mazākam, ja to vadības mehānisms ir mazāk attīstīts, bet rentes meklēšanas un citu valsts nepilnību risks ir lielāks. Pamatojoties uz to, varētu iebilst, ka Latvijā vajadzētu būt mazāk valsts KS nekā, piemēram, Zviedrijā, tā kā šajā valstī valsts KS vadības mehānisms ir labāk attīstīts un valsts nepilnību un rentes meklēšanas risks ir mazāks (piemēram, zemāki uztvertās korupcijas rādītāji).

(2) Pamatojums ar tirgus nepilnību nozīmē, ka valsts KS noteikti jābūt nefinanšu mērķiem, un tāpēc to darbības rezultātus nevar vērtēt, izmantojot tikai finanšu rādītājus, kā to dara ar privātā sektora uzņēmumiem. Citiem vārdiem sakot, ja valsts KS būtu tikai maksimālas peļņas gūšanas mērķis, tad sabiedrības labākajās interesēs būtu, ja KS piederētu privātajam sektoram un tas to vadītu, lai izvairītos no resursu neefektīvas izmantošanas.

1.2. Secinājumi par ārvalstu prakses analīzi

1.2.1. Publisko tiesību subjekta dalības kapitālsabiedrībās mērķis un nepieciešamība

(1) Valstis ir noteikušas dažādus mērķus publiskas personas dalībai KS, tomēr, visos aplūkotojos piemēros skaidri iezīmējās vienots mērķis- sabiedrības interešu īstenošana.

(2) Valstis, nosakot publiskai personai piederošu KS mērķus, neaprobežojas tikai ar sabiedrības interešu īstenošanu, bet pieļauj, vai pat uzliek par KS pastāvēšanas priekšnosacījumu, peļņas

¹ Ar „rentes meklēšanas” uzvedību tiek saprasti individu, uzņēmumu un organizāciju centieni gūt privātu labumu no politisko procesu manipulēšanas vai ietekmēšanas.

gūšanas elementu valstij piederošās KS mērķos. Tādējādi secināms, ka publiskas personas komercdarbības mērķis var būt arī peļņas gūšana.

(3) Ārvalstu prakses analīze norāda, ka valsts KS veiksmīgai apsaimniekošanai valstij ir jābūt skaidri noteiktām vēlmēm, t.i., mērķiem, kādus valsts vēlas panākt veicot komercdarbību attiecīgajā nozarē (jomā).

(4) Publiskai personai piederošās KS veiksmīgai pārvaldīšanai valstis izstrādā politikas plānošanas dokumentus, kuros tiek noteikti valsts mērķi, veidi kā tos panākt caur valsts iesaisti komercdarbībā, attiecīgo KS mērķi un citi jautājumi, kas veicina valstij piederošo KS veiksmīgu pārvaldīšanu.

1.2.2. Publisko tiesību subjekta dalību kapitālsabiedrībās reglamentējošie normatīvie akti, to nosacījumi, stingrība, detalizācijas pakāpe

(1) Valsts kā kapitāla daļu turētājs var nodrošināt pilnīgu valsts pārvaldes funkciju un valsts KS uzraudzības funkciju nodalīšanu, izveidojot īpašu sabiedrību, kurai tiek uzticēta valstij piederošos kapitāla daļu kontrole. Šādas sabiedrības „pasīvu” uzraudzību veic iestāde, kas atbild par valsts finanšu resursiem;

(2) Valsts KS var pastāvēt un/vai tikt dibinātas pamatojoties uz vispārējo valstī pastāvošo tiesisko regulējumu vai uz īpaša likuma pamata. Īpašā likumā var tikt detalizēti noteikti tādi jautājumi kā valsts KS dibināšanas kārtība, organizatoriskā forma, uzraudzība un citi noteikumi;

(3) Ja valsts KS pamatuzdevums ir komercdarbības veikšana, uz to attiecināmas visas komerc tiesību normas, tomēr izejot no valsts KS īpašā statusa, valsts var noteikt izņēmumus atsevišķās jomās, piemēram, nodokļi, iepirkumi, jautājumi par maksātspēju u.c.;

(4) Atzīstot valsts KS un komersantu vienlīdzību, atsevišķas valstis normatīvajos aktos ir noteikušas, ka valsts KS nav priekšrocību pret citiem komersantiem;

(5) Valsts KS, kuru darbības mērķis ir sabiedrības interešu īstenošana, pastāv iespēja saņemt finansējumu no valsts, savukārt, tādām valsts KS, kuru galvenais mērķis ir komercdarbības veikšana, pieeja valsts finansējumam ir tādi pati kā jebkurai citai KS, piemēram, valsts galvojumu saņemšana;

(6) Valsts KS, īstenojot sabiedrības intereses, peļņas gūšanas nolūkā nav aizliegts darboties citās konkrētās nozares dažādās jomās, tādējādi iegūstot papildu finansējumu;

(7) Normatīvajos aktos un/vai politikas plānošanas dokumentos valsts var noteikt sev piederošo KS darbības mērķus un/vai intereses, kuras valsts KS ir jāīsteno;

(8) Atbilstoši Somijas praksei, valsts KS, kuras pamatmērķis ir sabiedrības interešu īstenošana, tiek izvirzīts arī otrs mērķis – peļņas gūšana. Gadījumā, ja šāda valsts KS nespēj realizēt vienu no tai noteiktajiem mērķiem, tiek izskatīts jautājums par konkrētās valsts KS nepieciešamību;

(9) Gadījumos, kad valsts KS mērķis ir noteikts peļņas gūšana, sabiedriskais labums izpaužas kā valsts ienākumi no valsts KS saimnieciskās darbības;

(10) Korporatīvie jautājumi valstij piederošās KS tiek regulēti ar dažādu dokumentu palīdzību, piemēram, vadlīnijas, kodeksi, labās prakses piemēri u.c.;

(11) Kāda regulējuma esamība palīdz organizēt valsts KS darbību, iekšējo pārvaldību, lēmumu pieņemšanu procedūru un citus korporatīvos jautājumus.

(12) Interesu definēšana valsts KS ļauj precīzi apzināties sasniedzamo mērķi un valstij uzraudzīt mērķa sasniegšanu;

(13) Valsts sev piederošās KS var pārvaldīt gan kā „aktīvs”, gan kā „pasīvs” īpašnieks, atkarībā no valsts KS uzstādītajiem mērķiem:

- kā „aktīvs” īpašnieks, ja par valsts KS mērķi izvirzītas sabiedrības intereses un to realizācija. Šādā gadījumā mērķu īstenošanu uzrauga attiecīgās nozares atbildīgā valsts pārvaldes iestāde;
- kā „pasīvs” īpašnieks, ja par valsts KS mērķi izvirzīta komercdarbība. Šādā gadījumā valsts KS darbību uzrauga centralizēta iestāde, kura nav saistīta ar konkrētu nozari, bet kura pārvalda finanšu un komercdarbības stratēģijas jautājumus;

(14) Valstij (valsts KS uzraugošās institūcijas personā) jebkurā brīdī ir tiesības pieprasīt un saņemt jebkādu informāciju par tai piederošo KS darbību. Šāds pienākums valsts KS sniegt informāciju var izrietēt no īpaša normatīvā akta, uz kura pamata valsts KS dibināta, valsts pārvaldes izdotiem noteikumiem vai cita specifiska regulējuma, kas attiecināms uz publiskai personai piederošu KS.

1.2.3. Valsts dalība KS

Kopumā, vērtējot analizē iekļauto valstu darījumus ar KS, kad valsts uzsāk vai palielina dalību KS, vērojama tendence, ka ārvalstu KS pārvaldībā tiek īstenota stratēģija, kuras rezultātā tiek paturēta vai palielināta kontrole tajās KS, kas valstiskā līmenī definētas kā tautsaimniecībai stratēģiski svarīgas.

Lielākajā daļā gadījumu tiek nodalītas tās KS, kas pilda kādu sociālu uzdevumu / risina kādu tirgus nepilnību no tām, kas pamatā darbojas komerciāla mērķa vadītās.

Viens no galvenajiem valsts uzdevumiem, pārvaldot KS, ir nodrošināt nodokļu maksātājiem maksimālu vērtības gūšanu no veiktajiem ieguldījumiem un nodrošināt aktīvu un profesionālu KS pārvaldīšanu. Šī iemesla dēļ ārvalstu praksē ir izplatīta tendence regulāri pārskatīt valstij piederošo aktīvu portfeli, kritiski izvērtējot, vai KS noteiktais uzdevums tiek atbilstoši pildīts un vai KS pārvalde ir pietiekami efektīva, lai sniegtu maksimālo labumu sabiedrībai.

Šādas izvērtēšanas rezultātā nereti vien tiek pieņemts lēmums samazināt vai pilnībā pārtraukt valsts dalību tajās KS, kas objektīvu iemeslu dēļ spētu efektīvāk strādāt privātu īpašnieku pārvaldībā. Tā rezultātā tiek paaugstināta KS konkurētspēja un tās atsavināšana nodrošina nepieciešamos finanšu līdzekļus citu valstij un sabiedrībai būtisku nozaru attīstībai vai procesu pilnveidošanai.

1.2.4. Kapitālsabiedrību ar valsts daļu peļņas gūšanas nosacījumi un ierobežojumi

Nosacījumus un ierobežojumus, ko, izvērtējot analizē iekļauto ārvalstu praksi, valsts nosaka KS saistībā ar peļņas gūšanu var iedalīt četrās kategorijās:

- valsts nosaka ārējos normatīvajos aktos noteiktu dividendēs izmaksājamo peļņas apjomu, nediferencējot KS pēc to saimnieciskās darbības;
- valsts atstāj jautājumu par dividendēs izmaksājamo peļņas apjomu KS kopējās pārvaldes komandas rīcībā, apstiprinot to akcionāru / dalībnieku sapulces laikā;
- valsts kā akcionārs ņem aktīvu dalību dividenžu politikas veidošanā, tādējādi arī peļņas nosacījumu noteikšanā;
- valsts apstiprina KS ilgtermiņa stratēģiju trim līdz pieciem gadiem, pēc kuras tiek noteikta dividendēs izmaksājamā peļņas daļa.

Ārvalstu prakse parāda, ka peļņas gūšanas nosacījumi galvenokārt saistīti ar KS noteikto dividendēs izmaksājamo neto peļņas apjomu. Svarīgi pieminēt arī to, ka valsts var būtiski ietekmēt peļņas gūšanu ar KS uzstādītajiem mērķiem un rezultatīvajiem rādītājiem.

Peļņas gūšanas ierobežojumi galvenokārt saistīti ar tarifiem, ko valsts līmenī nosaka sabiedriskā pakalpojumu regulētājs.

1.2.5. Kapitālsabiedrības ar valsts daļu iesaistīšanās citās kapitālsabiedrībās nosacījumi un ierobežojumi

- (1) Valstij piederošajām KS ir tiesības iesaistīties citās KS, ievērojot valstī noteikto vispārējo tiesisko regulējumu, izņemot gadījumus, kad valsts KS tas ir īpaši aizliegts;
- (2) Pārsvārā gadījumos valstīs nav regulēts jautājums par valsts KS tiesībām (nosacījumiem un ierobežojumiem) iesaistīties citās KS;
- (3) Valsts var izvirzīt priekšnosacījumus valsts KS dalībai citās KS, piemēram, sabiedrisku mērķu īstenošanai;
- (4) Atbilstoši Somijas praksei valsts KS pirms lēmuma pieņemšanas par kapitāla daļu iegūšanu citā KS, jāizvērtē:
 - investīciju ienesīgums;
 - investīciju pamatotība ar nacionāliem mērķiem;
 - kapitāla daļu turētāja iespējas ietekmēt sabiedrības darbību;
 - investīciju nozīme valsts KS kopējā portfeli;
- (5) Valsts var iesaistīties komercdarbībā, dibinot sabiedrību, kura ir kapitāla daļu turētājs citās KS. Ārvalstu praksē šādas sabiedrības iesaistās citās KS gan sabiedrības interesēs, gan peļņas gūšanas nolūkā;
- (6) Ārvalstu prakses piemēri liecina, ka ekonomiski veiksmīgākas ir tās valstij piederošās sabiedrības, kurām ir pietiekami liela autonomija lēmumu pieņemšanā (tai skaita attiecībā uz dalību vai dalības izbeigšanu citās KS), jo tās var efektīvāk reaģēt uz izmaiņām tirgū;
- (7) Pastāv valstis, kur gadījumos, kad valsts KS ir tiesības iesaistīties citās KS atbilstoši vispārējam tiesiskajam regulējumam, ir pienākums publiski sniegt informāciju par pieņemtā lēmuma motīviem;

(8) Atsevišķas valstis ir noteikušas, ka KS ar valsts kapitāla daļu ir tiesības iesaistīties vai dibināt KS tikai tādās nozarēs (jomās), kur darbojas pati KS.

1.2.6. Kapitālsabiedrības ar valsts daļu finansēšanas modelis, īpaši analizējot valsts budžeta līdzekļu un valsts garantiju piešķiršanas nosacījumus un kārtību

ES normatīvā bāze attiecībā uz valsts atbalsta sniegšanu attiecas uz visām ES valstīm.

Ārvalstu KS ir tādi būtiskākie finansēšanas avoti kā valsts piešķirti aizdevumi, nacionāla parādu fonda līdzekļi, dotācijas, ES fondu līdzekļi, komerc kredīti, emitētie vērtspapīri, līzings, iepriekšējo periodu nesadalītā peļņa, dažādu finanšu instrumenti u.c.

Finansēšanas modeļu izvēles kritēriji atšķiras ne tikai valstu valdību atšķirīgās pieejas dēļ, bet arī KS vadības stratēģijas un atšķirīgo iespēju dēļ.

Nemot vērā atšķirīgu finansēšanas līdzekļu nepieciešamības elastību, nepieciešamo apjomu, produktu un pakalpojumu pieprasījuma cikliskās izmaiņas gada laikā, ieteicams nodalīt tādas KS, kas pilda kādu speciālu uzdevumu (piemēram, valsts pārvaldes deleģētu) un saņem par to valsts finansējumu, un tās KS, kas darbojas komerciāla mērķa vadītās un nesaņem valsts dotācijas.

1.2.7. Publisko tiesību subjekta dalības kapitālsabiedrībās sekas – ietekme uz tirgu, ietekme uz publisko sektoru un tā funkcijām, šo kapitālsabiedrību darbības efektivitāte

Lai izvērtētu KS darbības efektivitāti pēc tam, kad valsts uzsākusi vai izbeigusi dalību tajā, ir jāanalizē vairāku gadu laika periods un jāņem vērā pasaules ekonomisko procesu ietekme. Jāatzīmē, ka nozares, kurā KS darbojas, pieprasījuma kritums, finanšu krīzes rezultātā, var būtiski ietekmēt finanšu rezultātus.

Nemot vērā, ka valsts vai privātā investora dalības uzsākšana visbiežāk ir saistīta ar ilgtermiņa mērķiem, lai izvērtētu KS efektivitāti, būtu jāapskata akcionāru struktūras maiņas ietekme pēc vismaz trīs līdz piecu gadu perioda.

Visbiežāk, lai tiktu novērotas būtiskas izmaiņas KS darbības efektivitātē, akcionāru struktūras izmaiņām jābūt radikālām. Privātā investora būtisks īpašumā esošais akciju palielinājums lielākajā daļā gadījumu maina KS efektivitāti ievērojamāk nekā, ja valsts pārņem KS savā īpašumā.

Saskaņā ar ārvalstu prakses pieredzes analīzi, liberalizējot vai mainot tirgus struktūru, valsts, turpinot aktīvi pārvaldīt atlikušos īpašumā esošos aktīvus, var sekmīgi konkurēt ar citiem tirgus dalībniekiem.

Lai KS efektivitāte saglabātos augstā līmenī, valstij būtu jābūt definētai stratēģijai KS pārvaldīšanā pēc dalības uzsākšanas.

Izvēloties privāto investoru, daļējas vai pilnīgas KS kapitāla daļu atsavināšanas rezultātā, būtu jāņem vērā šī investora piedāvātais ilgtermiņa investīciju plāns un priekšlikumi efektivitātes uzlabošanai, būtiski nesamazinot darbinieku skaitu. Atsavinot KS riska kapitāla fondiem, būtu jāņem vērā mērķis ar kādu šie fondi iegādājās KS, jo bieži šiem fondiem būtiskākais ir divu līdz

piecu gadu laikā palielināt KS vērtību un tad izdevīgi pārdot, pievēršot mazāku uzmanību KS izaugsmei ilgtermiņā.

Vērtējot ārvalstu praksi saistībā ar publisko tiesību subjekta dalību KS un to ietekmi uz tirgu, būtiski apskatīt gadījumus, kad valsts izbeidz / samazina savu dalību un kad valsts uzsāk / palielina savu dalību KS. Piemēram, vērtējot Igaunijas praksi, kad valsts (tāda paša ES regulējuma saistībā kā AS „Augstprieguma tīkls” tika atdalīts no Latvenego koncerna) uzsākusi atsevišķu dalību sadales KS Elering, nav redzamas būtiskas izmaiņas KS darbībā divus gadus pēc tam, kad valsts pārņēmusi šo KS atsevišķa pārvaldībā. Lai gan šobrīd ietekmi uz tirgu vēl ir grūti vērtējama, potenciāli tā vērtējama kā pozitīva. Apskatot citu piemēru, kas zināmā mērā ir aktuāls arī Latvijā, jo plānota pasta tirgus liberalizācija, proti, Deutsche Post gadījumu, kad Vācijā notika pasta tirgus liberalizācija, redzams, ka valsts kā izlēmīga un apņēmīga īpašnieka lēmums pakāpeniski samazināt dalību Deutsche Post un iesaistīt privātos investorus ir 11 gadu laikā būtiski palielinājis Deutsche Post ietekmi ārvalstu tirgos un palielinājis tādus rādītājus kā apgrozījumu un darbinieku skaitu. Lai gan valsts savu dalību Deutsche Post samazinājusi, privāto investoru piesaiste ir zināmā mērā negatīvi ietekmējusi konkurenci, jo Deutsche Post ir palielinājis savu tirgus daļu ārvalstīs, lai gan Vācijā tā tirgus daļa ir samazinājusies. Ka vēl viens piemērs minams Zviedrijas valdības lēmums izbeigt farmācijas monopola Apoteket bezkonkurences ietekmi tirgū. Trīs gadu laikā kopš Zviedrijas farmācijas tirgus ir ticis atvērts, šāda lēmuma ietekme uz tirgu ir bijusi pozitīva, jo šajā sektorā palielinājusies konkurence un līdz ar to arvien vairāk tiek apmierinātas klienta vēlmes, jo konkurenti vēlas piedāvāt pēc iespējas izdevīgākus nosacījumus klientiem. Papildus skatīt šī pētījuma ietvaros izveidotās ārvalstu prakses analīzes 7. sadaļu.

1.2.8. Kapitālsabiedrību ar valsts daļu vadības principi

Ārvalstu prakse liecina, ka iespējamās dažādas pieejas efektīvas vadības nodrošināšanā. Tomēr visām valstīm, kas veiksmīgi pārvalda savas KS, ir kopīga izpratne par to, ka valsts institūcijām ir jādefinē, ko tās vēlas sagaidīt no KS, kurās tās ir ieguldījušas savus līdzekļus.

No trīs pārvaldības modeļu veidiem – decentralizētā, duālā, centralizētā – visbiežāk tiek izmantots duālais vai centralizētais, veicot pakāpenisku pārvaldības centralizāciju. Valstis ir izveidojušas vai nu atsevišķu institūciju, vai arī uzticējušās KS portfeļa pārvaldi kādai no ministrijām. Arī tajās valstīs, kur valsts KS tiek pārvaldītas centralizēti, specifiski uzņēmumi, kur pilda kādu sociālo funkciju tiek atstāti / nodoti attiecīgo nozaru ministriju turējumā un pārvaldībā.

Vienlīdz izplatīta ir kopējā pārvalde un divu kārtu pārvalde, kurā nodalītas pārvaldes institūcijas (valdes) un uzraudzības institūcijas (padomes) funkcijas.

No apskatītajiem valstu piemēriem, aptuveni pusē gadījumu valsts KS vadības atalgojums bija zemāks nekā līdzīgās sfērās darbojošos privātos uzņēmumos. Pārējos gadījumos atalgojums bija līdzīgs, lai gan tas attiecas tikai uz tirgus konkurences apstākļos strādājošajām KS. Tajās KS, kuras veica kādu sociālu funkciju (tātad – kuru darbība netiek vērtēta tikai pēc finanšu rādītājiem), vadības atalgojums bija zemāks.

1.2.9. Eiropas Savienības līmeņa normatīvo aktu interpretācija (ES dalībvalstu gadījumā)

- (1) Valsts normatīvajos aktos var noteikt valsts atbalsta regulējumu, nemainot nosacījumus un gadījumus, kādos palīdzība no publiskiem resursiem tiek atzīta par valsts atbalstu atbilstoši ES tiesību normām, vai tas tiek piemērots tieši;
- (2) Saskaņā ar ES noteikumiem valsts atbalsts publiskai personai piederošai KS piešķirams pēc tādiem pašiem nosacījumiem, kā tas piešķirams jebkurai citai KS
- (3) Valsts atbalsts pieļaujams, ja tas atbilst LESD vai Vispārīgā grupu atbrīvojuma regulā noteiktajiem nosacījumiem²;
- (4) Atbilstoši tirgus ekonomikas investora principam (*market economy investor principle*) investīcijas valsts KS ir atļautas, ja tās tiek veiktas saskaņā ar tādiem nosacījumiem, saskaņā ar kuriem investīcijas KS veiktu arī privāts investors;
- (5) Tirgus ekonomikas investora tests ir veids kā noteikt valsts investīciju atbilstību tādiem nosacījumiem, saskaņā ar kuriem investīcijas veiktu arī privāts investors. Testā jāatbild uz šādiem jautājumiem:
 - Vai ir pierādāms, ka investīciju noteikumi ir līdzvērtīgi tiem, kādus pielietotu privāts investors?
 - Vai investīcijas nerada vai nevar radīt konkurences kropļojumus?
 - Vai netiek ietekmēta starpvalstu tirdzniecība?
- (6) Dažas valstis attiecībā uz noteiktu jomu liberalizāciju ir piemērojušas atkāpes, piemēram:
 - Somija pasta nozarē ir noteikusi *play or pay*³ principu;
 - Dānija pēc gāzes tirgus liberalizācijas ir veikusi strukturālas izmaiņas tirgū (apvienojot gāzes tirgus dalībniekus);
 - Zviedrija, liberalizējot pasta tirgu, ir ieviesusi īpašu nodevu, kas tiek piemērota konkrētās nozares dalībniekiem, lai nodrošinātu tādu sabiedrības interešu īstenošanu, kuras privātie tirgus dalībnieki nespēj vai nevēlas nodrošināt, piemēram, reģionālā sasniedzamība.

1.3. Valsts dalības kapitālsabiedrībās analīze

Lai gūtu pilnvērtīgu priekšstatu par valsts dalību KS, ieguldītajiem valsts resursiem, to atdevi, KS sniegtajiem pakalpojumiem, kā arī lai apkopotu datus, kas nepieciešami, lai izstrādātu

² Eiropas Komisijas (EK) Regula Nr.800/2008 (2008.gada 6.augusts) kas atzīst noteiktas atbalsta kategorijas par saderīgām ar kopējo tirgu, piemērojot Līguma 87. un 88.pantu (vispārējā grupu atbrīvojuma regula)

³ Piemērojot „play or pay” principu (ang.v. – spēlē vai maksā), komersantam tiek dota iespēja sniegt pakalpojumu pilnā apmērā. Atsakoties no pakalpojuma sniegšanas pilnā apmērā un izvēloties tikai tā daļu, komersantam par savu atteikšanos jāmaksā īpašs nodoklis, nodeva vai cits maksājums. Ar šī principa palīdzību valsts vai pašvaldība stimulē komersantu sniegt pakalpojumu visā tā apjomā, tomēr neierobežo tiesības atteikties no daļējas pakalpojuma sniegšanas. Parasti princips darbojas tajos gadījumos, kad komersantam izdevīgāk ir sniegt daļu pakalpojuma, samaksāt noteikto maksājumu nekā sniegt pakalpojumu pilnā tā apmērā.

priekšlikumus par turpmāko valsts dalību un kapitāla daļu pārvaldību analizē iekļautajās KS, tika veikta detalizēta KS analīze.

Informācija iegūta no KS veiktās aptaujas, KS mājas lapām, citiem publiski pieejamajiem informācijas avotiem, tiesību aktiem, kas attiecas uz KS, KS gada pārskatiem un intervijām ar atsevišķu KS kapitāla daļu turētājiem vai turētāju pārstāvjiem, kā arī KS vadības locekļiem.

Pētījuma ietvaros veiktā aptauja un iepriekš norādīto personu intervēšana veikta no 2011.gada septembra līdz 2011.gada decembrim.

KS tika analizētas šādu jomu ietvaros:

- vispārējā informācija par kapitālsabiedrībām;
- normatīvo aktu ietekme uz kapitālsabiedrību darbību;
- kapitālsabiedrību izveidošanas mērķis;
- kapitālsabiedrību darbība un deleģētie publiskās pārvaldes uzdevumi;
- kapitālsabiedrības resursi, dalībnieki un finansēšanas modelis;
- kapitālsabiedrību darbību raksturojošie rādītāji;
- tirgus struktūra un konkurence;
- sociālais devums;
- sniegtie pakalpojumi;
- administratīvais slogs;
- vadība.

Lai veicinātu kopējo KS pārvaldības efektivitātes uzlabošanu, ņemot vērā šī ziņojuma mērķi, atbilstoši šai analīzei, kā arī gadījumu analīzēm un informāciju, kas iegūta no KS aizpildāmajām anketām, tika identificēti problēmjautājumi atbilstoši analizētajām jomām un sniegtas rekomendācijas par katru no analizē iekļautajām sadaļām.

Nākamajos paragrāfos apkopoti šīs sadaļas ietvaros identificētie problēmjautājumi.

Problēmjautājumi par vispārējo informāciju:

- Ekonomikas ministrijas (EM) un Finanšu ministrijas (FM) lomas KS pārvaldībā un tautsaimniecībā daļēji tiešā vai netiešā veidā pārklājas;
- nozaru ministriju veiktais iekšējais audits, ir laikietilpīgs process un ne vienmēr sasniedz vēlamu rezultātu;
- pārvaldības kodeksa ieviešana un valdes, padomes locekļu un vadītāju iecelšanas procesa vadlīniju ieviešana attiecībā uz KS tiek apspriesta kā potenciāli nepieciešama.

Problēmjautājums par normatīvo aktu ietekmi:

- nepietiekamā mērā tiek pārvērtēti uzstādītie un spēkā esošie rīkojumi vai tiesību akti, kas ietekmē KS operatīvās darbības efektivitāti.

Problēmjautājumi par izveidošanas mērķi:

- vairākas KS, kas pilda deleģētus valsts pārvaldes uzdevumus, risina tirgus nepilnības un/vai sniedz sabiedriskus pakalpojumus, neatbilst kapitālsabiedrības juridiskajam statusam pēc būtības;

- šobrīd nav izstrādāti vienoti kritēriji, pēc kuriem izvērtēt KS meitas sabiedrību izveidošanas kārtību un nepieciešamību;
- faktiskie darbības virzieni ne visos gadījumos atbilst statūtos noteiktajiem darbības virzieniem.

Problēmjaudājumi par kapitālsabiedrību darbību un deleģētajiem uzdevumiem:

- nav definēti kritēriji pēc kuriem valsts pārvaldes deleģētos uzdevumus deleģē konkrētam šo uzdevumu izpildītājam;
- lielai daļai KS nav noteikti konkrēti finanšu un/vai rīcības mērķi, līdz ar to nav iespējams pilnvērtīgi izvērtēt KS darbību;
- būtiskai daļai KS nav ieviests skaidrs dalījums starp finanšu, nefinanšu mērķiem un deleģētajiem uzdevumiem/ funkcijām;
- daļai KS nav skaidri noteiktas mērķu izveides pieejas, proti, nepastāv vienoti kritēriji, nosakot KS sasniedzamos mērķus;
- KS darbības un mērķu izpilde netiek pietiekami izvērtēta.

Problēmjaudājumi par dividendēm:

- nosakot dividendēs izmaksājamo tīrās peļņas daļu, ne vienmēr tiek ņemti vērā būtiski aspekti, kas ietekmē KS finanšu struktūru un nākotnes attīstības plānus;
- KS neatkarīgi no darbības jomas noteikts minimālais dividendēs izmaksājamais tīrās peļņas apjoms;
- ne visām KS, kas maksā un no kurām tiek sagaidātas dividendes noteikti vienādi principi dividenžu apmēra noteikšanā, piemēram, daļa KS maksā noteiktu procentu no tīrās peļņas apjoma un daļa KS maksā pirms pārskata perioda sākuma noteiktu konkrētu naudas līdzekļu apjomu.

Problēmjaudājumi par ziedojumiem:

- ne visos gadījumos ziedojumu piešķiršanas process ir pietiekami atklāts un caurskatāms;
- ne visām KS, kas veic ziedojumus, ir skaidri definēta ziedojumu piešķiršanas politika;
- pastāv risks, ka KS ziedojumiem paredzētie līdzekļi var tikt iekļauti sniegto pakalpojumu tarīfos;
- lai arī ziedojumu piešķiršana tiek pamatota, lai uzlabotu KS tēlu un sabiedriskās attiecības (public relations), ne vienmēr ir skaidrs pašas KS ieguvums no veiktajiem ziedojumiem;
- nav pilnvērtīgas iespējas novērtēt ziedojuma nozīmīgumu un lietderīgumu.
- ziedojumiem atvēlēto līdzekļu sliekšnis, ar kuru sākot ziedojumi atbilstoši FM izstrādes stadijā esošajai koncepcijā⁴ minētajai summai tiek apstiprināti MK, ir salīdzinoši zems;
- ņemot vērā šī brīža nepilnības saistībā ar ziedošanas procesu, būtu jāizstrādā konkrēts rīcības modelis.

Problēmjaudājumi par finansēšanu:

⁴ Koncepcija par valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrību, kapitālsabiedrību, kurās valsts vai pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi ai kopumā pārsniedz 50 procentus, un kapitālsabiedrību, kurās vienas vai vairāku valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrību daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus dāvinājumu (ziedojumu) politikas uzlabošana (2011. gada 21. oktobris)

- atsevišķām KS netiek pilnvērtīgi ņemta vērā to sniegto pakalpojumu un izmaksu saistība ar piešķirto finansējumu;
- nosakot valsts finansējumu dažādu funkciju veikšanai, KS netiek atsevišķi izvērtētas un ņemtas vērā uz pakalpojumu sniegšanu attiecināmās mainīgās un fiksētās izmaksas – izmaksu struktūra, kas ietekmē pakalpojumu apjomu;
- tā kā atsevišķiem līdzīgiem sabiedriskajiem pakalpojumiem paredzētais finansējums tiek administrēts gan centralizēti, gan decentralizēti, var rasties situācija, ka šo pakalpojumu reģionālais nodrošinājums pārklājas;
- KS aizņemas finanšu līdzekļus no ārējiem finanšu avotiem (komercbankām), kas ne vienmēr nodrošina optimālu valsts līdzekļu izmantošanu ilgtermiņā, ņemot vērā kopējās izmaksas, kas valstij jāsedz saistībā ar finansējuma piesaisti;
- vairākām KS, kas sniedz sabiedriskus pakalpojumus (*public goods*) un pakalpojumus ar ārējām ietekmēm (*externalities*), būtisku daļu no kopējā finansējuma veido ziedojumi, ko sniedz citas KS;
- atsevišķām KS ir zems kapitāla pietiekamības rādītājs, kas var ietekmēt KS darbību.

Problēmjasutājumi par darbību raksturojošajiem rādītājiem:

- atsevišķu nozaru KS, iespējams, ir zema tehniskā efektivitāte;
- jāpārvērtē KS nepieciešamā kapitāla apjoms, lai nerastos situācija, kad valsts kapitāls netiek efektīvi izmantots;

Problēmjasutājumi par tirgus struktūru un konkurenci:

- tām KS, kas sniedz gan valsts finansētus/pasūtītus pakalpojumus, kā arī citus pakalpojumus brīvā tirgus konkurences apstākļos, nav skaidri noteikti izmaksu/ienākumu nodalīšanas principi starp valsts finansētiem un pārējiem pakalpojumiem;
- atsevišķās nozarēs, kurās iespējama/paredzēta tirgus liberalizācija, nav skaidri noteikta valsts pozīcija un KS darbība pēc liberalizācijas vai citām būtiskām strukturālām izmaiņām, turklāt kapitāla daļu atsavināšanas process ir laikietilpīgs, kura rezultātā būtiski var tikt ietekmēti tirgus apstākļi attiecīgajā nozarē;
- kapitāla daļu atsavināšanas process ir laikietilpīgs, kura rezultātā būtiski var tikt ietekmēti tirgus apstākļi attiecīgajā nozarē.

Problēmjasutājumi par sociālo devumu:

- virkne KS savos finanšu pārskatos un interneta vietnē nepublicē pietiekamu informāciju par savu darbību;
- lai gan atsevišķas KS veido ilgspējas pārskatus, lielākā daļa KS, kurām aktuāla ir korporatīvā atbildība un darbības ilgspēja, tādus neveic.

Problēmjasutājumi par pakalpojumiem

- netiek pietiekami izvērtēta nepieciešamība valstij turpināt sniegt konkrētus pakalpojumus, ja privātais sektors ir vai būtu ieinteresēts tos piedāvāt;

- veselības aprūpes nozarē nav noteikta dažādu veselības aprūpes iestāžu stratēģija un sniegto pakalpojumu loma veselības aprūpē kopumā (piemēram, reģionālo slimnīcu un universitātes slimnīcu loma un funkcijas);
- ne visi pakalpojumi tiek sniegti pietiekami efektīvi, lai nodrošināti ērtu pakalpojumu pieejamību klientam, efektīvi optimizētu izmaksas, kā arī pietiekami lietderīgi izmantotu personālu;
- KS, kas pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus un kuru pakalpojumu tarifi noteikti atbilstoši MK noteikumiem, nevar operatīvi pielāgot šo pakalpojumu cenu tirgus apstākļu ietekmē;
- atsevišķu KS pakalpojumu cena noteikta normatīvajos aktos;
- KS sniegtajiem pakalpojumiem, kas tiek finansēti no valsts budžeta, netiek detalizēti vērtēta to sniegšanas efektivitāte;
- ne visiem KS sniegtajiem pakalpojumiem ir pietiekami caurskatāms cenu veidošanas mehānisms;
- atsevišķiem KS pakalpojumiem cena ir atkarīga no saņemtā pakalpojuma apjoma, izmantošanas biežuma un cenas.

Identificētie problēmjautājumi par administratīvo slogu

- atsevišķos gadījumos pakalpojumu saņēmējiem jāsniedz papīra formāta iesniegumi;
- netiek pietiekami nodrošināts ģeogrāfiskais pakalpojumu pārklājums visā Latvijas teritorijā;
- atsevišķu pakalpojumu sniegšanā netiek pietiekami efektīvi izskatīts informācijas pieprasījums no citām valsts institūcijām;
- KS atskaites tiek pieprasītas līdzīgi kā iestādēm;
- nepietiekamā mērā tiek pārvērtēti noteiktie un spēkā esošie rīkojumi vai tiesību akti, kas ietekmē KS operatīvās darbības efektivitāti.

Identificētie problēmjautājumi par vadību

- šobrīd nav izveidota vienota KS valdes un padomes locekļu, kā arī augstāko vadītāju iecelšanas kārtība;
- atsevišķās KS darbojas nepilna laika valdes locekļi;
- atsevišķu nozaru KS valdes locekļi gada laikā bieži tiek nomainīti amatā;
- pārāk liela KS valdes locekļu mainība nenodrošina efektīvu KS nosprausto mērķu izpildi;
- nav vienoti kritēriji, pēc kuriem noteikt un izvērtēt KS valdes locekļu darbības efektivitāti atbilstoši formālam un skaidri noteiktam principu kopumam;
- KS vadības un citu darbinieku kvalifikācijas prasības tiek noteiktas līdzvērtīgi tirgus konkurencei un privātajam sektoram, bet ne vienmēr piedāvātais atalgojums ir atbilstīgs šīm prasībām, līdz ar to pastāv ierobežotas iespējas piesaistīt atbilstošus nozares speciālistus;
- atsevišķās KS, ņemot vērā kapitāldaļu turētāja pārziņā esošo KS nozares specifiku, nepieciešamību pieņemt operatīvus lēmumus, kā arī atbildības un risināmo jautājumu apjomu, Akcionāru sapulce kā vienīgā uzraudzības institūcija nav optimāla tām KS, kuras

- uzskatāmās par lielām un stratēģiski svarīgām (pēc bilances kopapjoma, neto apgrozījuma, peļņas, darbinieku skaita, pārvaldāmo līdzekļu apjoma), uzraudzības institūcija;
- ir liela starpība starp vidēju un lielu KS pēc aktīvu kopsummas un tiklīdz KS rādītāji pasliktinās ārējo apstākļu ietekmē, tad KS tiek piemēroti mazāka lieluma nosacījumi;
 - KS valdēs ir ļoti neliels ārvalstu ekspertu skaits.

1.4. Latvijas valsts uzņēmumu 2010.gada pārskats un metodoloģija turpmāko gada pārskatu veidošanai

1.4.1. 2010.gada pārskats

Valstij piederošo kapitālsabiedrību īpašumā ir ievērojami aktīvi, un šo kapitālsabiedrību vidū ir lielākie darba devēji valstī. Tādēļ valstij ir nepieciešams regulāri sekot līdzi tai piederošo kapitālsabiedrību darbības rezultātiem, lai veicinātu atbildīgu, efektīvu un uz rezultātiem vērstu kapitālsabiedrību vadību, kā arī palielinātu kapitālsabiedrību vērtību nākotnē.

Latvijas valstij pilnībā vai daļēji pieder ievērojams skaits kapitālsabiedrību, kam ir liela ietekme uz valsts ekonomiku. Ar 2010. gada valsts aktīvu pārskatu tiek turpināta 2009.gadā aizsāktā prakse vienkopos iekļaut informāciju par lielākajām kapitālsabiedrībām, kurās Latvijas valstij pilnībā vai daļēji pieder kapitāla daļas.

2010. gada valsts aktīvu pārskatā aplūkotas 74 kapitālsabiedrības. No tām valstij tiešā veidā 100% apmērā pieder 66 kapitālsabiedrības (neskaitot valsts kapitālsabiedrību meitas sabiedrības). Pārskatā iekļautas arī 4 valstij tieši piederošās kapitālsabiedrības, kurās valsts dalība ir no 50% līdz 100%. Papildus iepriekšminētajām kapitālsabiedrībām pārskatā iekļauta informācija par SIA „Lattelecom” un SIA „Latvijas Mobilais Telefons”, kuru valstij piederošo kapitāla daļu turētājs ir VAS „Privatizācijas aģentūra”, kā arī par AS „Citadele banka” un AS „Parex banka”, kuru akcionārs ir VAS „Privatizācijas aģentūra”. Papildus pārskatā iekļautajām kapitālsabiedrībām, valsts ir mazākuma akcionārs lielā daļā citu kapitālsabiedrību, kas nav iekļautas šajā pārskatā.

No pārskatā aplūkotajām kapitālsabiedrībām padziļināti analizētas 22 lielākās un nozīmīgākās kapitālsabiedrības. Analīzē un kopsavilkumos iekļauti konsolidētie finanšu dati par koncerna mātes sabiedrībām, iekļaujot informāciju par to meitas sabiedrībām, kas atsevišķi netiek skatītas.

Pārskata gadā pārskatā iekļauto valstij piederošo kapitālsabiedrību kopējais apgrozījums bija lielāks nekā iepriekšējā gadā un sasniedza 2,12 miljardus latu. Kapitālsabiedrību kopējā peļņa 2010.gadā bija 74 miljoni latu.

Arī visu pārskatā iekļauto kapitālsabiedrību aktīvu kopējais apjoms ir ticis palielināts. Ja 2009.gadā tas bija 7,51 miljards latu, tad 2010.gadā tas bija 8,09 miljardi latu.

Pārskata gada beigās valstij pilnībā vai daļēji piederošajos uzņēmumos bija nodarbināti vairāk nekā 50 tūkstoši strādājošo, kas ir apmēram 2 tūkstošiem mazāk kā iepriekšējā gadā.

Pēdējos gados ir būtiski palielinājies dāvinājumu (ziedojumu) apjoms, ko veikušas valstij piederošās kapitālsabiedrības ar finanšu ministra atļauju. 2010.gadā valsts kapitālsabiedrības veica ziedojumus 5,6 milj. latu apmērā.

1.4.2. Latvijas valsts uzņēmumu gada pārskata metodoloģija

Lai valsts uzņēmumu gada pārskats tiktu veidots pēc vienotiem kritērijiem, un pārskatā iekļautā informācija varētu tikt ērti apkopota, viegli salīdzināma un analizējama, šajā metodoloģijā aprakstīta pārskata sagatavošanas pieeja, kas būtu izmantojama turpmāko pārskatu veidošanai.

Pirms valsts uzņēmumu gada pārskata sagatavošanas būtiski izprast tā izstrādāšanas un publiskošanas nepieciešamību, kā arī identificēt gada pārskata mērķauditoriju. Turklāt svarīgi ir noteikt informācijas avotus, kas tiek ņemti par pamatu gada pārskata sagatavošanai, identificējot gada pārskata sagatavošanā iesaistītos dalībniekus, to atbildības jomas attiecībā uz informācijas pieprasīšanu, sagatavošanu, iesniegšanu, apkopošanu un salīdzināšanu, pārliecinoties, ka visā gada pārskata izstrādāšanas gaitā tiek pielietota vienota pieeja.

Gada pārskata par valsts īpašumā esošajiem uzņēmumiem veidošanas pamatā ir nepieciešamība apzināt esošo situāciju valsts uzņēmumos, to līdzšinējās un turpmākās darbības virzienus un mērķus, kā arī valsts uzņēmumu pārvaldību. Pārskata mērķis ir sniegt informāciju par valsts dalību uzņēmumos, par ieguldītajiem valsts resursiem, to atdevi, par uzņēmumu sniegtajiem pakalpojumiem, pamatdarbībām, kas nodrošina saražotās produkcijas realizāciju, kā arī informāciju par nozarēm, kurās darbojas valsts uzņēmumi.

Sagatavojot Latvijas valsts uzņēmumu gada pārskatu un padarot to publiski pieejamu, tiek ievērota citu valstu labās korporatīvās pārvaldības prakse, kur šādi pārskati tiek regulāri sagatavoti jau vairākus gadus, kā piemēram, Zviedrijā, Vācijā, Somijā, Lielbritānijā u.c. valstīs.

Tā kā Latvijas nodokļu maksātāji var tikt uzskatīti par netiešiem valsts aktīvu īpašniekiem, valstij ir jānodrošina regulāras informācijas pieejamība par valsts īpašumu, tā apjomu, pārvaldības efektivitāti u.c. svarīgiem aspektiem, kas saistīti ar valsts uzņēmumu pārvaldību un attīstību. Pārskata regulāra publicēšana nodrošinātu lielāku valsts uzņēmumu caurskatāmību, kas veicinātu sabiedrības uzticēšanos valstij kā valsts kapitāla pārvaldītājam, kas regulāri seko līdzi tai piederošo uzņēmumu darbības rezultātiem, ir ieinteresēts to darbības efektivitātes uzlabošanā un ilgtermiņa attīstības veicināšanā.

Gada pārskata mērķauditorija ir gan valsts pārvalde, gan investori, gan arī plašāka sabiedrība. Informācijas par situāciju valsts uzņēmumos nodrošināšana ir būtiska, ņemot vērā valsts pārvaldes iekšienē un publiskajā informācijas telpā vairākkārt izskanējušo un apspriesto jautājumu par to, vai valsts ir optimālākais valsts uzņēmumu pārvaldītājs. Par pamatu valsts dalības uzņēmumos izvērtēšanai būtu jāņem vērā tirgus nepilnību risināšana un VPIL 88.panta 1.sadaļas nosacījumi.

Latvijas valsts uzņēmumu gada pārskats būtu jā sagatavo kā vienots dokuments, ko izstrādā institūcija, kas noteikta kā atbildīgā iestāde par Latvijas valsts uzņēmumu gada pārskata sagatavošanu.

1.5. Secinājumi par tiesu prakses analīzi

1.5.1. Secinājumi par VPIeL 88. panta piemērošanas praksi

Pēc tiesu praksē pausto atziņu apkopošanas attiecībā uz publiskas personas iesaisti komercdarbībā, kā arī VPIeL 88. panta piemērošanas praksi, ir izdarāmi šādi secinājumi:

(1) Tiesu praksē tiek atzīts VPIeL nostiprinātais princips, saskaņā ar kuru publiskas personas uzdevums nav peļņas gūšana un nodarbošanās ar komercdarbību, tādēļ publiskas personas iesaiste komercdarbībā ir pieļaujama tikai īpašos izņēmuma gadījumos, kas šobrīd definēti VPIeL 88. panta pirmajā daļā;

(2) Publiskas personas iesaistes komercdarbībā galvenais mērķis nav peļņas gūšana, bet gan sabiedrības interešu realizēšana atbilstoši VPIeL 88. panta pirmās daļas prasībām. Tādējādi tradicionālais komercdarbības veikšanas mērķis – peļņas gūšana, ir modificēts vai pat aizstāts ar VPIeL norādītajiem mērķiem;

(3) Virknē gadījumu ir vērojama tendence, ka publiskas personas dibinātas kapitālsabiedrības lielākā daļa vai pat vienīgā funkcija praksē ir dažādu deleģēto pārvaldes uzdevumu izpilde, kā arī nozares uzraudzība vai pārvalde, kas neatbilst VPIeL 88. panta pirmajā daļā norādītajiem publiskas personas kapitālsabiedrības dibināšanas iemesliem. Kapitālsabiedrības dibināšanas mērķim būtu jābūt komercdarbības veikšanai, kamēr ar pārvaldi un administrēšanu jānodarbojas attiecīgām iestādēm. Tādējādi iestādēm periodiski būtu ieteicams pārvērtēt, vai vēl joprojām pastāv pamats jau nodibinātu kapitālsabiedrību pastāvēšanai un vai attiecīgo funkciju realizēšanai piemērotāka nebūtu kāda cita darbības forma. Savukārt, attiecībā uz jaundibinātām kapitālsabiedrībām, iestādēm ieteicams izvērtēt lietderības un likumības apsvērumus, dibinot kapitālsabiedrību, kuru paredzamā darbība lielā mērā vai pilnībā būs saistīta ar pārvaldi un administrēšanu, nevis saimnieciskās darbības veikšanu;

(4) Fakts, ka attiecībā uz kādu no publiskas personas kapitālsabiedrībām pastāv spēkā esoši tiesu nolēmumi par privatizācijas atteikuma pamatotību, automātiski nelegitimē šādas kapitālsabiedrības darbību VPIeL 88. panta kontekstā, jo vairākos nolēmumos tiesa norādījusi, ka tās kompetencē neietilpst iestādes veikto lietderības apsvērumu izvērtēšana attiecībā uz piemērotāko formu attiecīgo funkciju realizēšanai;

(5) Virknē gadījumu ir konstatējams, ka VPIeL iekļautie kritēriji iestāžu praksē tiek piemēroti formāli, bez nopietna izvērtējuma un pamatojuma, tādēļ būtu ieteicams izstrādāt metodiku, pēc kuras publiskas personas iestādēm būtu pienākums vadīties, pieņemot lēmumu par iesaisti komercdarbībā vai tās turpināšanu;

(6) Lemjot par publiskas personas iesaisti komercdarbībā vai šādas iesaistes turpināšanu, publiskai personai vienmēr būtu primāri jāizvērtē, vai tās rīcībā nepastāv citi instrumenti (normatīvo aktu izdošana, sertificēšana, kvalitātes standartu noteikšana), ar kuriem nodrošināt tos mērķus, kurus tā vēlas sasniegt iesaistoties komercdarbībā;

(7) Ņemot vērā, ka daļa VPIeL iekļauto jēdzienu ir uzskatāmi par ģenerālklausulām, bet daļa pazīmju prasa pietiekami nopietnu izpratni par tirgu vai arī attiecīgās nozares stratēģisko nozīmi,

būtu ieteicams nodrošināt, ka lēmumi par publiskas personas iesaisti komercdarbībā tiek pieņemti vai apstiprināti tādā pārvaldes līmenī, kur ir koncentrēts pietiekams kompetences apjoms. Tāpat arī būtu ieteicams izveidot kontroles mehānismu, kurš nodrošinātu gan attiecīgas iestādes, gan arī augstākas iestādes līmenī periodisku kontroli pār izveidotajām publiskas personas iestāžu kapitālsabiedrībām ar nolūku konstatēt to atbilstību VPiEL 88. panta prasībām;

(8) Izvērtējot kapitālsabiedrības dibināšanu atbilstoši VPiEL 88. panta pirmās daļas 1. punktam – tirgus nepietiekamība – iestādei būtu, jāizvērtē, vai ir pamats uzskatīt, ka, publiskai personai neiesaistoties komercdarbībā, ieinteresētajām personām, kurām pakalpojums varētu būt nepieciešams, tas nebūs pieejams par saprātīgu cenu, pienācīgā kvalitātē, ņemot vērā attiecīgo personu ģeogrāfisko izvietojumu.

(9) Izvērtējot kapitālsabiedrības dibināšanu atbilstoši VPiEL 88. panta pirmās daļas 2. punktam – dabiskais monopols, iestādei, atbilstoši tiesu prakses atziņām būtu nepieciešams konstatēt, vai attiecīgā saimnieciskā darbība ir saistīta ar tādu resursu izmantošanu, kuri principā nav pieejami citām personām vai ir ierobežoti, piemēram, elektropārvades tīkli, gāzes pievades tīkli, meža resursi, lidlauki, dzelzceļš, u.c. Tādējādi, publiskas personas pamatojums, iesaistoties komercdarbībā šādā situācijā būtu preces vai pakalpojuma pieejamības nodrošināšana visiem sabiedrības locekļiem par pieejamu cenu, atbilstošā kvalitātē, un šis mērķis varētu tikt apdraudēts, ja šie specifiskie resursi nonāktu privātā biznesa rokās. Taču jāatzīmē, ka publiskajam sektoram būtu ieteicams izvērtēt katrā konkrētā gadījumā, vai šo mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem instrumentiem.

(10) Izvērtējot kapitālsabiedrības dibināšanu atbilstoši VPiEL 88. panta pirmās daļas 3. punktam – stratēģiski svarīga nozare, iestādi jāņem vērā, ka šis jēdziens ir ģenerālklausula, kuras saturs katru reizi ir aizpildāms no jauna, vadoties pēc situācijas valstī un ņemot vērā politikas dokumentos, kā arī normatīvajos aktos ietvertu jēgumu. Ņemot vērā praksi vērojamas problēmas šī jēdziena piemērošanā no iestāžu puses, būtu ieteicams izstrādāt iestādēm saistošus metodiskus ieteikumus, pēc kuriem iestādēm vadīties, lai konstatētu konkrētas nozares stratēģisko nozīmi. Būtībā jautājums par nozares stratēģisko nozīmi būtu lemjams MK vai līdzvērtīgā līmenī, kur koncentrēta atbilstošā kompetence.

(11) Izvērtējot kapitālsabiedrības dibināšanu atbilstoši VPiEL 88. panta pirmās daļas 4. punktam – kapitālieguldījumu nepieciešamība, iestādei būtu jāpārlicinās, vai esošie tirgus dalībnieki tiešām nebūtu spējīgi un motivēti attiecīgos kapitālieguldījumus veikt;

(12) Izvērtējot kapitālsabiedrības dibināšanu atbilstoši VPiEL 88. panta pirmās daļas 6. punktam – nepieciešamība nodrošināt augstāku kvalitātes standartu, iestādei būtu jāpārlicinās, vai tirgus nespēj nodrošināt pietiekami augstu kvalitātes standartu, kā arī par to, vai augstāku kvalitātes standartu nav iespējams nodrošināt ar citiem administratīviem instrumentiem (piemēram, licencēšana, normatīvā regulējuma pieņemšana).

(13) Kopumā tiesu prakses analīze attiecībā uz VPiEL 88. panta pirmās daļas piemērošanu rāda, ka atsevišķi pantā minētie kritēriji nav uzskatāmi par tādiem, kas ir paši par sevi pamato un attaisno publiskas personas iesaistīšanos komercdarbībā. Pie šiem kritērijiem minami VPiEL 88. panta

pirmās daļas 4. – 6. punktā norādītie. Minētie kritēriji principā raksturu dažādus tirgus nepilnības gadījumus, kas kā publiskas personas komercdarbības pamats ir norādīts VPIL 88. panta pirmās daļas pirmajā punktā. Tādējādi ieteicams apsvērt minētās normas precizēšanu, dzēšot minētos kritērijus.

1.5.2. Secinājumi par publiskās personas kapitālsabiedrības darbības publisko un privāto tiesību jomā nošķiršanu

(1) Tiek uzskatīts, ka publiskas personas kapitālsabiedrība darbojas publisko tiesību jomā, ja konstatējams, ka pusēm nav līdzvērtīgas tiesības vienoties par tiesībām un pienākumiem, iespējām izmantot tiesību aizsardzības līdzekļus un citām būtiskām darījuma sastāvdaļām un tas izriet no publiskas personas kapitālsabiedrībai normatīvajos aktos vai citādi piešķirtajām pilnvarām.

(2) Tiktāl, ciktāl publiskas personas kapitālsabiedrība darbojas, realizējot valsts/ publiskās personas, tā saucamās, virskundzības pilnvaras, uzskatāms, ka attiecīgā publiskas personas dibinātā kapitālsabiedrība darbojas publisko tiesību jomā.

(3) Valsts (virskundzības) pilnvaras saistāmas ar dalību valsts varas īstenošanā un nozīmē ekskluzīvu tiesību, valsts varas privilēģiju vai koercitīvu (piespiedu) pilnvaru īstenošanu.

(4) Darbība publisko tiesību jomā atsevišķos gadījumos var izrietēt ne tikai no VPIL, bet arī citiem normatīvajiem aktiem, ja privātpersonai uzticēta īpaša funkcija saskaņā ar citu normatīvo aktu tiek īstenota publisko tiesību jomā.

(5) Šī aspekta praktiskā nozīme ir svarīga kontekstā ar publiskas personas atbildību par to kapitālsabiedrību darbību (skat. 15.3. nodaļas secinājumus).

1.5.3. Secinājumi par publiskās personas zaudējumu atlīdzināšanas pienākumu, veicot komercdarbību

(1) No aplūkotās prakses ir izdarāms secinājums, ka publiskas personas kapitālsabiedrībai darbojoties privāto tiesību jomā, publiskas personas atbildība par tai piederošās kapitālsabiedrības darbību ir norobežota. Respektīvi, kapitālsabiedrības par tās darbības vai bezdarbības rezultātā nodarītajiem zaudējumiem atbild ar savu mantu.

(2) Savukārt, ja publiskas personas kapitālsabiedrība darbojas publisko tiesību jomā un realizē publisko varu, tad pastāv risks, ka atbildība par šādas kapitālsabiedrības nodarītajiem zaudējumiem gulstas arī uz publiskās personas budžetu.

(3) Tādējādi ir izdarāms secinājums, ka publiskai personai, izvēloties darboties kapitālsabiedrības formā, ir rūpīgi jāizvērtē, vai šī ir lietderīgākā un efektīvākā darbības forma, ņemot vērā faktu, ka publiskas personas kontroles iespējas pār kapitālsabiedrības darbību ir ierobežotas ar rīkojumu došanu akcionāru/ dalībnieku sapulces līmenī, taču atbildības apjoms virknē gadījumu varētu nebūt ierobežots. Izvēloties dibināt kapitālsabiedrību, publiska persona izvēlas darboties caur institūtu, kurš ir iznests laukā no valsts pārvaldes vienotās sistēmas, tādējādi padarot to grūtāk pārvaldāmu,

kamēr atbildības apmērs par šāda salīdzinoši neatkarīga subjekta darbību virknē gadījumu nevar tikt norobežots.

1.5.4. Secinājumi par sabiedrības tiesībām uz informācijas atklātības samērojamību ar publiskas personas komercnoslēpuma un citu ierobežotas pieejamības informācijas aizsardzību

(1) Apkopojot aplūkotās tiesu nolēmumos iekļautās atziņas, ir izdarāms secinājums, ka fakts, ka publika persona ir izvēlējusies veikt darbību privāto tiesību jomā, t.sk., nodibinot kapitālsabiedrību, principā neizved šo darbības jomu no sabiedrības interešu loka. Tiesības saņemt informāciju par līdzekļu izlietojumu valsts pārvaldē ir Satversmē nostiprinātās personu pamattiesības.

(2) Ņemot vērā konstatētās problēmas attiecībā uz informācijas publiskošanu par publiskas personas kapitālsabiedrību darbību, būtu ieteicams pieņemt regulējumu, kurā publisku personu kapitālsabiedrībām tiek uzlikts pienākums regulāri publiskot noteiktu informāciju par tās darbību un līdzekļu izlietojumu. Tāpat būtu ieteicams izstrādāt saistošu skaidrojumu par komercnoslēpuma un ierobežotas pieejamības informācijas jēdzienu, lai novērstu kapitālsabiedrību nepamatotu atteikšanos publiskot tādu informāciju, kuru sabiedrībai ir tiesības zināt, aizbildinoties ar komercnoslēpuma vai ierobežotas pieejamības informācijas statusu.

1.5.5. Secinājumi par publisko iepirkumu procedūras piemērošanas nepieciešamība

Kopumā attiecībā uz publiskā iepirkuma jautājumiem ir izdarāms secinājums, ka joma ir pietiekami normatīvi regulēta, tai skaitā, Iepirkumu uzraudzības birojam izdodot attiecīgas vadlīnijas⁵. Uzsverama ir nepieciešamība vadīties pēc jaunākajām Eiropas Savienības tiesu prakses atziņām šajā jomā, jo, kā redzams, Eiropas Savienības līmenī šis jautājums tiek detalizēti pētīts, nepārtraukti attīstot un precizējot iepirkumu jomā piemērojamus principus.

1.5.6. Secinājumi par publiskas personas komercsabiedrības darbinieka rīcības tiesiskajām sekām (iespējamā valsts varas funkciju izpilde)

(1) Publiskas personas kapitālsabiedrības, kas principā ir privāttiesību subjekts, darbinieki konkrētās situācijās var tikt uzskatīti par publiskās varas pārstāvjiem.

(2) Pazīme, pēc kuras nošķirams publiskas personas kapitālsabiedrības darbinieka publiski tiesiskais vai privāttiesiskais raksturs, ir meklējama apstākli, cik brīvi trešās personas var ietekmēt sadarbības nosacījumus. Proti, vai publiskas personas komercsabiedrībai vai tās darbiniekiem, veicot savu darbību, normatīvajos aktos ir piešķirtas tiesības uzlikt trešajām personām, ar kurām tās

⁵Iepirkumu uzraudzības biroja 2011.gada 15.novembra vadlīnijas "Iepirkumu vadlīnijas sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem"

sadarbojas, obligātus pienākumus, un no otras puses, cik brīvi trešās personas var ietekmēt ar publiskas personas komercsabiedrību slēdzmo vienošanos noteikumus.

(3) Ar diviem minētajiem secinājumiem cieši saistīts ir publiskas personas un tai piederošās kapitālsabiedrības atbildības jautājums. Proti, kam iestājas atbildības pienākums situācijā, ja tiek konstatēts, ka publiskas personas kapitālsabiedrības darbinieks ir rīkojies kā publiskās varas pārstāvis (skat. 1.5.3. nodaļā norādītos secinājumus).

1.5.7. Secinājumi par jēdziena „tautsaimniecībā svarīgs objekts” piemērošanu

(1) Tiesas ieskatā jēdziena „tautsaimniecībā svarīgs objekts” saturs ir atvasināms no privatizācijas procesu reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem, kur likumdevējs ir noteicis tautsaimniecībā svarīgas nozares.

(2) Tiesa ir norādījusi uz diviem izvērtēšanas kritērijiem, lai konstatētu, ka objekts ir uzskatāms par tautsaimniecībā svarīgu:

- 1) objekta nepieciešamība valsts pārvaldes funkciju veikšanai; vai
- 2) objekta nepieciešamība komercdarbības veikšanai.

(3) Ņemot vērā minēto, var secināt, ka par tautsaimniecībā svarīgu ir uzskatāms tāds objekts, kas valstij nepieciešams svarīgu sabiedrības interešu nodrošināšanai, vai nu darbojoties pārvaldes formā, vai arī komercdarbības formā.

(4) Ņemot vērā VPIL 87. un 88. panta regulējumu, attiecībā uz otro kritēriju – objekts nepieciešams komercdarbības veikšanai, lai atzītu, ka objekts ir uzskatāms par tautsaimniecībā svarīgu, būtu nepieciešams konstatēt, ka attiecīgā komercdarbība atbilst kādam no VPIL 88. panta pirmajā daļā ietvertajiem kritērijiem.

(5) Jēdziens „tautsaimniecībā svarīgs objekts”, mūsaprāt, ir cieši saistīts arī ar tālāk 1.5.8. nodaļā aplūkoto „vispārīga tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojuma” jēdzienu, tādējādi attiecībā uz šī jēdziena piemērošanu būtu ieteicams ņemt vērā arī nākamajā nodaļā izdarītos secinājumus, īpaši gadījumos, kad publiska persona piešķir finansējumu rīcībai ar tautsaimniecībā svarīgu objektu, neatkarīgi no tā, vai šī rīcība notiek caur publiskas personas iestādēm, vai kapitālsabiedrībām.

1.5.8. Secinājumi par jēdziena „vispārīgs tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojums” (service of general economic interest) piemērošanu

(1) „Vispārīgas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojuma” definīcija ir būtiska ES valsts atbalsta regulējuma kontekstā. Proti, atbilstoši LESD 107. pantam, publiskas personas veikta vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu finansēšana netiks uzskatīta par valsts atbalstu.

(2) Publiskas personas veikta kapitālsabiedrības sniegto vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu finansēšana netiks uzskatīta par valsts atbalstu LESD 107. panta izpratnē, pastāvot šādām četrām kumulatīvām pazīmēm: 1) sabiedrībai ir skaidri definēts pienākums sniegt vispārīgas

tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu; 2) finansējums ir ticis piešķirts objektīvā un caurspīdīgā veidā; 3) sabiedrības noteiktās kompensācijas apmērs nedrīkst pārsniegt izdevumus, kas saistīti ar attiecīgā pakalpojuma sniegšanu; 4) ja pakalpojumu sniedzējs netiek noteikts publiskā iepirkuma ceļā, publiskai personai ir jānodrošina mehānisms, saskaņā ar kuru sabiedrībai maksājamās kompensācijas apjoms ir noteikts, pamatojoties uz tādu izmaksu analīzi, kuras sagaidāmas tipiskai sabiedrībai, kura tiek labi pārvaldīta un kurai ir adekvāts aprīkojums.

(3) Vispārējais tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojums, atbilstoši ES tiesas judikatūrai, ir tāds pakalpojums, kam, salīdzinājumā ar citu saimniecisko darbību, ir īpašas pazīmes. Detalizētāku definīciju Eiropas Savienības tiesa nav sniegusi, atzīstot dalībvalstu rīcības brīvību, šo pakalpojumu definēšanā, tomēr, nosakot, ka valsts definīcija var tikt apstrīdēta acīmredzamas kļūdas gadījumā.

(4) Pilnvarojumam veikt vispārējais tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu ir jābūt sniegtam ar valsts varas izdotu tiesību aktu, jēdzienu „tiesību akts” tulkojot plaši, t.sk., uz līguma pamata un tml.

(5) Ņemot vērā Eiropas Savienības tiesībās atzīto „uzņēmuma” definīciju (skat. 9. nodaļas secinājumus), tiek atzīts, ka vispārējais tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojums var sniegt jebkura organizācija, tai nav obligāti jābūt valstij piederošai kapitālsabiedrībai, tā var būt arī cita veida organizācija, piemēram, aģentūra, vai arī privāttiesību subjekts.

(6) Secinājumus par publiskā iepirkuma procedūras piemērošanas nepieciešamību, izvēloties pakalpojumu sniedzēju, lūdzam skatīt Starpziņojuma 5. nodaļā.

(7) Valstī būtu jābūt noteiktām kompetentajām institūcijām, kuras drīkst definēt, kas ir uzskatāms par vispārējais tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu, kā arī skaidri noteiktam mehānismam, kura institūcija un kādas procedūras ceļā izvēlas subjektus, kuriem tiek uzticēta šādu pakalpojumu sniegšana. Tāpat arī būtu jābūt centralizētam regulējumam attiecībā uz finansējuma piešķiršanas, kā arī pakalpojuma kompensācijas noteikšanas metodiku, lai tā atbilstu ES valsts atbalsta piešķiršanas nosacījumiem.

(8) Gadījumā, ja publiska persona lemj par iesaistīšanos komercdarbībā, lai nodrošinātu vispārējais tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojuma sniegšanu, tai jāpārlicinās, ka tas atbilst kādam no VPIL 88. panta pirmajā daļā ietvertajiem kritērijiem.

1.5.9. Secinājumi par publisko personu komercdarbības atbilstība Eiropas Savienības un nacionālajos tiesību aktos noteiktajai valsts atbalsta piešķiršanas kārtībai

(1) Par „uzņēmumu” Eiropas Savienības konkurences tiesību kontekstā tiek uzskatīta jebkura organizācija, kura ir iesaistīta ekonomiskās aktivitātēs, neatkarīgi no tās juridiskā statusa un finansējuma veida.

(2) Valsts kapitālsabiedrība, kura nepilda tikai valsts varas funkcijas un prerogātas var tikt atzīta par valsts atbalsta saņēmēju LESD 107.panta izpratnē. Par valsts varas funkciju un prerogātu pildīšanu šajā kontekstā Eiropas Savienības tiesa ir atzinusi, cita starpā tādas aktivitātes, kuras, cita starpā, ir saistītas ar armiju un policiju; gaisa satiksmes kontroles sistēmu uzturēšanu un

uzlabošanu; piesārņojuma uzraudzību; kriminālsodu izpildīšanas sistēmas organizēšanu, finansēšanu; dzelzceļa infrastruktūras būvniecības finansēšanu un uzraudzību.

(3) Gan publiskai personai pašai, gan arī publiskas personas kontrolētām kapitālsabiedrībām, iesaistoties jebkāda veida ekonomiskās aktivitātēs sadarbībā ar privātiem investoriem, ir jāizvērtē šādu darbību atbilstība valsts atbalsta piešķiršanas noteikumiem, jo publiskas personas kapitālsabiedrība Eiropas Savienības tiesību kontekstā var tikt kvalificēta ne tikai kā valsts atbalsta saņēmēja, bet arī kā valsts atbalsta sniedzēja.

(4) Lai noteiktu, vai situācijas, kad publiska persona (arī ar tai piederošu kapitālsabiedrību starpniecību) veic iemaksu sabiedrību kapitālā, piešķir aizdevumus vai iegādājas kapitāla daļas, nav kvalificējama kā valsts atbalsts, ir nepieciešams izvērtēt, vai identiskā situācijā privāts investors būtu rīkojies tāpat, kā valsts.

(5) Ņemot vērā faktu, ka publiska persona, darbojoties gan caur tās iestādēm, gan arī caur publiskas personas kapitālsabiedrībām var tikt kvalificēta kā valsts atbalsta sniedzējs, ir nepieciešams centralizēti regulēt, pēc kādas metodikas publiskas personas kapitālsabiedrībām būtu jāizvērtē to ieguldījumu veikšana un finansējuma piešķiršana citām personām, lai pārliecinātos par tirgus investora principa ievērošanu to darbībā. Minētais būtu attiecināms arī uz gadījumiem, kad publiska persona piešķir finansējumu tai piederošām kapitālsabiedrībām. Piemērotā forma varētu būt instrukcijas izdošana par Komerccarbības valsts atbalsta likuma piemērošanu.

1.5.10. Secinājumi par publisko personu komercdarbības atbilstība Eiropas Savienības un nacionālajos tiesību aktos noteiktajiem tirgus dalībnieku apvienošanās principiem

(1) Publiskas personas, neatkarīgi no tā, vai tās veic ekonomiskas aktivitātes kapitālsabiedrības formā, vai citā, ir pakļautas ES tirgus dalībnieku apvienošanās noteikumiem; „Uzņēmuma” definīciju Eiropas Savienības konkurences tiesību kontekstā lūdzam skatīt 9. nodaļā.

(2) Apvienojoties divām vai vairākām vienai valstij piederošām kapitālsabiedrībām, darījums tiks uzskatīts par iekšēju restrukturizāciju, nevis apvienošanu, ja vien nebūs iespējams konstatēt, ka minētās kapitālsabiedrības bija atšķirīgu ekonomisko vienību sastāvdaļa, kurām ir bijušas neatkarīgas lēmumu pieņemšanas tiesības.

1.5.11. No tiesu prakses analīzes izrietošās rekomendācijas

(1) Tiesu prakses analīze rāda, ka publiskas personas darbība kapitālsabiedrības formā ir rūpīgi apsverams jautājums, jo kapitālsabiedrība ir patstāvīga juridiska persona, kura neietilpst vienotajā valsts pārvaldes sistēmā, līdz ar to publiskas personas kontroles iespējas pār šādas kapitālsabiedrības darbību ir ievērojami ierobežotākas salīdzinājumā ar kontroli pār iestādēm. Savukārt, publiskas personas atbildība par kapitālsabiedrības darbību ne vienmēr būs ierobežota, jo atbilstoši VPIL 44. panta pirmajai daļai, gadījumos, kad publiskas personas kapitālsabiedrība/ tās darbinieki nodara zaudējumus trešajām personām, rīkojoties publisko tiesību jomā, atbildība

gulstas uz publiskas personas budžetu. Minētais ir viens no aspektiem, kādēļ ir ļoti svarīgi izvērtēt publiskas personas KS dibināšanas pamatotību un lietderību, kas ir cieši saistīts ar VPIL 88. panta pareizu piemērošanu.

(2) Tiesu prakses analīze rāda, ka VPIL 88. panta pirmajā daļā paredzētie kritēriji praksē nereti tiek piesaukti formāli un nepamatoti. Tādēļ būtu nepieciešams izdot iestādēm saistošas VPIL 88. panta piemērošanas vadlīnijas (MK instrukcijas vai ieteikumu formā), kurās tiktu nostiprināti šādi galvenie principi:

- 1) Publiskas personas darbības mērķis nav peļņas gūšana un nodarbošanās ar komercdarbību, tādēļ iesaistīšanās komercdarbībā ir pieļaujama tikai īpašos izņēmuma gadījumos, kuri paredzēti likumā;
- 2) VPIL neparedz publiskas personas kapitālsabiedrības dibināšanu valsts pārvaldes uzdevumu pildīšanai, kapitālsabiedrības dibināšanas mērķis ir komercdarbības darbības veikšana. Tādēļ, atbilstoši šobrīd spēkā esošajam normatīvajam regulējumam, praksē nebūtu attaisnojama tādu KS pastāvēšana, kuras neveic komercdarbību, jeb, precīzāk, kuras nodarbojas ar pārvaldi, nevis komercdarbību;
- 3) Lemjot par KS dibināšanu, publiskai personai vienmēr, neatkarīgi no potenciālā dibināšanas iemesla, vispirms jāveic izvērtējums, vai pastāvošo tirgus nepilnību nav iespējams novērst ar citiem instrumentiem (normatīvais regulējums, nodokļi, tml.);
- 4) Lai pieņemtu lēmumu par KS dibināšanu tirgus nepilnības dēļ, publiskai personai tirgus izpētes rezultātā jākonstatē kāds no tālāk minētajiem tirgus nepilnības gadījumiem, kuru iestāšanās risks pastāv, publiskai personai neiesaistoties komercdarbībā: (a) tirgus nenodrošina pakalpojuma/ preces pieejamību par saprātīgu cenu; (b) tirgus nenodrošina pakalpojumu/ precī pietiekamā kvalitātē; (c) tirgus nenodrošina pakalpojuma/ preces pieejamību konkrētā ģeogrāfiskā tirgū; (d) tirgus nav spējīgs nodrošināt nepieciešamos kapitālieguldījumus; (e) konkrētas preces vai pakalpojuma tirgū vispār nav;
- 5) Lemjot par KS dibināšanu stratēģiski svarīgā nozarē, iestādei no normatīvajiem aktiem vai vismaz politikas dokumentiem jākonstatē fakts, ka nozare ir atzīta par stratēģiski svarīgu. Minētajiem normatīvajiem vai politikas dokumentiem jābūt apstiprinātiem MK līmenī;
- 6) Lemjot par KS dibināšanu, tādēļ, ka pastāv dabiskais monopols, publiskai personai būtu jāpārlicinās, vai nepastāv iespēja šo monopolu nodot privātā sektora apsaimniekošanā, publiskajam sektoram atstājot tikai regulējošu funkciju. Attiecībā par dabisko monopolu kā patstāvīgu kritēriju publiskas personas iesaistei komercdarbībā, lūdzam skatīt arī ieteikumus pie VPIL 88. panta pirmās daļas analīzes (1.1.3. nodaļā);
- 7) Iestādēm jānosaka pienākums regulāri pārvērtēt, vai praksē darbojošos kapitālsabiedrību darbības pamats vēl joprojām pastāv un attiecīgi lemt par darbības turpināšanu vai privatizāciju.

(3) Ieteicams izvērtēt grozījumu izdarīšanu VPIL 88. panta pirmajā daļā, izslēdzot no normas tādas publiskas personas iesaistīšanās komercdarbībā kritērijus, kas nevar kalpot kā patstāvīgi pamati publiskas personas komercdarbības uzsākšanai. Pie šiem kritērijiem minami VPIL 88. panta pirmās

daļas 4. – 6. punktā norādītie kritēriji, kas būtībā raksturo dažādus tirgus nepilnības aspektus, tādējādi, paturot tos likumā kā atsevišķus kritērijus, tiek radīta vieta piemērošanas problēmām.

(4) Nepieciešams izvērtēt to publiskas personas kapitālsabiedrību darbību, kuras papildus komercdarbībai veic valsts pārvaldes uzdevumus, un apsvērt tādu darbības virzienu, kurus varētu nodot privātajam sektoram, nodalīšanu atsevišķā kapitālsabiedrībā. Savukārt, attiecībā uz tām kapitālsabiedrībām, kuras pamatā veic valsts pārvaldes uzdevumus, nepieciešams pārvērtēt, vai KS ir piemērotākā forma valsts pārvaldes uzdevumu veikšanai un lemt par to pārveidi par aģentūru vai iestādi.

(5) Nepieciešams normatīvi noteikt publiskas personas KS pienākumu regulāri publiskot informāciju par savu darbību, norādot konkrētu publiskojamās informācijas saturu un apjomu, kā arī izstrādāt saistošas vadlīnijas attiecībā uz komercnoslēpuma un ierobežotas pieejamības informācijas jēdziena skaidrojumu, lai novērstu nepamatotu atsaukšanos uz minētajiem jēdzieniem nolūkā izvairīties no publiskojamās informācijas atklāšanas pienākuma.

II Konceptuāls pamatojums valsts dalībai kapitālsabiedrībās

Šajā nodaļā ir sniegtas augsta līmeņa rekomendācijas par pamatojumu valsts dalībai komercdarbībā. Šīs rekomendācijas ir ņemtas vērā, izstrādājot tālākās šī ziņojuma sadaļas.

2.1. Mērķis

Galvenais ekonomiski pamatotais mērķis valsts dalībai kapitālsabiedrībās ir tirgus nepilnību novēršana un līdz ar to sabiedrības labklājības celšana. Tirgus nepilnības ir situācijas, kurās brīvā tirgus rezultāts attiecībā uz sabiedrības labklājību nav optimāls. Sabiedrības labklājība šajā kontekstā apzīmē visu sabiedrības locekļu kopējo labklājību. Secinājumi un rekomendācijas šajā nodaļā lielākoties balstās uz vienkāršu, salīdzinoši objektīvu principu: ja izmaiņa ekonomiskā sistēmā uzlabo vismaz viena cilvēka situāciju, nepasliktinot to citiem, tā viennozīmīgi palielina sabiedrības labklājību (tā sauktais Pareto uzlabojums) un līdz ar to ir vēlama. Šāds konceptuāls pamatojums tiek plaši izmantots daudzās valstīs un ir piemērots, izvērtējot Latvijas valsts dalību kapitālsabiedrībās. Padziļinātā ekonomikas teoriju analīze no kā izriet šis konceptuālais pamatojums un šīs nodaļas rekomendācijas ir atrodamas starpziņojumā „Par tiesiskā regulējuma sākotnējo motīvu izpēti”.

2.2. Nepieciešamība

Sabiedrības intereses nodrošināšanā, jeb sabiedrības labklājības maksimizēšanā, valsts iejaukšanās nepieciešamības priekšnoteikums ir tirgus nepilnības pastāvēšana. Būtiskākās tirgus nepilnības ir: (i) monopoli jeb konkurences trūkums; (ii) ārējās ietekmes jeb neparedzēti ražošanas vai patēriņa blakusefekti; un (iii) sabiedriskās preces, kuras raksturo tādas īpašības, ka nav reāli vai vēlami izslēgt individuus no patēriņa un viena indivīda patēriņš nemazina cita indivīda spēju precīzi patērēt.

Ja nav konkurences, cenas ir augstākas un ražošanas apjomi ir mazāki, nekā sabiedrībai optimāli nepieciešams, preces ar ārējām ietekmēm tiek ražotas lielākā vai mazākā apjomā par optimālo, bet sabiedriskās preces netiek ražotas nemaz vai, labākajā gadījumā, tiek ražotas pārāk mazā apjomā. Šādos tirgus nepilnības gadījumos valsts kapitālsabiedrībām ir iespēja uzlabot sabiedrības labklājību.

Vairuma valsts kapitālsabiedrību mērķi iederas šajās kategorijās pat tad, ja nav konkrēti minēti monopoli, ārējās ietekmes vai sabiedriskās preces. Piemēram: „stratēģiski” mērķi bieži netieši attiecas uz valsts drošības nodrošināšanu, kas ir sabiedriskā prece; „taisnīguma” un „vienlīdzības” mērķi atbilst sabiedriskajām precēm sabiedriskajai stabilitātei, kohēzijai un labklājībai; un jauno nozaru (*infant industries*) veidošana ir pozitīvas ārējās ietekmes paveids.

Ja nozarē nepastāv tirgus nepilnība tad no valsts iejaukšanās tirgū nav iespējami ieguvumi, bet ir iespējami zaudējumi, kā, piemēram, resursu neefektīva izmantošana, un tāpēc sabiedrības interesēs ir atstāt tādas nozares brīvam tirgum.

⇒ **Rekomendācija #1** – ja konkrētā nozarē vai tirgū nepastāv būtiska tirgus nepilnība tad valstij tajā nevajadzētu iejaukties un ja tajā pastāv valsts kapitālsabiedrības tad tās vajadzētu privatizēt. Daži piemēri ir VAS „Latvijas Loto”, un AS „Citadele Banka”.

Tirgus nepilnību novēršanas ekonomiskais pamatojums atbilst Latvijas normatīvajos aktos noteiktajiem valsts komercdarbības veikšanas mērķiem un iemesliem. VPIL 88. pants nosaka, ka “publiska persona komercdarbību var veikt” sešos konkrētos gadījumos, kas norādīti 1. tabulā.

Pirmais gadījums ir visaptverošs un iekļauj visas tirgus nepilnības. Otrais un piektais gadījums attiecas uz monopoli, turklāt pēdējais saistīts ar konkrētu monopola gadījumu, ko izraisījusi spēcīga pieaugoša resursu atdeves ekonomika (*increasing returns to scale*). Kā jau iepriekš minēts, trešais „stratēģiski” svarīgais gadījums bieži attiecas uz ieguldījumu valsts drošībā (sabiedriska prece), bet ceturtais, „jauna nozare” – uz „informācijas pārneses” (*information spillovers*) jēdzienu, kas pieder pie pozitīvām ārējām ietekmēm. Sestais, minimālā kvalitātes standarta noteikšanas gadījums attiecas uz informācijas asimetrijas problēmu, kas arī ir tirgus nepilnība, bet retāk kalpo par pamatojumu valsts KS darbībai jo šādiem gadījumiem licenču un sertifikācijas risinājumiem parasti tiek dota priekšroka.

Gadījums kurā publiska persona var veikt komercdarbību	Tirgus nepilnības			
	Monopoli ⁶	Sabiedriskās preces ⁷	Ārējās ietekmes ⁸	Privātās preces ⁹ bez ārējām ietekmēm
1) Ja tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā	✓	✓	✓	
2) Nozarē, kurā pastāv dabiskais monopols, tādējādi nodrošinot sabiedrībai attiecīgā pakalpojuma pieejamību	✓			
3) Stratēģiski svarīgā nozarē		✓		
4) Jaunā nozarē			✓	
5) Nozarē, kuras infrastruktūras attīstībai nepieciešami lieli kapitālieguldījumi	✓			
6) Nozarē, kurā atbilstoši sabiedrības interesēm nepieciešams nodrošināt augstāku kvalitātes standartu				

1. Tabula. Gadījumi, kuros pēc VPIL 88. panta publiska persona var veikt komercdarbību, un gadījumu attiecība ar brīvā tirgus nepilnībām.

⁶ Monopoli ir tirgus situācijas kurās ir konkurences trūkums.

⁷ Sabiedriskās preces definē divas īpašības: (i) nav reāli vai vēlami izslēgt individuus no patēriņa (piemēram, nav reāli izslēgt individuus no tīras vides vai valsts drošības labumu baudīšanas); un (ii) viena indivīda patēriņš nemazina cita indivīda spēju precī patērēt (piemēram, indivīds, kas klausās radio raidījumu nemazina citu indivīdu spēju klausīties to pašu raidījumu).

⁸ Ārējās ietekmes ir situācijas kurās ražošanai vai patēriņam ir neparedzēti blakusefekti.

⁹ Privātās preces ir sabiedrisko preču tiešs pretstats: ir iespējams izslēgt individuus no privātās preces patēriņa, un viena indivīda privātās preces patēriņš mazina cita indivīda spēju to pašu precī patērēt

Pirmais gadījums, kurā pēc VPIL 88. panta publiska persona var veikt komercdarbību, ir visaptverošs un iekļauj visas tirgus nepilnības. Otrais un piektais gadījums attiecas uz monopolu, turklāt pēdējais saistīts ar konkrētu monopola gadījumu, ko izraisījusi spēcīga pieaugoša resursu atdeves ekonomika (*increasing returns to scale*). Trešais „stratēģiski” svarīgais gadījums bieži attiecas uz ieguldījumu valsts drošībā (sabiedriska prece), bet ceturtais, „jauna nozare” – uz „informācijas pārnese” (*information spillovers*) jēdzienu, kas pieder pie pozitīvām ārējām ietekmēm.¹⁰ Sestais, minimālā kvalitātes standarta noteikšanas gadījums, attiecas uz informācijas asimetrijas problēmu, kas arī ir tirgus nepilnība, bet retāk kalpo par pamatojumu valsts KS darbībai, jo šādiem gadījumiem licenču un sertifikācijas risinājumiem parasti tiek dota priekšroka.

2.3. Priekšnoteikumi

Valsts iejaukšanās, lai novērstu tirgus nepilnības, var notikt vairākos veidos: (i) regulēšana; (ii) nodokļi/subsīdijas; (iii) netiešā valsts sagāde, piemēram, privātā sektora uzņēmumu piesaiste; un (iv) tiešā valsts sagāde, kas dalās valsts kapitālsabiedrībās un citos juridiskos/organizatoriskos veidos, piemēram, aģentūrās, birojos, departamentos un ministrijās.

Kopumā valsts sagāde visvairāk piemērota sabiedriskajām un jauktajām precēm (šķietami sabiedriskajām precēm). Lai gan valsts sagādi var izmantot arī kā risinājumu monopolu un ārējo ietekmju gadījumiem, regulēšana un nodokļi/subsīdijas ir attiecīgi vēlāmākas alternatīvas, ja ar valsts sagādi saistītās izmaksas un neefektivitāte ir ievērojama.

⇒ **Rekomendācija #2** – ja nav būtisku šķēršļu nodokļu/subsīdiju vai regulēšanas izmantošanai, lai novērstu tirgus nepilnību tad tādām metodēm ir jādod priekšroku un attiecīgās valsts kapitālsabiedrības vajadzētu privatizēt un valsts īpašumtiesības aizstāt ar īpašiem nodokļiem/subsīdijām vai regulējumiem. Kaimiņvalstīs sastopams šādas pieejas piemērs ir Tallinas ūdens piegādātājs AS „Tallinna Vesi” ko Tallinas pilsēta privatizēja 2001.g., vienlaikus, izmantojot publiskās un privātās partnerības līgumus, ieviešot ūdens tarifu, pakalpojumu un pamatotas rentabilitātes regulējumus, lai novērstu risku, ka monopola stāvoklis tiek izmantots pret sabiedrības interesēm. Līdzīgas iespējas pastāv Latvijā elektroenerģijas, siltuma, telekomunikāciju, aviokompāniju, pasta un dzelzceļa nozarēs, vai nu pilnīgi privatizējot valsts kapitālsabiedrības vai nodalot zināmas privatizējamas funkcijas. Piemēram, AS „Pasažieru vilciens” ir piemērots kandidāts privātā sektora piesaistei, iespējams ar publiskās un privātās partnerības līgumu kas nosaka infrastruktūras ieguldījums, pakalpojumu attīstību un cenu regulējumu.

¹⁰ Piemēram, „stratēģisku” enerģijas ražošanas līdzekļu atrašanās valsts īpašumā tiek pamatota ar to, ka gadījumā, ja tie nonāktu ārvalstu īpašumā, tos varētu izmantot, lai apdraudētu vai apspiestu pašu valsti, piemēram, pārtraucot energopiegādi. No šāda viedokļa varētu uzskatīt, ka enerģijas ražotājs ar īpašnieku, kas rikojas valsts labākajās interesēs, ražos vienlaicīgi privātu un sabiedrisku preci: attiecīgi, enerģiju un valsts drošību. Attiecībā uz jaunām nozarēm, šādu iejaukšanos bieži pamato ar to, ka ražošanas uzsākšana pirmajam nozares pārstāvim izmaksā pārlietu dārgi – piemēram, nepieciešams apmācīt specializētu darbaspēku, iegūt starppatēriņa preču piegādātājus un pastāv liela neskaidrība, vai jaunā nozare ir realizējama – taču, kad tā ir nostiprinājusies, privātā sektora uzņēmumiem ir reāli iekļūt un konkurēt tajā. Pirmais dalībnieks rada „informācijas pārnese” (*information spillovers*), kas ir vērtīgs pārējiem potenciāliem ienācējiem nozarē. No šāda viedokļa pirmais dalībnieks rada pozitīvu ārējo ietekmi uz citiem potenciālajiem ražotājiem.

Tiešajai valsts sagādei (tajā skaitā valsts kapitālsabiedrībām) tiek dota priekšroka salīdzinājumā ar privātā sektora piesaistīšanu, ja preces daudzumu vai kvalitāti ir grūti norādīt vai ja privātā sektora piesaistes līgumu uzraudzība un izpilde ir dārga.

⇒ **Rekomendācija #3** – ja nav būtisku šķēršļu valsts kapitālsabiedrības sniegto pakalpojumu vai preču daudzuma un kvalitātes norādīšanā un ir iespējams par saprātīgām izmaksām noslēgt un uzraudzīt privātā sektora piesaistes līgumu tad sabiedrības interesēs vajadzētu aizstāt valsts kapitālsabiedrību ar privātā sektora piesaistes līgumu. Aktuāls piemērs ir VSIA "Namzinis", kam galvenais uzdevums ir valsts nekustamo īpašumu apsaimniekošana.

No visiem valsts tiešās sagādes organizēšanas un strukturēšanas veidiem valsts kapitālsabiedrība ir vispiemērotākais veids situācijām, kurās pastāv noietu ekonomiskais tirgus, valsts iejaukšanās mērķi ir salīdzinoši vienkārši, relatīvi liels uzsvars tiek likts uz finanšu mērķiem nevis nefinanšu mērķiem, un ir vajadzības pēc inovācijām.

⇒ **Rekomendācija #4** – ja valsts kapitālsabiedrības darbība lielākoties atbilst sekojošiem četriem nosacījumiem – (i) nepastāv noietu ekonomiskais tirgus, (ii) valsts iejaukšanās mērķi ir salīdzinoši sarežģīti, (iii) relatīvi liels uzsvars tiek likts uz nefinanšu mērķiem, nevis finanšu mērķiem, un (iv) nav būtiskas vajadzības pēc inovācijām - tad ir liela varbūtība, ka valsts kapitālsabiedrību būtu vēlams pārveidot par aģentūru, biroju, departamentu vai citu valsts organizācijas struktūru. Tādos gadījumos kapitālsabiedrības pārveidošanu vajadzētu sīkāk apspriest, jo katrā gadījumā var būt citi faktori, kas ietekmē vēlamo organizācijas formu. Daži piemēri ir VAS „Privatizācijas aģentūra”, VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija", VAS "Latvijas Jūras administrācija", un VAS "Latvijas Valsts ceļi"

Rekomendācijas 1-4 ir apkopotas 1. attēlā.

2.4 Ierobežojumi

Valsts uzņēmumi var dažādu iemeslu dēļ nespējot paredzētos sabiedrības labklājības uzlabojumus, un galējības gadījumā pat nodarīt tai kaitējumu. Visi šie iemesli kopā tiek saukti par „valsts nepilnībām” (*government failure*).

Viens no galvenajiem ierobežojumiem valsts kapitālsabiedrību izmantošanai par tirgus nepilnību novēršanas rīku ir tehniskā neefektivitāte salīdzinājumā ar privātā sektora uzņēmumiem, t.i., to nespēja panākt minimālas izmaksas konkrētam ražošanas apjomam. Desmitiem gadu starptautiskas pieredzes liecina, ka privāti uzņēmumi, ko vada peļņas stimuli, nodrošina preces un pakalpojuma pieejamību sabiedrībai efektīvāk nekā valsts kapitālsabiedrības, kurām raksturīgi vāji vadības pasākumi, nelieli budžeta ierobežojumi, pretrunīgi un neskaidri mērķi un uzskaites trūkums. Valsts kapitālsabiedrību tehniskās neefektivitātes sekas - augstākas cenas par precēm un/vai augstāki nodokļi - nodara kaitējumu indivīdiem.

Tāpat kā jebkura cita valsts iejaukšanās, valsts kapitālsabiedrības var radīt neproduktīvu vai pat destruktīvu „rentes meklēšanas” (*rent seeking*) uzvedību, t.i., indivīdu, uzņēmumu un organizāciju

centieni gūt privātu labumu no politisko procesu manipulēšanas vai ietekmēšanas. Rentes meklēšana var būt sastopama dažādās formās, tajā skaitā kā korupcija valsts iepirkumā, politiskā lobēšana, lai iegūtu labvēlīgu politiku, un neparedzētu trūkumu likumos izmantošana. Tā kā rentes meklēšanā tiek izmantoti resursi un tā nerada vērtību, bet gan to tikai pārdala, tad tā samazina kopējo sabiedrības labklājību.

Valsts iejaukšanās arī ietver ievērojamas darījuma izmaksas, kā, piemēram, pašas valsts struktūras administratīvās izmaksas, kā arī rod dažādus labklājībai kaitējošus tirgus izkropļojumus.

Valsts kapitālsabiedrības var izraisīt sabiedrības labklājības zaudējumus, ja ieguvumi no tirgus nepilnības novēršanas nav pietiekami, lai atsvērtu tehniskās efektivitātes zaudējumus un citas nelabvēlīgās sekas. Šā iemesla dēļ ražošanu valsts kapitālsabiedrībās vajadzētu atstāt tirgus nepilnības gadījumiem.

- ⇒ **Rekomendācija #5** – ja valsts iejaukšanās nelabvēlīgās sekas, un valsts ietekme uz tehnisko/sadales efektivitāti dod lielākus labklājības zaudējumus salīdzinājumā ar tirgus nepilnību ko ar valsts kapitālsabiedrību cenšas novērst, un nav izredzes šos zaudējumus nākotnē būtiski samazināt, tad sabiedrības interesēs ir privatizēt konkrēto valsts kapitālsabiedrību.

Valsts kapitālsabiedrības var izspiest privātā sektora investīcijas, pat ja privātā sektora uzņēmumi ir efektīvāki, jo valsts kā īpašnieks dod dažādas tiešas un netiešas priekšrocības, tajā skaitā:

- Netieši subsidēts kapitāls – par tirgus normu zemākas procentu likmes sakarā ar netiešām valsts garantijām, kā arī valsts kapitāla injekcijas par tirgū nepieejamām likmēm;
- Subsīdijas un dotācijas;
- Atvieglota piekļuve valsts līgumiem; un
- Labvēlīgi regulējumi.

Izspiežot privātā sektora investīcijas, var pasliktināties tirgus nepilnība.

- ⇒ **Rekomendācija #6** – valstij jāizvairās no iepriekšminēto tiešo un netiešo priekšrocību sniegšanas valsts kapitālsabiedrībām, it sevišķi valsts kapitālsabiedrībām kas darbojas jomās, kurās ir iespējama konkurence no privātā sektora uzņēmumiem. Jāveicina vienlīdzīgu konkurences vidi.

2.5. Ekonomiskā pamatotība

Novēršot tirgus nepilnības, valsts kapitālsabiedrības var uzlabot sabiedrības labklājību. Valsts kapitālsabiedrībām ir lielākā iespēja būt noderīgām sabiedrībai tad, ja: (i) tirgus nepilnība, kas pamato to pastāvēšanu, ir būtiska; (ii) citi valsts iejaukšanās veidi, piemēram, regulēšana, nodokļi/subsīdijas un privātā sektora piesaiste nav realizējami; (iii) valsts īpašuma tiesības un vadība tiek īstenotas tādā veidā, kas līdz minimumam samazina neefektivitāti un nelabvēlīgās sekas; un (iv) valsts nepilnību un rentes meklēšanas risks ir zems.

2.6. Atbilstība sabiedrības interesēm

Daudzas esošās valsts kapitālsabiedrības neatbilst ekonomiskam pamatojumam. Savukārt, ekonomiskais pamatojums balstās uz sabiedrības labklājības maksimizēšanu un līdz ar to daudzas esošās valsts kapitālsabiedrības neatbilst sabiedrības interesēm. Rekomendācijas 1- 4 dod dažus piemērus kā zināmu valsts kapitālsabiedrību pārstrukturēšana vai privatizācija ir ekonomiski pamatota un atbilst sabiedrības interesēm. Iespējami atrisinājumi valsts kapitālsabiedrībām, kas neatbilst ekonomiskam pamatojumam, ir: (i) pārveidot par kādu no valsts organizāciju struktūrām; (ii) aizstāt ar privātā sektora piesaistes līgumu; (iii) privatizēt un vienlaikus ieviest īpašu nodokli/subsīdiju vai regulējumu, lai novērstu tirgus nepilnību; vai (iv) vienkārši privatizēt.

⇒ **Rekomendācija #7** – ir vēlams sistemātiski izvērtēt katras valsts kapitālsabiedrības atbilstību ekonomiskam pamatojumam, izmantojot piecus pakāpeniskās izvērtēšanas soļus, kas rezumētas 2. attēlā: (i) „Vai kapitālsabiedrība novērš tirgus nepilnību?”; (ii) „Vai pastāv būtiski šķērsli cenu regulēšanai vai īpašu nodokļu/subsīdiju izmantošanai?”; (iii) „Vai pastāv būtiski šķērsli/izmaksas norādot preces daudzumu/kvalitāti vai slēdzot/uzraugot privātā sektora piesaistes līgumu?”; (iv) „Cik lielā mērā pastāv noietu ekonomiskais tirgus, ir vienkārši valsts iejaukšanās mērķi, relatīvi liels uzsvars tiek likts uz finanšu mērķiem, un ir vajadzības pēc inovācijām?”; un (v) „Vai valsts nepilnības, rentes meklēšana, un valsts ietekme uz tehnisko/sadales efektivitāti rod lielākus labklājības zaudējumus salīdzinājumā ar tirgus nepilnību?”. Valsts kapitālsabiedrības, kas neatbilst ekonomiskam pamatojumam, attiecīgi vajadzētu pārstrukturēt vai gatavot privatizācijai. Gadījumos, kuros valsts kapitālsabiedrība pilda vairākas funkcijas, no kā dažas ir ekonomiski pamatotas un citas nav, vajadzētu kapitālsabiedrību sadalīt un atbilstošu metodi pielietot atsevišķām daļām.

2.7. Citi rādītāji ņemot vērā faktisko situāciju Latvijā, kā arī nākotnes nepieciešamību, iespējas un izaicinājumus, ar mērķi maksimāli nodrošināt sabiedrības labklājību

Samazinot ar valsts kapitālsabiedrībām saistītās tiešās un netiešās izmaksas, efektivitātes zaudējumus, riskus, nepilnības un tirgus izkropļojumus palielinājās valsts kapitālsabiedrību ekonomiski pamatotā lomā.

Pamatojums ar tirgus nepilnību nozīmē, ka valsts kapitālsabiedrībām noteikti jābūt nefinanšu mērķiem, un tāpēc to darbības rezultātus nevar vērtēt, izmantojot tikai finanšu rādītājus, kā to dara ar privātā sektora uzņēmumiem. Citiem vārdiem sakot, ja valsts kapitālsabiedrībai būtu tikai maksimālas peļņas gūšanas mērķis, tad būtu sabiedrības labākajās interesēs, ja kapitālsabiedrība piederētu privātajam sektoram un tas to vadītu, lai izvairītos no resursu neefektīvas izmantošanas. Finanšu investīcijas ar nolūku radīt ieņēmumus (piemēram, finansēti pensiju plāni) optimāli vajadzētu strukturēt un pārvaldīt būtiski citādā veidā nekā valsts uzņēmumu portfeļus, piemēram, izmantojot deleģētu, profesionāli pārvaldītu, dažādotu mazākuma daļu portfeli uzņēmumos un citās līdzekļu klasēs, kur pastāv īpašs risks un naudas plūsmas īpašības.

⇒ **Rekomendācija #8** – katrai valsts kapitālsabiedrībai ir vēlams izstrādāt un publicēt nefinanšu mērķus. Ja tādu mērķu nav tad kapitālsabiedrību ir vēlams privatizēt jo tā

neatbilst tirgus nepilnības novēršanas pamatojumam un līdz ar to negatīvi ietekmē sabiedrības labklājību.

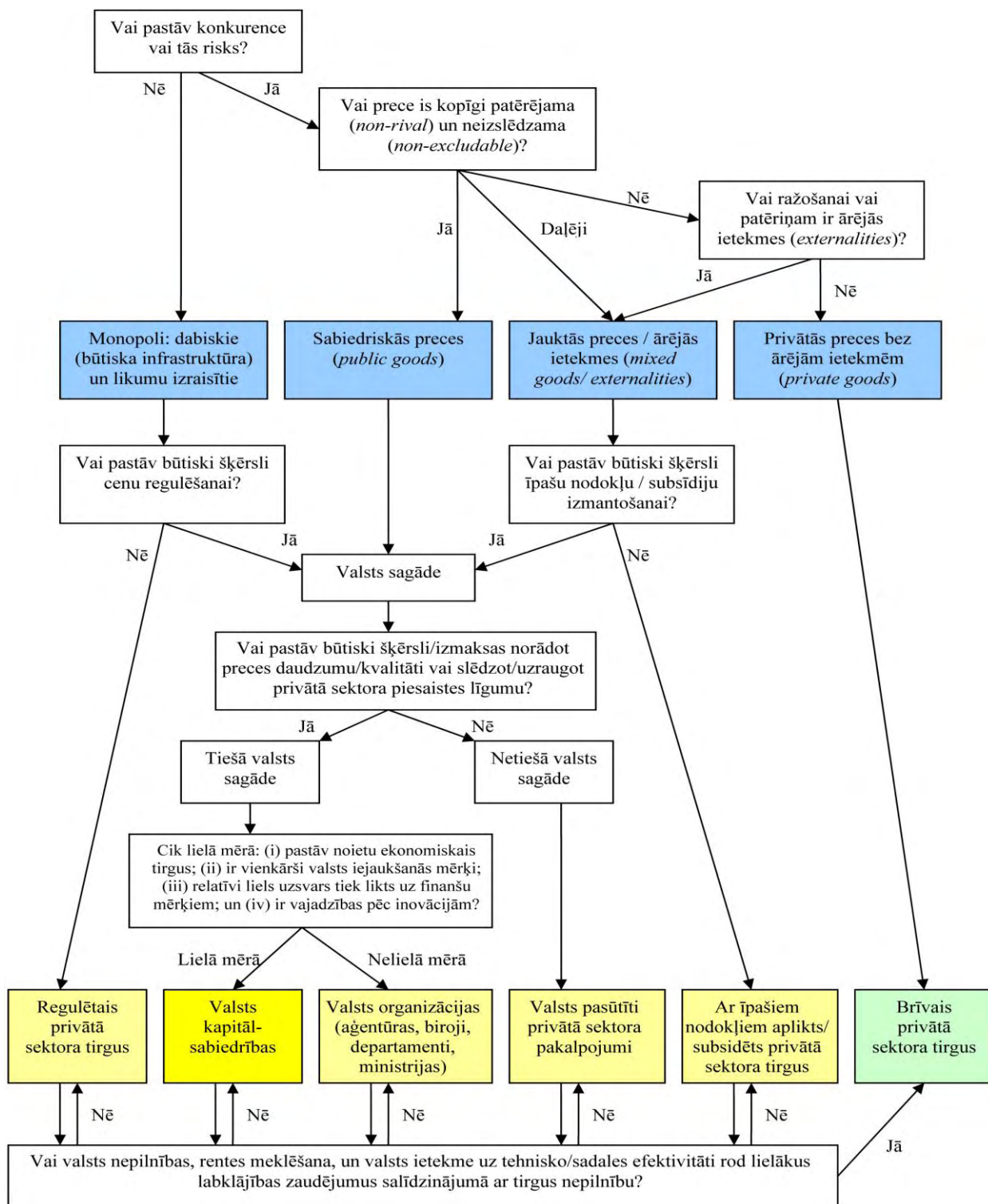
Pastāv vairāki iemesli valsts kapitālsabiedrību tehniskai neefektivitātei, un daudzi no tiem balstās uz starpniecības izmaksām (*agency costs*) un atkāpēm no privātā sektora praksēm. Starpniecību izmaksas rodas no stimulu un informācijas nesaskaņotības starp uzņēmumu īpašniekiem (valsts vai pilsoņi), kas vēlas labākos darbības rezultātus, un vadītājiem, kas dabiski vēlas darboties paši savās nevis īpašnieku interesēs.

Galveno tehniskās neefektivitātes iemeslu starpā ir:

- Izolētība no diviem svarīgiem vadības disciplīnas mehānismiem, kādi pastāv privātajā sektorā: (i) korporatīvās kontroles tirgus (*market for corporate control*), t.i., uzņēmuma izpirkšanas un pārņemšanas risks; un (ii) bankrota risks (sakarā ar parādu neesamību un/vai netiešām valsts garantijām);
- Vāja vadības uzraudzība un kontrole;
- Vadības atalgojums reti saistīts ar uzņēmuma darbības rezultātiem;
- Konkurences trūkums vai priekšrocības konkurencē ar privāto sektoru;
- Zemākas informācijas atklāšanas prasības, kas ierobežo sabiedrības spēju veikt novērošanu efektivitātes stimulēšanas nolūkā;
- Politiska iejaukšanās uzņēmuma darbībā; un
- Sarežģīta/neskaidra īpašumtiesību ķēde, kas rada neskaidrības par to, kurš ir atbildīgs par uzraudzību.

Samazinot valsts kapitālsabiedrību neefektivitātes avotus, var palielināt valsts kapitālsabiedrību ieguldījumu sabiedrības labklājībā. Sekojošas rekomendācijas attiecas uz metodēm kas veicina efektivitātes celšanu.

- ⇒ **Rekomendācija #9** – ir vēlams valsts kapitālsabiedrībām sagatavot darbības rezultāta nosacījumus vai līgumus, kas apraksta nodrošināmos rezultātus vai pakalpojumus atbilstoši valsts mērķiem, rezultātu mērīšanu ieskaitot nefinanšu rādītājus, izmantojamus uzraudzības mehānismus, kā arī apbalvošanas vai sankciju mehānismus. Apbalvošanas mehānisms varētu ietvert vadītāju atlīdzības indeksēšanas komponentu atbilstoši darbības rezultātu mēram, līdzīgi kā privātajā sektorā.
- ⇒ **Rekomendācija #10** – ir vēlams ievest stingrāku valsts kapitālsabiedrību vadības uzraudzību, ietverot: (i) caurspīdīguma palielināšanu un valsts uzņēmumu informācijas atklāšanas standartu paaugstināšanu, lai tuvinātos privātā sektora uzņēmumos izmantotajiem; (ii) kompetentu, nepolitisku pārraudzības padomes izveidošanu; un (iii) pāreju uz centralizētāku īpašuma un pārraudzības modeli, lai veicinātu specializēšanos un attiecīgi produktivitātes celšanu īpašnieku uzdevumos.

1. Attēls. Gadījumi kas noved pie valsts kapitālsabiedrībām kā vēlamu valsts iejaukšanos tirgū.

2.8. Turpmākā kapitālsabiedrību pārvaldība

Vērtējot iespējamās KS kapitāla daļu pārvaldības modeļus, būtiskākie jautājumi, no kuriem atkarīga vienas vai citas alternatīvas piemērošana, ir šādi:

- kurām šī brīža KS to juridiskā forma tiek vai netiek mainīta;
- kas būtu kapitāla daļu turētājs tām KS, kuru juridiskā forma netiek mainīta;
- kāda kapitāla daļa valstij būtu jāpatur atsevišķās KS.

2.8.1. KS sniegto pakalpojumu un juridiskās formas pārskatīšana

Ņemot vērā visu analīzē iekļauto KS juridiskās formas vēsturisko piemērošanu, kā arī to sniegto pakalpojumu būtību un valsts kā akcionāra ietekmi un intereses, pirms konkrēta KS segmenta vai apakšsegmenta kapitāla daļu pārvaldības modeļu alternatīvu salīdzināšanas būtiski novērtēt, vai visas šī brīža KS atbilst kapitālsabiedrības juridiskajam statusam pēc būtības.

Daļu KS, iespējams, būtu jāpārveido par valsts publiskajām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm.

Būtiskākie nosacījumi, kas noteiktu, vai KS būtu jāpārveido par valsts publisko aģentūru vai tiešās pārvaldes iestādi, būtu šādi:

- publiskā aģentūra pamatā nodrošina sabiedriskas preces/pakalpojumus un to darbība tiek pašfinansēta no ienākumiem par sniegtajiem pakalpojumiem vai budžeta. Budžeta finansējuma apmērs attiecībā pret visu aģentūras budžetu var būt ļoti dažāds un pamatā ir atkarīgas no aģentūras sniegtajiem pakalpojumiem;
- tiešās pārvaldes iestāde pamatā nodarbojas ar valsts nodevas administrēšanu un/vai izdod administratīvos aktus, un to darbība tiek finansēta galvenokārt no budžeta.

Lai gan šie nosacījumi var tikt ņemti par pamatu, lai nodalītu valsts publisko aģentūru no tiešās pārvaldes iestādes, katra konkrēta šī brīža KS būtu jāskata un jāanalizē atsevišķi pēc darbības būtības.

Turpmāka KS sniegto pakalpojumu izvērtēšana

Nosakot KS juridisko formu, būtu jāvērtē atsevišķi arī konkrēti KS sniegtie pakalpojumi. Pakalpojumu izvērtēšana sniegtu papildu redzējumu, vai KS jāsniedz konkrēts pakalpojums vai arī tas jānodod valsts publiskas aģentūras vai tiešās pārvaldes iestādes rīcībā vai arī jāmaina KS juridiskā forma. KS sniegtajiem pakalpojumiem būtu jāpiemēro šādi jautājumi:

- 1) cik lielā mērā pakalpojumam pastāv noietu ekonomiskais tirgus;
- 2) cik lielā mērā pakalpojumam tiek likts uzsvars uz finanšu mērķiem;
- 3) cik vienkārši pakalpojumam definējami ir valsts iejaukšanās mērķi;
- 4) cik lielā mērā pakalpojuma sniegšanai ir vajadzības pēc inovācijām.

Atbildes būtu iespējams vērtēt pēc salīdzināmas skalas, piemēram, no 0 līdz 10. Uz jautājumiem 1), 2) un 4) atbilde būtu – „lielā mērā” (tuvāk atzīmei 10) vai – „mazā mērā” (tuvāk atzīmei 0). Uz 3) jautājumu atbilde būtu „ļoti skaidri” (tuvāk atzīmei 0) vai – „ļoti neskaidri” (tuvāk atzīmei 10).

Ja vidējais punktu skaits, atbildot uz šiem jautājumiem, ir neliels (tuvāk 0), tad attiecīgais pakalpojums būtu jānodrošina valsts publiskai aģentūrai/tiešās pārvaldes iestādei. Ja vidējais punktu skaits ir liels (tuvāk 10), tad pakalpojums būtu jāsniedz KS.

Piemēri par jautājumiem:

- (1) ja pakalpojuma sniegšanas apjoms ir cieši saistīts ar valsts finansējumu, tad noietau ekonomiskais tirgus principā nepastāv (atzīme tuvāk 0);
- (2) ja peļņas gūšana nav pamatmērķis un efektivitāte pamatā tiek mērīta atbilstoši nefinanšu mērķiem, kas izriet no uzstādītajiem rezultativajiem radītājiem, ņemot vērā tirgus nepilnību definētus principus, tad uzsvars, kas tiek likts uz finanšu mērķiem, ir neliels (atzīme tuvāk 0);
- (3) ja viegli nodalīt sabiedrības interešu realizēšanu no peļņas gūšanas vai kādu citu konkrētu funkciju realizēšana nevar tikt precīzi izmērīta, tad valsts iejaukšanās mērķi ir skaidri (tuvāk atzīmei 0);
- (4) ja pakalpojuma pilnvērtīgai nodrošināšanai nav nepieciešamas progresīvās tehnoloģijas (*high technologies*) un nav svarīgi regulāri ieviest jauninājumus un novitātes, vajadzība pēc inovācijām ir maza (atzīme tuvāk 0).

Atsevišķiem pakalpojumiem var būt augsta atzīme vienā no četriem jautājumiem, bet pārējos – zema. Šādos gadījumos būtiski apsvērt, kurš no jautājumiem ir svarīgākais konkrētajam pakalpojumam. Augsta atzīme tikai uz vienu no jautājumiem automātiski nenozīmētu, ka pakalpojums jāsniedz valsts publiskai aģentūrai/tiešās pārvaldes iestādei. Jautājumu izlemt ir mazāk sarežģīti par pakalpojumiem, uz kuriem visas atbildes sasniedz zemu vai augstu atzīmi.

KS atbilstība VPIL 88.panta 1.sadaļai

Lai noteiktu vai konkrētas šī brīža KS juridiskā forma ir atbilstoša, katra KS ir jāvērtē atbilstoši VPIL 88. panta (1) sadaļas nosacījumiem, kad publiska persona var veikt komercdarbību. Lai gan vairāku KS atbilstības VPIL 88. pantam izvērtēšana skatīta jau iepriekš tiesas nolēmumos par atteikumu nodot privatizācijai konkrētas KS (īpaši laika posmā no 2004. gada līdz 2008. gadam), tiesas nolēmumus nav jāņem par pamatu šim vērtējumam, jo tie var neatspoguļot pilnīgu informāciju un šobrīd var būt daļēji zaudējuši savu aktualitāti, ņemot vērā tirgus apstākļu izmaiņas u.c. KS sniegto pakalpojumu ietekmējošus faktorus.

VPIL 88. panta (1) sadaļa ir salīdzinoši konkrēts apkopojums, kad publiska persona var veikt komercdarbību, taču atsevišķi nosacījumi var tikt neviennozīmīgi interpretēti. Lai samazinātu interpretācijas iespējamību, kad publiska persona var nodarboties ar komerciālu darbību, katram nosacījumam ir jāpiemēro kritēriju kopums, kas tiek piemērots, izvērtējot visa veida komercdarbību. Piemēram, ir jāapsver iespēja izveidot kritērijus, kas nosaka dabiska monopola esamību (tirgus daļas apmērs u.c. indikatori). Turklāt ir jāapsver iespēja dabiska monopola nosacījumu piemērot tikai kopā ar vismaz vienu no citiem VPIL 88. panta (1) sadaļas nosacījumiem. Ir nepieciešams noteikt kritērijus, kā izmērīt, vai tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības vajadzības (piemēram, līdzīgu tirgū sniegto pakalpojumu apjoma novērtējums u.c.

indikatoru) un kādos gadījumos nepieciešama augstāka kvalitātes standarta nodrošināšana (piemēram, līdzīgu tirgū sniegto pakalpojumu kvalitātes indikatori u.c. faktori).

Kā iepriekš minēts, VPIL 88. panta (1) sadaļas nosacījumiem arī turpmāk būtu jābūt par pamatu, lai noteiktu, kādos gadījumos publiska personas var veikt komercdarbību, jo viena likuma ietvaros noteikti ierobežojumi, kas papildināti ar konkrētiem kritērijiem, atvieglo visām iesaistītajām pusēm atsaukties un diskutēt par publiskas personas komercdarbības pieļaujamību.

KS izvērtējums tiktu veikts divos posmos, vispirms tiktu izvērtēta KS juridiskā forma pret iepriekš definētiem kritērijiem, nosakot kuras KS būtu jāatstāj kā KS, kuras būtu pārveidojamas par aģentūrām un iestādēm, Papildus tiktu veikts KS izvērtējums attiecībā uz VPIL 88. panta (1) sadaļas nosacījumiem, Ja KS neatbilst VPIL 88. panta (1) sadaļas nosacījumiem, tad ir pārveidojama par aģentūru vai iestādi, pamatojoties uz pirmā posma izvērtējumu, bet, ja pirmais izvērtējums nosaka AS vai SIA kā KS juridisko formu, tad būtu izvērtējama valsts dalība šajās KS.

2.8.2. Kapitāla daļu turētājs

Ņemot vērā, ka KS turētājs pilda valsts kā akcionāra intereses un visus līdz ar to izrietošos pienākumus, izņemot gadījumus, kad būtiskus lēmumus pieņem MK, katrai KS ir svarīgi noteikt tādu kapitāla daļu turētāju, lai valsts un sabiedrības intereses tiktu pārstāvētas un īstenotas pēc labākajiem korporatīvās pārvaldības principiem.

Ja tiek veidota centrālā KS pārvaldības institūcija, tad KS kapitāla daļu turētājs var būt nozares ministrija (nozares ministrijas valsts sekretārs vai cita valsts sekretāra noteikta persona), centrālā pārvaldības institūcija (šīs institūcijas vadītāja vai cita konkrēta no šīs institūcijas noteikta darbinieka personā) vai cita institūcija, ko noteicis MK.

Ja centrālā KS pārvaldības institūcija netiek veidota, tad KS kapitāla daļu turētājs ir nozares ministrija vai cita institūcija (nozares ministrijas valsts sekretārs vai cita valsts sekretāra noteikta persona), ko noteicis MK.

Lai gan ļoti būtisku lēmumu pieņemšanā gala lēmumu pieņem MK, lielākajā daļā gadījumu kapitāla daļu turētājs, darbojoties valsts kā akcionāra interesēs, lielā mērā ietekmē KS darbību.

Svarīgi, lai kapitāla daļu turētājs būtiski neiejauktos KS saimnieciskajā darbībā, bet izvēlētos tādu KS valdi, kas var nodrošināt pēc iespējas optimālāku KS ikdienas pārvaldību.

2.8.3. Centrālā pārvaldības institūcija

Ņemot vērā ārvalstu praksi, centrālās pārvaldības institūcijas juridiskajai formai iespējamās šādas alternatīvas:

- atsevišķas ministrijas (piemēram, Finanšu ministrija vai Ekonomikas ministrija) departaments vai struktūrvienība;
- Ministru kabineta pārraudzībā esoša struktūrvienība;
- aģentūra, kas atrodas tiešā MK pārraudzībā;

Vērtējot iespējamās centralizētās institūcijas alternatīvas, būtiski ņemt vērā šādus faktorus:

- centrālās pārvaldības institūcijas personāla kompetence specifisku nozaru KS darbībā;
- centrālās institūcijas lēmumu politizācijas iespējamība;
- u.c. būtiskus aspektus, kas varētu ietekmēt šīs institūcijas darbību, piemēram, esošo normatīvo bāzi, principus pēc kādiem tiek noteikta tās juridiskā forma.

Ņemot vērā Latvijas apstākļus, ja tiek veidota centrālā pārvaldības institūcija, tad tās piemērojamākā juridiskā forma būtu aģentūras. Kā otra alternatīva varētu tikt minēta, ka šī centrālā pārvaldības institūcija ir atsevišķs ministrijas vai Ministru prezidenta biroja departaments vai struktūrvienība.

Nevajadzētu rasties situācijai, ka centrālā pārvaldes institūcija tiek izveidota par kapitālsabiedrību, jo tad tās īpašumā esošās KS būs meitas sabiedrības. Turklāt, ja centrālā pārvaldības institūcija tiktu izveidota par KS, tad tā neatbilstu šajā pētījumā iekļautajiem principiem par to pie kādiem nosacījumiem veidojama KS. Lai gan Singapūrā centrālā pārvaldības institūcija ir viena sabiedrība, Latvijā tas, iespējams, nebūtu piemērotākais variants, jo uzņēmumi netiek iegādāti pamatojoties uz īstermiņa investīciju mērķiem.

Papildu būtiski minēt, ka centrālās pārvaldības institūcijas pamata uzdevums būtu valsts īpašuma pārvaldīšana, kas raksturīga valsts aģentūras būtībai.

Centrālās pārvaldības institūcijas darbinieku atalgojumam būtu jābūt konkurētspējīgam, tāpēc Publisko aģentūru likumā būtu jānosaka izņēmums līdzīgi kā tiek noteikta FKTK amatpersonu mēnešalga, t.i., ņemot vērā finanšu sektorā strādājošo mēnešalgu. Šīs iestādes atalgojumam būtu jābūt tuvu privātā sektora līmenim.

Jebkurā no piedāvātajām centrālās pārvaldības institūcijas formām, tai būtu jāatrodas tiešā MK pārraudzībā un jāsadarbjas ar Pārresoru koordinācijas centru.

Lai gan centrālās institūcijas finansēšana no atskaitījumiem no tās pārraudzībā esošajām KS zināmā mērā varētu tai dot lielāku autonomiju no valsts budžeta, tādā veidā centrālā institūcija var tikt tiešā vai mazāk tiešā veidā ietekmēta no pārraudzībā esošajām KS (*regulatory capture*).

Ņemot vērā iepriekš minēto, ja tiek veidota centrālā pārvaldības institūcija, tā būtu jāfinansē no valsts budžeta līdzekļiem. Lai gan netieši tā varētu būt daļa no KS iemaksātajām dividendēm, tomēr svarīgi, lai centrālajai pārvaldības institūcijai nebūtu finansiāla rakstura saistību ar tās pārvaldībā esošajām KS. Šādā veidā, proti, tiekot finansētai no budžeta līdzekļiem, centrālās pārvaldības institūcijas autonomija netiktu ietekmēta.

CI pilnvaras un uzdevumi ir atkarīgi no izvēlētajā KS pārvaldības modeļa. Ja tiek īstenots daļēji centralizēts pārvaldības modelis, kura CI pamatā izstrādā un apstiprina vadlīnijas KS pārvaldības uzlabošanai, tad, ņemot vērā iepriekš veikto analīzi, CI būtu MK tiešā pārraudzībā esoša aģentūra, kas būtu kapitāla daļu turētājs un pārvaldītājs tajās KS, kas tiek nodotas tās turējumā. CI uzdevums papildu turējumā esošo KS pārvaldībai būtu izstrādāt un apstiprināt vadlīnijas, kas izvērsti raksturotas šī pētījuma KS analīzes ziņojuma ietvaros, kā arī šī rekomendāciju ziņojuma

pārvaldības alternatīvu salīdzinājumā. Papildu skatīt pielikumā esošajā prezentācijā norādītos nosacījumus saistībā ar CI.

2.8.4. Valsts ietekme

KS var pilnībā privatizēt, privatizēt daļēji, neprivatizēt vispār vai nodot privātā sektora rīcībā atsevišķus pakalpojumus (netieši privatizējot tikai šos pakalpojumus). Pieņemot kādu no minētajām iespējām būtiski ņemt vērā šādus faktoros:

- valsts iejaukšanās tirgus apstākļos apmēru, ņemot vērā nosacījumus, kad valsts var veikt komercdarbību;
- dividenžu apmēru no tīrās peļņas, ko valsts saņem no līdzdalības konkrētā KS;
- valsts kā akcionāra ietekmi uz konkrētās KS lēmumiem, kas var ietekmēt sabiedrības intereses kopumā, piemēram, konkrētu pakalpojumu cenu noteikšanu u.c. jautājumus.

Ja valsts kādas konkrētas KS daļējas atsavināšanas gadījumā kļūst par mazākuma akcionāru, tad valsts intereses, ņemot vērā starptautisko empīrisko pētījumu rezultātusvar netikt ņemtas vērā pilnā apmērā. Ja valsts kā mazākuma akcionārs vēlas saglabāt veto tiesības attiecībā uz atsevišķu jautājumu risināšanu, tad tas būtu jāiestrādā KS statūtos un citos saistošos dokumentos. Šīs alternatīvas gadījumā papildus būtu jāvērtē dividenžu potenciāls kopskatījumā ar tūlītējiem finanšu līdzekļiem, kas var tikt iegūti no daļējas privatizācijas. Optimālākā gadījumā būtu jāprivatizē tāda kapitāla daļa, lai tiktu sasniegts maksimālais ieguvums no nākotnes dividendēm un privatizācijas ieņēmumiem.

Pirms KS pilnīgas privatizācijas valstij būtu rūpīgi jāizvērtē tās turpmākās darbības ietekme uz tautsaimniecību un valsts attīstību, piemēram, vai jaunajam akcionāram ir izveidots šīs KS ilgtermiņa attīstības plāns, cik lielā mērā tiks samazinātas darba vietas u.c. jautājumi. Nepieciešamības gadījumā jāapsver iespējama valsts īpašumā atstāt speciālu akciju, par kuru netiek saņemtas dividendes un tai nav balsstiesību, bet kuru var realizēt (*exercise*) gadījumā, ja šīs privatizētās KS darbība iepriekš definētā mērā apdraud vai būtiski negatīvi ietekmē valsts izaugsmi vai sabiedrības intereses.

Neprivatizējot KS, kā iepriekš norādīts, būtu jāvērtē tirgus apstākļi un kā valsts dalība ietekmē citus attiecīgās nozares, kurā konkrētā KS darbojas, dalībniekus. Ņemot vērā labas pārvaldības principus, valstij nevajadzētu nodarboties ar komercdarbību, ja tas ietekmē konkurences attīstību.

Neatkarīgi no valsts lēmuma, kopējais KS aktīvu portfelis ir regulāri, vismaz reizi divos gados, jāpārskata un jāveic detalizēta analīze par iespējamo valsts dalību īpašumā esošajās KS. Ja ir definētas industrijas, kurās valsts plāno attīstīt un ieguldīt līdzekļus, būtu jāapsver iespēja palielināt valsts dalību citās (arī ārvalstu) KS definētās industrijas ietvaros.

III Kapitālsabiedrību iedalījums loģiskajos segmentos

Segmentu izveides un līdz ar to arī KS loģiskā iedalījuma segmentos pamatā ir būtiskāko KS sniegto pakalpojumu ietekme uz situācijām, kurās brīvā tirgus rezultāts uz sabiedrības labklājību nav optimāls. Šādas situācijas rodas tādu tirgus nepilnību kā dabiskie monopoli, sabiedriskās preces un blakusefekti pamatā. Tirgus nepilnības plašāk aprakstītas šī projekta Starpziņojuma par tiesiskā regulējumā sākotnējo motīvu izpēti sadaļā par Valsts darbības privāto tiesību jomā motīvi, cēloņi un sekas.

Lai gan šie segmenti veidoti valsts daļējā vai pilnīgā īpašumā esošajām KS, šo segmentu izveides principi var tikt piemēroti visa publiskā sektora KS kontekstā, proti, arī pašvaldību KS.

3.1. Segmentu apraksts

Ņemot vērā loģisko pamatojumu un tirgus nepilnību principus, izveidoti trīs segmenti – A, B un C. Lai gan pamatā šie segmenti savā starpā atšķiras ar citas tirgus nepilnības pazīmēm, ņemot vērā plašo KS sniegto pakalpojumu spektru un to specifiskās īpašības, atsevišķu KS pakalpojumiem var tikt novērotas divu vai pat visu trīs segmentu atsevišķas raksturojošās iezīmes.

A segmentā pamatā ietilpst KS, kas ir dabiskie monopoli, darbojas komerciāla mērķa vadītas un apsaimnieko nekustamos īpašumus. Zināmā mērā tām novērojami arī sabiedrisko preču un blakusefektu segmenta pazīmes.

B segmentā ietilpst KS, kas pamatā sniedz sabiedriskās preces, taču to sniegtajiem pakalpojumiem novērojami arī blakusefektu segmenta pazīmes.

C segmentā ietilpst KS, kas pamatā sniedz jauktas preces un kuru sniegto pakalpojumu ražošanā un / vai patērēšanā rodas blakusefekti, taču zināmā mērā atsevišķiem pakalpojumiem novērojamas arī sabiedrisko preču segmenta iezīmes.

Detalizētāk šo segmentu un to apakšsegmentu raksturojošās iezīmes aprakstītas nākamajos paragrāfos kopā ar attiecīgajos segmentos iekļautajām KS. Visu analizē iekļauto KS sadalījums pa apakšsegmentu kategorijām iekļauts Pielikums Nr. 1.

3.1.1. A segments

A1 – Valstiski svarīga infrastruktūra

Valstiski svarīga infrastruktūra ir tāda infrastruktūra, kas nodrošina valsts stratēģiskās drošības funkciju un kuras izveidei nepieciešami ļoti ievērojami kapitāla ieguldījumi. Valstiski svarīga infrastruktūra ir, piemēram, dzelzceļa sliedes, lidostas skrejceļš, televīzijas un radio apraides tīkls, energoapgādes tīkls, mežu infrastruktūra un aeronavigācijas iekārtas utt.

Šajā apakšsegmenta kategorijā ietilpst KS, kas pamatā nodarbojas ar komerciālu darbību un / vai ir dabiski monopoli, vai aizņem ļoti ievērojamu tirgus daļu nozarē, kurā veic savu pamatdarbību. Šīs grupas KS rīcībā ir valstiski svarīga infrastruktūra, kas nodrošina pamatpakalpojumu sniegšanu. Finansiālu atbalstu valsts parasti nesniedz, bet, ja sniedz, tad tikai uz tādiem pašiem vai ļoti

līdzīgiem nosacījumiem un likmēm kā komerciestādes sniedz privātajā sektorā. Lai gan šīs kategorijas KS zināmā mērā sniedz sabiedriska rakstura pakalpojumus, piemēram, komunālie pakalpojumi, saziņu nodrošināšana, tomēr pamatā to darbība saistīta ar peļņas gūšanu. Ņemot vērā, ka lielākoties šīs kategorijas KS darbojas ierobežotas konkurences apstākļos, daļā gadījumu maksas pakalpojumu cenas veidošanas principus izskata SPRK vai cita regulējošā institūcija. Saistība starp šī apakšsegmenta KS preču / pakalpojumu maksu un patērēšanu ir pilnīga vai ļoti tuvu pilnīgai.

A1 grupā ietilpst šādas KS (iekavās norādīts šī brīža kapitāla daļu turētājs):

- AS „Latvenergo” (Ekonomikas ministrija);
- VAS „Latvijas valsts meži” (Zemkopības ministrija);
- VAS „Latvijas dzelzceļš” (Satiksmes ministrija);
- VAS „Latvijas gaisa satiksme” (Satiksmes ministrija);
- VAS „Starptautiskā lidosta „Rīga” ” (Satiksmes ministrija);
- VAS „Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs” (Satiksmes ministrija);

A2.1 – ļoti būtiski kapitālieguldījumi (valsts daļa 100%)

Ļoti būtiski kapitālieguldījumi ir tādi ieguldījumi, kuru realizācijai nepieciešami ļoti ievērojami finanšu līdzekļi.

A2.1 apakšsegmenta kategorijā ietilpst KS, kas nodarbojas ar komerciālu darbību un aizņem ļoti ievērojamu tirgus daļu nozarē, kurā sniedz savus pamatpakalpojumus Latvijas teritorijā. Valstij pieder 100% no šo KS kapitāla daļām. Šīs grupas KS rīcībā ir ievērojama infrastruktūra, kas nodrošina pamatpakalpojumu sniegšanu. Finansiālu atbalstu valsts parasti nesniedz, bet, ja sniedz, tad tikai uz tādiem pašiem vai ļoti līdzīgiem nosacījumiem un likmēm kā komerciestādēs sniedz privātajā sektorā. Šīs kategorijas KS darbojas ierobežotas konkurences apstākļos. Pakalpojumu cenu lielākajā vairumā gadījumos apstiprina KS valde. Saistība starp šī apakšsegmenta KS preču / pakalpojumu maksu un patērēšanu ir pilnīga.

A2.1 apakšsegmentā ietilpst šādas KS (iekavās norādīts šī brīža kapitāla daļu turētājs):

- VAS „Latvijas Pasts” (Satiksmes ministrija);
- VAS „Latvijas autoceļu uzturētājs” (Satiksmes ministrija);
- AS „Pasažieru vilciens” (Satiksmes ministrija).

A2.2 – ļoti būtiski kapitālieguldījumi (valsts daļa < 100%)

A2.2 apakšsegmenta kategorijā ietilpst KS, kuras pamatā ir A2.1. apakšsegmenta raksturojums ar vienu atšķirību, proti, šī apakšsegmenta KS valsts kapitāla daļa ir mazāka kā 100%. Lai gan atsevišķos šī apakšsegmenta gadījumos valsts ir mazākuma kapitāla daļu īpašnieks, tomēr jāņem vērā, ka šī brīžā valsts kapitāla daļa ir veidojusies vēsturiski un valsts var būt veikusi būtiskus kapitālieguldījumus arī periodā, kas valsts bija vienīgais vai vairākuma kapitāla daļu īpašnieks.

A2.2 apakšsegmentā ietilpst šādas KS (iekavās norādīts šī brīža kapitāla daļu turētājs):

- AS „Rīgas siltums” (Ekonomikas ministrija);

- AS „Lattelecom” (VAS „Privatizācijas aģentūra”);
- AS „Latvijas Mobilais Telefons” (VAS „Privatizācijas aģentūra”);
- AS „Air Baltic Corporation” (Satiksmes ministrija).

A3 – nav valstiski stratēģiski svarīgas infrastruktūras vai ļoti būtiski kapitālieguldījumi

Šajā kategorijā ietilpst KS, kas pamatā nodarbojas ar komerciālu darbību vai ir juridiskās bāzes ietvaros noteikti valsts monopoli. Šīs grupas KS rīcībā nav valstiski svarīgas infrastruktūras. Finansiālu atbalstu valsts parasti nesniedz, bet, ja sniedz, tad tikai uz tādiem pašiem vai ļoti līdzīgiem nosacījumiem un likmēm kā komerciestādēs sniedz privātajā sektorā. Valsts kapitāla daļa ir 100%. Šī apakšsegmenta KS tirgus daļa nozarē, kurā tās sniedz savu pamatpakalpojumu ir ļoti ievērojama. Saistība starp šī apakšsegmenta KS preču / pakalpojumu maksu un patērēšanu ir pilnīga vai ļoti tuvu pilnīgai.

A3 apakšsegmentā ietilpst šādas KS (iekavās norādīts šī brīža kapitāla daļu turētājs):

- VAS „Latvijas Loto” (Finanšu ministrija);
- VSIA „Meliorprojekts” (Zemkopības ministrija);
- SIA „Latvijas Nacionālais metroloģijas centrs” (Ekonomikas ministrija);
- VSIA „Vides projekti” (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija);

A4 – nekustamā īpašuma apsaimniekošana

Nekustamā īpašuma apsaimniekošana ir nekustamā īpašuma pārvaldīšana un uzturēšana.

Šajā kategorijā ietilpst KS, kas nodarbojas ar valsts nekustamo īpašumu uzturēšanu, kā arī atsevišķos gadījumos ar valsts nekustamā īpašuma atsavināšanas organizēšanu, kas ir valsts pārvaldes deleģēts uzdevums. Paralēli šīs KS nodarbojas arī ar virkni darbībām, kas saistītas ar komercdarbību, piemēram, iznomājot komercplatības.

A4 apakšsegmentā ietilpst šādas KS (iekavās norādīts šī brīža kapitāla daļu turētājs):

- VSIA „Namzinis” (Satiksmes ministrija);
- VAS „Valsts nekustamie īpašumi” (Finanšu ministrija);
- VSIA „Šampētera nams” (Labklājības ministrija);
- VAS „Tiesu namu aģentūra” (Tieslietu ministrija);
- VSIA „Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” (Zemkopības ministrija).

3.1.2. B segments

Ja KS savu darbību nodrošina no saimnieciskās darbības peļņas, tad ar to tiek saprasts, ka šī KS pašfinansējas.

B1 – pašfinansējums

Šajā kategorijā ietilpstošās KS pamatā sniedz sabiedriskas preces un/vai veic valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, taču no valsts finansējumu nesaņem. Saistība starp šī apakšsegmenta KS preču/pakalpojumu maksu un patērēšanu ir pēc būtības nepastāv.

B1 apakšsegmentā ietilpst šādas KS (iekavās norādīts kapitāla daļu turētājs):

- VAS „Ceļu satiksmes drošības direkcija” (Satiksmes ministrija);

- VAS „Privatizācijas aģentūra” (Ekonomikas ministrija);
- VSIA „Latvijas Vēstnesis” (Tieslietu ministrija);
- VAS „Latvijas Jūras administrācija” (Satiksmes ministrija).

B2.1 – ļoti būtisks valsts finansējums

Šajā kategorijā ietilpstošās KS pamatā sniedz sabiedriskas preces un/vai veic valsts pārvaldes deleģētu uzdevumus. Vismaz 60% no to kopējiem ieņēmumiem veido valsts piešķirts finansējums. Saistība starp šī apakšsegmenta KS preču/pakalpojumu maksu un patērēšanu ir pēc būtības nepastāv.

B2.1 apakšsegmentā ietilpst šāda KS (iekavās norādīts kapitāla daļu turētājs):

- VAS "Latvijas Valsts ceļi" (Satiksmes ministrija).

B2.2 – būtisks valsts finansējums

Šajā kategorijā ietilpst KS, kuru valsts saņemtais finansējums par sniegtajām sabiedriskajām precēm un/vai valsts pārvaldes deleģētajiem uzdevumiem ir no 15% līdz 60% no kopējiem ieņēmumiem. Saistība starp šī apakšsegmenta KS preču/pakalpojumu maksu un patērēšanu ir pēc būtības nepastāv.

B2.2 apakšsegmentā ietilpst šādas KS (iekavās norādīts kapitāla daļu turētājs):

- VSIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija);
- SIA "Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs" (Ekonomikas ministrija);
- VSIA "Autotransporta direkcija" (Satiksmes ministrija).

B2.3 – neliels valsts finansējums

Šajā kategorijā ietilpstošās KS sniedz sabiedriskas preces un/vai veic valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus. Nelielu daļu (mazāku par 15%) no ieņēmumiem sedz valsts finansējums, taču lielākoties to naudas plūsmu veido ienākumi par sniegtajiem pakalpojumiem. Saistība starp šī apakšsegmenta KS preču/pakalpojumu maksu un patērēšanu ir pēc būtības nepastāv.

B2.3 apakšsegmentā ietilpst šādas KS (iekavās norādīts kapitāla daļu turētājs):

- VSIA „Latvijas Proves birojs” (Finanšu ministrija);
- SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs" (Zemkopības ministrija);
- VAS "Elektronisko sakaru direkcija" (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija);
- VSIA "Sertifikācijas un testēšanas centrs" (Zemkopības ministrija).

3.1.3. C segments

C1 – valsts atbalsta sniegšana

C1 apakšsegmentā ietilpst KS, kuru darbības pamatā ir garantiju piešķiršanas nodrošināšana, citi finanšu pakalpojumi un ES un citu fondu līdzekļu apguve. Lai gan LHZB šobrīd vēl nodarbojas arī ar komercbankas darbībām, ņemot vērā ES uzstādījumu, valsts īpašumā tuvāko divu gadu laikā paliks tikai Attīstības bankas funkcijas. Saistība starp šī apakšsegmenta KS preču/pakalpojumu maksu un patērēšanu pastāv.

C1 apakšsegmentā ietilpst šādas KS (iekavās norādīts kapitāla daļu turētājs):

- VSIA "Latvijas Garantiju aģentūra" (Ekonomikas ministrija);
- VSIA "Lauku attīstības fonds" (Zemkopības ministrija);
- VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" (Finanšu ministrija);
- VSIA „Latvijas Vides investīciju fonds” (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija);

C2 – kultūras iestādes

C2 apakšsegmentā ietilpst KS, kas darbojas kultūras jomā, t.i., teātri, simfoniskie orķestri, kori, cirks, opera un Latvijas mēroga kultūras pasākumu organizēšana. Visas šīs apakšsegmenta KS atrodas LR Kultūras ministrijas turējumā. Ievērojamu daļu no šo KS ienākumiem veido valsts dotācija par deleģētu uzdevumu veikšanu. Saistība starp šī apakšsegmenta KS preču/pakalpojumu maksu un patērēšanu ir samērā cieša.

C2 apakšsegmentā ietilpst šādas KS (iekavās norādīts kapitāla daļu turētājs):

- VSIA "M.Čehova Rīgas krievu teātris" (Kultūras ministrija);
- VSIA "Daugavpils teātris" (Kultūras ministrija);
- VSIA "Valmieras drāmas teātris" (Kultūras ministrija);
- VSIA "Latvijas Nacionālais teātris" (Kultūras ministrija);
- VSIA "Dailes teātris" (Kultūras ministrija);
- VSIA "Latvijas Leļļu teātris" (Kultūras ministrija);
- VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija"" (Kultūras ministrija);
- VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris" (Kultūras ministrija);
- VSIA "KREMERATA BALTICA" (Kultūras ministrija);
- VSIA "Latvijas Koncerti" (Kultūras ministrija);
- VSIA "Jaunais Rīgas teātris" (Kultūras ministrija);
- VSIA "Rīgas cirks" (Kultūras ministrija);
- VSIA "Latvijas Nacionālā opera" (Kultūras ministrija);
- VSIA „Liepājas simfoniskais orķestris” (Kultūras ministrija).

C3 – veselības aprūpes iestādes

C3 apakšsegmentā ietilpst KS, kas darbojas veselības aprūpes jomā, t.i., universitātes slimnīcas, daudzprofilu slimnīcas, specializētās slimnīcas, rehabilitācijas centri un viena poliklīnika. Ievērojamu daļu no kopējiem šo KS ienākumiem lielākajā daļā gadījumu veido valsts piešķirts finansējums par apmaksātajiem sniegtajiem veselības aprūpes pakalpojumiem. Saistība starp šī apakšsegmenta KS pakalpojumu maksu un patērēšanu ir samērā cieša.

C3 apakšsegmentā ietilpst šādas KS (iekavās norādīts kapitāla daļu turētājs):

- VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca" (Veselības ministrija);
- VSIA „Piejūras slimnīca” (Veselības ministrija);
- VSIA “Rīgas Psihiatrijas un narkoloģijas centrs” (Veselības ministrija);
- VSIA “Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca” (Veselības ministrija);
- VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca" (Veselības ministrija);

- VSIA "Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca "Ainaži"" (Veselības ministrija);
- VSIA "Aknīstes psihoneiroloģiskā slimnīca" (Veselības ministrija);
- VSIA „Slimnīca „Ģintermuiža” (Veselības ministrija);
- VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca" (Veselības ministrija);
- VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs „Vaivari”" (Veselības ministrija);
- VSIA „Latgales novada rehabilitācijas centrs „Rāzna”" (Veselības ministrija);
- VSIA „Straupes narkoloģiskā slimnīca”" (Veselības ministrija);
- SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca" (Veselības ministrija);
- VSIA "Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca" (Veselības ministrija);
- VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklinika" (Iekšlietu ministrija).

C4 – izglītības iestādes

C4 apakšsegmentā ietilpst KS, kuru darbības pamatā ir specializētas izglītības sniegšana. Šīs izglītības iestādes būtiski atšķiras no citām izglītības iestādēm, jo to bilancē ir arī to nekustamais īpašums. Šīs KS saņem valsts finansējumu. Saistība starp šī apakšsegmenta KS preču/pakalpojumu maksu un patērēšanu ir samērā cieša.

C4 apakšsegmentā ietilpst šādas KS (iekavās norādīts kapitāla daļu turētājs):

- VSIA "Rīgas Pārtikas ražotāju vidusskola" (Izglītības un zinātnes ministrija);
- VSIA „Bulduru dārzkopības vidusskola” (Izglītības un zinātnes ministrija).

C5 – sporta jomas iestādes

C5 apakšsegmentā ietilpst KS, kas ir nacionāla līmeņa sporta bāzes. Šīs KS saņem valsts finansējumu. Saistība starp šī apakšsegmenta KS preču/pakalpojumu maksu un patērēšanu ir samērā cieša.

C5 apakšsegmentā ietilpst šādas KS (iekavās norādīts kapitāla daļu turētājs):

- VSIA "Bobsleja un kamaniņu trase "Sigulda"" (Izglītības un zinātnes ministrija);
- VSIA „Kultūras un sporta centrs „Daugavas stadions”" (Izglītības un zinātnes ministrija);
- SIA "Sporta centrs "Mežaparks" (Izglītības un zinātnes ministrija);
- SIA " Tenisa centrs "Lielupe" (Izglītības un zinātnes ministrija);
- VAS "Biķernieku kompleksā sporta bāze" (Satiksmes ministrija).

3.2. Segmentu kopsavilkums

Tabula Nr. 1 norādīti KS segmenti un to apakšsegmenti, to īss apraksts un tirgus nepilnība, kas ir pamatojums attiecīgā segmenta KS atrašanās valsts daļējā vai pilnīgā īpašumā.

Tabula Nr. 1 „Analizē iekļauto Latvijas KS segmentu kopsavilkums”

Tirgus nepilnība	Apzīmējums	Kapitālsabiedrību apraksts	
Dabiskie monopoli un peļņas gūšana (<i>monopolies & private goods</i>) A	A1	Valstiski svarīga infrastruktūra	
	A2	A2.1	Ļoti būtiski kapitālieguldījumi (valsts daļa 100%)
		A2.2	Ļoti būtiski kapitālieguldījumi (valsts daļa < 100%)
	A3	Nav valstiski stratēģiski svarīgas infrastruktūras vai ļoti būtiski kapitālieguldījumi	
	A4	Nekustamo īpašumu apsaimniekošana	
Pamatā sabiedrisko pakalpojumu / preču sniegšana (<i>public goods</i>) B	B1	Pašfinansējums	
	B2	B2.1	Ļoti būtisks valsts finansējums (>60%)
		B2.2	Būtisks valsts finansējums (no 15% līdz 60%)
		B2.4	Neliels valsts finansējums (<15%)
Pamatā pakalpojumu / preču ražošanā vai patērēšanā rodas blakus-efekti (<i>externalities</i>) C	C1	Valsts atbalsta sniegšana	
	C2	Kultūras iestādes	
	C3	Veselības aprūpes iestādes	
	C4	Izglītības iestādes	
	C5	Sporta jomas iestādes	

IV Kapitālsabiedrību pārvaldības modeļi un laika grafiks

Šīs sadaļas analīzes pamatā ir informācija, kas iegūta no citiem šī projekta nodevumiem un KS segmentu dalījumu, kas ir šī rekomendāciju ziņojuma 3. sadaļa.

4.1. nodaļā, ņemot vērā šī pētījuma KS analīzes ziņojumu un KS gadījumu analīzi, tiks identificēti risināmie jautājumi un ieteikumi KS pārvaldības efektivitātes uzlabošanai iepriekš definēto KS segmentu griezumā.

4.2. nodaļa ietvers katrā no trīs segmentiem un to apakšsegmentiem ietilpstošo KS kapitāla daļu pārvaldības alternatīvu analīzi un salīdzinājumu attiecībā pret ieteikumiem KS pārvaldības uzlabošanai, kas analizēti šī ziņojuma 4.1. nodaļā.

KS turpmākās pārvaldības iespējas tiks apkopotas vienotā ilustrācijā – Grafiks Nr. 1 (4.3. nodaļā), kurā tiks identificēti iespējami pārvaldības modeļi un alternatīvas par pamato ņemot būtiskākos risināmos jautājumus KS pārvaldības efektivitātes uzlabošanai.

Šīs sadaļas noslēgumā, 4.4. nodaļā, tiks pievienots laika grafiks, kurā uzskaitītas pamata darbības turpmāko KS pārvaldības reformu ieviešanai.

Apkopojums par KS pārvaldības alternatīvām un risināmajiem jautājumiem, kā arī ieteikumiem turpmākai KS pārvaldībai kopā ar laika grafiku iekļauts šī ziņojuma Pielikums Nr. 3 – prezentācijā, kas tika prezentēta Reformu vadības grupas sanāksmē 2012. gada 16. februārī.

4.1. Ieteikumi kapitālsabiedrību pārvaldībai

Ņemot vērā šī pētījuma ietvaros veikto KS analīzi, nākamajos paragrāfos tiks sniegti ieteikumi turpmākai KS pārvaldībai iepriekš identificēto KS segmentu griezumā.

4.1.1. A segments

Ņemot vērā šī rekomendāciju ziņojuma 3. sadaļas KS iedalījumu loģiskajos segmentos, A kategorijā ietilpst šādi četri apakšsegmenti:

- KS ar valstiski svarīgu infrastruktūru un valsts kapitāla daļu 100% (A1);
- KS ar ļoti būtiskiem kapitāla ieguldījumiem un valsts kapitāla daļu 100% (A2.1);
- KS ar ļoti būtiskiem kapitāla ieguldījumiem un valsts kapitāla daļu < 100% (A2.2);
- KS bez valstiski svarīgas infrastruktūras un ļoti būtiskiem kapitālieguldījumiem (A3);
- nekustamā īpašuma apsaimniekojošās KS (A4)

A1 apakšsegments

Vērtējot A1 apakšsegmenta KS atbilstību VPIL 88. panta (1) sadaļai, Tabula Nr. 2 norādīti šī panta punkti, kas visatbilstošāk norāda, kāpēc šī apakšsegmenta KS var veikt komercdarbību.

Tabula Nr. 2 „A1 apakšsegmenta KS atbilstība VPIL 88.panta 1.sadaļas punktiem”

1) punkts	2) punkts	3) punkts	4) punkts	5) punkts	6) punkts
✓	✓	✓	-	✓	-

A1 apakšsegmenta KS identificēti šādi būtiskākie problēmjautājumi:

- nav izveidota vienota finanšu analīzes, mērķu noteikšanas, tehniskās efektivitātes, vadības, atalgojuma u.c. būtisku aspektu izvērtēšanas un noteikšanas metodoloģija, kas tiktu piemērota visās A1 apakšsegmentā ietilpstošajām KS, kuru īpašumā ir valstiski būtiska infrastruktūra;
- dividenžu apjoma noteikšanā netiek regulāri pilnībā ņemti vērā tādi faktori kā nepieciešamās investīcijas, kapitāla pietiekamības rādītāji, darbības būtība un nozare, kurā tiek sniegti pamatpakalpojumi u.c. būtiski aspekti;
- kapitāla daļu turētājs nav optimālākā pārraudzības institūcija īpaši tajās KS, kurās nepieciešams noteikt turpmāko stratēģisko virzību un kuru darbība tiešā mērā saistīta ar pakalpojumu sniegšanu / produkcijas realizēšanu ārvalstīs;
- nav noteikti vienoti kritēriji meitas sabiedrību dibināšanai;
- nav ieviesta vienota ziedojumu piešķiršanas kārtība.

Pamata ieteikumi, kas būtu jāņem vērā, lai risinātu iepriekš norādītos problēmjautājumus, būtu šādi:

- būtu jāievieš vienota metodoloģija attiecībā uz KS pārvaldību, t. sk., mērķu noteikšanu, vadības iecelšanas kārtību, KS tehniskās efektivitātes izvērtēšanu u.c. būtiskiem aspektiem;
- dividendēs izmaksājamās tīrās peļņas daļa būtu jānosaka katrai KS individuāli, ņemot vērā plānotās investīcijas atbilstoši kapitāla daļu turētāja apstiprinātai ilgtermiņa stratēģijai, nozari, kurā KS sniedz pamata pakalpojumus, darbības būtību, kapitāla pietiekamības rādītājus u.c. būtiskus faktorus, kas ietekmē KS nākotnes vērtību;
- būtu jāatjauno padomes institūcija lielākajās KS;
- būtu jāpiemēro vienoti kritēriji meitas sabiedrību dibināšanai, kas, ietverot ES un EP regulējuma nosacījumu izpildi, tiktu piemēroti katram atsevišķam gadījumam pēc būtības;
- būtu jāievieš vienotas ziedojumu piešķiršanas vadlīnijas.

Risinājumi, kuru ieviešana mazinātu identificēto problēmu radītos efektus, būtu šādi:

- tiek izveidota centrālā pārvaldības institūcija, kas pamatā darbojas kā metodoloģisko vadlīniju / ieteikumu izstrādātājs KS;
- dividendēs izmaksājamās tīrās peļņas tiek cieši sasaistīta ar KS ilgtermiņa stratēģiju, ko izvērtē kapitāla daļu turētājs un apstiprina MK;
- padomju veidošanai KS tiek noteikti kritēriji, kas ietver stratēģiskās vīzijas nepieciešamību un lieluma raksturojošos rādītājus, ko apstiprina MK;
- ņemot vērā atbilstību VPIL 88.panta (1) sadaļas nosacījumiem, kā arī ES attiecināmo normatīvo aktu bāzi, tiek izvērtēta KS meitas sabiedrību pastāvēšanas nepieciešamība, kas

tiek regulāri izvērtēta (vismaz reizi trīs gados) un piemērota jaunu meitas sabiedrību dibināšanai;

- centrālā pārvaldības institūcija vai viena nozares ministrija, piemēram, FM, būtu atbildīga par vienotu kritēriju izvērtēšanu par ziedojumu veikšanu, ko apstiprinātu MK.

Kritērijiem, lai dibinātu meitas sabiedrību, būtu jābūt pamatotiem uz ekonomisko izdevīgumu mātes sabiedrībai / valstij kopumā, un skaidri noteiktiem, lai meitas sabiedrību izveide būtu līdzvērtīgi pamatojama visos gadījumos, ņemot vērā VPIL 88.panta (1) sadaļas nosacījumus. Meitas sabiedrības, kas neatbilst VPIL 88.panta (1) sadaļas nosacījumiem un uz tām neattiecas ES normatīvo aktu regulējums, ņemot vērā to darbības efektivitāti būtu jākonsolidē atpakaļ mātes sabiedrībā vai jāpārvērtē to pastāvēšanas nepieciešamība.

Valstij ir būtiski paturēt īpašumā valstiski svarīgu infrastruktūru. Turklāt šī apakšsegmenta KS zināmā mērā pilda arī sociālu funkciju, nodrošinot citu saistīto nozaru darbību un izaugsmi, piemēram, ekonomiskās lejupslīdes gadījumā pildot nozares stabilizētāja funkciju. Jāmin arī fakts, ka nozaru ministrijām ir izveidojusies augsta līmeņa kompetence, kas nodrošina efektīvu sadarbību starp šī segmenta KS un attiecīgo ministriju – kapitāla daļu turētāju. Ņemot vērā minētos argumentus, šīs segmenta KS būtu jāatstāj attiecīgo nozaru ministriju turējumā. Centrālā pārvaldības institūcija attiecībā uz šī apakšsegmenta KS pamatā darbotos kā metodoloģisko vadlīniju izstrādātājs iepriekš norādītajos jautājumos.

A2 apakšsegments

Atsevišķi būtu jāizvērtē visu A2 apakšsegmenta KS sniegto pakalpojumu atbilstība VPIL 88.panta (1) sadaļas punktiem, kad publiska persona var veikt komercdarbību, jo šīs analīzes ietvaros tika konstatēta tikai neliela saikne starp šī apakšsegmenta KS un to darbības atbilstību VPIL 88. panta (1) sadaļai.

Problēmjaudājumi, iespējamie risinājumi un to ieviešana

A2 apakšsegmentā identificēti šāds būtiskākais problēmjaudājums:

- būtu jāizvērtē valsts turpmākās dalības nepieciešamība un kapitāla daļu apjoms, kas ir valsts īpašumā, ņemot vērā lietderīgumu, nākotnes dividendes, ietekme uz tautsaimniecību un sabiedrību kopumā, kā arī saistību ar valsts stratēģiski ekonomisku interešu realizāciju.

Pamata ieteikums, kas būtu jāņem vērā, lai risinātu iepriekš norādīto problēmjaudājumu, būtu šāds:

- jāpieņem vienoti kritēriji valsts dalības nepieciešamības izvērtēšanai, ko regulāri (vismaz reizi trīs gados) veic viena konkrēta institūcija.

Risinājumi, kuru ieviešana mazinātu identificēto problēmu radītos efektus, būtu šādi:

- tiek izveidota centrālā pārvaldības institūcija, kuras turējumā nonāk A2 segmentā ietilpstošās KS un šī institūcija būtu atbildīga par regulāru valsts dalības nepieciešamības un apjoma izvērtēšanu šīs segmenta KS; gala lēmumu pieņemtu MK.

Pirms kapitāla daļu pilnīgas vai daļējas atsavināšanas valstij būtu rūpīgi jāizvērtē konkrētās KS ietekme uz kopējo valsts attīstību, potenciālie ieguvumi un trūkumi / zaudējumi. Nepieciešamības gadījumā atbilstoši Komerclikuma (13.04.2000.) 231., 232. un 233.pantam valsts īpašumā,

iespējams, būtu jāpatur speciālas akcijas, par kurām netiek saņemtas dividendes un tām nav balsstiesību, bet kuras var realizēt (*exercise*) gadījumā, ja šīs privatizētās KS turpmāka darbība apdraud vai būtiski negatīvi ietekmē valsts izaugsmi un/vai drošību.

Nevajadzētu rasties situācijai, ka KS tiek atsavināta, taču pēc šī lēmuma valsts pārvērtē savu rīcību un izlemj, ka attiecīgā KS tomēr jāpatur valsts īpašumā. Šādā gadījumā nepieciešamie līdzekļi, lai pārņemtu KS atpakaļ valsts īpašumā, var būt ievērojami lielāki kā peļņa no sākotnējās kapitāla daļu atsavināšanas.

Tāpat kā tas ir līdz šim tas ticis īstenots, MK būtu atbildīgs par KS vai atsevišķu KS pakalpojumu nodošanu privātā sektora rīcībā lēmumu pieņemšanu. Kapitāldaļu turētājs, konkrēti šajā gadījumā – centrālā pārvaldības institūcija, būtu atbildīga par analīzes veikšanu, izvērtēšanu un nepieciešamās informācijas, ko pieprasa MK, sagatavošanu.

Papildus norādītajiem problēmjautājumiem kā īpašu nepieciešamību šobrīd var minēt VAS „Latvijas Pasts” turpmākās darbības stratēģijas izveidi, kas, ņemot vērā pasta nozares liberalizāciju 2014.gadā, ir būtiski risināms jautājums, lai tiktu definēta valsts virzība šajā nozarē.

A3 apakšsegments

Atsevišķi būtu jāizvērtē A3 apakšsegmenta KS atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļas punktiem, kad publiska persona var veikt komercdarbību, jo šīs analīzes ietvaros cieša saikne starp šī apakšsegmenta KS un VPIL 88. panta (1) sadaļas punktiem konstatēta netika.

Problēmjautājumi, iespējamie risinājumi un to ieviešana

A3 apakšsegmentā identificēti šādi būtiskākie problēmjautājumi:

- nav izveidota vienota finanšu analīzes, mērķu noteikšanas u.c. būtisku aspektu izvērtēšanas un noteikšanas metodoloģija, kas tiktu piemērota visām A1.1 apakšsegmentā ietilpstošajām KS, kuru īpašumā ir valstiski svarīga infrastruktūra;
- daļa A3 apakšsegmenta KS pakalpojumu tiek sniegti konkurences apstākļos un / vai privātais sektors ir ieinteresēts un spējīgs atbilstošā līmenī nodrošināt šo pakalpojumu sniegšanu.

Pamata ieteikumi, kas būtu jāņem vērā, lai risinātu iepriekš norādītos problēmjautājumus, būtu šādi:

- vienotas metodoloģijas ieviešana attiecībā uz iekšējo veselības aprūpes nozares KS pārvaldību, t. sk., mērķu noteikšanu, vienotu grāmatvedības uzskaites principu ievērošanu u.c. būtiskiem aspektiem.
- pakalpojumus, ko var sniegt privātais sektors atbilstošas kvalitātes līmenī un valsts var šos pakalpojumus nodrošināt sabiedrībai ar netiešu šo pakalpojumu sagādi, un attiecībā uz šiem pakalpojumiem nepastāv būtiski šķēršļi / izmaksas, valstij norādot pakalpojuma apmēru / kvalitāti vai slēdzot / uzraugot privātā sektora piesaistes līgumu, būtu jānodod privātā sektora rīcībā.

Risinājumi, kuru ieviešana mazinātu identificēto problēmu radītos efektus, būtu šādi:

- tiek izveidota centrālā pārvaldības institūcija, kas pamatā darbojas kā metodoloģisko vadlīniju / ieteikumu izstrādātājs KS;
- katra nozares ministrija iesniedz MK izstrādātus ieteikumus par turpmāko nepieciešamību valstij nodrošināt tādus attiecīgās ministrijas turējumā esošo KS pakalpojumus, kas var tikt nodoti privātajam sektoram un / vai var tikt apvienoti vienā institūcijā un MK pieņem gala lēmumu attiecībā uz šiem ieteikumiem.

Regulāri būtu jāvērtē sniegtie pakalpojumi un to potenciālā aizvietojamība, īpaši no privātā sektora puses.

Būtiski izvērtēt, vai kopējais labums sabiedrībai no pakalpojuma nodošanas privātajam sektoram būs lielāks (mazāki valsts izdevumi, kvalitāte atbilstoši cenai u.c.), proti, vai privātais sektors šo pakalpojumu varēs sniegt efektīvāk, ņemot vērā sabiedrības kopējās intereses.

A4 apakšsegments

Ņemot vērā šī apakšsegmenta KS darbības būtību, ir jāapsver turpmāka šo KS sniegto pakalpojumu konsolidācija, kas samazinātu izmaksas kas veidojas no vairāku pēc sniegto pakalpojumu būtības līdzīgu KS uzturēšanas.

Atsevišķi būtu jāizvērtē A3 apakšsegmenta KS atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļas punktiem, kad publiska persona var veikt komercdarbību, jo šīs analīzes ietvaros tika konstatēta tikai neliela saikne starp šī apakšsegmenta KS un to darbības atbilstību VPIL 88. panta (1) sadaļai.

4.1.2. B segments

Ņemot vērā šī rekomendāciju ziņojuma 3. sadaļas KS iedalījumu loģiskajos segmentos, B segmentā ietilpst šādi četri apakšsegmenti:

- KS, kas pašfinansē savu saimniecisko darbību (B1);
- KS, kurām ļoti būtisku (>60%) daļu no ieņēmumiem veido valsts piešķirts finansējums (B2.1);
- KS, kurām būtisku (no 15% līdz 60%) daļu no ieņēmumiem veido valsts piešķirts finansējums (B2.2);
- KS, kurām nelielu (<15%) daļu no ieņēmumiem veido valsts piešķirts finansējums (B2.3).

Atsevišķi būtu jāizvērtē visa B segmenta KS atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļas punktiem, kad publiska persona var veikt komercdarbību, jo šīs analīzes ietvaros tika konstatēta tikai neliela saikne starp šī apakšsegmenta KS un to darbības atbilstību VPIL 88. panta (1) sadaļai.

Problēmjaudājumi, iespējamie risinājumi un to ieviešana

B segmentā identificēti šādi būtiskākie problēmjaudājumi:

- daļa A2 apakšsegmenta KS pakalpojumu tiek sniegti konkurences apstākļos un / vai privātais sektors ir ieinteresēts un spējīgs atbilstošā līmenī nodrošināt šo pakalpojumu sniegšanu;

- B segmenta KS neatbilst kapitālsabiedrības juridiskajam statusam pēc būtības, jo lielākā daļa to sniegto pakalpojumu ir deleģēti valsts pārvaldes uzdevumi un citas sabiedriskas preces (*public goods*).

Pamata ieteikumi, kas būtu jāņem vērā, lai risinātu iepriekš norādītos problēmjautājumus, būtu šādi:

- pakalpojumus, ko var sniegt privātais sektors atbilstošas kvalitātes līmenī un valsts var šos pakalpojumus nodrošināt sabiedrībai ar netiešu šo pakalpojumu sagādi, un attiecībā uz šiem pakalpojumiem nepastāv būtiski šķēršļi / izmaksas, valstij norādot pakalpojuma apmēru / kvalitāti vai slēdzot / uzraugot privātā sektora piesaistes līgumu, būtu jānodod privātā sektora rīcībā;
- B segmenta KS būtu ieteicams pārveidot par valsts publiskajām aģentūrām, jo tās pamatā nedarbojas komerciāla mērķa vadītas un tām nelielā mērā tiek likts uzsvars uz finanšu mērķiem, nelielā mērā pastāv noietu ekonomiskais tirgus, ir vienkārši valsts iejaukšanās mērķi un nelielā mērā pastāv vajadzības pēc inovācijām.

Risinājumi, kas būtu jāievieš, lai mazinātu identificētās problēmas, būtu šādi:

- katra nozares ministrija izvērtē turējumā esošo KS pakalpojumus un funkcijas, kā arī veic analīzi par pēc būtības līdzīgu pakalpojumu apvienošanu;
- katra nozares ministrija iesniedz MK izstrādātus ieteikumus par turpmāko nepieciešamību valstij nodrošināt tādu attiecīgās ministrijas turējumā esošo KS pakalpojumus, kas var tikt nodoti privātajam sektoram un / vai var tikt apvienoti vienā institūcijā un MK pieņem gala lēmumu attiecībā uz šiem ieteikumiem;
- pēc pakalpojumu un funkciju izvērtēšanas un iespējamās apvienošanas un tādu pakalpojumu, ko var nodrošināt privātais sektors, atdalīšanas, B segmenta KS tiek pārveidotas par publiskajām valsts aģentūrām, pirms tam veicot to pantu, kas būtiski ietekmē publisko aģentūru darbību, izmaiņas Publisko aģentūru likumā u.c. uz publiskajām aģentūrām attiecināmajos normatīvajos aktos.

Lai aģentūru darbība būtu pēc iespējas efektīvāka un atbilstošāka, būtiski ir pārskatīt normatīvo bāzi, kas attiecas uz publiskajām aģentūrām pirms B segmenta KS pārveidošanu par publiskajām aģentūrām.

Ņemot vērā, ka uz KS, kuras tiks pārveidotas par publiskām aģentūrām, attieksies Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma (01.12.2009.) prasības attiecībā uz atlīdzību, būtu jāapsver iespēja piemērot izņēmumus / vai izmaiņas šajā likumā līdzīgi kā šī likuma 4.panta (10) sadaļā. Būtu jāvērs uzmanība uz to, ka aģentūru augstāko līmeņu ekspertu algai būtu jābūt konkurētspējīgai, jo tas ir primārs nosacījums augstas kvalitātes profesionāļu piesaistīšanai un šī brīža ekspertu noturēšanai.

Lai gan likuma Par budžeta un finanšu vadību (24.03.1994.) 6.1 panta (5) sadaļā noteikts, ka valsts budžeta nefinansētu iestāžu kārtējā gada līdzekļu atlikumu var izmantot nākamajā gadā izdevumu finansēšanai, jāpārskata, vai to būtu iespējams attiecināt arī uz KS, kas tiks pārveidotas par

publiskajām aģentūrām, ja tās saņem valsts finansējumu. Tas būtiski atvieglotu šo aģentūru iespēju plānot vairāku gadu investīcijas un operatīvi reaģēt uz tirgus apstākļu izmaiņām.

Papildu būtu jāpārskata personāla skaita nesamazināšana tirgus apstākļu ietekmē, bet iespēja to novirzīt citām darbībām, lai, atjaunojoties ekonomiskai stabilitātei, nebūtu jāiegulda papildu finanšu resursi atbilstošas kvalifikācijas personāla meklēšanai un pieņemšanai darbā.

Publisko aģentūru likumā noteikts, ka valsts aģentūra kārtu grāmatvedības uzskaiti un sniedz pārskatus Likumā par budžetu un finanšu vadību noteiktajā kārtībā, kas būtiski ietekmē darbības elastību, ņemot vērā tirgus apstākļu izmaiņas.

Valsts aģentūras sniegto deleģēto maksas pakalpojumu cenas noteiktas Ministru kabineta apstiprinātā cenrādī, kas nevar visos gadījumos tikt mainīts pietiekami operatīvi, ņemot vērā tirgus apstākļu izmaiņas.

4.1.3. C segments

Ņemot vērā šī rekomendāciju ziņojuma 3. sadaļas KS iedalījumu loģiskajos segmentos, C segmentā ietilpst šādi pieci apakšsegmenti:

- KS, kas pamatā nodarbojas ar garantiju izsniegšanu un citiem finanšu pakalpojumiem (C1);
- KS, kas pamatā darbojas kultūras jomā (C2);
- KS, kas pamatā darbojas veselības aprūpes jomā (C3);
- KS, kas ir izglītības iestādes (C4);
- KS, kas ir nacionālās sporta bāzes (C5).

Vērtējot C segmenta KS atbilstību VPIL 88. Panta (1) sadaļas punktiem, tika konstatēts, ka C1, C2 un C3 apakšsegmenta KS atbilst vienam vai diviem šī panta punktiem, bet C4 un C5 apakšsegmentu KS atbilstību būtu jāizvērtē atsevišķi, jo nav tiešas saistības ar VPIL 88. Panta (1) sadaļas punktiem

C1 apakšsegments

Vērtējot C1 apakšsegmenta KS atbilstību VPIL 88. panta (1) sadaļai, Tabula Nr. 3 norādīti šī panta punkti, kas visatbilstošāk norāda, kāpēc šī apakšsegmenta KS var veikt komercdarbību.

Tabula Nr. 3 „C1 apakšsegmenta KS atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļas punktiem”

1) punkts	2) punkts	3) punkts	4) punkts	5) punkts	6) punkts
✓	-	-	-	-	-

C1 segmentā identificēti šādi būtiskākie problēmjautājumi:

- pēc būtības līdzīgas funkcijas veic vairākas KS.

Pamata ieteikums, kas būtu jāņem vērā, lai risinātu iepriekš norādītos problēmjautājumus, būtu šāds:

- attīstības bankas, kurā ietilptu C1 segmentā ietilpstošās KS, izveide.

Risinājums, kuru ieviešana sekmētu identificēto problēmjautājumu, būtu šāds:

Ņemot vērā koncepciju, kas paredz LHZB komercdaļas pārdošanu, šī apakšsegmenta KS pamatā nodarbojas ar tādā finanšu darbībām un līdzekļu, kuru komercbankas parasti nefinansē vai nav ieinteresētas nodrošināt, piešķiršanu. 2012. gada laikā plānots apvienot visas C1 segmenta KS vienā institūcijā – attīstības bankā, kas pamatā nodarbotos ar valsts atbalsta piešķiršanu.

C2 apakšsegments

Vērtējot C2 apakšsegmenta KS atbilstību VPIL 88. panta (1) sadaļai, Tabula Nr. 4 norādīti šī panta punkti, kas visatbilstošāk norāda, kāpēc šī apakšsegmenta KS var veikt komercdarbību.

Tabula Nr. 4 „C2 apakšsegmenta KS atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļas punktiem”

1) punkts	2) punkts	3) punkts	4) punkts	5) punkts	6) punkts
✓	-	-	-	-	✓

Šis apakšsegments KS primāri nenodarbojas ar komercdarbību un tām ir salīdzinoši viegli nodalīt sabiedrības interešu realizēšanu no peļņas gūšanas. Tomēr tām ir salīdzinoši liels noieta ekonomiskais tirgus.

C3 apakšsegments

Vērtējot C3 apakšsegmenta KS atbilstību VPIL 88. panta (1) sadaļai, Tabula Nr. 5 norādīti šī panta punkti, kas visatbilstošāk norāda, kāpēc šī apakšsegmenta KS var veikt komercdarbību.

Tabula Nr. 5 „C3 apakšsegmenta KS atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļas punktiem”

1) punkts	2) punkts	3) punkts	4) punkts	5) punkts	6) punkts
✓	-	-	-	-	✓

Problēmjaudājumi, iespējamie risinājumi un to ieviešana

Veselības aprūpes iestāžu jeb C3 segmenta identificēti šādi būtiskākie problēmjaudājumi:

- pakalpojumu tarifs nenosedz visas izmaksas, kas rodas, nodrošinot sniegto pakalpojumu apmēru;
- uz publiskā finansējuma bāzes darbojas gan privātā, gan publiskā sektora veselības aprūpes iestādes, kas noteiktos pakalpojumu veidos savā starpā konkurē;
- nav izveidota vienota finanšu analīzes, mērķu noteikšanas u.c. būtisku aspektu izvērtēšanas un noteikšanas metodoloģija, kas tiktu piemērota visās veselības aprūpes nozarē darbojošās KS.

Ņemot vērā norādītos būtiskākos problēmjaudājumus, izriet arī citas nepilnības, kā piemēram:

- šī brīža ekonomiskais modelis nenodrošina visu nepieciešamo finansējumu, tādēļ nepieciešama papildu maksas pakalpojumu sniegšana un KS darbības padziļināta uzraudzība;
- līdz ar papildu uzraudzību un nepietiekama tarifa piemērošanu par sniegtajiem pakalpojumiem, valdes locekļu atbildība netieši tiek samazināta gadījumos, kad kapitālsabiedrības finanšu rezultātus būtiski ietekmē kapitālsabiedrības vadības darbības;

- nav viennozīmīgi izvērtējamas situācijas kad par neatbilstošu kapitālsabiedrību finanšu rezultātiem iemeslu kalpo vadības neatbilstošas darbības vai nepietiekamais finansējums;
- veselības nozares kapitālsabiedrības pieder gan valstij, gan pašvaldībām, kas veic dažādas un ne vienmēr saskaņotas investīcijas veselības nozarē, tādējādi neveicinot aktīvu optimālu izmantošanu;
- nav skaidri noteikts kurās veselības aprūpes pakalpojumu grupās darbojas tikai valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības, piemēram, neatliekamā medicīniskā palīdzība un kurās pakalpojumu grupās darbojas tikai privātais sektors;
- lai gan veselības aprūpes iestāžu pamatmērķis nav peļņas gūšana, tām, neskatoties uz atsevišķiem izņēmumiem, ņemot vērā attiecināmo normatīvo bāzi, ir jāmaksā dividendes;
- veselības aprūpes iestādes risina sociāla rakstura problēmas ar kurām tām nevajadzētu nodarboties.

Pamata ieteikumi, kas būtu jāņem vērā, lai risinātu iepriekš norādītos problēmjautājumus, būtu šādi:

- visa publiskā sektora veselības aprūpes iestāžu īpašuma formas pārskatīšana un to aktīvu optimizēšana;
- vienotas metodoloģijas ieviešana attiecībā uz iekšējo veselības aprūpes nozares KS pārvaldību, t. sk., mērķu noteikšanu, vienotu grāmatvedības uzskaites principu ievērošanu u.c. būtiskiem aspektiem, kas norādīti Grafiks Nr. 1 starp risināmajiem jautājumiem kapitālsabiedrību pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai.

Ar īpašumu formas pārskatīšanu tiek saprasta visu valsts veselības aprūpes iestāžu kapitāla daļu turētāja izvērtēšana atbilstoši turpmāko veselības aprūpes nozares stratēģijai valsts līmenī.

Ar aktīvu optimizāciju tiek saprasta pēc tādas īpašumu formas piemērošanas, kas nodrošinātu pēc iespējas efektīvāku valsts resursu izlietošanu.

Risinājumi, kuru ieviešana mazinātu identificēto problēmu radītos efektus, būtu šādi:

- tiek izveidota visu valsts KS centrālā pārvaldības institūcija, kas pamatā darbojas kā metodoloģisko vadlīniju / ieteikumu izstrādātājs KS;
- tiek pārskatīta veselības aprūpes nozares (visa publiskā sektora, t.i., valsts un pašvaldību) iestāžu īpašuma forma, proti, Veselības ministrija izvērtē, vai iestāde paliek / nonāk valsts pārvaldībā (kapitāla daļu turētājs – Veselības ministrija), vai paliek / nonāk attiecīgās pašvaldības pārvaldībā (kapitāla daļu turētājs – attiecīgā pašvaldība) un gala lēmumu pieņem MK;
- tiek nodrošināta turpmāka veselības aprūpes integrācija un pacientu pēc ārstēšanas valsts KS tālāka ārstēšana ambulatori un publiskā sektora veselības aprūpes iestādes pēc iespējas mazāk konkurētu ar privātā sektora veselības aprūpes iestādēm, ņemot vērā ka strikta publiskā un privātā sektora nodalīšana nav pilnīgi iespējama.

Lai tiktu īstenoti norādītie ieteikumi, būtu nepieciešams pārskatīt visa publiskā sektora veselības aprūpes iestāžu īpašuma formas. Īpaša uzmanība izvērtējumā būtu jāpievērš trijām universitāšu slimnīcām (PSKUS, RAKUS un BKUS) un lielāko reģionālo centru slimnīcām, t.sk., Liepājas

reģionālā slimnīca, Daugavpils reģionālā slimnīca, Jelgavas pilsētas slimnīca, Jēkabpils rajona centrālā slimnīca, Rēzeknes slimnīca, Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca un Vidzemes slimnīca. Šāda izvērtējuma rezultātā tiku pārskatīta veselības nozares valsts aktīvu konsolidācija.

Papildus būtu jāpārskata veselības nozares finansēšanas modelis, lai nodrošinātu atbilstīgus tarifus galvenokārt tiem pamata pakalpojumiem, ko sniegs valsts īpašumā esošās veselības aprūpes iestādes (kapitāla daļu turētājs būs VM) un kuri sabiedrībai ir primāri nepieciešami.

Valsts prioritāte ir darīt visu iespējamo (ģimenes ārstu aprūpe, kompensējamie medikamenti u.c. aspekti), lai pacienti pēc iespējas mazāk akūtā, neatliekamā stāvoklī nokļūtu valsts KS.

Ņemot vērā, ka veselības aprūpes iestādes pamatā nedarbojas komerciāla mērķa vadītas, tām nevajadzētu noteikt maksāt dividendes. Ja efektīvas saimnieciskās darbības rezultātā, ņemot vērā, ka tiek piešķirts atbilstīgs finansējums, rodas peļņa, tad tā tiek reinvestēta turpmākā attīstībā.

Šobrīd veselības aprūpes iestādes risina virkni sociāla rakstura problēmu, par kurām būtu jābūt atbildīgām attiecīgās pašvaldības sociālajam dienestam, piemēram, tādu sabiedrības locekļu ārstēšana, kas nonākuši līdz konstatētajai diagnozei, jo apstākļi, kādos tie dzīvo un uzturas nav atbilstīgi.

Būtu skaidri jānodala konkrēti veselības aprūpes segmenti, ko sniegtu tikai valsts veselības aprūpes nozares KS, no tiem, ko varētu nodrošināt privātā sektora veselības aprūpes iestādes. Turklāt būtu svarīgi ņemot vērā Valdības deklarācijā ietverto par obligātās veselības apdrošināšanas sistēmas attīstību Latvijā noteikt, kuru segmentu pakalpojumu daļējā finansēšanā, nodrošinot caurredzamu pakalpojumu sniegšanu no veselības aprūpes iestādēm, varētu iesaistīties apdrošināšanas komersanti. Segmenti būtu regulāri jāvērtē, pārskatot to konkurences vidi, valsts lomas nepieciešamību un privātā sektora ieinteresētību konkrēto segmentu pakalpojumu nodrošināšanā.

Ieviešot pietiekami efektīvu kopējā valsts veselības aprūpes mehānismu, kurā reģionālas slimnīcas varētu pietiekami kvalitāti un efektīvi nodrošināt plaša spektra veselības aprūpes pakalpojumus, veselības aprūpes iestādēm, kuru juridiskais statuss būtu valsts KS un kas paliktu / nonāktu VM turējumā, būtu jānodrošina neatliekamā medicīniskā palīdzība, jo šis ir valsts garantēts veselības pakalpojums. Turklāt šis ir visbūtiskākais segments sabiedrības pamata veselības aprūpes nodrošināšanai. Lielāko daļu plānveida operāciju savukārt pamatā nodrošinātu arī pārējās veselības aprūpes iestādes, tai skaitā privātā sektora veselības aprūpes iestādes. Pie šāda modeļa mazinātos arī nepieciešamība valstij kā akcionāram uzraudzīt, vai konkrētu ieguldījumu, piemēram, aparatūras iegāde ir pamatota un ilgtermiņā atmaksājas. Būtu jāuzlabo veselības nozares kapitālsabiedrību pārvaldības modeļi. Valdei būtu jābūt atbildīgai par uzstādīto mērķu, kas noteikti pamatojoties uz attiecīgo ekonomisko situāciju, sasniegšanu. Lai gan mērķi var tikt pārskatīti, tam būtu jābūt būtiskam iemeslam. Jebkāda apmēra mērķu nesasniegšana valdei ir jāpamato. Nevajadzētu rasties situācijai, ka valde var norādīt uz neatbilstošiem tarifiem, kā vienīgo attaisnojumu, kāpēc netiek pildīts sākotnēji uzstādītais budžeta plāns.

Padomes, šī segmenta KS, iespējams, nebūtu nepieciešamas, jo veselības aprūpes iestāžu stratēģija pamatā atkarīga no kopējās valsts veselības aprūpes stratēģijas un to finansējums cieši saistīts ar valsts piešķirto finansējumu.

C4 apakšsegments

C4 apakšsegmenta KS atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļas punktiem, kad publiska persona var veikt komercdarbību, būtu atsevišķi jāizvērtē, jo šīs analīzes ietvaros netika konstatēta cieša saikne starp to darbības būtību un atbilstību VPIL 88. panta (1) sadaļai.

Šīs kategorijas KS piemērojamas šādas atbildes uz šī rekomendāciju ziņojuma:

- salīdzinoši viegli ir nodalīt sabiedrības interešu realizēšanu no peļņas gūšanas;
- tikai nelielā mērā pastāv noieta ekonomiskais tirgus.

Ņemot vērā, ka šīs kategorijas KS pamatā nedarbojas komerciāla mērķa vadītas Pārveidot par tiešās pārvaldes iestādi, ņemot vērā šī rekomendāciju ziņojuma B segmenta alternatīvu analīzē iekļautos nosacījumus par KS pārveidi par tiešo pārvaldes iestādi.

C5 apakšsegments

C5 apakšsegmenta KS atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļas punktiem, kad publiska persona var veikt komercdarbību, būtu atsevišķi jāizvērtē, jo šīs analīzes ietvaros tikai atsevišķos apakšsegmenta KS gadījumos (konkrētām KS infrastruktūras attīstībai nepieciešami lieli kapitālieguldījumi) tika konstatēta šīs apakšsegmenta KS darbības atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļas punktiem.

Šīs kategorijas KS tikai nelielā mērā pastāv noieta ekonomiskais tirgus, sniegtajiem pakalpojumiem uzsvars uz finanšu mērķiem ir minimāls un nepieciešamība pēc inovāciju ieviešanas ir neliela. Kā minēts iepriekš, būtu jāvērtē, vai to šī apakšsegmenta KS infrastruktūra, kura saistāma ar lieliem kapitāla ieguldījumiem ir jāpatur valsts rīcībā. Ja infrastruktūra tiek nodota privātā sektora rīcībā, būtiski izstrādāt attīstības plānu, kurā tiktu iekļauts šo infrastruktūru pamata funkciju turpmāka nodrošināšana atbilstoši sabiedrības interesēm.

4.2. Ieteikumu ieviešana un pārvaldības alternatīvas

Šīs nodaļas ietvaros tiks izstrādātas trīs valsts kapitālsabiedrību pārvaldības alternatīvas katram no 3. sadaļā izveidotajiem KS pamatsegmentiem. Iespējamās alternatīvas ir centralizēta, daļēji centralizēta vai decentralizēta analīzē iekļauto valsts kapitālsabiedrību pārvaldība.

Centralizēta pārvaldības institūcija tiek veidota centralizēta un daļēji centralizēta pārvaldības modeļa ietvaros, bet decentralizēta modeļa ietvaros centralizēta pārvaldības institūcija veidota netiek.

Būtiski uzsvērt, ka par pamatu KS pārvaldības izvēlei būtu jāņem vērā A segmenta pārvaldības alternatīvas, jo B segmenta KS būtu jāpārveido par publiskajām aģentūrām, bet C segmenta KS, kuru juridiskā forma netiek mainīta paliktu nozaru ministriju turējumā un iespējamās centrālās pārvaldības institūcijas loma un ietekme uz šīm C segmenta KS saistītos pamatā ar ieteikumi izstrādāšanu un finanšu mērķu noteikšanu.

Papildus jāatzīmē, ka A segmenta pārvaldības modeļi un to alternatīvas tiešā mērā attiecas uz tām C segmenta KS, kuru juridiskais statuss netiek mainīts. Lai gan C segmentam ir izdalīti atsevišķi jautājumi un to risināšanai iespējamās pārvaldības alternatīvas, tas veikts tāpēc, ka ir konkrēti jautājumi, kas ir īpaši aktuāli C segmenta KS.

Lai gan, kā minēts iepriekš, B segmenta KS būtu jāpārveido par aģentūrām / tiešās pārvaldes iestādēm, arī B segmentam piedāvātas pārvaldības alternatīvas, jo ir specifiski jautājumi, kas ir risināmi tieši saistībā ar B segmenta šī brīža KS sniegtajiem pakalpojumiem. Jāņem vērā arī tas, ka atsevišķi B segmenta šī brīža KS pakalpojumus var joprojām nodrošināt KS. Papildus jāatzīst, ka atsevišķi ieteikumi attiecībā uz B segmentu joprojām būs aktuāli arī pēc to pārveidošanas par aģentūrām / tiešās pārvaldes iestādēm.

Nākamajā sadaļā ietvertie ieteikumi pamatā izriet no šī projekta starpziņojumā „Par valsts dalības kapitālsabiedrībās analīze” detalizēti veiktās KS izpētes un attiecīgi identificētajiem problēmjautājumiem.

4.2.1. A segmenta risināmie jautājumi un pārvaldības alternatīvas

Nākamajās tabulās, kas atbilst Starpziņojuma par dalības kapitālsabiedrībās analīzes sadaļām, A segmenta KS ietvaros veikts salīdzinājums starp iespējamajām šīs grupas KS aktīvu portfeļa pārvaldības alternatīvām.

Iespējamie valsts kapitāla daļu pārvaldības modeļi ir šādi:

- centralizētais, kurā ietvaros visas A grupas KS kapitāla daļas nonāk centralizētās pārvaldības institūcijas turējumā;
- daļēji centralizētais, kura ietvaros A grupas KS kapitāla daļas nonāk centralizētās pārvaldības institūcijas turējumā vai arī paliek attiecīgās nozaru ministrijas turējumā;
- decentralizētais jeb nozaru ministriju modelis, kura ietvaros A grupas KS kapitāla daļas paliek attiecīgo nozaru ministriju turējumā.

Ja nav norādīts citādi, proti, nav atsevišķi atdalīts un paskaidrots kāds no A segmenta apakšsegmentiem, tad skaidrojums pie katra no trīs piedāvātajiem pārvaldības modeļiem attiecas uz visām A segmenta KS.

KS juridiskā statusa izvērtējums tiek veikts pirms KS analīzes attiecībā uz pārvaldības modeļiem. Uz tām KS, kas tiek pārveidotas par valsts aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm, zemāk aprakstītais alternatīvu salīdzinājums neattiecas

1) Vispārējā informācija par kapitālsabiedrību – A segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
1.	KS savos finanšu pārskatos un interneta vietnē būtu jāpublicē pietiekama informācija par savu darbību, ja tā nav saistīta ar stratēģiskiem lēmumiem. Pulicējamās pamatinformācijas prasības noteiktas šī pētījuma ietvaros veiktās KS analīzes ziņojuma 8. sadaļas 35. rekomendācijā.	Centrālā pārvaldības institūcija izstrādā vienotus principus par publicējamās informācijas apjomu un regulāri vērtē, vai <u>visu</u> KS konkrētā valde nodrošina noteiktās informācijas pieejamību sabiedrībai. (Skat. Analīzes ziņojuma 8. sadaļas 35. rekomendāciju)	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija izstrādā vienotus principus par publicējamās informācijas apjomu un regulāri vērtē, vai <u>visu</u> KS valde nodrošina noteiktās informācijas pieejamību sabiedrībai. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija izstrādā vienotus principus par publicējamās informācijas apjomu un regulāri vērtē, vai <u>turējumā esošo</u> KS konkrētā valde nodrošina noteiktās informācijas pieejamību sabiedrībai. Pārējo KS informācijas pieejamību vērtē nozares ministrijas, kuru <u>turējumā</u> atrodas attiecīgā KS. (Skat. Analīzes ziņojuma 8. sadaļas 35. rekomendāciju)	Viena ministrija (piemēram, Ekonomikas ministrija vai Finanšu ministrija) izstrādā vienotus principus par publicējamās informācijas apjomu un katra ministrija novērtē, vai tās <u>turējumā esošo</u> KS valde nodrošina noteiktās informācijas pieejamību sabiedrībai. (Skat. Analīzes ziņojuma 8. sadaļas 35. rekomendāciju)
2.	Mērķus nebūtu jāatklāj publiskā telpā, ja tie saistīti ar KS stratēģiski svarīgiem jautājumiem.	Kapitāla daļu turētājs / KS valde būtu atbildīga par to, ka stratēģiski svarīgi virzieni netiek atklāti publiskā telpā.	Kapitāla daļu turētājs / KS valde būtu atbildīga par to, ka stratēģiski svarīgi virzieni netiek atklāti publiskā telpā	Kapitāla daļu turētājs / KS valde būtu atbildīga par to, ka stratēģiski svarīgi virzieni netiek atklāti publiskā telpā

2) Normatīvo aktu ietekme uz kapitālsabiedrības darbību – A segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
3.	Regulāri būtu jāizvērtē tiesību akti, kas būtiski ietekmē KS darbību, ja zūd šo aktu piemērošanas nepieciešamība.	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par normatīvo aktu, kas būtiski ietekmē <u>visu</u> KS darbību, izvērtēšanu. MK, ņemot vērā centrālās pārvaldības institūcijas ieteikumus, lemtu par iespējamajām normatīvo aktu izmaiņām.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par normatīvo aktu, kas būtiski ietekmē <u>visu</u> KS darbību, izvērtēšanu. MK, ņemot vērā centrālās pārvaldības institūcijas ieteikumus, lemtu par iespējamajām normatīvo aktu izmaiņām. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par normatīvo aktu, kas būtiski ietekmē tikai <u>turējumā esošo</u> KS darbību, izvērtēšanu. Pārējām KS savukārt par minēto normatīvo aktu izvērtēšanu atbildīga būtu attiecīgā nozares ministrija. MK, ņemot vērā centrālās pārvaldības institūcijas vai nozares ministrijas ieteikumus, lemtu par iespējamajām normatīvo aktu izmaiņām.	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par normatīvo aktu, kas būtiski ietekmē <u>turējumā esošo</u> KS darbību, izvērtēšanu. MK, ņemot vērā attiecīgās ministrijas ieteikumus, lemtu par iespējamajām normatīvo aktu izmaiņām.

3) Kapitālsabiedrības izveidošanas mērķis – A segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
4.	Jaunu KS dibināšana, likvidāciju un līdzšinējo KS reorganizācija būtu jāveic atbilstoši līdzšinējai kārtībai ar nosacījumu – kapitāla daļu turētājs iniciē un rekomendē MK par iespējamo izmaiņu veikšanas nepieciešamību.	Kapitāla daļu turētājs izvērtē nepieciešamību dibināt, likvidēt vai reorganizēt turējumā esošās KS un sniedz ieteikumus MK, kas apstiprina gala lēmumu.	Kapitāla daļu turētājs izvērtē nepieciešamību dibināt, likvidēt vai reorganizēt turējumā esošās KS un sniedz ieteikumus MK, kas apstiprina gala lēmumu.	Kapitāla daļu turētājs izvērtē nepieciešamību dibināt, likvidēt vai reorganizēt turējumā esošās KS un sniedz ieteikumus MK, kas apstiprina gala lēmumu.
5.	Kritērijiem, lai dibinātu meitas sabiedrību, būtu jābūt pamatotiem uz ekonomisko izdevīgumu mātes sabiedrībai / valstij kopumā, un skaidri noteiktiem, lai meitas sabiedrību izveide būtu līdzvērtīgi pamatojama visos gadījumos. Meitas sabiedrībām tāpat kā mātes sabiedrībām jāatbilst VPIL 88. panta nosacījumiem par publiskas personas komercdarbības pieļaušanu.	Centrālās pārvaldības institūcijas pienākums būtu <u>visu</u> KS šī brīža/jaunu meitas sabiedrību pastāvēšanas/dibināšanas nepieciešamības izvērtēšana, kā arī vienotu dibināšanas un pastāvēšanas kritēriju, kas tiktu piemēroti visām KS, izveidi. MK pieņemtu lēmumus saistībā ar esošos KS meitas sabiedrību privatizāciju vai likvidāciju (ja nepieciešams), kā arī lemtu par jaunu meitas sabiedrību dibināšanas nepieciešamību.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālās pārvaldības institūcijas pienākums būtu <u>visu</u> KS šī brīža / jaunu meitas sabiedrību pastāvēšanas/dibināšanas nepieciešamības izvērtēšana, kā arī vienotu dibināšanas un pastāvēšanas kritēriju, kas tiktu piemēroti visām KS, izveidi. MK pieņemtu lēmumus saistībā ar esošos KS meitas sabiedrību privatizāciju vai likvidāciju (ja nepieciešams), kā arī lemtu par jaunu meitas sabiedrību dibināšanas nepieciešamību. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par vienotu meitas sabiedrību dibināšanas un pastāvēšanas kritēriju izveidi, kā arī <u>turējumā esošo</u>	Attiecīgā nozares ministrija izstrādā KS meitas sabiedrību izveides un pastāvēšanas pamatotības kritērijus un katra nozares ministrija vērtē <u>turējumā esošo</u> KS šī brīža vai potenciālo meitas sabiedrību pastāvēšanas/dibināšanas pamatotību.

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
			KS meitas sabiedrību izvērtēšanu atbilstoši šiem kritērijiem. Nozaru ministrijas būtu atbildīgas par <u>turējumā esošo</u> KS meitas sabiedrību izvērtēšana atbilstoši centrālās pārvaldības institūcijas izstrādātajiem kritērijiem.	

4) Kapitālsabiedrības darbība un deleģētie publiskās pārvaldes uzdevumi – A segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
6.	Būtu nepieciešams definēt tirgus nepilnību (<i>market failure</i>) piemērošanas principus, jo šo principu konkrētas piemērošanas trūkuma dēļ šobrīd ir sarežģīti noteikt pārskatāmus KS sasniedzamos finanšu un nefinanšu mērķus.	Centrālās pārvaldības institūcijas pārziņā būtu tirgus nepilnību principu piemērošanas definēšana un to attiecināmības noteikšana <u>visām</u> KS.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālās pārvaldības institūcijas pārziņā būtu tirgus nepilnību principu piemērošanas definēšana un piemērošana <u>visām</u> KS. <i>Alternatīva 2</i> Centrālās pārvaldības institūcijas pārziņā būtu tirgus nepilnību principu piemērošanas definēšana un attiecināmības noteikšana tikai institūcijas turējumā esošajām KS. Pārējām KS šo principu piemērošanas attiecināmības noteikšana vērtētu nozaru ministrijas, <u>kuras turējumā atrodas</u> konkrētā KS.	Nozares ministrijas uzdevums būtu tirgus nepilnību principu piemērošanas definēšana un to attiecināmības noteikšana <u>turējumā esošajām</u> KS.

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
7.	Pēc tirgus nepilnību principu definēšanas, būtu jāievieš vienots mērķu noteikšanas mehānisms, sākuma stadijā novērtējot katras KS kapitāla atdeves likmi (<i>cost of equity</i>).	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par mērķu noteikšanas mehānisma izveidi, kas attiektos uz <u>visām</u> KS. Papildus skatīt Analīzes ziņojuma 10. līdz 13. rekomendāciju.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par mērķu noteikšanas mehānisma, kas attiektos uz <u>visām</u> KS, izveidi. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par mērķu noteikšanas mehānisma, kas attiektos uz tās <u>turējumā esošajām</u> KS, izveidi. Nozares ministrija ir atbildīga vienota mērķu noteikšanas mehānisma, kas attiektos uz nozares KS, izveidē.	Nozares ministrija ir atbildīga vienota mērķu noteikšanas mehānisma, kas attiektos uz nozares KS, izveidē.
8.	Mērķiem būtu jāsakā ar nozares stratēģiju / nozares pamatnostādņēm.	Centrālā pārvaldības institūcija veidotu KS mērķus, ņemot vērā nozaru ministriju izstrādātās nozaru stratēģijas / pamatnostādnes.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija veidotu KS mērķus, ņemot vērā nozaru ministriju izstrādātās nozaru stratēģijas / pamatnostādnes. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija veidotu KS mērķus, ņemot vērā nozaru ministriju izstrādātās nozaru	Katra nozares ministrija veidotu KS mērķus, ņemot vērā pašas izstrādātās nozares stratēģijas / pamatnostādnes.

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
			stratēģijas/pamatnostādnes, tām KS par kurām Centrālā pārvaldības institūcija ir atbildīga. Katra nozares ministrija veidotu KS mērķus, ņemot vērā pašas izstrādātās nozares stratēģijas / pamatnostādnes.	
9.	Pēc mērķu noteikšanas tiek ieviests vienots mērķu izvērtēšanas mehānisms, kapitāla daļu turētājam vērtējot korporatīvā līmeņa mērķus.	Centrālā pārvaldības institūcija atbildīga par mērķu izvērtēšanas mehānisma izveidi, kas attiektos uz visām KS un <u>visu</u> KS mērķu izvērtēšanu atbilstoši šim mehānismam. Papildus skatīt Analīzes ziņojuma 10. līdz 13. rekomendāciju.	Centrālā pārvaldības institūcija atbildīga par mērķu izvērtēšanas mehānisma izveidi, kas attiektos uz visām KS, bet par izvērtēšanu <u>tikai tām KS, kas atrodas tās turējumā</u> . Nozaru ministrijas atbilstoši izstrādātajam mehānismam atbildīgas par mērķu izvērtēšanu tām KS, <u>kas atrodas to turējumā</u> .	Katru nozares ministrija atbildīga par mērķu izvērtēšanas mehānisma piemērošanu tām KS, <u>kas atrodas attiecīgās ministrijas turējumā</u> .
10.	Tiklīdz tiek definēti tirgus nepilnību principi, katrai KS individuāli jānosaka finanšu un nefinanšu mērķi, lai tiktu sekmēta KS tehniskā efektivitāte (<i>technical efficiency</i>).	Centrālā pārvaldības institūcija, ņemot vērā nozaru ministriju ieteikumus par nefinanšu mērķiem, nosaka visu kapitālsabiedrību finanšu un nefinanšu mērķus	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par mērķu noteikšanas mehānisma izveidi, kas attiektos uz <u>visām</u> KS. <i>Alternatīva 1</i> CI nosaka visu KS finanšu un nefinanšu mērķus <i>Alternatīva 1</i> Kapitāla daļu turētājs nosaka turējumā esošo KS	Kapitāla daļu turētājs nosaka turējumā esošo KS finanšu un nefinanšu mērķus pēc vienas nozares ministrijas izstrādātām vadlīnijām

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
			finanšu un nefinanšu mērķus <i>Alternatīva 1</i> CI izvērtē un sniedz priekšlikumus par visu KS finanšu mērķiem, kapitāla daļu turētājs apstiprina finanšu un nefinanšu mērķus	
11.	Mērķi būtu jāiedala īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķos.	Centrālā pārvaldības institūcija nosaka īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķus <u>visām</u> KS.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija nosaka īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķus <u>visām</u> KS. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija nosaka īstermiņa mērķus visām KS, bet vidēja un ilgtermiņa mērķus KS, <u>kas atrodas to turējumā</u> , nosaka nozares ministrija, pēc nepieciešamības konsultējoties ar centrālo pārvaldības institūciju.	Katra nozares ministrijai būtu jānosaka īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķus tām KS, <u>kas atrodas to turējumā</u> .
12.	Mērķiem būtu jābūt noteiktiem kapitāla daļu turētāja apstiprinātā KS ilgtermiņa stratēģijā. Lai gan sākotnējo piedāvāto	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par <u>visu</u> KS ilgtermiņa stratēģiju analīzi, bet lēmumu attiecībā uz ilgtermiņa stratēģiju	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par to KS ilgtermiņa stratēģiju analīzi, <u>kas atrodas tās turējumā</u> , bet beigu lēmumu par ilgtermiņa stratēģiju apstiprināšanu lielajām un īpaši lielajām KS (lēmumu vērtējot pēc šī brīža lieluma raksturojošajiem	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par KS, <u>kas atrodas to turējumā</u> , ilgtermiņa stratēģiju apstiprināšanu, bet beigu lēmumu par ilgtermiņa

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
	alternatīvu variantā ir uzsvērtā būtiska MK loma lielu un īpaši lielu KS, kā arī at sevišķu nozaru kopējo stratēģiju apstiprināšanā, laika gaitā pastāv iespēja mazināt MK ietekmi un dot kapitāla daļu turētājam pieņemt šādus būtiskus lēmumus saistībā ar ilgtermiņa stratēģijas apstiprināšanu.	apstiprināšanu lielajām un īpaši lielajām KS (lielumu vērtējot pēc šī brīža lieluma raksturojošajiem rādītājiem¹¹), kā arī konsolidēti atsevišķu nozaru griezumos (kultūras un veselības nozares KS), ja stratēģiskie mērķi nav noteikti attiecīgās nozares stratēģijās, pieņemtu MK.	rādītājiem), kā arī konsolidēti atsevišķu nozaru griezumos (kultūras un veselības nozares KS), ja stratēģiskie mērķi nav noteikti attiecīgās nozares stratēģijās, pieņemtu MK. Nozaru ministrija būtu atbildīga par to KS ilgtermiņa stratēģiju apstiprināšanu, <u>kas atrodas to turējumā</u>, pēc nepieciešamības konsultējoties ar centrālo pārvaldības institūciju.	stratēģiju apstiprināšanu lielajām un īpaši lielajām KS (lielumu vērtējot pēc šī brīža lieluma raksturojošajiem rādītājiem), kā arī konsolidēti atsevišķu nozaru griezumos (kultūras un veselības nozares KS), ja stratēģiskie mērķi nav noteikti attiecīgās nozares stratēģijās, pieņemtu MK

¹¹ MK noteikumi Nr. 311 (2010. gada 30. martā)

5) Kapitālsabiedrības resursi, dalībnieki un finansēšanas modelis – A segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
13.	Būtu jāvērtē, vai un cik lielā mērā nepieciešams atsavināt / kotēt fondu biržā atsevišķas KS. Atsavinot KS, jāņem vērā tādi nosacījumi kā speciālu akciju paturēšana un / vai iespēja ietekmēt privatizēto KS sniegto pakalpojumu cenu pēc daļējas vai pilnīgas atsavināšanas. Jāņem vērā visi nosacījumi, kad KS var būt kotēja fondu biržā, t.sk. juridiskā forma u.c. nosacījumi.	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par <u>visu</u> KS iespējamās atsavināšanas / kotēšanas fondu biržā izvērtēšanu, kas ietver kapitāla daļu apjoma, kas tiktu nodots privatizācijai, noteikšanu. Gala lēmumu pieņemtu MK. <u>Īpaši šis jautājums attiecas uz A1.2 apakšsegmenta KS.</u>	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par <u>visu</u> KS iespējamās atsavināšanas / kotēšanas fondu biržā izvērtēšanu, kas ietver kapitāla daļu apjoma, kas tiktu nodots privatizācijai, noteikšanu. Gala lēmumu pieņemtu MK. <u>Īpaši šis jautājums attiecas uz A1.2 apakšsegmenta KS.</u>	Katra ministrija sadarbībā ar EM un FM būtu atbildīga par <u>visu</u> KS iespējamās atsavināšanas / kotēšanas fondu biržā izvērtēšanu, kas ietver kapitāla daļu apjoma, kas tiktu nodots privatizācijai, noteikšanu. Gala lēmumu pieņemtu MK. <u>Īpaši šis jautājums attiecas uz A1.2 apakšsegmenta KS.</u>
14.	Katrai KS būtu jānosaka konkrēts kapitāla pietiekamības rādītājs vai tā intervāls, kura robežas nedrīkstētu pārkāpt.	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par kapitāla pietiekamības rādītāja piemērošanu un izpildes novērošanu <u>visām</u> KS. Centrālā pārvaldības institūcija izstrādātu vispārīgos principus attiecībā	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par kapitāla pietiekamības rādītāja piemērošanu un izpildes novērošanu <u>visām</u> KS. Centrālā pārvaldības institūcija izstrādātu vispārīgos principus attiecībā uz finanšu rādītājiem, kas tiktu piemēroti KS. <i>Alternatīva 2</i>	Nozares ministrija būtu atbildīga par kapitāla pietiekamības rādītāja piemērošanu un izpildes novērošanu tām KS, <u>kas atrodas tās turējumā.</u> Konkrēta ministrija (piemēram, Finanšu ministrija, Ekonomikas

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
		uz finanšu rādītājiem, kas tiktu piemēroti KS.	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par kapitāla pietiekamības rādītāja piemērošanu un izpildes novērošanu tikai tām KS, <u>kas atrodas šīs institūcijas turējumā</u> . Savukārt pārējām KS šo rādītāju noteiktu un novērotu nozares ministrija, <u>kuras turējumā atrodas</u> attiecīgā KS. Centrālā pārvaldības institūcija izstrādātu vispārīgos principus attiecībā uz finanšu rādītājiem, kas tiktu piemēroti KS.	ministrija) izstrādātu vispārīgos principus attiecībā uz finanšu rādītājiem, kas tiktu piemēroti KS.
15.	Katrai KS būtu jāpārvērtē nepieciešamā kapitāla apjoms, lai tās rīcībā nebūtu ne vairāk un ne mazāk kapitāla kā nepieciešams pilnvērtīgas darbības nodrošināšanai un noteikto mērķu realizēšanai.	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par nepieciešamā kapitāla apjoma izvērtēšanu <u>visām</u> KS. Gala lēmumu par kapitāla izmaiņām, pēc centrālā pārvaldības institūcijas rekomendāciju saņemšanas, pieņemtu MK.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par nepieciešamā kapitāla apjoma izvērtēšanu <u>visām</u> KS. Gala lēmumu par kapitāla izmaiņām, pēc centrālā pārvaldības institūcijas rekomendāciju saņemšanas, pieņemtu MK. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par nepieciešamā kapitāla apjoma izvērtēšanu tikai tām KS, <u>kas atrodas tās turējumā</u> . Pārējām KS izvērtēšanu veiktu nozares ministrija, <u>kuras turējumā atrodas</u> attiecīgā KS. Gala lēmumu par kapitāla izmaiņām, pēc centrālā pārvaldības institūcijas vai nozares ministrijas	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par nepieciešamā kapitāla apjoma izvērtēšanu KS, <u>kas atrodas tās turējumā</u> . Gala lēmumu par kapitāla izmaiņām, katras nozares ministrijas rekomendāciju saņemšanas, pieņemtu MK

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
			rekomendāciju saņemšanas, pieņemtu MK.	
16.	Dividendēs izmaksājamā tīrās peļņas daļa būtu jānosaka katrai KS individuāli, ņemot vērā plānotās investīcijas atbilstoši kapitāla daļu turētāja apstiprinātai ilgtermiņa stratēģijai, nozarei, kurā tās sniedz pamata pakalpojumus, darbības būtību, kā arī kapitāla pietiekamības rādītājus.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija, ņemot vērā katras KS ilgtermiņa attīstības stratēģiju, izvērtē katras KS dividenžu apjomu un to apstiprina. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija, ņemot vērā katras KS ilgtermiņa attīstības stratēģiju, izvērtē katras KS dividenžu apjomu un iesniedz kopējo plānoto apjomu un sadalījumu FM, kas savukārt izvērtē un iesniedz šo plānoto sadalījumu un apjomu MK. MK pieņem gala lēmumu par šo plānoto apjomu un sadalījumu.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija, ņemot vērā katras KS ilgtermiņa attīstības stratēģiju, izvērtē katras KS dividenžu apjomu un iesniedz kopējo plānoto apjomu un sadalījumu FM, kas savukārt izvērtē un iesniedz šo plānoto sadalījumu un apjomu MK. MK pieņem gala lēmumu par šo plānoto apjomu un sadalījumu. <i>Alternatīva 2</i> Kapitāla daļu turētājs, ņemot vērā katras KS ilgtermiņa attīstības stratēģiju, izvērtē katras KS dividenžu apjomu un iesniedz kopējo plānoto apjomu un sadalījumu FM, kas savukārt izvērtē un iesniedz šo plānoto sadalījumu un apjomu MK. MK pieņem gala lēmumu par šo plānoto apjomu un sadalījumu.	<i>Alternatīva 1</i> Kapitāla daļu turētājs, ņemot vērā katras KS ilgtermiņa attīstības stratēģiju, izvērtē katras KS dividenžu apjomu un to apstiprina. <i>Alternatīva 2</i> Kapitāla daļu turētājs, ņemot vērā katras KS ilgtermiņa attīstības stratēģiju, izvērtē katras KS dividenžu apjomu un iesniedz kopējo plānoto apjomu un sadalījumu FM, kas savukārt izvērtē un iesniedz šo plānoto sadalījumu un apjomu MK. MK pieņem gala lēmumu par šo plānoto apjomu un sadalījumu.
17.	Būtu jānosaka principi, kad valsts var	Centrālā pārvaldības	<i>Alternatīva 1</i>	Katra nozares ministrija

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
	sniegt ārpus budžeta finansiālu atbalstu.	institūcija būtu atbildīga par nosacījumu, kad KS var saņemt valsts ārpus budžeta finansiālu atbalstu, izstrādi. Šie nosacījumi attiektos uz visām KS. Gala lēmumu pieņemtu MK.	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par nosacījumu, kad KS var saņemt valsts ārpus budžeta finansiālu atbalstu, izstrādi. Šie nosacījumi attiektos uz visām KS. Gala lēmumu pieņemtu MK. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par nosacījumu, kad KS var saņemt valsts ārpus budžeta finansiālu atbalstu, izstrādi. Šie nosacījumi attiektos tikai uz tām KS, kas atrodas šīs institūcijas turējumā. Katra nozares ministrija būtu atbildīga par nosacījumu, kad turējumā esošās KS var aizņemt finansu tirgū, izveidi. Gala lēmumu pieņemtu MK.	būtu atbildīga par nosacījumu, kad turējumā esošās KS var saņemt valsts ārpus budžeta finansiālu atbalstu, izveidi. Gala lēmumu pieņemtu MK.
18.	Būtu jāapsver iespēja biežāk izmantot finanšu instrumentus, kas mazinātu saimnieciskās darbības riskus (<i>hedging</i>).	Katrai KS valde būtu atbildīga par iespēju pielietot finanšu instrumentus izmantošanu. Centrālā pārvaldības institūcija izstrādātu vispārīgos principus attiecībā uz finanšu instrumentu pielietošanu.	Katrai KS valde būtu atbildīga par iespēju pielietot finanšu instrumentus izmantošanu. Centrālā pārvaldības institūcija izstrādātu vispārīgos principus attiecībā uz finanšu instrumentu pielietošanu.	Katrai KS valde būtu atbildīga par iespēju pielietot finanšu instrumentus izmantošanu. Konkrēta ministrija (piemēram, Finanšu ministrija, Ekonomikas ministrija) būtu atbildīga par vispārīgo principu attiecībā uz finanšu instrumentu pielietošanu,

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
				izstrādāšanu.
19.	Būtu jāievieš vienota ziedojumu piešķiršanas kārtība	Centrālā pārvaldības institūcija izveido vienotu ziedojumu piešķiršanas kārtību, kas attiektos uz <u>visām</u> KS, kas var veikt ziedojumus. Papildus skatīt Analīzes ziņojuma 23. rekomendāciju.	Centrālā pārvaldības institūcija izveido vienotu ziedojumu piešķiršanas kārtību, kas attiektos uz <u>visām</u> KS, kas var veikt ziedojumus.	FM izveido vienotu ziedojumu piešķiršanas kārtību, kas attiektos uz <u>visām</u> KS, kas var veikt ziedojumus.
20.	Būtu jāizvērtē ziedojumu piešķiršana un ar tiem saistītie KS un sabiedrības ieguvumi.	Centrālā pārvaldības institūcija izvērtē plānotos ziedojumus un ar tiem saistīto ieguvumus.	Centrālā pārvaldības institūcija izvērtē plānotos ziedojumus un ar tiem saistīto ieguvumus.	FM izvērtē plānotos ziedojumus un ar tiem saistīto ieguvumus.
21.	Būtu jānosaka ziedojumiem paredzētais griestu apmērs (procentuāli no pašu kapitāla) līdz kuram var tikt atvēlēti līdzekļi ziedojumiem. Nepieciešams arī noteikt līdzekļu apjomu absolūtās vērtībās, kad ziedojumiem paredzētos līdzekļu apstiprina MK, valdes un kapitāla daļu turētājs.	Centrālā pārvaldības institūcija izvērtē visu KS ziedojumus, kas ir amplitūdā no LVL 1 000,- līdz LVL 100 000,- izvērtēšanu un apstiprināšanu (norādītā summa ir kopsumma pa visiem KS ziedojumiem). Ziedojumu virs LVL 100 000,- izvērtē centrālā	Centrālā pārvaldības institūcija izvērtē visu KS ziedojumus, kas ir amplitūdā no LVL 1 000,- līdz LVL 100 000,- izvērtēšanu un apstiprināšanu (norādītā summa ir kopsumma pa visiem KS ziedojumiem). Ziedojumu virs LVL 100 000,- izvērtē centrālā pārvaldības institūcija, bet gala apstiprinājumu sniedz MK. Ziedojumus līdz LVL 1 000,- atbilstoši detalizētai ziedošanas politikai, ko atbalsta kapitāla daļu turētājs, apstiprina KS valde.	FM izvērtē visu KS ziedojumus, kas ir amplitūdā no LVL 1 000,- līdz LVL 100 000,- izvērtēšanu un apstiprināšanu. Ziedojumu virs LVL 100 000,- izvērtē nozares ministrija, bet gala apstiprinājumu sniedz MK.

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
		pārvaldības institūcija, bet gala apstiprinājumu sniedz MK. Ziedojumus līdz LVL 1 000,- atbilstoši detalizētai ziedošanas politikai, ko atbalsta kapitāla daļu turētājs, apstiprina KS valde.		Ziedojumus līdz LVL 1 000,- atbilstoši detalizētai ziedošanas politikai, ko atbalsta kapitāla daļu turētājs, apstiprina KS valde.

6) Kapitālsabiedrības darbību raksturojošie rādītāji – A segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
22.	Ņemot vērā, ka zema KS kapitāla atdeve ne visos gadījumos ir vienīgā problēma pati par sevi, jo privātajam sektoram nereti neatmaksājas veikt sociālās funkcijas (tādas funkcijas, kas nodrošina kopējo tautsaimniecības labumu un sabiedrības labklājību, piemēram, konkrētu lēmumu rezultātā attīstot arī citas nozares, ja tas samazina KS teorētiski iespējamo atdevi, kas rastot, neatbalstot citu nozaru attīstību), ko nodrošina KS, būtiski ir regulāri mērīt arī (joprojām vērtējot arī	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par <u>visu</u> KS tehniskās efektivitātes raksturojošu rādītāju noteikšanu, kas tiktu izmantoti par pamatu nefinanšu mērķu apjomu noteikšanā.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par <u>visu</u> KS tehniskās efektivitātes raksturojošu rādītāju noteikšanu, kas tiktu izmantoti par pamatu nefinanšu mērķu apjomu noteikšanā. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par tikai par tās <u>turējumā esošo</u> KS tehniskās efektivitātes raksturojošu rādītāju noteikšanu, kas tiktu izmantoti	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par tās <u>turējumā esošo</u> KS tehniskās efektivitātes raksturojošu rādītāju noteikšanu, kas tiktu izmantoti par pamatu KS nefinanšu mērķu apjomu noteikšanā.

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
	finanšu rezultātus) KS tehnisko efektivitāte (<i>technical efficiency</i>). Tehniskā efektivitāte būtu jāmēra visu nozaru KS, kas kaut nelielā mērā pozitīvi ietekmē arī citas saistošās nozares.		par pamatu nefinanšu mērķu apjomu noteikšanā. Pārējām KS par šo rādītāju noteikšanu atbildīga būtu nozares ministrija, <u>kurās turējumā atrodas</u> attiecīgā KS.	

7) Tirgus struktūra un konkurence – A segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
23.	Nozarēs, kurās paredzēta / plānota tirgus liberalizācija vai cita veida tirgus struktūras izmaiņas, būtu jāpievērš pastiprināta uzmanība, izstrādājot valsts stratēģiju, kurā tiktu ietverts, kādā mērā un veidā valsts turpina dalību šo nozaru KS.	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par valsts stratēģijas izstrādi tām KS, kas ir centrālā pārvaldības institūcijas <u>turējumā</u> un kas darbojas nozarēs, kurās plānota tirgus liberalizācija vai cita veida nozīmīgas tirgus struktūras izmaiņas.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par valsts stratēģijas izstrādi tām KS, kas ir centrālās pārvaldības institūcijas <u>turējumā</u> un kas darbojas nozarēs, kurās plānota tirgus liberalizācija vai cita veida nozīmīgas tirgus struktūras izmaiņas. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par valsts stratēģijas izstrādi tikai tām KS, kas ir centrālās pārvaldības institūcijas <u>turējumā</u> un kas darbojas nozarēs, kurās plānota tirgus liberalizācija vai cita	Katras nozares ministrija būtu atbildīga par valsts stratēģijas izstrādi tām KS, kas ir to <u>turējumā</u> un kas darbojas nozarēs, kurās plānota tirgus liberalizācija vai cita veida nozīmīgas tirgus struktūras izmaiņas.

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
			veida nozīmīgas tirgus struktūras izmaiņas. Savukārt tām KS, kas ir nozaru ministriju <u>turējumā</u> , minēto stratēģiju izstrādā attiecīgā ministrija.	

8) Sociālais devums – A segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
24.	KS būtu jāpievērš lielāka uzmanība tādiem jautājumiem kā darbības ilgtspēja un korporatīvā sociāla atbildība.	KS valde būtu atbildīga par ilgtspējas un korporatīvās sociālās atbildības uzlabošanu, piemēram, KS piedaloties <i>Ilgspējas indekss</i> . Centrālā pārvaldības institūcija apkopotu informāciju par <u>visu</u> KS korporatīvās sociālās atbildības līmeni un sniegtu ieteikumus tās uzlabošanai.	<i>Alternatīva 1</i> KS valde būtu atbildīga par ilgtspējas un korporatīvās sociālās atbildīgas uzlabošanu, piemēram, piedaloties <i>Ilgspējas indekss</i>. Centrālā pārvaldības institūcijas apkopotu informāciju par <u>visu</u> KS korporatīvās sociālās atbildības līmeni un sniegtu ieteikumus tās uzlabošanai. <i>Alternatīva 2</i> KS valde būtu atbildīga par ilgtspējas un korporatīvās sociālās atbildīgas uzlabošanu, piemēram, piedaloties <i>Ilgspējas indekss</i>. Centrālā pārvaldības institūcijas apkopotu informāciju par turējumā esošo KS korporatīvās sociālās atbildības līmeni, un sniegtu	KS valde būtu atbildīga par ilgtspējas un korporatīvās sociālās atbildības uzlabošanu, piemēram, piedaloties <i>Ilgspējas indekss</i> . Nozaru ministrijas apkopotu informāciju <u>turējumā esošo</u> KS korporatīvās sociālās atbildības līmeni un sniegtu ieteikumus tās uzlabošanai.

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
			ieteikumus tās uzlabošanai <u>visām</u> KS. Savukārt nozaru ministrijas apkopotu informāciju par to <u>turējumā esošajām</u> KS.	

9) Sniegtie pakalpojumi – A segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
25.	Lai mazinātu KS tehnisko neefektivitāti, KS vajadzētu sniegt tikai tādas pakalpojumus, kas risina kādu tirgus nepilnību, atbilst VPIL 88. panta (1) sadaļas nosacījumiem, kad publiskas personas var veikt komercdarbību, un kurus privātais sektors nav ieinteresēts vai spējīgs piedāvāt tādā līmenī, lai kopējais sabiedrības labums (mazāki valsts izdevumi, kvalitāte, cena u.c.) no pakalpojuma nodošanas privātajam sektora būtu lielāks nekā pakalpojumu nodrošinot valstij.	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par <u>visu</u> KS sniegto pakalpojumu regulāru izvērtēšanu, t.i., vai konkrētais pakalpojums būtu jānodrošina valstij vai jāpiedāvā sniegt privātajam sektoram, nodrošinot alternatīvu valsts iejaukšanas veidu, t.i., regulēšanu, dotācijas/subsīdijas, nodokļus. Atsevišķu būtu jāizvērtē meitas sabiedrību darbība un	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par <u>visu</u> KS sniegto pakalpojumu regulāru izvērtēšanu, t.i., vai konkrētais pakalpojums būtu jānodrošina valstij vai jāpiedāvā sniegt privātajam sektoram. Atsevišķu būtu jāizvērtē meitas sabiedrību darbība un atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļai. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga tikai par to KS, kas atrodas tās <u>turējumā</u> , sniegto pakalpojumu regulāru izvērtēšanu, t.i., vai konkrētais pakalpojums būtu jānodrošina valstij vai jāpiedāvā sniegt	Nozares ministrija būtu atbildīga par <u>turējumā esošo</u> KS sniegto pakalpojumu regulāru izvērtēšanu, t.i., vai konkrētais pakalpojums būtu jānodrošina valstij vai jāpiedāvā sniegt privātajam sektoram. Atsevišķu būtu jāizvērtē meitas sabiedrību darbība un atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļai.

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
		atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļai. <u>Īpaši aktuāls šis jautājums ir A2 un A3 apakšsegmenta KS</u>, jo šo apakšsegmentu KS sniegtos pakalpojumus lielā mērā nodrošina vai ir atbilstošā kvalitātes līmenī spējīgs nodrošināt arī privātais sectors.	privātajam sektoram. Par to KS, kas <u>atrodas nozaru ministriju turējumā</u>, pakalpojumu izvērtēšanu būtu atbildīga attiecīgā nozares ministrija. Atsevišķu būtu jāizvērtē meitas sabiedrību darbība un atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļai. <u>Īpaši aktuāls šis jautājums ir A2 un A3 apakšsegmenta KS</u>, jo šo apakšsegmentu KS sniegtos pakalpojumus lielā mērā nodrošina vai ir atbilstošā kvalitātes līmenī spējīgs nodrošināt arī privātais sectors.	<u>Īpaši aktuāls šis jautājums ir A2 un A3 apakšsegmenta KS</u>, jo šo apakšsegmentu KS sniegtos pakalpojumus lielā mērā nodrošina vai ir atbilstošā kvalitātes līmenī spējīgs nodrošināt arī privātais sectors.

10) Administratīvais slogs – A segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
26.	Būtu nepieciešams apzināt informāciju un atskaites, ko KS sniedz ES, EK vai citām starptautiskām organizācijām (piemēram, LGS sniedz atskaites Starptautiskajai gaisa transporta	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par visa veida informācijas un atskaišu pieprasīšanas izvērtēšanu <u>visām</u> KS	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par visa veida informācijas un atskaišu pieprasīšanas izvērtēšanu <u>visām</u> KS.	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par visa veida informācijas un atskaišu pieprasīšanas izvērtēšanu visām KS, <u>kas atrodas</u>

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
	asociācijai - IATA) un izvērtēt valsts institūcijām iespēju nepieprasīt pēc būtības līdzīgu informāciju nedaudz citā griezumā atkārtoti, bet ļaut KS sniegt to pašu informāciju, kas tiek sniegta starptautiskām organizācijām.		<i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par visa veida informācijas un atskaišu pieprasīšanas izvērtēšanu tikai par tām KS, <u>kas atrodas tās turējumā</u>, bet par pārējām KS atbildīgas būtu nozaru ministrijas, kuru turējumā atrodas attiecīgās KS.	attiecīgās ministrijas <u>turējumā</u>.
27.	No atskaites iegūto datu analīzei, izmantošanai un sekojošu ieteikumu sniegšanai būtu jābūt pamatoti ar potenciāli efektīvāku KS darbību, korporatīvās pārvaldības uzlabošanu un/vai citiem būtiskiem argumentiem.	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par visa veida informācijas un atskaišu analīzi, kā arī par ieteikumu, kas uzlabotu KS darbību, sniegšanu par <u>visām</u> KS.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par visa veida informācijas un atskaišu analīzi, kā arī par ieteikumu, kas uzlabotu KS darbību, sniegšanu par <u>visām</u> KS. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par visa veida informācijas un atskaišu analīzi, kā arī par ieteikumu, kas uzlabotu KS darbību, sniegšanu tikai par tām KS, <u>kas atrodas tās turējumā</u>. Par pārējās KS atbildīga būtu attiecīgā nozares ministrija.	Nozares ministrija būtu atbildīga par visa veida informācijas un atskaišu analīzi, kā arī par ieteikumu, kas uzlabotu KS darbību, sniegšanu par tām KS, <u>kas atrodas to turējumā</u> .
28.	Lielās KS būtu jāapsver iespēja veidot iekšējā audita departamentu vai nodrošināt regulārus iekšējā audita	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par iekšējā audita departamenta	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par iekšējā audita departamenta izveides nepieciešamības	Nozares ministrija būtu atbildīga par iekšējā audita departamenta izveides

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
	ārpakalpojumus, vērtējot ekonomisko pamatotību.	izveides nepieciešamības izvērtēšanu <u>visās</u> KS.	izvērtēšanu <u>visās</u> KS. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par iekšējā audita departamenta izveides nepieciešamības izvērtēšanu tikai tajās KS, kas atrodas tās turējumā. Nozaru ministrijas būtu atbildīga par šādu izvērtēšanu attiecīgajās <u>turējumā esošajās</u> KS.	nepieciešamības izvērtēšanu <u>turējumā esošajās</u> KS.

11) Vadība – A segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
29.	Nepieciešams izstrādāt vienotas KS valdes, padomes un augstāko vadītāju iecelšanas vadlīnijas un piemērot KS valdes, padomes un augstāko vadītāju iecelšanas konkursos. Viens no vadlīniju nosacījumiem būtu, ka KS valdes locekļiem būtu jābūt pilna laika un tie nedrīkstētu darboties vairāk kā vienā KS.	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par vienotu KS valdes, padomes un augstāko vadītāju iecelšanas vadlīniju izstrādi un piemērošanu visu KS valdes, padomes un augstāko vadītāju iecelšanas konkursos. Papildus skatīt Analīzes ziņojuma 50. līdz	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par vienotu KS valdes, padomes un augstāko vadītāju iecelšanas vadlīniju izstrādi un piemērošanu turējumā esošo KS valdes, padomes un augstāko vadītāju iecelšanas konkursos. Pārējo KS valdes, padomes un augstāko vadītāju iecelšanas konkursos par šo vadlīniju piemērošanu atbildīga būtu nozares ministrija, kuras turējumā atrodas konkrētā KS. Papildus skatīt Analīzes ziņojuma 50. līdz 57. rekomendāciju.	Visas vai kāda konkrēta nozares ministrija būtu atbildīga par vienotu KS valdes, padomes un augstāko vadītāju iecelšanas vadlīniju izstrādi un piemērošanu turējumā esošo KS valdes, padomes un augstāko vadītāju

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
	Citus nosacījumus papildus skatīt šī pētījuma ietvaros veiktā KS analīzes ziņojuma sadaļas par vadību 50. līdz 57. rekomendācijā.	57. rekomendāciju.		iecelšanas konkursos.
30.	Nepieciešams izstrādāt KS vadības atalgojuma noteikšanas vadlīnijas, kurās tiktu ietverts atalgojuma sadalījums fiksētajā un mainīgajā daļā. Mainīgai daļai būtu jābūt sasaistītai ar KS uzstādīto finanšu un nefinanšu mērķu sasniegšanu. Vienam no vadlīniju nosacījumiem būtu jābūt, ka vadības locekļu atalgojuma apmērs atbilst attiecīgās nozares tirgus līmeņa atalgojumam vai ir nedaudz zemāks kā attiecīgās nozares tirgus līmeņa atalgojums. Citus nosacījumus papildus skatīt šī pētījuma ietvaros veiktā KS analīzes ziņojuma sadaļas par vadību 50. līdz 57. rekomendācijā.	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par vienotu KS atalgojuma noteikšanas vadlīniju izstrādi un piemērošanu <u>visu</u> KS vadības locekļiem. Papildus skatīt Analīzes ziņojuma 50. līdz 57. rekomendāciju.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par vienotu KS atalgojuma noteikšanas vadlīniju izstrādi un piemērošanu <u>visu</u> KS vadības locekļiem. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par vienotu KS atalgojuma noteikšanas vadlīniju izstrādi un piemērošanu <u>tikai to turējumā esošo</u> KS vadības locekļiem. Pārējo KS vadības locekļiem šo vadlīniju piemērošana būtu nozaru ministrijas, kuras <u>turējumā</u> atrodas konkrētā KS, kompetence. Papildus skatīt Analīzes ziņojuma 50. līdz 57. rekomendāciju.	Konkrēta ministrija (piemēram, Ekonomikas ministrija vai Finanšu ministrija) būtu atbildīga par vienotu KS atalgojuma noteikšanas vadlīnijas izstrādi. Katra ministrija būtu atbildīga par šo vadlīniju piemērošanu tās <u>turējumā esošo</u> KS vadības locekļiem.
31.	Nepieciešams izstrādāt vienotas KS valdes locekļu izvērtēšanas vadlīnijas un būtu jānodrošina regulāra KS valdes un padomes locekļu darba izvērtēšana	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par vienotu KS valdes locekļu izvērtēšanas vadlīniju	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par vienotu KS valdes locekļu izvērtēšanas vadlīniju	Konkrēta ministrija (piemēram, Ekonomikas ministrija vai Finanšu ministrija) būtu atbildīga

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
	atbilstoši šim vadlīnijam. Citus nosacījumus papildus skatīt šī pētījuma ietvaros veiktā KS analīzes ziņojuma sadaļas par vadību 50. līdz 57. rekomendācijā.	izstrādi un <u>visu</u> KS valdes locekļu izvērtēšanu atbilstoši tām. Papildus skatīt Analīzes ziņojuma 50. līdz 57. rekomendāciju.	izstrādi un <u>visu</u> KS valdes locekļu izvērtēšanu atbilstoši tām. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par vienotu KS valdes locekļu izvērtēšanas vadlīniju izstrādi, bet atbilstoši tām izvērtētu tikai tās <u>turējumā esošo</u> KS valdes locekļus. Nozaru ministrijas atbilstoši izstrādātajām vadlīnijām izvērtētu to <u>turējumā esošo</u> KS valdes locekļus. Papildus skatīt Analīzes ziņojuma 50. līdz 57. rekomendāciju.	par vienotu KS valdes locekļu izvērtēšanas vadlīniju izstrādi. Katras KS valdes locekļu atbilstoši šim vadlīnijam izvērtētu attiecīgā nozares ministrijas, kuras <u>turējumā</u> KS atrodas.
32.	Būtu jāveido vienota datu bāze KS ar potenciālajiem valdes un padomes locekļiem, kā arī augstāko vadītāju amata kandidātiem.	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par vienotas datu bāzes izveidi un uzturēšanu, kā arī <u>visu</u> KS potenciālo valdes un padomes locekļu, kā arī augstāko vadītāju amata kandidātu atlasī.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par vienotas datu bāzes izveidi un uzturēšanu, kā arī <u>visu</u> KS potenciālo valdes un padomes locekļu, kā arī augstāko vadītāju amata kandidātu atlasī. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par vienotas datu bāzes izveidi un uzturēšanu, kā <u>turējumā esošo</u> KS potenciālo valdes un padomes locekļu, kā arī augstāko vadītāju amata kandidātu atlasī. Nozaru ministriju <u>turējumā esošo</u> KS valdes un padomes	Konkrēta ministrija (piemēram, Ekonomikas ministrija vai Finanšu ministrija) veido vienotu potenciālo valdes un padomes locekļu, kā arī augstāko vadītāju datu bāzi, ko uztur viena vai vairākas ministrijas. Katra ministrija no šīs datu bāzes atlasa potenciālos valdes un padomes locekļus, kā arī augstāko vadītāju

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
			locekļu, kā arī augstāko vadītāju amata kandidātu atlasī, ņemot vērā datu bāzē pieejamo informāciju, nodrošina attiecīgā nozares ministrija.	kandidātus, ja turējumā esošajā KS nepieciešams jauns valdes, padomes loceklis vai augstākais vadītājs.
33.	Tajās KS, kas sasniedz konkrētus rādītājus pēc kuriem vērtē KS lielumu (aktīvu kopsumma, apgrozījums, tirā peļņa, pārvaldāmo līdzekļu apjoms u.c.), papildu pārvaldības instancei (valdei) būtu jāveido arī atsevišķa pārraudzības instance (padome), jo akcionāru sapulce kā vienīgā pārraudzības institūcija nav pietiekami optimāla tām KS, kuras uzskatāmās par lielām un stratēģiski svarīgām.	<u>Visās</u> KS, kurās MK apstiprina atjaunot pārraudzības institūciju, padomes locekļus ieceļ centrālā pārvaldības institūcijā.	<i>Alternatīva 1</i> <u>Visās</u> KS, kurās MK apstiprina atjaunot pārraudzības institūciju, padomes locekļus ieceļ centrālā pārvaldības institūcijā. <i>Alternatīva 2</i> Tajās KS, kurās MK apstiprina atjaunot pārraudzības institūciju, kapitāla daļu turētājs ieceļ padomes locekļus.	Visās KS, kurās MK apstiprina atjaunot pārraudzības institūciju, padomes locekļus ieceļ <u>kapitāla daļu turētājs</u> .
34.	Būtu jānosaka KS nepieciešamais valdes un padomes locekļu skaits, papildu lieluma raksturojošajiem rādītājiem ņemot vērā KS darbības būtību un kompetences nepieciešamību.	Centrālā pārvaldības institūcija nosaka izmaiņas KS valdes un padomes locekļu skaitā <u>visām</u> KS.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija nosaka izmaiņas KS valdes un padomes locekļu skaitā <u>visām</u> KS. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija nosaka izmaiņas KS valdes un padomes locekļu skaitā tajās KS, <u>kas atrodas tās turējumā</u> . Pārējās KS valdes un padomes locekļu	Katra nozares ministrijas nosaka izmaiņas KS valdes un padomes locekļu skaitā <u>turējumā esošajām</u> KS.

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
			skaita izmaiņas nosaka nozares ministrijas, <u>kurās turējumā atrodas</u> konkrētā KS.	
35.	Ņemot vērā KS darbību, kā arī produkcijas eksporta apjomu un biznesa iespējas ārvalstīs, jāapsver ārvalstu ekspertu piesaistīšanas nepieciešamība valdē un/vai padomē.	Centrālā pārvaldības institūcija izvērtē nepieciešamību valdē un/vai padomē iekļaut ārvalstu ekspertus <u>visām</u> KS.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija izvērtē nepieciešamību valdē un/vai padomē iekļaut ārvalstu ekspertus <u>visām</u> KS. <i>Alternatīva 2</i> Centrālā pārvaldības institūcija izvērtē nepieciešamību valdē un/vai padomē iekļaut ārvalstu ekspertus tām KS, kas atrodas tās turējumā. Pārējām KS šādu iespēju izskata nozares ministrija, <u>kurās turējumā atrodas</u> konkrētā KS.	Katra nozares ministrijas izvērtē nepieciešamību valdē un/vai padomē iekļaut ārvalstu ekspertus, to <u>turējumā esošajās</u> KS.

4.2.2. B segmenta risināmie jautājumi un pārvaldības alternatīvas

B segmenta KS darbības pamatā ir sabiedrisko preču nodrošināšana un tās nenodarbojas komerciāla mērķa vadītas.

Lai gan atsevišķos gadījumos iespējams nelielā mērā saskatīt šis segmenta KS daļēju atbilstību VPIL 88.panta (1) sadaļas atsevišķiem punktiem, komercdarbība B segmenta KS darbības pamatā nebūtu vēlama. Ņemot vērā, ka cieša saikne starp VPIL 88.panta (1) sadaļas punktiem, kā arī 1. Attēlā noteikto jautājumu par valsts tiešo sagādi KS veidā nelielu pozitīvo attiecināmību saistībā ar B grupas sniegto pakalpojumu būtību nav, B grupas KS šī brīža juridiskā forma tām nav atbilstošākā. B segmenta KS būtu ieteicams pārveidots par valsts publiskajām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm.

KS pārvaldības modelis, kas potenciāli var tikt ieviests/saglabāts, B segmenta šī brīža KS nebūtu īpaši aktuāls, ja tās būtu jāpārveido par valsts publiskajām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm, jo tās nonāktu (paliktu) nozaru ministrijas turējumā.

Būtiski tomēr vēlreiz pieminēt, ka VPIL 88.panta (1) sadaļas atbilstība un jautājumu interpretācija konkrētiem B segmenta KS sniegtajiem pakalpojumiem var atšķirties, kas var arī ietekmēt to iespējamo juridisko formu. Turklāt, ja vienas B segmenta KS ietvaros ir pakalpojumi, kas būtu jāsniedz KS un citi, kas būtu jāsniedz valsts publisko aģentūrai/tiešās pārvaldes iestādei, tad šie pakalpojumi būtu jānodala, respektīvi, atsevišķu pakalpojumu nodrošināšanas var pāriet citu KS vai institūciju rīcībā.

Ja konkrēta B segmenta KS vai kāds atsevišķs tās pakalpojumus pēc atkārtotas analīzes būtu jāsniedz kapitālsabiedrībai, tad šai KS/konkrētam pakalpojumam atbilstu šīs rekomendāciju sadaļas A segmenta KS kapitāla daļu pārvaldības modeļu alternatīvu analīze. Turklāt, ja tomēr atsevišķas B segmenta KS paliek kapitālsabiedrības juridiskajā statusā, būtiski novērtēt to atbilstību VPIL 88.panta (1) sadaļas nosacījumi, kad publiska persona var veikt komercdarbību.

Neatkarīgi no tā, vai tiek vai netiek veidota centrālā pārvaldības iestāde, B segmenta KS būtu jāpaliek attiecīgo nozaru ministriju turējumā, jo centrālajai pārvaldības institūcijai būs ievērojami grūtāk izprast un pārraudzīt šī segmenta KS deleģētos valsts pārvaldes uzdevumus.

Nākamajās tabulās norādītas rekomendācijas, kas ir konkrēti aktuālas pamatā tikai B segmenta šī brīža KS.

Ja nav norādīts citādi, proti, nav atsevišķi atdalīts un paskaidrots kāds no B segmenta apakšsegmentiem, tad skaidrojums pie katra no trīs piedāvātajiem pārvaldības modeļiem atbilst uz visām B segmenta KS. KS juridiskā statusa izvērtējums veikts pirms KS analīzes attiecībā uz pārvaldības modeļiem.

Zemāk aprakstītajā analīzē norādīts, vai konkrēts ieteikums attiecas uz tām B segmenta KS, kas tiek pārveidotas par valsts publiskajām aģentūrām/ tiešās pārvaldes iestādēm, vai tām, kuru juridiskais statuss netiek mainīts.

1) Normatīvo aktu ietekme uz kapitālsabiedrības darbību – B segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
36.	Būtu nepieciešams pārskatīt uz valsts publiskajām aģentūrām un tiešās pārvaldes iestādēm attiecināmo normatīvo bāzi. <u>Attiecas tikai uz tām B segmenta KS, kas tiek pārveidotas par valsts publiskajām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm.</u>	Katra nozares ministrija attiecībā uz turējumā esošajām KS, kuras pārveido par valsts publiskajām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm, pārskata normatīvo aktu bāzi, kas ietekmē šo institūciju darbību, darbinieku motivāciju, investīciju plānošanu un operatīvu lēmumu pieņemšanu, lai atbilstoši reaģētu uz tirgus apstākļu izmaiņām.	Katra nozares ministrija attiecībā uz turējumā esošajām KS, kuras pārveido par valsts publiskajām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm, pārskata normatīvo aktu bāzi, kas ietekmē šo institūciju darbību, darbinieku motivāciju, investīciju plānošanu un operatīvu lēmumu pieņemšanu, lai atbilstoši reaģētu uz tirgus apstākļu izmaiņām.	Katra nozares ministrija attiecībā uz turējumā esošajām KS, kuras pārveido par valsts publiskajām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm, pārskata normatīvo aktu bāzi, kas ietekmē šo institūciju darbību, darbinieku motivāciju, investīciju plānošanu un operatīvu lēmumu pieņemšanu, lai atbilstoši reaģētu uz tirgus apstākļu izmaiņām.

2) Kapitālsabiedrības izveidošanas mērķis – B segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
37.	Būtu nepieciešams izveidot detalizētus nosacījumus, kad var tikt dibināta publiska aģentūra, lai neveidotos situācija, kad publiskas aģentūras tiek dibinātas bez atbilstoša iemesla. <u>Attiecas tikai uz tām B segmenta KS, kas tiek pārveidotas par valsts publiskajām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm.</u>	Kad tiek izstrādāti un pieņemti detalizēti nosacījumi par to, kad var tikt dibināta KS vai tās meitas sabiedrība, centrālai pārvaldības institūcijai, konsultējoties ar nozaru ministrijām, būtu jāizstrādā konkrēti nosacījumi, kad valsts un pašvaldību līmenī var tikt dibinātas aģentūras.	<i>Alternatīva 1</i> Kad tiek izstrādāti un pieņemti detalizēti nosacījumi par to, kad var tikt dibināta KS vai tās meitas sabiedrība, centrālai pārvaldības institūcijai, konsultējoties ar nozaru ministrijām, būtu jāizstrādā konkrēti nosacījumi, kad valsts un pašvaldību līmenī var tikt dibinātas aģentūras. <i>Alternatīva 2</i> Kad tiek izstrādāti un pieņemti detalizēti nosacījumi par to, kad var tikt dibināta KS vai tās meitas sabiedrība, vienai konkrēta nozares ministrijai (piemēram, Ekonomikas ministrija), konsultējoties ar pārējām nozaru ministrijām, būtu jāizstrādā konkrēti nosacījumi, kad valsts un pašvaldību līmenī var tikt dibinātas aģentūras.	Kad tiek izstrādāti un pieņemti detalizēti nosacījumi par to, kad var tikt dibināta KS vai tās meitas sabiedrība, vieni konkrēta nozares ministrijai (piemēram, Ekonomikas ministrija), konsultējoties ar pārējām nozaru ministrijām, būtu jāizstrādā konkrēti nosacījumi, kad valsts un pašvaldību līmenī var tikt dibinātas aģentūras.

3) Kapitālsabiedrības darbība un deleģētie publiskās pārvaldes uzdevumi – B segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
38.	Regulāri būtu jāpārvērtē, vai privātais sektors ir atbilstīgs un ieinteresēts sniegt konkrētas valsts pārvaldes uzdevumus. Deleģējumam nevajadzētu būt pamatotam uz vēsturiskiem motīviem. Attiecas uz visām B segmenta KS, neatkarīgi vai to juridiskais statuss tiek vai netiek mainīts.	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par tās turējumā esošajām KS/aģentūrām/tiešās pārvaldes iestādēm deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu izvērtēšanu un atklāta konkursa par to deleģēšanu organizēšanu, vērtējot privātā sektora ieinteresētību un atbilstību veikt konkrētus uzdevumus.	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par tās turējumā esošajām KS/aģentūrām/tiešās pārvaldes iestādēm deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu izvērtēšanu un atklāta konkursa par to deleģēšanu organizēšanu, vērtējot privātā sektora ieinteresētību un atbilstību veikt konkrētus uzdevumus.	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par tās turējumā esošajām KS/aģentūrām/tiešās pārvaldes iestādēm deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu izvērtēšanu un atklāta konkursa par to deleģēšanu organizēšanu, vērtējot privātā sektora ieinteresētību un atbilstību veikt konkrētus uzdevumus.
39.	Deleģējumam vajadzētu tikt nodotam tikai ar deleģējuma līguma starpniecību. <u>Attiecas uz visām B segmenta KS, neatkarīgi vai to juridiskais statuss tiek vai netiek mainīts.</u>	Katras nozares ministrijas uzdevums pārskatīt ārējos normatīvajos aktos noteikto deleģējumu un noteikt deleģējumus tikai ar deleģējuma līgumiem.	Katras nozares ministrijas uzdevums pārskatīt ārējos normatīvajos aktos noteikto deleģējumu un noteikt deleģējumus tikai ar deleģējuma līgumiem.	Katras nozares ministrijas uzdevums pārskatīt ārējos normatīvajos aktos noteikto deleģējumu un noteikt deleģējumus tikai ar deleģējuma līgumiem.

4) Kapitālsabiedrības resursi, dalībnieki un finansēšanas modelis – B segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
40.	KS, kas pamatā pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, risina tirgus nepilnības un/vai sniedz sabiedriskus pakalpojumus dividendes nevajadzētu piemērot. <u>Attiecas uz tam B segmenta KS, kuru juridiskais statuss netiek mainīts, t.i., ja kāda no B segmenta šīs briža KS paliek kapitālsabiedrības statusā.</u>	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par principu noteikšanu, ka dividendes netiek piemērotas visām tām KS, kas pamatā pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, risina tirgus nepilnības un/vai sniedz sabiedriskus pakalpojumus.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par principu noteikšanu, ka dividendes netiek piemērotas visām tām KS, kas pamatā pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, risina tirgus nepilnības un/vai sniedz sabiedriskus pakalpojumus.	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par dividenžu nepiemērošanu tām turējumā esošajām KS, kas pamatā pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, risina tirgus nepilnības un/vai sniedz sabiedriskus pakalpojumus.
41.	B segmenta KS nedrīkstētu veikt ziedojumus, taču būtu jāievieš iespēja piešķirt stipendijas studentiem, kas mācās programmās, kas tiešā mērā saistītas ar profesijām, kurās vērojams speciālistu trūkums. <u>Attiecas uz visām B segmenta KS.</u>	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par turējumā esošo KS speciālistu apjoma novērtējumu un atbalsta piešķiršanu attiecīgo studiju programmās studējošajiem.	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par turējumā esošo KS speciālistu apjoma novērtējumu un atbalsta piešķiršanu attiecīgo studiju programmās studējošajiem.	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par turējumā esošo KS, speciālistu apjoma novērtējumu un atbalsta piešķiršanu attiecīgo studiju programmās studējošajiem.

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
42.	Būtu jānosaka, kuras KS un uz kādiem nosacījumiem var aizņemties līdzekļus finanšu tirgū. <u>Attiecas uz visām B segmenta KS.</u>	Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par nosacījumu, kad KS var aizņemties finanšu tirgū, izstrādi. Šie nosacījumi attiektos uz visām KS. Gala lēmumu pieņemtu MK.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par nosacījumu, kad KS var aizņemties finanšu tirgū, izstrādi. Šie nosacījumi attiektos tikai uz tām KS, kas atrodas šīs institūcijas turējumā. Katra nozares ministrija būtu atbildīga par nosacījumu, kad turējumā esošās KS var aizņemties finanšu tirgū, izveidi. Gala lēmumu pieņemtu MK.	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par nosacījumu, kad turējumā esošās KS var aizņemties finanšu tirgū, izveidi. Gala lēmumu pieņemtu MK.

6) Kapitālsabiedrības darbību raksturojošie rādītāji – B segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
43.	B segmenta KS neatkarīgi n to juridiskā statusa būtu pamatā jānosaka nefinanšu rādītāji, kas tiek izvirzīti kā sasniedzamie mērķi. <u>Attiecas uz visām B segmenta KS.</u>	Nosaka nozares ministrija atbildīga par nefinanšu rādītāju noteikšanu turējumā esošajām KS, kas izmantojami par pamato	Nosaka nozares ministrija atbildīga par nefinanšu rādītāju noteikšanu turējumā esošajām KS, kas izmantojami par pamato nefinanšu mērķu noteikšanai.	Nosaka nozares ministrija atbildīga par nefinanšu rādītāju noteikšanu turējumā esošajām KS, kas izmantojami par pamato nefinanšu mērķu

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
		nefinansu mērķu noteikšanai.		noteikšanai.

7) Tirgus struktūra un konkurence – B segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
44.	Būtu nepieciešams ieviest lielāku saskaņotību starp pakalpojumiem un aktivitātēm, kam tiek piešķirts valsts finansējums. <u>Attiecas uz visām B segmenta KS, neatkarīgi vai to juridiskais statuss tiek vai netiek mainīts.</u>	Nozares ministrijas būtu atbildīga par valsts finansējuma sadali tādā veidā, lai pakalpojumi, kam tiek piešķirts finansējums, nepārklātos un/vai neapkalpotu vienu un to pašu sabiedrības daļu, neefektīvi izlietojot	Nozares ministrijas būtu atbildīga par valsts finansējuma sadali tādā veidā, lai pakalpojumi, kam tiek piešķirts finansējums, nepārklātos un/vai neapkalpotu vienu un to pašu sabiedrības daļu, neefektīvi izlietojot valsts līdzekļus.	Nozares ministrijas būtu atbildīga par valsts finansējuma sadali tādā veidā, lai pakalpojumi, kam tiek piešķirts finansējums, nepārklātos un/vai neapkalpotu vienu un to pašu sabiedrības daļu, neefektīvi izlietojot valsts līdzekļus.

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
		valsts līdzekļus.		

8) Sociālais devums – B segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
45.	Būtu jāpievērš lielāka uzmanība tādiem jautājumiem kā darbības ilgtspēja un korporatīvā sociālā atbildība. <u>Attiecas uz visām B segmenta KS</u>	KS valde būtu atbildīga par ilgtspējas un korporatīvās sociālās atbildības uzlabošanu, piemēram, KS piedaloties <i>Ilgspējas indekss</i> . Centrālā pārvaldības institūcija apkopotu informāciju par KS..	KS valde būtu atbildīga par ilgtspējas un korporatīvās sociālās atbildības uzlabošanu, piemēram, KS piedaloties <i>Ilgspējas indekss</i> . Centrālā pārvaldības institūcija apkopotu informāciju par KS	KS valde būtu atbildīga par ilgtspējas un korporatīvās sociālās atbildības uzlabošanu, piemēram, KS piedaloties <i>Ilgspējas indekss</i> .

4.2.3. C segmenta risināmie jautājumi un pārvaldības alternatīvas

C segmenta KS darbības pamatā jauktu preču nodrošināšana, kuru ražošanas un/vai patērēšanas rezultātā rodas ārējas ietekmes (*externalities*). Tās C segmenta KS, kas neatbilst VPIL 88.panta (1) sadaļai, būtu jāpārveido par valsts publiskām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm, bet tās, kas atbilst vismaz vienam šī likuma panta punktam būtu jāatstāj par KS.

KS pārvaldības modelis, kas potenciāli var tikt ieviests / saglabāts, tām C segmenta KS, kas tiek pārveidotas par valsts publiskām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm nebūtu īpaši aktuāls, jo tās nonāktu (paliktu) attiecīgās nozares ministrijas turējumā un uz tām attiektos Publisko aģentūru likums, ja tās tiek pārveidotas par publiskajām aģentūrām vai VPIL, ja tās tiek pārveidotas par tiešās pārvaldes iestādēm.

C segmenta KS, kas atrodas C2 (kultūras iestādes) un C3 (veselības aprūpes iestādes) apakšsegmentā būtu jāpaliek attiecīgo nozaru ministriju turējumā un tām juridiskais statuss netiktu mainīts, jo centrālajai pārvaldības institūcijai būs ievērojami grūtāk izprast un pārraudzīt šo segmentu KS deleģētos valsts pārvaldes uzdevumus un darbības specifiku.

Uz tām C segmenta KS, kuru juridiskais statuss netiek mainīts, attiektos visi ieteikumi, kas norādīti šī rekomendāciju ziņojuma tabulās, kas attiecas uz A segmenta KS. Ja nav apskatīta kāda konkrēta sadaļa, piemēram, 1., tad jāskatās A segmenta rekomendācijas.

Nākamajās tabulās norādīti ieteikumi, kas attiecas konkrēti tikai uz tām C segmenta KS, kuru juridiskais statuss nebūtu jāmaina.

Ja nav norādīts citādi, proti, nav atsevišķi atdalīts un paskaidrots kāds no C segmenta apakšsegmentiem, tad skaidrojums pie katra no trīs piedāvātajiem pārvaldības modeļiem atbilst uz visām C segmenta KS, kuru juridiskais statuss netiek mainīts.

KS juridiskā statusa izvērtējums tiek veikts pirms KS analīzes attiecībā uz pārvaldības modeļiem. Uz tām C segmenta KS, kuras tiek pārveidotas par valsts aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm, zemāk aprakstītais alternatīvu salīdzinājums neattiecas.

4) Kapitālsabiedrības resursi, dalībnieki un finansēšanas modelis – C segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
46.	Līdzekļu apjomam, kas tiek piešķirts KS, kuru darbība daļēji vai pilnībā finansēta no valsts budžeta līdzekļiem, būtu jābūt sasaistītam ar faktiskajām izmaksām, kas rodas, KS realizējot noteiktu pakalpojumu apmēru. Līdz ar to būtu jāveic KS izmaksu struktūras un tās sasaistes ar finansējuma piešķiršanu analīze, lai tiktu izvērtētas un ņemtas vērā uz pakalpojumu sniegšanu attiecināmās mainīgās un fiksētās izmaksas.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija izvērtē faktiskās izmaksas, valsts piešķirto līdzekļu un noteikto pakalpojumu apmēru atbilstību un ņem to vērā finansējuma piešķiršanas mehānisma izveides procesā. <i>Alternatīva 2</i> Attiecīgā nozares ministrija izvērtē faktiskās izmaksas, valsts piešķirto līdzekļu un noteikto pakalpojumu apmēru atbilstību un ņem to vērā finansējuma piešķiršanas mehānisma izveides procesā.	Attiecīgā nozares ministrija izvērtē faktiskās izmaksas, valsts piešķirto līdzekļu un noteikto pakalpojumu apmēru atbilstību un ņem to vērā finansējuma piešķiršanas mehānisma izveides procesā.	Attiecīgā nozares ministrija izvērtē faktiskās izmaksas, valsts piešķirto līdzekļu un noteikto pakalpojumu apmēru atbilstību un ņem to vērā finansējuma piešķiršanas mehānisma izveides procesā.

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
47.	Ja tiek samazināts valsts finansējums, būtu jābūt skaidri noteiktam mehānismam, kā, neietekmējot pakalpojumu kvalitāti, tiek pamatots šī finansējuma samazinājums un ka, atbilstoši faktiskajām izmaksām, tiek veiktas sniegto pakalpojumu noteiktā apmēra izmaiņas.	<i>Alternatīva 1</i> Centrālā pārvaldības institūcija izveido mehānismu, pēc kura tiek noteikts piešķiramo valsts līdzekļu apjoma pieaugums vai samazinājums. <i>Alternatīva 2</i> Attiecīgā nozares ministrija izveido mehānismu, pēc kura tiek noteikts piešķiramo valsts līdzekļu apjoma pieaugums vai samazinājums.	Attiecīgā nozares ministrija izveido mehānismu, pēc kura tiek noteikts piešķiramo valsts līdzekļu apjoma pieaugums vai samazinājums.	Attiecīgā nozares ministrija izveido mehānismu, pēc kura tiek noteikts piešķiramo valsts līdzekļu apjoma pieaugums vai samazinājums.
48.	Būtu jāapsver iespēja centralizēti no valsts budžeta līdzekļiem sniegt atbalstu sporta sektoram, lai tiktu mazināta nepieciešamība veikt ziedojumus institūcijām / sabiedrībām (piemēram, SIA "Latvijas Olimpiskā komiteja"), kas tālāk nodala līdzekļus sporta nozares dalībniekiem, t.sk. sporta nozares KS.	FM veic sporta sektoram nepieciešamā finansējuma noteikšanu, ņemot vērā IZM ieteikumus. Gala lēmumu pieņem MK.	FM veic sporta sektoram nepieciešamā finansējuma noteikšanu, ņemot vērā IZM ieteikumus. Gala lēmumu pieņem MK.	FM veic sporta sektoram nepieciešamā finansējuma noteikšanu, ņemot vērā IZM ieteikumus. Gala lēmumu pieņem MK.

7) Tirgus apstākļi – C segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
49.	Būtu jānosaka privātā un valsts (sadalot arī universitātes, reģionālo un pārējo veselības aprūpes iestāžu un slimnīcu) veselības aprūpes sektora pienākumi un loma kopējā veselības aprūpes sistēmā, proti, būtu jāizveido kopējā veselības aprūpes nozares stratēģija, kurā tiktu noteikts arī līmenis kādā privātā sektora pārstāvji turpinātu tikt iesaistīti šajā nozarē.	Veselības ministrija atbildīga par nozares stratēģijas izveidi un privātā / publiskā sektora lomu definēšanu tajā, nepieciešamības gadījumā centrālai pārvaldības institūcijai iesaistoties stratēģijas finanšu pamatotības izstrādē. Gala lēmumu par kopējo stratēģiju pieņem MK.	Veselības ministrija atbildīga par nozares stratēģijas izveidi un privātā / publiskā sektora lomu definēšanu tajā, nepieciešamības gadījumā centrālai pārvaldības institūcijai iesaistoties stratēģijas finanšu pamatotības izstrādē. Gala lēmumu par kopējo stratēģiju pieņem MK.	Veselības ministrija atbildīga par nozares stratēģijas izveidi un privātā / publiskā sektora lomu definēšanu tajā. Gala lēmumu par kopējo stratēģiju pieņem MK.

9) Sniegtie pakalpojumi – C segments

Nr.	Ieteikums KS pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
50.	Katram pakalpojumam būtu jādefinē tā pašizmaksas noteikšanas mehānisms pēc kura pamatā tiek piešķirts finansējums un noteikts apjoms, lai neveidotos necaurskatāma un neatbilstoša izmaksu un piešķirtā finansējuma saistība.	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par pašizmaksas veidošanās mehānisma izstrādi, ko izveido katras ministrijas turējumā esošo KS valde.	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par pašizmaksas veidošanās mehānisma izstrādi, ko izveido katras ministrijas turējumā esošo KS valde.	Katra nozares ministrija būtu atbildīga par pašizmaksas veidošanās mehānisma izstrādi, ko izveido katras ministrijas turējumā esošo KS valde.

4.3. Pārvaldības alternatīvu kopsavilkums

Ņemot vērā KS segmentāciju, kā arī pārvaldības alternatīvu analīzi un identificētos būtiskākos risināmos jautājumus efektīvākai KS pārvaldībai izveidots KS pārvaldības modeļu alternatīvu kopsavilkums, kurā ietverti KS pārvaldības modeļi un iespējamās alternatīvās attiecībā uz būtiskākajiem risināmajiem jautājumiem.

Šis kopsavilkums attiecas tikai uz tām šī brīža KS, kuru juridiskais statuss netiek mainīts.

Šajā kopsavilkumā iekrāsotie jautājumi un alternatīvas atbilst zemāk norādītajiem skaidrojumiem.

Ministru kabineta vai nozares ministrijas lēmums, kas apstiprināts ar iekšējo normatīvo aktu un ir saistošs kapitāla daļu turētājam

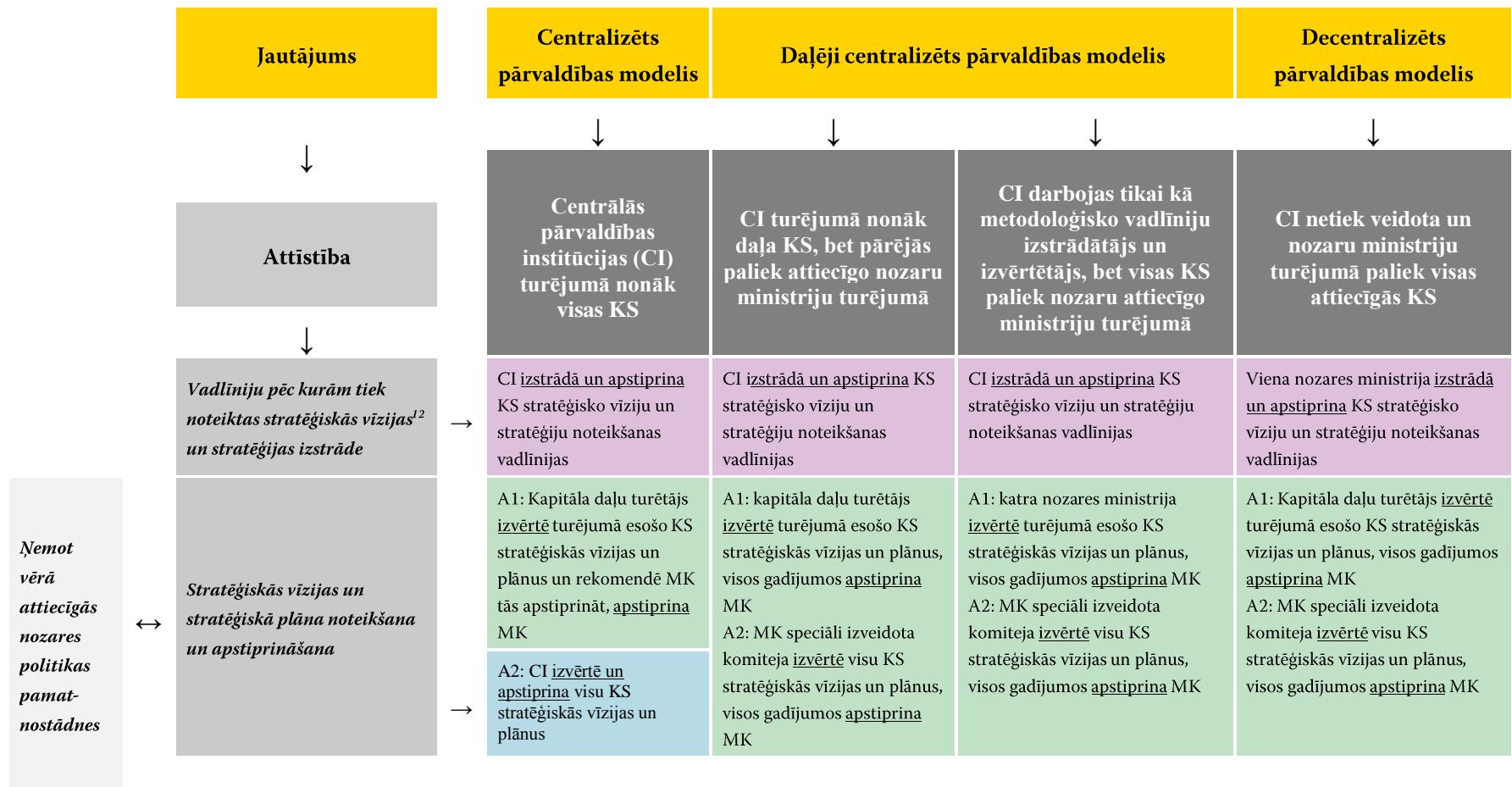

Akcionāru sapulces laikā pieņemts kapitāla daļu turētāja lēmums

Ieteikums, instrukcija vai informācija, kas saistoša kapitāla daļu turētājam

Grafiks Nr. 1 „Būtiskākie risināmie jautājumi kapitālsabiedrību pārvaldības sistēmas efektivitātes uzlabošanai un pārvaldības alternatīvas”

¹² Ar stratēģisko vīziju tiek saprasta ir augsta līmeņa turpmākās attīstības pieeja, kurā ietverti tādi jautājumi kā misija, vērtības un vīzija, kas ciešā mērā saistīti ar turpmāko attīstību.

Nemot vērā attiecīgās nozares politikas pamatnostādnes

Nepieciešamo investīciju noteikšana un apstiprināšana

Lai gan sākotnējo piedāvāto atsevišķu alternatīvu variantā ir uzsvērtā būtiska MK loma lielu un īpaši lielu KS investīciju apstiprināšanā, laika gaitā pastāv iespēja mazināt MK ietekmi un dot kapitāla daļu turētājam pieņemt šādus būtiskus lēmumus saistībā būtisku investīciju apstiprināšanu.

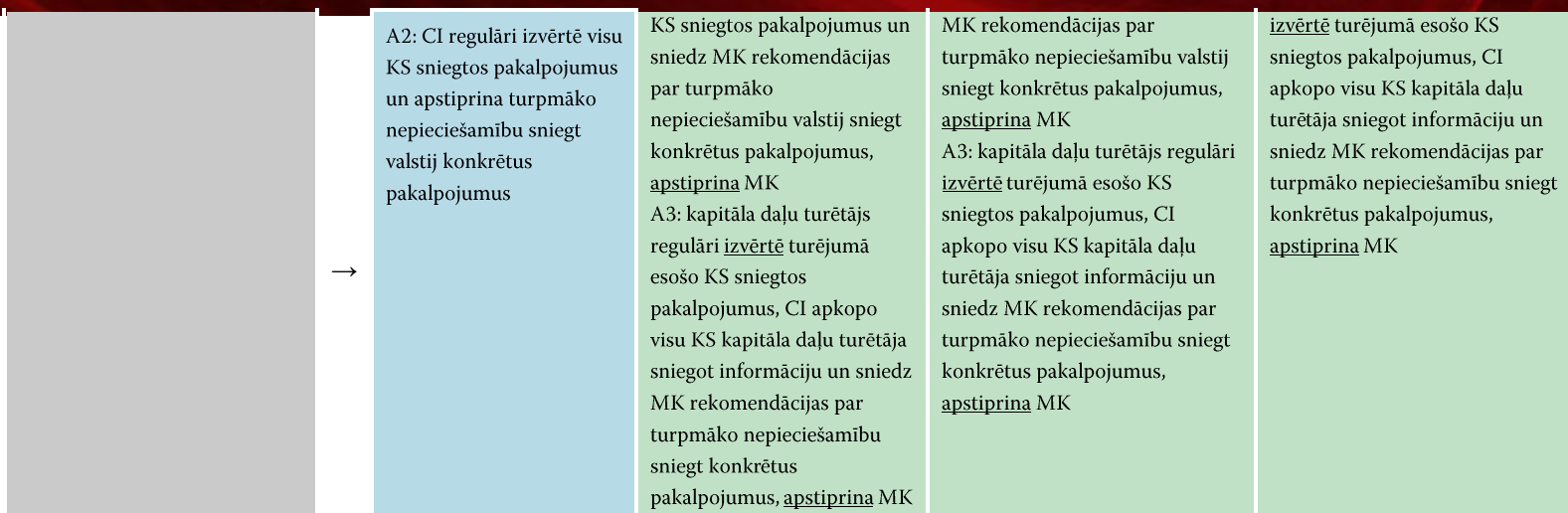
Vadlīniju, kurās noteikti kritēriji, kas jāņem vērā, dibinot meitas sabiedrības, reorganizējot KS, nosakot dividendes un veicot citas būtiskas izmaiņas KS statūtos, izstrāde

Jaunu sabiedrību dibināšana un esošo reorganizācija un statūtu izmaiņas

→	A1: Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> lielo un īpaši lielo KS nepieciešamās investīcijas un rekomendē MK tās apstiprināt, <u>apstiprina</u> MK	A1: kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS nepieciešamās investīcijas, visos gadījumos <u>apstiprina</u> MK A2: MK speciāli izveidota komiteja <u>izvērtē</u> visu KS nepieciešamās investīcijas, visos gadījumos <u>apstiprina</u> MK	A1: katra nozares ministrija <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS nepieciešamās investīcijas, visos gadījumos <u>apstiprina</u> MK A2: MK speciāli izveidota komiteja <u>izvērtē</u> visu KS nepieciešamās investīcijas, visos gadījumos <u>apstiprina</u> MK	A1: Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS nepieciešamās investīcijas, visos gadījumos <u>apstiprina</u> MK A2: MK speciāli izveidota komiteja <u>izvērtē</u> visu KS nepieciešamās investīcijas, visos gadījumos <u>apstiprina</u> MK
→	A2: CI <u>izvērtē</u> un <u>nosaka</u> visu KS nepieciešamās investīcijas	A3: kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> un <u>apstiprina</u> turējumā esošo KS nepieciešamās investīcijas		
→	CI <u>izstrādā</u> kritērijus un <u>apstiprina</u> vadlīnijas, kurās šie kritēriji iekļauti	CI <u>izstrādā</u> kritērijus un <u>apstiprina</u> vadlīnijas, kurās šie kritēriji iekļauti	CI <u>izstrādā</u> kritērijus un <u>apstiprina</u> vadlīnijas, kurās šie kritēriji iekļauti	Viena nozares ministrija <u>izstrādā</u> kritērijus un <u>apstiprina</u> vadlīnijas, kurās šie kritēriji iekļauti
→	A1: Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> jaunu KS dibināšanu / esošo reorganizāciju un rekomendē to MK, <u>apstiprina</u> MK	A1: kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> jaunu KS dibināšanu / turējumā esošo reorganizāciju un statūtu izmaiņas, <u>apstiprina</u> MK A2: MK speciāli izveidota	A1: attiecīgā nozares ministrija <u>izvērtē</u> jaunu KS dibināšanu / esošo reorganizāciju un statūtu izmaiņas, <u>apstiprina</u> MK A2: MK speciāli izveidota komiteja <u>izvērtē</u> jaunu KS	Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> jaunu KS dibināšanu / esošo reorganizāciju un statūtu izmaiņas turējumā esošajās KS, <u>apstiprina</u> MK

	→	A2: CI <u>izvērtē un apstiprina</u> jaunu KS dibināšanu / esošo reorganizāciju un statūtu izmaiņas visās KS	komiteja <u>izvērtē</u> jaunu KS dibināšanu / esošo reorganizāciju un statūtu izmaiņas, <u>apstiprina</u> MK	dibināšanu / esošo reorganizāciju un statūtu izmaiņas, <u>apstiprina</u> MK	
<i>Meitas sabiedrību dibināšana / reorganizācija</i>	→	A1: Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> meitas sabiedrību dibināšanu / reorganizāciju, <u>apstiprina</u> MK	A1: kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS iespējamo meitas sabiedrību dibināšanu / reorganizāciju, <u>apstiprina</u> MK	A1: attiecīgā nozares ministrija <u>izvērtē</u> visu KS iespējamo meitas sabiedrību dibināšanu / reorganizāciju, <u>apstiprina</u> MK A2: MK speciāli izveidota komiteja <u>izvērtē</u> meitas sabiedrību dibināšanu / reorganizāciju, <u>apstiprina</u> MK	Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> visu KS iespējamo meitas sabiedrību dibināšanu / reorganizāciju, <u>apstiprina</u> MK
		A2: CI <u>izvērtē un apstiprina</u> visu KS iespējamo meitas sabiedrību dibināšanu / reorganizāciju	A2: MK speciāli izveidota komiteja <u>izvērtē</u> meitas sabiedrību dibināšanu / reorganizāciju, <u>apstiprina</u> MK		
<i>Pamatkapitāla palielināšana / samazināšana</i>	→	A1: Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> KS pamatkapitāla palielināšanu / samazināšanu, <u>apstiprina</u> MK	A1: kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS pamatkapitāla palielināšanu / samazināšanu, būtiskas izmaiņas <u>apstiprina</u> MK	A1: attiecīgā nozares ministrija <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS pamatkapitāla palielināšanu / samazināšanu, būtiskas izmaiņas <u>apstiprina</u> MK	Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS pamatkapitāla palielināšanu / samazināšanu, būtiskas izmaiņas <u>apstiprina</u> MK
		A2: CI <u>izvērtē un apstiprina</u> visu KS pamatkapitāla palielināšanu / samazināšanu	A2: MK speciāli izveidota komiteja <u>izvērtē</u> visu KS pamatkapitāla palielināšanu / samazināšanu, būtiskas izmaiņas <u>apstiprina</u> MK	A2: MK speciāli izveidota komiteja <u>izvērtē</u> visu KS pamatkapitāla palielināšanu / samazināšanu, būtiskas izmaiņas <u>apstiprina</u> MK	
<i>Dividenžu noteikšana</i>	→	A1: CI <u>izvērtē</u> KS dividendu apjomu, <u>apstiprina</u> MK	A1: Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS dividendes, <u>apstiprina</u> MK	A1: kas ir Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS dividendes, <u>apstiprina</u> MK	A1: Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS dividendes, <u>apstiprina</u> MK

	→	A2: CI <u>izvērtē un apstiprina</u> turējumā esošo KS dividenžu apjomu	A3: CI apkopo visu KS peļņas prognozes un iesniedz FM priekšlikumus par dividenžu apmēra noteikšanu visām KS, MK apstiprina gala lēmumu kopā ar attiecīgā gada likumu par budžetu	A2: CI <u>izvērtē</u> visu KS dividenžu apjomu, <u>apstiprina</u> MK	A2: Kapitāla daļu turētājs izvērtē un apstiprina
<i>Peļņas reinvestēšanas politika izstrāde</i>	→	A1: KS valde <u>izveido</u> un CI <u>izvērtē</u> visu KS peļņas reinvestēšanas politiku, <u>apstiprina</u> MK	A1: KS valde <u>izveido</u> un kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS peļņas reinvestēšanas politiku, <u>apstiprina</u> MK	A1: KS valde <u>izveido</u> un kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS peļņas reinvestēšanas politiku, <u>apstiprina</u> MK	A1: KS valde <u>izveido</u> un kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS peļņas reinvestēšanas politiku, <u>apstiprina</u> MK
	→	A2: KS valde <u>izveido</u> un CI <u>izvērtē un apstiprina</u> visu KS peļņas reinvestēšanas politiku	A2: KS valde <u>izveido</u> un kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē un apstiprina</u> turējumā esošo KS peļņas reinvestēšanas politiku	A2: KS valde <u>izveido</u> un kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē un apstiprina</u> turējumā esošo KS peļņas reinvestēšanas politiku	A2: KS valde <u>izveido</u> un kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē un apstiprina</u> turējumā esošo KS peļņas reinvestēšanas politiku
<i>Kapitālsabiedrību sniegto pakalpojumu atbilstības VPIL 88.panta (1) sadaļai regulāra izvērtēšana</i>	→	A1: CI regulāri <u>izvērtē</u> visu KS sniegtos pakalpojumus un sniedz MK rekomendācijas par turpmāko nepieciešamību sniegt konkrētus pakalpojumus, <u>apstiprina</u> MK	A1: kapitāla daļu turētājs regulāri <u>izvērtē</u> KS sniegtos pakalpojumus un sniedz MK rekomendācijas par turpmāko nepieciešamību valstij sniegt konkrētus pakalpojumus, <u>apstiprina</u> MK A2: CI regulāri <u>izvērtē</u> visu	A1: kapitāla daļu turētājs regulāri <u>izvērtē</u> KS sniegtos pakalpojumus un sniedz MK rekomendācijas par turpmāko nepieciešamību valstij sniegt konkrētus pakalpojumus, <u>apstiprina</u> MK A2: CI regulāri <u>izvērtē</u> visu KS sniegtos pakalpojumus un sniedz	Viena nozares ministrija, kas ir kapitāla daļu turētājs, regulāri <u>izvērtē</u> KS sniegtos pakalpojumus un sniedz MK rekomendācijas par turpmāko nepieciešamību valstij sniegt konkrētus pakalpojumus, <u>apstiprina</u> MK A3: kapitāla daļu turētājs regulāri

Jautājums	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis	
↓ Finanšu rādītāji, resursi un mērķi	↓ Centrālās pārvaldības institūcijas (CI) turējumā nonāk visas KS	↓ CI turējumā nonāk daļa KS, bet pārējās paliek attiecīgo nozaru ministriju turējumā	↓ CI darbojas tikai kā metodoloģisko vadliniju izstrādātājs un izvērtētājs, bet visas KS paliek nozaru attiecīgo ministriju turējumā	↓ CI netiek veidota un nozaru ministriju turējumā paliek visas attiecīgās KS
↓ Mērķu noteikšanas vadliniju izveide	→ CI izstrādā un apstiprina vadlinijas, ko ievēro visas KS	→ CI izstrādā un apstiprina vadlinijas, ko ievēro visas KS	→ CI izstrādā un apstiprina vadlinijas, ko ievēro visas KS	→ Viena nozares ministrija izstrādā un apstiprina vadlinijas, ko ievēro visas KS
↓ Finanšu un nefinanšu mērķu, t.sk., kapitāla pieteikamības rādītāju, noteikšana	→ CI <u>nosaka</u> visu KS finanšu un nefinanšu mērķus	→ A1: CI <u>nosaka</u> visu KS finanšu un nefinanšu mērķus A2: kapitāla daļu turētājs <u>nosaka</u> turējumā esošo KS finanšu un nefinanšu mērķus A3: CI <u>izvērtē</u> un sniedz priekšlikumus par visu KS finanšu mērķiem, attiecīgā nozares ministrija <u>izvērtē</u> un sniedz priekšlikumus par visu KS nefinanšu mērķiem, kapitāla daļu turētājs <u>apstiprina</u> gala lēmumu	→ Attiecīgā nozares ministrija <u>nosaka</u> turējumā esošo KS finanšu un nefinanšu mērķus pēc CI izstrādātam vadlinijām	→ Kapitāla daļu turētājs <u>nosaka</u> turējumā esošo KS finanšu un nefinanšu mērķus pēc vienas nozares ministrijas izstrādātam vadlinijām

<i>Noteikto finanšu un nefinanšu mērķu vērtēšana</i>	→	CI <u>izvērtē</u> visu KS finanšu un nefinanšu mērķus	A1: CI izvērtē visu KS finanšu un nefinanšu mērķus A2: kapitāla daļu turētājs izvērtē turējumā esošo KS finanšu un nefinanšu mērķus	Katra nozares ministrija <u>izvērtē</u> KS finanšu un nefinanšu mērķus pēc CI izstrādātam vadlinijām	Kapitāla daļu turētājs izvērtē turējumā esošo KS finanšu un nefinanšu mērķus pēc vienas nozares ministrijas izstrādātām vadlinijām
<i>Valsts finansējuma piešķiršana nepieciešamības gadījumos ārpus budžeta likuma</i>	→	CI <u>izvērtē</u> visu KS valsts finansējuma piešķiršanas nepieciešamību un atbilstību, <u>apstiprina</u> MK vai FM	Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS finansējuma piešķiršanas nepieciešamību, sadarbībā ar FM <u>apstiprina</u> MK	Attiecīgā nozares ministrija <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS finansējuma piešķiršanas nepieciešamību, <u>apstiprina</u> MK vai FM	Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē</u> turējumā esošo KS finansējuma piešķiršanas nepieciešamību, <u>apstiprina</u> MK vai FM

Jautājums	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis	
↓	↓	↓	↓	
Vadība	Centrālās pārvaldības institūcijas (CI) turējumā nonāk visas KS	CI turējumā nonāk daļa KS, bet pārējās paliek attiecīgo nozaru ministriju turējumā	CI darbojas tikai kā metodoloģisko vadlīniju izstrādātājs un izvērtētājs, bet visas KS paliek nozaru attiecīgo ministriju turējumā	CI netiek veidota un nozaru ministriju turējumā paliek visas attiecīgās KS
↓	↓	↓	↓	
Valdes un padomes locekļu iecelšanas un skaita noteikšanas vadlīniju izstrāde	→ CI <u>izstrādā un apstiprina</u> vadlīnijas, kas attiecas uz visām KS	CI <u>izstrādā un apstiprina</u> vadlīnijas, kas attiecas uz visām KS	CI <u>izstrādā un apstiprina</u> vadlīnijas, kas attiecas uz visām KS	Viena nozares ministrija <u>izstrādā un apstiprina</u> vadlīnijas, kas attiecas uz visām KS
Valdes un padomes atalgojuma noteikšanas vadlīniju izstrāde	→ CI <u>izstrādā un apstiprina</u> vadlīnijas, kas attiecas uz visām KS	CI <u>izstrādā un apstiprina</u> vadlīnijas, kas attiecas uz visām KS	CI <u>izstrādā un apstiprina</u> vadlīnijas, kas attiecas uz visām KS	Viena nozares ministrija <u>izstrādā un apstiprina</u> vadlīnijas, kas attiecas uz visām KS

<i>Valdes un padomes izvērtēšanas vadlīniju izstrāde</i>	→	CI <u>izstrādā un apstiprina</u> vadlīnijas, kas attiecas uz visām KS	CI <u>izstrādā un apstiprina</u> vadlīnijas, kas attiecas uz visām KS	CI <u>izstrādā un apstiprina</u> vadlīnijas, kas attiecas uz visām KS	Viena nozares ministrija <u>izstrādā un apstiprina</u> vadlīnijas, kas attiecas uz visām KS
<i>Vienotas datu bāzes ar potenciālajiem valdes un padomes locekļiem izveide</i>	→	CI <u>izveido un uztur</u> datu bāzi	CI <u>izveido un uztur</u> datu bāzi	CI <u>izveido un uztur</u> datu bāzi	Viena nozares ministrija vai kāda cita valsts institūcija <u>izveido un uztur</u> datu bāzi
<i>Padomes locekļu iecelšana / atstādināšana</i>	→	CI <u>ieceļ</u> visu KS, kurās paredzēts veidot padomes, padomes locekļus	Kapitāla daļu turētājs <u>ieceļ</u> turējumā esošo KS, kurās paredzēts veidot padomes, padomes locekļus	Kapitāla daļu turētājs <u>ieceļ</u> turējumā esošo KS, kurās paredzēts veidot padomes, padomes locekļus	Kapitāla daļu turētājs <u>ieceļ</u> turējumā esošo KS, kurās paredzēts veidot padomes, padomes locekļus
<i>Valdes locekļu iecelšana / atstādināšana</i>	→	A1: CI <u>ieceļ</u> visu KS valdes locekļus, bet ja tiek veidota padome, tad padome <u>ieceļ</u> valdi A2: CI <u>ieceļ</u> visu KS valdes locekļus	A1: kapitāla daļu turētājs <u>ieceļ</u> KS valdes locekļus, bet ja tiek veidota padome, tad padome <u>ieceļ</u> valdi A2: kapitāla daļu turētājs <u>ieceļ</u> KS valdes locekļus	A1: attiecīgā nozare ministrijas <u>ieceļ</u> turējumā esošo KS valdes locekļus, bet ja tiek veidota padome, tad padome <u>ieceļ</u> valdi A2: attiecīgā nozare ministrijas <u>ieceļ</u> turējumā esošo KS valdes locekļus	A1: attiecīgā nozare ministrijas <u>ieceļ</u> turējumā esošo KS valdes locekļus, bet ja tiek veidota padome, tad padome <u>ieceļ</u> valdi A2: attiecīgā nozare ministrijas <u>ieceļ</u> turējumā esošo KS valdes locekļus
<i>Valdes un padomes locekļu skaita noteikšana</i>	→	CI <u>izvērtē un nosaka</u> visu KS nepieciešamo valdes un padomes locekļu skaitu turējumā esošajās KS, ņemot vērā valdes un padomes skaita noteikšanas vadlīnijas	Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē un nosaka</u> turējumā esošo KS nepieciešamo valdes un padomes locekļu skaitu turējumā esošajās KS, ņemot vērā valdes un padomes skaita noteikšanas vadlīnijas	Attiecīgā nozares ministrija <u>izvērtē un nosaka</u> turējumā esošo KS nepieciešamo valdes un padomes locekļu skaitu turējumā esošajās KS, ņemot vērā valdes un padomes skaita noteikšanas vadlīnijas	Kapitāla daļu turētājs <u>izvērtē un nosaka</u> turējumā esošo KS nepieciešamo valdes un padomes locekļu skaitu turējumā esošajās KS, ņemot vērā valdes un padomes skaita noteikšanas vadlīnijas

Valdes un padomes locekļu darbības izvērtēšana

CI izvērtē visu KS valdes un padomes locekļu darbu

A1: kapitāla daļu turētājs izvērtē KS valdes locekļus, bet ja tiek veidota padome, tad padome izvērtē valdi, padomi izvērtē kapitāla daļu turētājs
A2: kapitāla daļu turētājs izvērtē KS valdes locekļus un padomes locekļus, padomi izvērtē kapitāla daļu turētājs

Attiecīgā nozares ministrija izvērtē turējumā esošo KS valdes un padomes locekļu darbu

Kapitāla daļu turētājs izvērtē turējumā esošo KS valdes un padomes locekļu darbu

Jautājums	Centralizēts pārvaldības modelis	Daļēji centralizēts pārvaldības modelis	Decentralizēts pārvaldības modelis
↓ Korporatīvā sociālā atbildība	↓ Centrālās pārvaldības institūcijas (CI) turējumā nonāk visas KS	↓ CI turējumā nonāk daļa KS, bet pārējās paliek attiecīgo nozaru ministriju turējumā	↓ CI netiek veidota un nozaru ministriju turējumā paliek visas attiecīgās KS
↓ Korporatīvā sociālā atbildība un ilgtspēja	→ CI apkopo informāciju par visu KS aktivitātēm, kas saistītas ar korporatīvo sociālo atbildību	→ Kapitāla daļu turētājs apkopo informāciju par turējumā esošo KS aktivitātēm, kas saistītas ar korporatīvo sociālo atbildību	→ Katra nozare ministrija apkopo informāciju par turējumā esošo KS aktivitātēm, kas saistītas ar korporatīvo sociālo atbildību
Ziedojumu vadlīniju izveide	→ CI izveido un apstiprina ziedošanas pamatnostādnes	→ CI izveido un apstiprina ziedošanas pamatnostādnes	→ Viena nozares ministrija izveido un apstiprina ziedošanas pamatnostādnes
Ziedojumu noteikšana tajās KS, kurām atļauts ziedot	→ CI izvērtē un apstiprina visu KS ziedojumus, taču virs noteiktas summas gala lēmumu pieņem MK	→ CI izvērtē un apstiprina turējumā esošo KS ziedojumus, pārējām KS izvērtē FM, taču virs noteiktas summas gala lēmumu pieņem MK	→ FM izvērtē un apstiprina visu KS ziedojumus, taču virs noteiktas summas gala lēmumu pieņem MK

Informācijas atklātība

↓						
↓	<i>Informācijas atklātības vadlīniju izveide</i>	→	CI <u>izveido un apstiprina</u> informācijas atklātības vadlīnijas	CI <u>izveido un apstiprina</u> informācijas atklātības vadlīnijas	CI <u>izveido un apstiprina</u> informācijas atklātības vadlīnijas	Viena nozares ministrija <u>izveido un apstiprina</u> informācijas atklātības vadlīnijas
	<i>Vienota pārskata veidošana par KS un informācijas pieejamības uzturēšana</i>	→	CI <u>veido</u> vienotu pārskatu par visām KS	CI <u>veido</u> vienotu pārskatu par visām KS	CI <u>veido</u> vienotu pārskatu par visām KS	Viena nozares ministrija <u>veido</u> vienotu pārskatu par visām KS
	<i>Finanšu informācijas publicēšana</i>	→	CI <u>nosaka</u> publicējamās informācijas minimālās prasības un <u>uzrauga</u> visu KS publicētās informācijas atbilstību	A1: CI nosaka publicējamās informācijas minimālās prasības un uzrauga visu KS publicētās informācijas atbilstību A2: CI nosaka publicējamās informācijas minimālās prasības un kapitāla daļu turētājs uzrauga turējumā esošo KS publicētās informācijas atbilstību	A1: CI nosaka publicējamās informācijas minimālās prasības un uzrauga visu KS publicētās informācijas atbilstību A2: CI nosaka publicējamās informācijas minimālās prasības un kapitāla daļu turētājs uzrauga turējumā esošo KS publicētās informācijas atbilstību	A1: Viena nozares ministrija nosaka publicējamās informācijas minimālās prasības un uzrauga visu KS publicētās informācijas atbilstību A2: CI nosaka publicējamās informācijas minimālās prasības un kapitāla daļu turētājs uzrauga turējumā esošo KS publicētās informācijas atbilstību

4.4. Laika grafiks

Grafiks Nr. 2 norādīti būtiskākie posmi, kas būtu jāievieš turpmāko Latvijas KS pārvaldības īstenošanai. Laika grafiks indikatīvi parāda būtiskākos jautājumus un lēmumus. Lai gan var mainīties laika nogrieznis, kādā jautājumu tiek izņemti, būtiska ir to secīga ieviešana.

Grafiks Nr. 2 „Laika grafiks ar būtiskākajiem posmiem Latvijas KS pārvaldības reformu ieviešanai”

Būtiskākie jautājumi	Īstenotājs / apstiprinātājs	2012.gads											
		Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec		
Lēmuma par Centrālās pārvaldības institūcijas (CI) izveidi apstiprināšana	Ministru kabinets												
Kapitālsabiedrību pārvaldības modeļa apstiprināšana	Ministru kabinets												
CI izveidošanas un tā personāla iecelšanas uzsākšana	Ministru kabinets												
Jauna likuma par publisku personu kapitāla daļu pārvaldību izveides uzsākšana	Tieslietu ministrija sadarbībā ar MK												
Kapitālsabiedrību sniegto pakalpojumu VPIeL 88.panta 1.sadaļas punktiem izvērtēšana	Ministru kabinets												
Iespējam o kapitālsabiedrību / kapitālsabiedrību sniegto pakalpojumu atsavināšana / nodošana privātajam sekt.	Ministru kabinets												
Kapitālsabiedrību juridiskās formas pārskatīšana un ieteikumu izstrādāšana	Ministru kabinets												
Uz kapitālsabiedrībām / aģentūrām attiecināmo normatīvo aktu izskatīšana un izmaiņu ieteikumi	Tieslietu ministrija sadarbībā ar MK												
Normatīvo aktu ieteikto izmaiņu izskatīšana un apstiprināšana	Ministru kabinets												
Gada pārskata par kapitālsabiedrībām izveide un publicēšana	Ekonomikas ministrija												
Metodoloģisko vadlīniju izstrādes uzsākšana	Ekonomikas ministrija												

Būtiskākie jautājumi	Īstenotājs / apstiprinātājs	2013.gads											
		Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Jauna likuma par publisku personu kapitāla daļu pārvaldību izveide	Tieslietu ministrija sadarbībā ar MK												
CI izveidošanas, personāla iecelšanas turpināšana un apstiprināšana	Ministru kabinets												
Potenciālo valdes un padomes locekļu datu bāzes izveide	Centrālā pārvald. institūcija												
Metodoloģisko vadlīniju izstrādes turpināšana un apstiprināšana	EM un Centrālā pārvald. institūcija												
KS juridiskās formas izmaiņu apstiprināšana	Ministru kabinets												
CI metodoloģisko vadlīniju piemērošanas izvērtēšana	Ministru kabinets												
Kapitālsabiedrību nodošanas CI izvērtēšana	Ministru kabinets												
Kapitālsabiedrību kapitāla daļu turētāja apstiprināšana	Ministru kabinets												
Gada pārskata izveide un publicēšana	Centrālā pārvald. institūcija												

Detalizēti jautājumi un to ieviešanas termiņi norādīti nākamajās tabulās.

Pamata jautājumi

Joma	Attiecināmais dokuments / likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
Kapitāla daļu pārvaldība	Likums „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām”	Ir jāizveido centrālā pārvaldības institūcija un jāizveido jauna kapitāla daļu pārvaldības likums	Tieslietu ministrija sadarbībā ar citām nozaru ministrijām	MK	01.02.2013	Jāizveido jauns likums – Kapitāla daļu pārvaldības likums, jo esošajā likumā “Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” nepieciešams veikt izmaiņas ļoti daudzās (vairāk kā pusē) pantos
Metodoloģiskās vadlīnijas KS efektivitātes uzlabošanai		Centrālā pārvaldības institūcijai būtu jāizstrādā metodoloģiskās vadlīnijas, kas būtu saistošas visām KS, t.sk., stratēģiskās vīzijas un stratēģiskas noteikšanas vadlīnijas, meitas sabiedrību dibināšanas vadlīnijas, mērķu noteikšanas vadlīnijas, vadības iecelšanas vadlīnijas, vadības atalgojuma vadlīnijas un informācijas atklātības vadlīnijas.	Centrālā pārvaldība institūcija / Ekonomikas ministrija	Centrālā pārvaldība institūcija	31.03.2013	Centrālās pārvaldības institūcijas izveidotas vadlīnijas
Vadība	-	Potenciālo valdes un padomes locekļu datu bāzes izveide	Centrālā pārvaldība	Centrālā pārvaldība	31.06.2013	

Joma	Attiecināmais dokuments / likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
			institūcija / Ekonomikas ministrija	institūcija		
Kapitāla daļu pārvaldība	Valsts publisko aģentūru likums	Virkni kapitālsabiedrību, kas neatbilst kapitālsabiedrības juridiskajai formai būtu jāpārveido par publiskajām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm	Nozaru ministrijas un Tieslietu ministrija	MK	31.12.2012	Publisko aģentūru likums
Kapitāla daļu pārvaldība	-	Gada pārskata par valsts kapitālsabiedrībām izveide	Centrālā pārvaldības institūcija / Ekonomikas ministrija	MK	Katra gada 1. oktobris	

1. Vispārējā informācija par kapitālsabiedrību

Joma	Attiecināmais dokuments / likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
Vispārējā informācija	Nozaru attīstības pamatnostādnes	Nepieciešams izveidot nozares attīstības pamatnostādnes to nozaru līmenī, kurās	Attiecīgās nozares	MK	01.01.2014.	Nozares attīstības pamatnostādnes

Joma	Attiecināmais dokuments / likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
		darbojas KS. Katras attiecīgās nozares individuālās KS stratēģiju būtu jāsaista ar pirms tam izveidotām nozares attīstības pamatnostādņēm, iekļaujot mehānismu katras KS mērķu izvērtēšanai. Šāda saistība dos vienotu nozares attīstības redzējumu starp visām publiskā sektora iesaistītajām pusēm un palielinās iespējamību to realizēt praksē.	ministrija / kapitāla daļu turētāji / KS valdes			
Vispārējā informācija		Jāapsver iespēja lielās KS izveidot iekšējā audita departamentu vai nodrošināt iekšējā audita ārpakalpojumus.	KS padome vai kapitāla daļu turētājs	Kapitāla daļu turētājs	01.01.2013.	
Vispārējā informācija		KS, kas izdod nelabvēlīgus administratīvos aktus, veic regulatora funkciju un ietilpst KS segmentācijas B grupā, būtu jāpārveido par aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm.	Kapitāla daļu turētājs / Ekonomikas ministrija	MK	01.01.2013.	
Vispārējā informācija	Nozaru stratēģija	Būtu nepieciešams noteikt prioritārās nozares un valsts stratēģiju tajās, izvērtējot KS dalības pamatojumu konkrētās nozarēs.	Ekonomikas ministrija	MK	01.01.2014.	

2. Normatīvo aktu ietekme uz kapitālsabiedrību darbību

Joma	Attiecināmais dokuments/likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
Normatīvo aktu ietekme	VPIL 88.panta (1) sadaļa,	Būtu ieteicams daļu KS pārveidot par valsts publiskajām aģentūrām vai tiešās pārvaldības iestādēm, pievēršot uzmanību konkurētspējīga atalgojuma saglabāšanai, atbilstoša finansējuma piešķiršanai u.c. būtiskiem aspektiem.	KS kapitāla daļu turētājs	MK	31.12.2012.	Publisko aģentūru likums Nepieciešams veikt izmaiņas, lai netiktu mazināta to KS, kas tiek pārveidotas par aģentūrām, elastība attiecībā uz finanšu un investīciju aspektiem

3. Kapitālsabiedrības izveidošanas mērķis

Joma	Attiecināmais dokuments/likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
Izveidošanas mērķis	Centrālās pārvaldības institūcijas izstrādātās vadlīnijas	Jābūt noteiktiem skaidriem kritērijiem KS meitas sabiedrību dibināšanai, kas pamatoti uz ekonomisko izdevīgumu KS un valstij, pie tam to lietderība jāpārskata vismaz reizi divos gados.	Kapitāla daļu turētājs	Atkarībā no izvēlētajā pārvaldības modeļa	01.04.2013	Centrālās pārvaldības institūcijas izstrādātās vadlīnijas, kurās tiktu noteikti skaidri kritēriji meitas sabiedrīb dibināšanai

4. Kapitālsabiedrības darbība un deleģētie publiskās pārvaldes uzdevumi

Joma	Attiecināmais dokuments/likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
Mērķi	Mērķu noteikšanas vadlīnijas	Skaidri definēt un kvantificēt KS mērķus katrai KS individuāli, atbilstoši darbības specifikai un nozarei, kā arī ieviest mehānismu to pārvērtēšanai.	KS kapitāla daļu turētājs	KS kapitāla daļu turētājs	Līdz 2012. gada beigām	Centrālās pārvaldības institūcijas izstrādātās vadlīnijas
Mērķi	Mērķu noteikšanas vadlīnijas	Mērķus nodalīt finanšu mērķos un nefinanšu mērķos, kā arī noteikt to prioritāti un īpatsvaru, ņemot vērā īpašumtiesību politiku.	KS kapitāla daļu turētājs ņemot vērā attiecīgās nozares ministrijas ieteikumus, ja tā nepaliek kapitāla daļu turētājs	KS kapitāla daļu turētājs	01.04.2013.	Centrālās pārvaldības institūcijas izstrādātās vadlīnijas
Mērķi	Mērķu izvērtēšanas vadlīnijas	Jāizveido mehānisms mērķu izvērtēšanai. Izvirzītie mērķi būtu jāizvērtē ne retāk kā vienreiz gadā.	Centrālā pārvaldības institūcija	Centrālā pārvaldības institūcija	01.07.2012.	Centrālās pārvaldības institūcijas izstrādātās vadlīnijas

5. Kapitālsabiedrības resursi, dalībnieki un finansēšanas modelis

Joma	Attiecināmais dokuments/likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
Finansējums	KS stratēģija	Nepieciešams sasaistīt piešķirto finansējumu KS ar KS realizēto noteikto pakalpojumu faktiskajām izmaksām. Jānosaka skaidri mehānismi finansējuma samazināšanai vai nepieciešamā papildus finansējuma izvērtēšanai. Būtu jānodrošina brīvi finanšu resursi tām KS, kas tiek finansētas no valsts līdzekļiem, paredzot līdzekļus valsts budžetā konkrētiem KS investīciju projektiem.	Kapitāla daļu turētājs, FM	MK	Līdz 2012. gada beigām	
Finansējums	KS stratēģija	Jāveic KS izmaksu struktūras un tās sasaistes ar finansējuma piešķiršanu analīze.	KS valde	Kapitāla daļu turētājs	Līdz 2012.gada beigām	
Dividendes	Dividenžu noteikšanas vadlīnijas	Jānosaka pamatprincipu, ka dividendēs izmaksājamā tīrās peļņas daļa jānosaka katrai KS atsevišķi, pamatojoties uz KS ilgtermiņa attīstības stratēģiju. Kritēriju pamatā būtu jābūt plānotajām investīcijām un kapitāla pietiekamības rādītājiem.	Centrālā pārvaldības institūcija	MK	Līdz 2012.gada beigām	MK noteikumu Nr. 1471. „Kārtība, kādā tiek noteikta un ieskaitīta valsts budžetā izmaksājamā peļņas daļa par valsts kapitāla izmantošanu” (15.12.2009.) 3., 4., 4.1., 5.pants un centrālās pārvaldības vadlīnijas Pamatā izmaiņām jābūt

						vērstām uz to, ka netiek noteikts viens dividendēs izmaksājamais tīrās peļņas apjoms.
Ziedojumi	Ziedojumu veikšanas vadlīnijas	Būtu jāizstrādā ziedošanas vadlīnijas	Centrālā pārvaldības institūcija	KS valde, FM vai MK atkarībā no procentuālā ziedojumiem atvēlētā peļņas apjoma	Līdz 2012.gada beigām	Likums „Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanu” Pamatā būtu jāveic izmaiņas šajā likumā, lai izstrādātās vadlīnijas ziedojumu veikšanā tiktu noteiktas kā saistošas visām KS.

6. Kapitālsabiedrības darbību raksturojošie rādītāji

Joma	Attiecināmais dokuments/likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
Finanšu rādītāji	Finanšu rādītāju pamatnostādnes	KS jānosaka konkrēts kapitāla pietiekamības rādītājs vai tā intervāls.	Kapitāla daļu turētājs un EM vai centrālā pārvaldības institūcija	Kapitāla daļu turētājs	Līdz 2012. gada beigām	
Darbību raksturojošie	Finanšu rādītāju pamatnostādnes	Būtiski izvērtēt tās KS, kuru darbība tiek finansēta no pašu kapitāla, kā arī tās, kas	Kapitāla daļu turētājs	MK	Līdz 2012. gada	

rādītāji		nedarbojas komerciāla mērķa vadītas, izvairoties no situācijas, kad kapitāla apjoms pārsniedz nepieciešamo.			beigām	

7. Tirgus struktūra un konkurence

Joma	Attiecināmais dokuments/ likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
Tirgus apstākļi	Nozares stratēģija	Jānosaka skaidri finansēšanas principi tām KS, kas sniedz gan valsts pasūtītus pakalpojumus, gan pakalpojumus tirgus konkurences apstākļos.	KS valde	Kapitāla daļu turētājs	Līdz 2012.gada beigām	
Tirgus apstākļi	Valsts stratēģija attiecībā uz konkrētām KS, attiecīgās nozares stratēģija	Nepieciešams izstrādāt stratēģiju to industriju KS, kurās ES līmenī plānota tirgus liberalizācija, sasaistot to ar strukturālo reformu ieviešanu.	Nozares ministrija	MK	Līdz 2012.gada beigām	
Tirgus apstākļi	VPIL 88.panta (1) sadaļa	Pirms KS privatizācijas jāizvērtē lēmuma ekonomiskais un sociālais labums, izvērtējot tā ietekmi uz tautsaimniecību un valsts attīstību.	KS kapitāla daļu turētājs	MK	Sākot no 2012.gada un turpmāk vismaz reizi pa diviem gadiem	VPIL 88.panta (1) sadaļa

8. Sociālais devums

Joma	Attiecināmais dokuments/likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
Sociālais devums		Piemērot augstākas informācijas atklāšanas prasības KS, kas līdzinātos prasībām, kas jāievēro Rīgas fondu biržā kotētajām AS.	KS			

9. Sniegtie pakalpojumi

Joma	Attiecināmais dokuments/likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
Sniegtie pakalpojumi		Definēt tirgus nepilnību principu piemērošanu, lai būtu iespējams izvērtēt konkrētus pakalpojumus un vai valstij jāturpina sniegt šie pakalpojumi (KS vai citas institūcijas juridiskās formas ietvaros). Būtu nepieciešams definēt publiskā pakalpojuma jēdziena piemērošanu, kā arī attiecībā uz tiem uzstādīt rezultātīvos un kvalitātes rādītājus.	Kapitāla daļu turētājs	MK	Sākot no 2012.gada otrās puses līdz 2012.gada beigām	Publisko aģentūru likuma (22.03.2001., zaudējis spēku) 6. pants
Sniegtie pakalpojumi	Deleģējuma līgums	Regulāri jāizvērtē KS nepieciešamību sniegt tos pakalpojumus, ko kvalitatīvi nodrošināt ir / būtu ieinteresēts privātais sektors.	Kapitāla daļu turētājs	MK	Sākot no 2013.gada	

Sniegtie pakalpojumi	Veselības aprūpes iestāžu stratēģija, veselības nozares politika	Nepieciešams skaidri definēt veselības iestāžu stratēģiju, to lomu, kā arī izstrādāt nozares politiku.	VM	MK	Sākot no 2012.gada otrās puses	
Sniegtie pakalpojumi		Jāapsver iespēja izveidot klientu apkalpošanas centrus, apvienojot līdzīgus pakalpojumus vienas pieturas aģentūras principa ietvaros.	Nozaru ministrijas	MK	Sākot no 2012.gada	
Sniegtie pakalpojumi	Valsts aģentūru sniegto maksas pakalpojumu izcenojumu noteikšanas metodika, cenrādis	Būtu jāizvērtē, vai Publisko aģentūru likuma 5. panta (1) punktā noteiktais, ka MK apstiprina cenrādi varētu būtu aizstājams tikai ar šī paša panta (2) punktā norādīto metodikas apstiprināšanu. Pieņemot, ka detalizēti izveidotā metodika tiek pielietota atbilstoši un būtisku tirgus apstākļu izmaiņu ietekmē, KS var veikt izmaiņas pakalpojumu tarīfos ar mērķi, lai sabiedrības labums, nosakot tarifa apmēru, tiek maksimizēts.	MK	MK		Publisko aģentūru likuma (01.12.2009) 5. pants; likuma „Par valsts budžetu 2011. gadam” (20.12.2010.) 36. pants
Sniegtie pakalpojumi		Veikt izmaksu analīzi pakalpojumiem, kas tiek finansēti no valsts budžeta, lai noteiktu atbilstošu pakalpojumiem piemērojamo tarīfu.	KS valde	Kapitāla daļu turētājs	Sākot no 2012.gada	
Sniegtie pakalpojumi	Cenu veidošanas metodika, tarīfu veidošanas metodika	Skaidri definēt cenu veidošanās mehānismu katram KS sniegtajam pakalpojumam, kā arī nodrošināt patērētā daudzuma ieguvumu klientam.	KSKS kapitāla daļu turētājs	KS valde, MK	Sākot no 2012.gada	

10. Administratīvais slogs

Joma	Attiecināmais dokuments/likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
Administratīvais slogs	Valsts informācijas sistēmu likums	Jāvienkāršo piekļuve valsts institūciju vai KS datiem, veicot informācijas uzskaiti un pieprasīšanu elektroniski.	KS	KS kapitāla daļu turētājs	Sākot no 2012.gada	
Administratīvais slogs	Valsts informācijas sistēmu likums	Uzlabot pakalpojumu elektronisko uzskaites sistēmu, paplašinot to dokumentu un informācijas apjomu, ko klients var iesniegt elektroniski.	KS	KS kapitāla daļu turētājs	Sākot no 2012.gada	
Administratīvais slogs		Būtu jāizvērtē iespēja nepieprasīt KS iesniegt pēc būtības līdzīgu informāciju valstij, ko tā jau sniedz ES, kā arī pamatot katras no jauna ieviestas atskaites nepieciešamību.	KS kapitāla daļu turētājs	MK	Sākot no 2012.gada	
Administratīvais slogs	Publisko iepirkumu likums	Jāpārskata Publisko iepirkumu likuma definīcija. Būtu ieteicams pārskatīt normatīvo aktu ietekmi uz KS darbību, ja tas būtiski ietekmē operatīvo lēmumu pieņemšanu un negatīvi ietekmē KS darbību.	KS kapitāla daļu turētājs	MK	Sākot no 2012. gada	Publisko iepirkumu likums

11. Vadība

Joma	Attiecināmais dokuments/likums	Rekomendācija	Īstenotājs	Apstiprinātājs	Termiņi	Normatīvie akti, kas jāgroza / jāpārskata / jāizveido un būtība
Vadības struktūras		Valdes, padomes, augstāko vadītāju iecelšana jāorganizē centralizēti, padomes locekļus ievēlot centrālās pārvaldības iestādei, savukārt valdes locekļus – publiska konkursa kārtībā.	Centrālā KS pārvaldības institūcija		Sākot no 2013.gada	
Vadības struktūras		Padomes locekļus ievēl centrālās pārvaldības institūcija, savukārt valdes locekļus – publiska konkursa kārtībā kapitāla daļu turētājs vai padome.				
Vadības struktūras		Būtu jāveido vienota kandidātu datu bāze ar potenciālajiem valdes un padomes locekļiem.				
Vadības struktūras		Būtu jāapsver lielāka skaita ārvalstu ekspertu piesaistīšana KS valdē vai padomē.	Centrālā KS pārvaldības iestāde, KS kapitāla daļu turētājs		Sākot no 2012.gada	
Vadības struktūras	Darba likums, citi civiltiesiski līgumi, kas tiek noslēgti par KS valdes locekli,	Valdes locekļiem būtu jābūt pilna laika departamenta vai struktūrvienības vadītājiem. Nepieciešams pārskatīt valdes un padomes locekļu skaitu, ja nepieciešams, un ieceļot tos uz laika periodu ilgāku par 3 gadiem,	KS kapitāla daļu turētājs	KS kapitāla daļu turētājs	Sākot no 2012.gada	Tiesisko attiecību nodibināšanai ar valsts KS valdes un padomes locekļiem atbilstoši Eiropas Satversmes tiesas praksei (piemēram, C-

	piemēram, kapitālsabiedrības vadīšanas līgums.	atcelšanas gadījumā lēmumu pietiekami pamatojot un nodrošinot informācijas pēctecību. No Darba likuma izriet, ka kapitālsabiedrība (kapitāla daļu turētājs) ar valdes locekli ir tiesīga slēgt ne tikai darba līgumu, bet arī jebkuru citu civiltiesisku līgumu, kas atbilst abu pušu interesēm un sadarbības formai.				232/09 <i>Dita Danosa pret LKB Lizings SIA</i>) būtiski ir līgumā iekļautie nosacījumi nevis tā nosaukums. Līdz ar to līgums, kas tiks slēgts ar valdes locekļiem var tikt nosaukts, piemēram, par kapitālsabiedrības vadīšanas līgumu.
Vadības struktūras	Valdes locekļu izvērtēšanas vadlīnijas	Nepieciešams ieviest vadlīnijas valdes locekļu darba izvērtēšanai.	Centrālā pārvaldības iestāde	KS kapitāla daļu turētājs	Līdz 2012.gada beigām	
Atalgojuma politika	Atalgojuma politika	Būtu jāievieš vadlīnijas atalgojuma noteikšanai, iedalot atalgojumu fiksētajā un mainīgajā daļā.	KS		Sākot no 2013.gada	
Atalgojuma politika	Atalgojuma politika	Būtu jāapsver iespēja paaugstināt KS valdes locekļu algas griestus. Nepieciešams pilnveidot nosacījumus KS iekļaušanai sarakstā, kurā esošajām KS atļauts piešķirt prēmijas.		MK	Sākot no 2013.gada	MK noteikumi Nr. 311. „Par valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrību valdes locekļu skaitu, padomes un valdes locekļa, pašvaldības kapitāla daļu turētāja pārstāvja un atbildīgā darbinieka atlīdzību” (30.03.2010.) MK noteikumi Nr. 378 „Par kapitālsabiedrību sarakstu”

						(13.04.2010.). Pamatā izmaiņām šajos normatīvajos aktos būtu jārisina jautājums par KS vadības motivācijas shēmas uzlabošanu, lai atbildība tiktu sasaistīta ar mērķu sasniegšanu.
Atalgojuma politika		Jāizvērtē iespēju sadalīt vairākās kategorijās apgrozījumu un bilances iedaļu vērtību, kā arī nepieciešama ikgadēja KS lieluma pārskatīšana un tām KS, kas uzskatāmas par lielām, jāveido gan valde, gan padome, savukārt mazākām par noteiktiem KS lieluma kritērijiem – kopēju padomi.			Sākot no 2013.gada	

V Ieteikumi procedūru vienkāršošanai un sloga samazināšanai

Pamatojoties uz KS gadījumu analizēm (*case studies*), starpziņojuma par valsts dalību KS analīzi, identificēti divi būtiski virzieni, kuros pastāv administratīvais slogs. No KS skatpunkta administratīvais slogs saistīts ar dažādu institūciju noteiktām atskaitēm un normatīvo aktu ietekmi uz KS darbību (turpmāk – institūciju administratīvais slogs), bet no klientu / pakalpojumu gala lietotāju viedokļa administratīvais slogs saistīts ar KS sniegtajiem pakalpojumiem un to pieejamību (turpmāk – klientu administratīvais slogs).

5.1. Būtiskākie identificētie problēmjautājumi no institucionālā un klientu viedokļa

5.1.1. Institūciju administratīvais slogs

Būtiskākie problēmjautājumi no KS viedokļa saistībā ar to pārvaldošajām u.c. iesaistītajām institūcijām, kas rada slogu, ir šādi:

- atsevišķu pakalpojumu sniegšanā netiek pietiekami efektīvi izskatīts informācijas pieprasījums no citām valsts institūcijām;

Vairākas KS sniedz pakalpojumus, kuru nodrošināšanai nepieciešama informācija no valsts iestādēm vai citām KS. Informācijas pieprasīšana ne vienmēr notiek pietiekami operatīvi, un joprojām ir gadījumi, kad jāiesniedz rakstisks iesniegums, lai saņemtu nepieciešamos datus (arī gadījumos, kad tas nav saistīts ar augsta līmeņa konfidenciālu informāciju). Tas kopumā palielina pakalpojumu sniegšanai izmantoto personālstundu skaitu un līdz ar to pakalpojuma izmaksas un / vai personāla noslodzi.

- KS, kas atskaitās Eiropas Komisijai (EK) vai citām iestādēm atbilstoši Eiropas Savienības (ES) tiesību aktu prasībām vai iesniedz atskaites pasaules līmeņa organizācijām, par līdzvērtīgu informāciju līdzīgā vai plašākā detalizācijas pakāpē, vai atšķirīgā griezumā atskaitās arī valsts institūcijām, bet pieprasītā informācija tiek iekļauta cita veida formās un dokumentos;

Ir atsevišķas KS, kas darbojas jomās, kuras regulē ES tiesību akti, līdz ar to šīs KS sniedz atskaites un ievēro konkrētas ES tiesību aktos noteiktas prasības. Atsevišķos gadījumos valsts pieprasa līdzīgu informāciju šīm KS iesniegt atkārtoti, bet izmantojot citas informācijas iesniegšanas formas, kas palielina slogu un resursus, kas tiek veltīti šādu atskaišu atkārtotai sagatavošanai un iesniegšanai.

- nepietiekamā mērā tiek pārvērtēti noteiktie un spēkā esošie rīkojumi vai tiesību akti, kas ietekmē KS operatīvās darbības efektivitāti;

Ir KS, kurām netiek piemērots Publisko iepirkumu likums, bet ir KS, kurām ir jāievēro šī likuma prasības. Neskatoties uz Publisko iepirkumu likuma 1.panta (10) sadaļas definīcijām u.c. pantos noteiktām prasībām, nosacījumi pie kādiem šī likuma prasības tiek vai netiek piemērotas nav viennozīmīgi definēti, jo, piemēram, nav noteikti papildus kritēriji pēc kuriem tiek izvērtēts, vai KS darbojas ierobežotas vai tirgus konkurences apstākļos. Jāņem vērā, ka šī likuma pievēršana var būtiski ietekmēt KS saimnieciskās darbības operativitāti tirgus apstākļu un citu ārēju faktoru

ietekmē. Līdzīgi, jāmin, ka KS ekonomiskās krīzes sākuma periodā tika piemērota toreizējā Finanšu ministra izdota rezolūcija par iepirkumu un finanšu saistību virs 100 000 latiem saskaņošanu ar Finanšu ministru, kas arī atsevišķos gadījumos var būtiski ietekmēt operatīvu lēmumu pieņemšanu un īstenošanu.

- KS, kas pamatā darbojas komerciāla aspekta vadītas, tiek pieprasīts iesniegt detalizētas atskaites, tādejādi pielīdzinot KS uzraudzību iestādes vai aģentūras uzraudzības līmenim;

Virknei KS, kuru darbības pamatā ir komerciāls mērķis un tās lielā mērā atbilst KS juridiskajam statusam tiek pieprasīts principā tāds pats informācijas un aizpildāmo atskaišu apjoms kā tām šī brīža KS, kas pēc to darbības būtības atbilst iestādes / aģentūras statusam.

5.1.2. Klientu administratīvais slogs

Būtiskākie problēmjautājumi no klienta aspekta, kas saistīti ar KS administratīvo slogu ir šādi:

- atsevišķos gadījumos pakalpojumu saņēmējiem jāsniedz papīra formāta iesniegumi.

Lai gan jau šobrīd vairumā gadījumu tiek rastas iespējas pakalpojumiem iesniedzamo dokumentu elektroniskai iesniegšanai vai atsevišķiem pakalpojumu posmiem nepieciešamās informācijas nodrošināšanai no pakalpojuma sniedzēja puses, t.i. KS (īpaši tās KS, kas veic deleģētus valsts pārvaldes uzdevumus), kā arī tiek veikti citi pasākumi, lai pēc iespējas samazinātu administratīvo slogu klientiem, tomēr ir KS pakalpojumi, kuru saņemšanai klientiem vēl arvien nepieciešams iesniegt papīra formas dokumentus un pavadīt laiku vairākās iestādes, lai apkopotu visu iesniedzamo informāciju.

- netiek pietiekami nodrošināts ģeogrāfiskais pakalpojumu pārklājums visā Latvijas teritorijā

Lai gan ir īstenota virkne pasākumu, kas sekmēs efektīvāku klientu apkalpošanu īpaši tajās KS, kas veic valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, piemēram, licenču izsniegšanu, dažāda veida atļauju izsniegšanu u.c., joprojām KS personāla noslodze ir ievērojama un pakalpojumu ģeogrāfiskā pieejamība var tikt uzlabota.

5.2. Institūciju administratīvā sloga mazināšana

Lai mazinātu identificētās problēmas, kas norādītas saistībā ar institūciju administratīvo slogu, tiks sniegti ieteikumi institūciju sadarbības veicināšanai elektroniskajā vidē, iesniedzamo dokumentu prasību samazināšanai u.c. ieteikumi procedūru vienkāršošanai un sloga samazināšanai.

5.2.1. Normatīvo aktu ietekmes pārskatīšana

Būtiski ir izvērtēt, kā ekonomisko apstākļu ietekmē ieviestie tiesību akti tiek grozīti vai atcelti, ja zūd to nepieciešamība, mainoties ekonomiskajiem u.c. apstākļiem, kas ietekmēja šo aktu sākotnējo izstrādi un apstiprināšanu. Nevajadzētu nonākt līdz gadījumiem, kad pieņemto normatīvo regulējumu piemērošana sāk pārvērsties par formalitāti, kā arī nebūtu laba prakse noteikt ierobežojumus KS, kas būtiski ietekmē KS operatīvās darbības efektivitāti.

Rezolūcija par KS iepirkumu un finanšu saistību saskaņošanu ar Finanšu ministriju, ja plānotā iepirkuma summa pārsniedz LVL 100 000 var būtiski ietekmēt vairāku KS operatīvo darbību, ja

lēmums, piemēram par jaunas tehnikas iegādi jāpieņem nekavējoties, lai netiktu ietekmēta uzsākta projekta virzība.

Būtu jāpārskata esošā kārtība attiecībā uz KS nepieciešamību iepirkumus veikt saskaņā ar Publiskā Iepirkuma likuma prasībā, jo pašreizējā kārtība paredz izņēmumus dažām KS, tādējādi nenodrošinot vienādu attieksmi.

Jāatceļ finanšu ministra rezolūcija attiecībā uz iepirkumu izskatīšanu no Finanšu ministrijas puses. Finanšu saistības jāapstiprina KS padomei / kapitāldaļu turētājam

Ņemot vērā ieteikumus par normatīvo aktu prasību pārskatīšu var tikt palielināta KS operatīvās darbības efektivitāte.

5.2.2. Sadarbības veicināšana ar citām institūcijām

Ņemot vērā informācijas aprites principus saistībā ar likumu "Valsts informācijas sistēmu likums" (02.05.2002.), tām KS, kas sniedz publiskus pakalpojumus gala lietotājiem vai pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, būtu jānodrošina piekļuve informācijai un citu valsts institūciju datu bāzēm, kas nepieciešama šo pakalpojumu efektīvai sniegšanai.

Ja tiek vienkāršota piekļuve atsevišķu KS vai valsts institūciju datiem, tiek atvieglota un paātrināta informācijas aprite starp KS un valsts iestādēm/institūcijām kopumā. Turklāt informācijas uzskaitē un pieprasīšana būtu jāveic elektroniski, jo tas būtiski atvieglotu informācijas apriti.

Vērā ņemamu administratīvo slogu rada iesniedzamās atskaites, kuru skaitam pēdējo divu gadu laikā ir bijusi tendence palielināties. Atskaišu vai atskaitēs ievietojamo datu elektroniska apkopošana palīdzētu novērst situāciju, kad KS tiek pieprasīts iesniegt līdzīgas atskaites dažādām institūcijām.

Lai īstenotu iepriekš minēto, būtu ieteicams izpētīt to pakalpojumu informācijas plūsmas apriti, kuras nodrošināšanai nepieciešami vairāku institūciju dati, identificējot visbiežāk pieprasītās informācijas veidus, un izvērtēt iespējamo informācijas aprites optimizāciju. Tajos gadījumos, kad informācijas pieprasīšana starp institūcijām un KS ir apjomīga un regulāra, vajadzētu meklēt risinājumus efektīvākai resursu izmantošanai.

Lai būtu iespējams izmantot informāciju no dažādu institūciju datu bāzēm, jāņem vērā tādi aspekti kā sistēmu integrācija, kas veicina sistēmu datu kvalitātes uzlabošanu, tādējādi ietekmējot arī sniegto pakalpojumu kopējo kvalitāti.¹³ Nepieciešams vienkāršot piekļuvi valsts institūciju vai KS datiem, veicot informācijas uzskaiti un pieprasīšanu elektroniski, taču, plānojot un īstenojot pasākumus informācijas plūsmas uzlabošanai, būtiski ievērot informācijas konfidencialitātes principus, kā arī ievērot fizisko personu datu aizsardzības prasības.

Veicinot sadarbību ar citām valsts īpašumā esošajām kapitālsabiedrībām vai valsts iestādēm, piemēram, savstarpēji kooperējoties un izmantojot informāciju no citu institūciju datu bāzēm, var tikt ievērojami samazināts administratīvais slogs, tiktu uzlabota informācijas plūsma, kā arī palielināta darbības efektivitāte.

¹³ <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3018>

5.2.3. Iesniedzamo dokumentu prasību samazināšana

Vairākās ES līmeņa organizācijas noteikušas stingras prasības, kas jāievēro, iesniedzot atskaites. Atsevišķas KS, kas tiek uzņemtas šāda veida organizāciju biedru statusā atvēl būtiskus resursu apjomus, lai nodrošinātu visu atskaišu atbilstību attiecīgās organizācijas prasībām.

Būtu nepieciešams apzināt informāciju un atskaites, ko KS sniedz ES un izvērtēt iespēju nepieprasīt pēc būtības līdzvērtīgu informāciju atšķirīgā griezumā atkārtoti. Visām institūcijām, kas apkopo informāciju no KS būtu jānosaka informācijas pielietojumu un rezultātu izmantošanas lietderīgumu. Pēc iespējas būtu jāizmanto tā informācija, ko KS sniedz EK vai citām starptautiskām institūcijām atbilstoši ES tiesību aktiem.

Realizējot norādītos ieteikumus samazināsies personāla noslodze un laiks, kas personālam līdz šim bija jāvelta atskaišu veidošanai.

5.2.4. Atskaišu pieprasīšana

Informācija, kas iekļauta KS finanšu gada pārskatos būtu jāietver KS mājas lapās, nodrošinot, ka informācija ir ērti pieejama tām institūcijām, kas analizē šos datus.

Būtu jāievieš diferencēta pieeja atskaišu pieprasīšanai, atkarībā no KS darbības sekmēm.

Attiecībā uz katru no jauna ieviesto atskaiti, kas tiek piemērota KS, jābūt skaidram pamatojumam. No atskaites iegūto datu analīzei, izmantošanai un sekojošu ieteikumu sniegšanai būtu jābūt pamatotai ar potenciāli efektīvāku KS darbību, KS pārvaldības uzlabošanu vai citiem būtiskiem argumentiem.

Nevajadzētu rasties situācijai, kad tiek pieprasītas līdzīgas atskaites, kas KS jāiesniedz vairākām institūcijām. Būtu jāapsver atskaišu vai atskaitēs ievietojamo datu elektroniska apkopošana.

KS būtu jāpiemēro dažāda iesniedzamās informācijas pieprasīšana. Būtiski ir izvērtēt dažādu nozaru un grupu KS iesniedzamo informāciju, ņemot vērā ka atsevišķas KS atskaitās Eiropas līmeņa institūcijām. Nevajadzētu rasties situācijai, ka KS (īpaši tas attiecas uz tām KS, kas darbojas tirgus konkurences apstākļos) darbojas pēc kapitālsabiedrības juridiskā statusa, bet atskaitās kā valsts pārvaldes iestāde. Plašāka informācijas pieprasīšanas būtu jāpiemēro KS, kam ir deleģēts valsts pārvaldes uzdevums un kas darbojas ierobežotas konkurences apstākļos. Savukārt tām KS, kurām nav deleģēts valsts pārvaldes uzdevums un / vai tās darbojas tirgus konkurences apstākļos, atskaitīšanās līmenim būtu jābūt mazākam. Veidojot informācijas pieprasījumus īpaša uzmanība būtu jāvērs uz tādu informāciju, kas valsts institūcijām, piemēram, FM, ir brīvi pieejama un var tikt katru periodu papildināta, lai nebūtu atkārtoti jāprasa no citu nozaru ministrijām.

Ņemot vērā norādītos ieteikumus par iesniedzamo atskaišu apjoma pārskatīšanu un dažādošanu, kā arī standartizētu formu izveidošanu, var tikt realizēta KS un ministriju personāla noslogojuma mazināšana.

5.3. Klientu administratīvā sloga mazināšana

Lai mazinātu identificētās problēmas, kas norādītas saistībā ar klientu administratīvo slogu, tiks sniegti ieteikumi pakalpojumu ģeogrāfiskās pieejamības uzlabošanai, pakalpojumu saņemšanas prasību samazināšanai u.c. ieteikumi procedūru vienkāršošanai un sloga samazināšanai. Ieteikumi

tiks strukturēti, piedāvājot turpināt ieviest Vienas pieturas aģentūras principu (VPA) un paplašināt e-pakalpojumu piedāvājumu.

5.3.1. Vienas pieturas aģentūras princips

VPA princips ir atbilstošs Eiropas Parlamenta un Padomes 2006.gada 12.decembra Direktīvā 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū noteiktajām prasībām.¹⁴

VPA plānota kā pārvaldes iestāžu darba režīma organizācija, kas pakalpojuma saņēmējam ļauj saņemt atbildīgajā iestādē pieprasīto gala dokumentu (atļauju) normatīvajos aktos noteiktajos termiņos un bez tiešās saskarsmes ar pārvaldes iestādēm.¹⁵

Pirms līdzīgu pēc būtības pakalpojumu apvienošanas vienas iestādes / aģentūras kompetencē, optimizējot resursus no vairākām KS, jāizvērtē šādas iespējas nepieciešamība un ekonomiskais izdevīgums, ņemot vērā šādus jautājumus:

- kā pakalpojumu apvienošana mainīs to sniegšanai nepieciešamo darbinieku skaitu;
- kā tiks pārvaldīta pakalpojumu sniegšana, nodrošinot pakalpojumu administrēšanai un pārvaldībai nepieciešamo resursu optimizāciju;
- kā pakalpojumu sniegšanas apvienošana ietekmēs pakalpojumu saņēmējus.

5.3.1.1. Klientu apkalpošanas centri

Vienas pieturas aģentūras principa ietvaros kā potenciāls risinājums var tikt minēti klientu apkalpošanas klātienē centri, kuru izveidē nepieciešams ņemt vērā šādus faktorus:

- tajos tiktu sniegti tādi pakalpojumi, kas neprasa šauri specializētas zināšanas un plašu vairāku gadu pieredzi pakalpojuma nodrošinātājam;
- sniegtajam pakalpojumam ir augsts izmantošanas biežums un plašs reģionāls pieprasījums;
- tiek sniegti pakalpojumi, kas šobrīd netiek pilnvērtīgi nodrošināti visā Latvijas teritorijā (piemēram, lai iesniegtu konkrētas atskaites ir jāierodas uz centrālo institūciju, kas ir laikietilpīgs process);
- pamatfunkciju (*front office*) un palīgfunkciju (*back office*) nodalīšana, lai tādas palīgfunkcijas kā informāciju tehnoloģijas (*IT*) varētu integrēt, nodrošinot iestāžu savstarpēju sadarbību;
- izvērtēšana, vai šī brīža pašvaldību vai valsts pakalpojumu reģionālo sniedzēju nekustamie īpašumi var tikt izmantoti šo centru darbībā.

Lai gan ir identificēta virkne potenciālu ierobežojošo faktoru, to apzināšana zināmā mērā varētu darboties kā filtrs, lai noteiktu to pakalpojumu loku, kas varētu tikt sniegti šajos klientu apkalpošanas centros. Šādā veidā varētu tikt apzināta ekonomiskā pamatotība un no to izveides gūtais labums. šādu centru izveidei un ģeogrāfiskajam izvietojumam.

Klātienē centri var tikt veidoti uz pašvaldību, Lauku atbalsta dienesta reģionālā tīkla, VAS „Latvijas Pasts” vai citu valsts uzņēmumu nodaļu / iestāžu tīkla bāzes, jo norādītās iestādes ir izplatītas visā Latvijas teritorijā, kas ir pamata nosacījums ģeogrāfiskā pārklājuma nodrošināšanai.

¹⁴ <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3018>

¹⁵ <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3018>

VPA princips ir saistīts ar procedūru vienkāršošanu un pakalpojumu ģeogrāfiskās pieejamības uzlabošanu.

5.3.1.2. Elektroniskā pakalpojumu nodrošināšana

Jāizvērtē iespējas paplašināt to dokumentu apjomu un pakalpojumu sniegšanas posmos nepieciešamo informāciju, kurus klients var iesniegt elektroniski, vai reģionālās KS iestādēs, ja tādas tiek veidotas, atbilstoši vienas pieturas aģentūras principa ieviešanai.

Šobrīd atsevišķas KS efektīvi ievieš e-pakalpojumus, kas būtiski atvieglo pakalpojuma saņemšanu. Būtu jātiecas uz šādu pakalpojumu ieviešanas centralizāciju, par pamatu ņemot to KS pieredzi, kas šādas novitātes jau realizējušas.

Pakalpojumu elektroniskai uzskaites sistēmai izlietotie līdzekļi var būtiski uzlabot klientam sniegto pakalpojumu kvalitāti un samazināt klienta patērēto laiku pakalpojuma saņemšanai ar nosacījumu, ja tiek pietiekami izvērtēta šīs uzskaites nepieciešamība un tai izveidota atbilstīga forma.

Ilgākā termiņā šādu pakalpojumu sniegšanas uzlabošana sniedz finansiālu atspaidu arī pašai KS.

VPA princips ir saistīts ar e-pakalpojumu uzlabošanu, e-pakalpojumu ieviešanu un administratīvā sloga attiecīgi mazināšanu.

5.3.2. Procedūru vienkāršošana un sloga samazināšana

Vienas pieturas aģentūras turpmākās ieviešanas mērķis būtu vienkāršot sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu, pilnveidojot sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas organizāciju, nodrošinot kvalitatīvus, ērti pieejamus un saprotamus pakalpojumus vienuviet, ¹⁶ dodot iespēju klientam administratīvās formalitātes kārtot sev ērtā un piemērotā veidā - klātienē vai elektroniski. Šim nolūkam pēc vienas pieturas aģentūras principa ir būtiski piedāvāt risinājumus e-pakalpojumu sniegšanai un saņemšanai attālināti, izmantojot portālu latvija.lv, kur iespējams pieprasīt valsts pārvaldes un pašvaldību iestāžu e-pakalpojumus ar iespēju sekot līdzi to izpildes gaitai¹⁷. Šajā interneta vietnē pieejami tādi pakalpojumi kā elektroniska dzīvesvietas deklarēšana, dažāda rakstura informācijas pieprasīšana par sevi, konsulārie pakalpojumi u.c.

Lai samazinātu administratīvo slogu un vienkāršotu procedūras, būtiski ir turpināt vienas pieturas aģentūras principa ieviešanu, kas uzlabotu sabiedrisko pakalpojumu (*public goods*) sniegšanas efektivitāti. Klientiem tiek paredzēta iespēja ievērojamu daļu procedūru izpildīt vienuviet, iecerēto pakalpojumu saņemot vienā institūcijā. Īpaši aktuālas šis jautājums ir lauku reģionos, kura pakalpojumu pieejamība ir salīdzinoši mazāka kā Rīgā u.c. lielākajās pilsētās. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš portāla Latvija.lv pieejamo pakalpojumu strukturēšanai, meklēšanas un piekļuves uzlabošanai, kā arī jaunu pakalpojumu izveidei.

Ņemot vērā norādītos ieteikumus, būtu iespējams realizēt efektīvāku klientu apkalpošanas organizēšanu, kā arī samazināt cilvēkresursus šo pakalpojumu nodrošināšanai.

¹⁶ <http://www.tavavara.lv/prezentacijas/prezentacija/ina-varna-varam-par-vienas-pieturas-agenturas-principa-ieviesanu-pasvaldibu-principa-ieviesanu-pasvaldibu-pakalpojumu-nodrosinasana/>

¹⁷ <https://www.latvija.lv/Default.aspx>

5.3.3. Pakalpojumu ģeogrāfiskās pieejamības uzlabošana

Šobrīd pastāv problēma, ka sabiedrisko pakalpojumu ģeogrāfiskā pieejamība atšķiras starp dažādiem valsts reģioniem.

Pirms turpmākas VPA principa ieviešanas nepieciešams veikt analīzi un apskatīt vairākas alternatīvas par līdzekļu administrēšanas decentralizācijas ekonomisko un sociālo izdevīgumu.

Paralēli minētajai problēmai, kas saistīta ar nepietiekamu pakalpojumu reģionālo pārklājumu, būtu nepieciešams izvērtēt valsts un pašvaldību KS, kuras pēc būtības nodrošina līdzīgus sabiedriskos pakalpojumus konkrētā reģionā, netieši konkurējot savā starpā, līdz ar to vērojama šo pakalpojumu reģionālā pārklāšanās.

Problēmas, kas saistītas ar pakalpojumu ģeogrāfisko pieejamību, varētu tikt risinātas, paplašinot e – pakalpojumu klāstu un piedāvājot iespēju klientiem nepieciešamos dokumentus iesniegt elektroniskā formā, nevis klātienē ierodoties attiecīgajā iestādē, lai iesniegtu dokumentus papīra formātā, tādējādi samazinot klienta patērēto laiku un līdzekļus pakalpojuma saņemšanai.

Kā viens no ieguvumiem VPA principa ieviešanai ir plašāka sabiedrisko pakalpojumu pieejamība visā valsts teritorijā un dažādām gala patērētāju grupām un klientu patērēto laika un finanšu resursu samazināšana.

Kā vēl viens ieguvums minams valsts līdzekļu efektīvāka izmantošana, nodrošinot pietiekami plašu un kvalitāti sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanu.

5.3.4. E-pakalpojumu ieviešana

VPA principa ieviešana ir cieši saistīta ar e-pakalpojumu ieviešanu un sadarbības veicināšanu ar citām valstij piederošajām kapitālsabiedrībām vai valsts iestādēm.

Būtiski ir uzlabot pakalpojumu elektronisko uzskaites sistēmu un izvērtēt iespējas paplašināt to dokumentu apjomu un pakalpojumu sniegšanas posmos nepieciešamo informāciju, kurus klients var iesniegt elektroniski, vai reģionālās KS iestādēs, ja tādas tiek veidotas, atbilstoši vienas pieturas aģentūras principa ieviešanai.

No elektronisko pakalpojumu sniegšanas uzlabošanai izlietotajiem līdzekļiem tiešu labumu gūst gan klienti, jo tiek uzlabota tiem sniegto pakalpojumu kvalitāte un samazināts klienta patērētais laiks pakalpojuma saņemšanai, gan pati KS, jo ilgtermiņā tas tai sniedz finansiālu atspaidu. Taču pirms līdzekļu ieguldīšanas nepieciešams rūpīgi apsvērt plānotā e-pakalpojuma nepieciešamību, izvērtējot, ieguvumus un izdevumus.

5.3.5. Pakalpojumu biežuma prasību pārskatīšana

Ja nav būtisku iemeslu, kas nepieļauj licenču vai cita veida atļauju, kas tiek piešķirtas sabiedrisku pakalpojumu ietvaros, garāku derīgumu termiņu noteikšanu, izvērtējot konkrētus pakalpojumus, būtu jāpagarina to derīguma termiņš.

Ņemot vērā attiecināmo normatīvo aktu bāzi, būtu jāpārskata tādu licenču vai atļauju, kurām ir lielākais pieprasījums un kuras tiek regulāru izsniegtas, derīguma termiņa pagarināšana, jo tas

mazinātu administratīvo slogu klienta pusē. Pārskatot licenču un citu dokumentu derīguma termiņus, jāņem vērā arī daudzi citi faktori, kā piemēram, tehnoloģiskās prasības, drošība, utt.

Tiktu mazināts pakalpojumu sniedzēju un pakalpojumu saņēmēju patērētais laiks un finanšu resursi pakalpojumu nodrošināšanai.

5.3.6. Pakalpojumu apvienošana

Ņemot vērā Valsts kancelejas projekta „Publisko pakalpojumu sistēmas pilnveidošana“ rezultātiem, VPA piltoprojektu izvērtējumiem, kā arī turpmāk plānoto KS sniegto pakalpojumu izvērtēšanu būtu jāidentificē tie pakalpojumi, kas pēc būtības nodrošina līdzīgas funkcijas. Lai efektīvizētu resursus, kas tiek izmantoti pakalpojumu nodrošināšanā pēc būtības līdzīgus pakalpojumu būtu jāapvieno vienas institūcijas ietvaros.

VI Starptautisko institūciju valsts komercsabiedrību korporatīvo pārvaldības standartu adaptācija Latvijas tautsaimniecības videi

Latvijas valsts ir nozīmīgs valsts aktīvu īpašnieks. Tās pārvaldībā esošajām KS ir liela nozīme valsts ekonomikā, jo tās ir iesaistītas sabiedrībai nozīmīgas infrastruktūras un pakalpojumu nodrošināšanā, kā arī tās ir vienas no lielākajām darba devējām valstī.

Valstij ir pienākums piekopot labās korporatīvās pārvaldības praksi valsts KS, lai valsts nodokļu maksātāji, kas ir uzskatāmi par netiešiem valsts aktīvu īpašniekiem, varētu pārlicināties, ka tiek organizēta efektīva, prasmīga un profesionāla valsts īpašumā esošo KS pārvalde, kas veicinātu sabiedrības uzticēšanos valstij kā valsts kapitāla pārvaldītājām, kas regulāri seko līdzi tai piederošo KS darbības rezultātiem, ir ieinteresēts valsts KS darbības efektivitātes uzlabošanā un to ilgtermiņa attīstības veicināšanā.

Valstij piederošo KS korporatīvā pārvaldība ir būtisks izaicinājums daudzām valstīm, ņemot vērā nepieciešamību sabalansēt sociālos un finanšu mērķus, noteikt to prioritāti un īpatsvaru valsts KS, kā arī paredzēt vienādus piemērojamus noteikumus, lai novērstu konkurences ierobežošanu sektoros, kur darbojas gan valsts KS, gan privātie uzņēmumi. Labas korporatīvās pārvaldības vadlīnijās ir apkopota ārvalstu prakse un uz labākās pieredzes pamata izstrādāti priekšlikumi valsts KS pārvaldības efektivitātes uzlabošanai, kas palīdzētu pilnveidot KS korporatīvās pārvaldību un veicināt to konkurētspēju ilgtermiņā.

Pastāv vairāku starptautisku institūciju pārvaldības vadlīnijas valsts uzņēmumu pārvaldības uzlabošanā, apvienojot pasaules labāko praksi valsts uzņēmumu pārvaldībā. Šajā rekomendāciju ziņojuma sadaļā iekļauti šādu institūciju būtiskākie korporatīvās pārvaldības standarti:

- Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas kas plašāk pazīstama kā OECD (turpmāk tekstā ESAO) izstrādātās vadlīnijas labai korporatīvajai pārvaldībai (*OECD Principles of Corporate Governance, 2004*);
- ESAO izstrādātās vadlīnijas valsts uzņēmumu korporatīvajai pārvaldībai (*Guidelines on Corporate Governance of state-Owned Enterprise, 2005*);
- *State-Owned enterprise Governance Reform: An Inventory of Recent change, 2011*, kur sniegts pārskats par to valstu korporatīvās pārvaldības praksēm, kas pievienojās OECD laikposmā no 2009.gada līdz 2011.gadam;
- Baltijas Korporatīvās pārvaldības institūta, turpāk tekstā BKPI (*Baltic Institute of Corporate Governance*) izstrādātās Valsts uzņēmumu pārvaldības Vadlīnijas Baltijas valstīs (*Baltic Guidance on the Governance of Government-owned Enterprises, 2010*);
- Eiropas Komisijas (*European Commission*) izstrādātā Zaļā grāmata (*Green Paper: The EU corporate governance framework, 2011*);
- konkrētu valstu izstrādātās un apstiprinātās korporatīvās pārvaldības vadlīnijas, vadlīnijas, kas vērstas uz biržā nekotētu uzņēmumu korporatīvo pārvaldību u.c. izstrādātie dokumenti, kas turpmāk tiek izklāstīti.

Turpmāk tekstā tiks plašāk izvērtētas augstāk uzskaitītās korporatīvās pārvaldības vadlīnijas, apskatot tās prioritārā secībā un pamatota to piemērojamība Latvijas praksei attiecībā uz valsts KS korporatīvo pārvaldību. Kā pirmās tiks izvērtēti analizētas ESAO izstrādātās vadlīnijas valsts uzņēmumu korporatīvajai pārvaldībai, kas ir visplašāk pielietotās, starptautiski atzītākās un Latvijas praksei piemērojamākās vadlīnijas, kur apkopota aktuālākā pieeja valsts KS pārvaldībai.

Tiks apskatītas arī citas vadlīnijas, kas izstrādātas uz ESAO vadlīniju pamata. Ieskats tiks sniegts arī konkrētu valstu izstrādātās un pieņemtās korporatīvās pārvaldības vadlīnijās, kā piemēram, Somijā un Zviedrijā pastāvošajās vadlīnijās, kur sniegti ieteikumi konkrētās ar korporatīvo pārvaldību saistītās jomās - vadības iecelšana, atalgojuma noteikšana u.c. būtiskos jautājumos. Pieminētas tiks arī tādas korporatīvās pārvaldības vadlīnijas, kurās sniegtie ieteikumi nav tieši piemērojami Latvijas KS, taču, attiecīgi adaptēti, var kalpot par noderīgu piemēru labai korporatīvās pārvaldības praksei.

6.1. ESAO izstrādātās vadlīnijas

Starptautiski atzītākais un visplašāk pielietotais no augstāk uzskaitītajiem korporatīvās pārvaldības standartiem ir ESAO izstrādātās vadlīnijas valsts uzņēmumu korporatīvajai pārvaldībai. ESAO ir starpvaldību organizācija, kas plašāk pazīstama kā OECD. Tās sastāvā 2011.gada nogalē bija 34 attīstītākās pasaules valstis, to skaitā 21 ES dalībvalstis. Šīs organizācijas izstrādātās vadlīnijas tiek plaši pielietotas arī valstīs, kam nav piešķirts ESAO dalībvalsts statuss. Bez jau iepriekšminētajām dalībvalstīm, organizācija sadarbojas ar vairāk nekā 70 citām valstīm visā pasaulē.

Organizācija atzīta par pasaules ietekmīgāko valstu forumu tādos jautājumos, kas skar pasaules tautsaimniecības attīstību. ESAO tiek dēvēta par NATO ekonomisko līdzinieci. Par tās autoritāti uzņēmumu, kā arī valsts KS korporatīvās pārvaldības jomā liecina tas, ka virkne valstu ir izstrādājušas un praksē ieviesušas valsts uzņēmumu pārvaldības politikas dokumentus, ko apstiprinājis un pieņēmis attiecīgās valsts parlaments, pamatojoties uz ESAO izstrādātām vadlīnijām.

No Baltijas valstu reģiona ESAO dalībvalsts statuss 2011.gada nogalē bija Igaunijai, bet Lietuva ir pārejas procesā, lai kļūtu par šīs organizācijas dalībvalsti. Lai gan Latvija līdzīgi kā Lietuva šobrīd nav viena no ESAO dalībvalstīm, valsts līmenī ir definēts mērķis iegūt ESAO dalībvalsts statusu saskaņā ar pieņemtajām Latvijas un ESAO sadarbības politikas pamatnostādņēm (LR MK 25.08.2004 rīkojums Nr.589), kas nosaka vienotus rīcības virzienus un galvenos valdības līmeni risināmos uzdevumus.¹⁸

ESAO vadlīniju pamatā ir pasaules valstu labākā korporatīvās pārvaldības pieredze un prakse. Šīm vadlīnijām ir rekomendējošs raksturs un to mērķis ir veicināt efektīvāku valsts uzņēmumu pārvaldību. Līdz šo vadlīniju izstrādāšanai 2005.gadā nepastāvēja starptautiski atzītas vadlīnijas, kas palīdzētu valstīm novērtēt un uzlabot to īpašumā esošu KS pārvaldību. Lielā daļā ESAO dalībvalstu gadījumos, valsts ir nozīmīgs valsts uzņēmumu, kuriem ir liela ietekme uz valsts ekonomiku, īpašnieks. Efektīvai valsts KS pārvaldībai ir būtiska nozīme kopējās valsts konkurētspējas un efektivitātes veicināšanai.

¹⁸ <http://www.am.gov.lv/lv/Arpolitika/Ekonomiskas-attiecibas/Starpt-ekon-org/OECD/Sadarbiba/>

Vadlīnijās sniegtos ieteikumus ir nepieciešams adaptēt, jo tās izstrādātas izstrādātas plašam valstu lokam. Kaut arī vadlīnijas norādīts, ka tās galvenokārt orientētas uz valsts KS ar atšķirīgu juridisko formu, kas pašfinansē savu saimniecisko darbību ar ieņēmumiem par sniegtajiem pakalpojumiem, pie tam atsevišķi ieteikumi ir specifiski adresēti konkrētam KS lokam (piemēram, biržā kotētām, biržā nekotētām KS, KS ar atšķirīgu valsts īpašuma daļu), nepieciešams ņemt vērā nozares, kur tās darbojas un pastāvošos tirgus apstākļus tajās, kā arī citus būtiskus aspektus.

OECD ieteikumi efektīvākai valsts KS pārvaldībai strukturizēti sešās jomās, katra no tām tekstā izvēsta plašāk:

- efektīva likumdošanas un regulatīvā ietvara nodrošināšana valsts KS (*ensuring an effective legal and regulatory framework for state-owned enterprises*);
- valsts kā īpašnieka loma (*the state acting as an owner*);
- vienlīdzīga akcionāru interešu pārstāvība (*equitable treatment of shareholders*);
- attiecības ar iesaistītajām pusēm (*relations with stakeholders*);
- caurskatāmība un atklātība (*transparency and disclosure*);
- vadības pienākumi (*the responsibilities of the boards of state-owned enterprises*).

Efektīva likumdošanas un regulatīvā ietvara nodrošināšana valsts KS

Valsts noteiktajam likumdošanas ietvaram būtu jābūt sasaistītam ar ESAO vadlīnijās iekļautajām rekomendācijām, kas paredz vienādus noteikumus, lai novērstu konkurences kropļojumus sektoros, kur darbojas gan valsts KS, gan privātie uzņēmumi. OECD vadlīniju rekomendācijās uzsvērta nepieciešamība skaidri nošķirt valsts funkcijas, izdalot valsts īpašumtiesību funkcijas un citas valsts funkcijas, kas var ietekmēt valsts KS tirgus regulējumu un izraisīt interešu konfliktus starp nozares politikas izstrādi un valsts īpašumtiesību funkcijas īstenošanu.

Lai novērstu interešu konfliktus, valstij nepieciešams skaidri nodalīt īpašumtiesību funkciju no jebkurām valsts administratīvajām vienībām, kas varētu būt klienti vai galvenie piegādātāji.

OECD ieteikumi korporatīvās pārvaldības vadlīnijās paredz, ka nosakot valsts KS juridisko formu pēc iespējas jāizvairās no specifisku juridisku formu piemērošanas, ja vien šāda nepieciešamība nav saistīta ar KS izvirzīto mērķu sasniegšanu. Šāda prakse nodrošinātu lielāku caurskatāmību, kā arī vienlīdzīgu konkurences vidi ar privātajiem uzņēmumiem.

Valsts kā īpašnieka loma

Valsts uzdevums tās īpašumā esošo KS korporatīvās pārvaldības jomā ir darboties kā aktīvam, profesionālam, efektīvam valsts aktīvu pārvaldītājam, kas neiesaistās tās ikdienas pārvaldībā, atstājot to vadības komandas ziņā. Saskaņā ar ESAO labās korporatīvās pārvaldības principiem, valstij nepieciešams izstrādāt īpašumtiesību politiku, nodrošinot valsts KS pārvaldes caurskatāmību, kur tiek atrunāta valsts loma korporatīvajā pārvaldībā, valsts īpašumtiesību īstenošanas uzdevumi, kā arī veids, kā tā tiks ieviesta.

Vienlīdzīga akcionāru interešu pārstāvība

Atbilstoši ESAO vadlīnijām attiecībā uz akcionāru interešu pārstāvību, valstij un valsts KS būtu vienādi jāattiecas pret visiem akcionāriem, sekmējot mazākumakcionāru piedalīšanos akcionāru vai dalībnieku sapulcēs. Nepieciešams nodrošināt līdzvērtīgu pieeju KS informācijai visiem tās akcionāriem, kā arī īstenot aktīvu un regulāru komunikācijas un konsultēšanās praksi.

Attiecības ar iesaistītajām pusēm

Saskaņā ar ESAO valsts uzņēmumu korporatīvās pārvaldības vadlīnijām, valsts KS būtu jāatzīst ieinteresēto personu attiecību nozīmi to ilgspējībai un finansiālajai stabilitātei. Uzsvērtā nepieciešamība izstrādāt un publiskot skaidru politiku attiecībā ar valsts KS darbībā ieinteresētajām personām, kam var būt būtiska ietekme uz KS ilgtermiņa mērķu īstenošanu un tās reputāciju. Gadījumos, kad valsts KS ir kā vairākumakcionārs, tās kontrolējošā pozīcija var ietekmēt tādu lēmumu pieņemšanu, kas nav ieinteresēto pušu interesēs. Ņemot vērā šo ietekmi, būtu derīgi piemērot ESAO vadlīnijās uzskaitītos ieteikumus par ieinteresēto pušu tiesību respektēšanu saskaņā ar likumdošanas normām, noteikumiem un savstarpējām vienošanām.

Valsts KS uzticamības un ticamības veicināšanas nolūkā, kā arī tās interesēs ilgtermiņā, vadības komandai ir aktuāla ētikas kodeksa izveide un augstu ētisko principu īstenošana valsts KS darbībā, it īpaši ņemot vērā valsts KS specifiku attiecībā uz tās mērķu sabalansēšanu.

Saistībā ar caurskatāmību un informācijas atklātību, ESAO vadlīnijās specifiski izšķirtas lielas un biržā kotētas KS, kā arī tās valsts KSs, kas īsteno nozīmīgus sociālos mērķus, uzsverot šāda veida KS nepieciešamību ziņot par to attiecībā ar ieinteresētajām personām, tādējādi veicinot uzticību un uzlabojot to reputāciju.

Caurskatāmība un atklātība

Atbilstoši ESAO korporatīvās pārvaldības vadlīnijām, kā arī BKPI vadlīnijām, kuras sīkāk apskatītas nākamajā sadaļā, Latvijas valsts KS būtu jāuztur tāds informācijas atklātības līmenis, kas zināmā mērā atbilstu vai tiktu tendēts atbilstoši Rīgas fondu biržā kotētajām akciju sabiedrībām. Pašlaik esošais likumdošanas ietvars saistībā ar informācijas atklātību paredz, ka uz valstij piederošajām KS pamatā attiecas tās pašas Gada pārskatu likumā noteiktās informācijas atklātības prasības, kas uz citām Latvijā esošajām komercsabiedrībām. Tomēr papildus atklātības prasības ir saistītas ar amatpersonu atalgojumu un valstij piederošo KS ziedojumiem.

Lai veicinātu valstij piederošo KS caurskatāmāku un efektīvāku pārvaldi Latvijas valdība ir spērusi konkrētus soļus: LR Saeima 2010.gada 2.decembrī pieņēma lēmumu „Par ekonomisku, efektīvu un lietderīgu rīcību ar valsts budžeta līdzekļiem”, kā ietvaros tika uzdots MK definēt valsts kapitāla ieguldījumu mērķi, sagaidāmos valsts KS darbības rezultātus un metodes, ar kurām tos sasniegt, kā arī identificēt vienotus kritērijus valsts kapitāla atdeves noteikšanai un mērīšanai, un pilnveidot gada pārskatā iekļauto vadības ziņojumu, papildinot to ar informāciju par valsts kapitāla atdevi.

Caurskatāmības un informācijas atklātības principi ir viens no ESAO vadlīniju centrālajiem un būtiskākajiem principiem, sasaucoties ar pārējiem ESAO vadlīnijās minētajiem punktiem,

piemēram, akcionāru interešu pārstāvība, nodrošinot vienlīdzīgu pieeju informācijai par valsts KS, īpašumtiesības politikas izstrādi caurskatāmības veicināšanai. Caurskatāmība un informācijas atklātība ir saistīta arī ar ieteikumiem vadības komandas atbildības jomā. Saskaņā ar ESAO vadlīnijām, gada pārskatā jāiekļauj vadības ziņojums, lai sabiedrība tiktu informēta par tās atbildības jomām KS.

Vadības pienākumi

Attiecībā uz valsts KS vadību, ESAO vadlīnijas paredz, ka vadībai ir jābūt objektīvai, kompetentai, tai ir jābūt atbilstošam pilnvarojumam, lai īstenotu tās funkcijas, kā arī jānes atbildība par tās rīcību.

Tā kā šobrīd Latvijā nav izveidota vienota KS padomes un valdes locekļu, kā arī augstāko vadītāju iecelšanas kārtība un kritēriji, attiecībā uz šo jomu būtu nepieciešams ņemt vērā gan ESAO, gan BKPI rekomendējoša rakstura principus. Jābūt ieviestam caurskatāmākam vadības locekļu iecelšanas procesam. Vadības locekļu pienākums ir rīkoties KS labākajās interesēs, izvairoties no tiešas un nepamatotas politiskas iejaukšanās tās darbībā, kas varētu novirzīt uzmanību no izvirzīto mērķu sasniegšanas. Ņemot par pamatu ESAO korporatīvās pārvaldības vadlīnijās minēto nepieciešamību nodrošināt vadības komandas objektivitāti, Latvijas gadījumā lielās un stratēģiski svarīgās kapitālsabiedrībās būtu jāveido gan valde, gan padome, kas, atbilstoši ārvalstu pieredzei, ir pierādījies kā optimāls valsts kapitāla pārraudzības instruments, ar kura palīdzību valsts interesēs ir iespējams sekot līdz KS darbībai. Padomes esamība dotu plašāku redzējumu stratēģiski svarīgu jautājumu risināšanā. Atbilstoši ESAO izstrādātajiem korporatīvās pārvaldības standartiem, padomei vajadzētu sastāvēt no nozares profesionāļiem, kam ir atbilstoša kompetence un pieredze, kas var sniegt neatkarīgu, objektīvu viedokli būtisku jautājumu risināšanā, kā arī pilnvērtīgi uzraudzīt KS valdes darbību. Nozares profesionāļu, uzņēmēju pārstāvība padomēs būtu īpaši derīga tajās valsts kapitālsabiedrībās, kas darbojas brīvās tirgus konkurences apstākļos.

Gan ESAO, gan BKPI izstrādātajās vadlīnijās valsts uzņēmumu pārvaldībai ir apskatīts jautājums par padomes locekļu politizāciju. Saskaņā ar ārvalstu praksi, Dānijā, Norvēģijā, Nīderlandē, kā arī Lielbritānijā valsts ierēdņiem nav atļauts ieņemt amatus valsts KS valdēs un padomēs.

Atbilstoši ESAO izstrādātajās vadlīnijās iekļautajam punktam par valsts KS vadības atalgojuma sasaisti ar darbības rezultātiem, Latvijas valsts KS vadības un citu darbinieku atalgojumam būtu jābūt iedalītam fiksētajā un mainīgajā daļā, kuru attiecīgi vajadzētu sasaistīt ar KS uzstādītajiem finanšu un ne-finanšu mērķiem, lai veicinātu šo mērķu sasniegšanu. Lai arī iepriekš, saistībā ar vadības darba izvērtēšanu minēts, ka šī procedūra jāveic ik gadu, svarīgi, lai nerastos motivācija kaitīgai īstermiņa domāšanai (*short-terminism*), līdz ar to finanšu mērķu sasniegšana jāvērtē par periodu, kas ilgāks par vienu gadu (ieteicamais periods – trīs gadi).

Būtu jāpārskata pastāvošie normatīvie akti - šobrīd atbilstoši KS lielumam noteikti KS valdes locekļu algu griesti, kā arī noteiktas konkrēts skaits KS (16), kurās var tikt izmaksātas prēmijas atbilstoši MK noteikumiem Nr. 378 „Par KS sarakstu” (13.04.2010.), izvērtējot iespējas paaugstināt normatīvajā bāzē noteiktos algu griestus un pilnveidot nosacījumus KS iekļaušanai sarakstā, kurā

esošajām KS atļauts piešķirt prēmijas, ņemot vērā korporatīvās pārvaldības principus par atalgojuma politiku.

Kā vienas no Latvijas praksei piemērojamākajām korporatīvās pārvaldības standartu rekomendācijām ir vadības darba izvērtēšanā. ESAO izstrādātajās vadlīnijās valsts uzņēmumu korporatīvajai pārvaldībai uzsvēta nepieciešamība ieviest mehānismus vadības darbības efektivitātes un neatkarības novērtēšanai un saglabāšanai, izvērtējot gan vadības komandu kopumā, gan arī individuālus tās locekļus, taču šāda veida individuālai novērtēšanai nevajadzētu traucēt vēlamajai vadības komandas darbības koleģialitātei. Ņemot vērā arī ārvalstu praksi, piemēram, Lielbritānijas, Zviedrijas un Somijas piemērus, par pamatu valdes locekļu izvērtēšanai būtu jāņem KS uzstādīto mērķu sasniegšana. Vadības novērtēšanai būtu jākalpo par pamatu tādu jautājumu pārskatīšanai kā vadības komandas locekļu skaits, sastāvs un atalgojums. Šāda labā prakse iekļauta arī BKPI izstrādātajās vadlīnijās.

6.2. Uz ESAO vadlīniju pamata veidotās vadlīnijas

6.2.1. BKPI vadlīnijas

BKPI vadlīnijas valsts uzņēmumu korporatīvajai pārvaldībai ir izstrādātas un apstiprinātas 2010. Gadā un ir veidotas specifiski Baltijas reģiona valstīm. Tās ir paredzētas Latvijai, Lietuvai un Igaunijai kā vienotai grupai, tādēļ tajās sniegtās rekomendācijas nav tieši piemērojamas bez to adaptācijas attiecīgajai valstij. Tām ir rekomendējošs raksturs un tās mērķis ir Baltijas valstīm palīdzēt sasniegt ESAO izstrādātos labākās prakses standartus. BKPI vadlīnijas neaizstāj un neatkārto ESAO vadlīnijas, tās drīzāk ir kā plāns labas starptautiskas prakses sasniegšanai.

Kaut arī BKPI vadlīniju specifika ir saistīta tieši ar Baltijas reģionam aktuāliem jautājumiem, tie nav uzskatāmi par standartizētiem ieteikumiem, jo starp Baltijas valstīm pastāv vērā ņemamas atšķirības virknē korporatīvās pārvaldības jautājumu. Zemāk uzskaitītas būtiskākās jomas un ar tām saistītās rekomendācijas, kas būtu jāpārskata un jāizvērtē Latvijas kontekstā pirms šajās vadlīnijās minēto rekomendāciju piemērošanas Latvijas KS:

- **valsts kā mazākumakcionārs.** BKPI vadlīnijās nav atrunāts un trūkst skaidrības par to, kādu principu vadītām būtu jādarbojas tām valsts KS, kur valsts ir kā mazākumakcionārs;
- **padomes izveide.** Saistībā ar īpašumtiesību uzraudzības institūciju, vadlīnijas paredz padomes darbību, taču jāņem vērā, ka Latvijā padomju esamība ir atkarīga no izvēlēta institucionālā pārvaldības modeļa un citiem faktoriem, kā piemēram, vai padomes tiks atjaunotas visās KS. Pēc šī brīža pārvaldības koncepcijas padomes nav plānots atjaunot visās KS.
- **dividenžu politika.** Attiecībā uz dividenžu politiku BKPI vadlīnijās minēts, ka lēmumi par dividendēm jāapstiprina uzņēmuma padomei, taču ņemot vērā pārvaldības koncepciju, ka padomes netiks atjaunotas visās KS, BKPI vadlīnijas attiecīgi būtu jāizmaina.
- **līgumi par pienākumu izpildi.** Latvijā šāda sadarbības forma skatīta netiek.

Būtu jāpārskata un jāprecizē BKPI vadlīnijās iekļautie termini, to formulējums un lietojums Latvijas kontekstā, precīzāk norādot no oriģinālvalodas (angļu valodas) lietoto terminu atbilstību. Piemēram, vadlīnijās minēti ierēdņi, taču KS vadības pārstāvis attiecināmo normatīvo aktu izpratnē nav definējams kā ierēdnis. Attiecībā uz mērķiem, BKPI vadlīnijās minēti politiskie mērķi, taču Latvijā attiecībā uz KS mērķiem tiek lietoti tādi termini kā sociālie mērķi, finanšu mērķi.

BKPI vadlīnijās izdalīti ieteikumi valdībai, ieteikumi par pārraudzības padomi, ieteikumi par vadības komandu un ieteikumi par ziņojumiem un auditu, atsevišķi šo jomu punkti izvērsti plašāk.

Īpašumtiesību politika

Ar īpašumtiesību un regulatīvo funkciju nošķiršanas jomu saistītās rekomendācijas, kas piemērojamas Latvijas gadījumā, jau apskatītas ESAO izstrādāto korporatīvās pārvaldības standartu sadaļā par valsts lomu kā īpašniekam. Arī Valsts uzņēmumu pārvaldības Vadlīnijas Baltijas valstīs rekomendē izveidot īpašumtiesību politiku, kur definēti:

- valsts īpašumtiesību mērķi un pamatojums;
- valsts intereses pārstāvošās institūcijas, skaidri nodalot tās institūcijas, kuras atbildīgas par valsts akcionāru interešu ievērošanas pārraudzību no tām, kuras atbildīgas par valsts sociālās vai nozares politikas interešu īstenošanu ar valsts KS palīdzību;
- sagaidāmie valsts KS darbības rezultāti;
- metodes, ar kurām tie sasniedzami.

Pamatojoties uz BKPI izstrādātajām korporatīvās pārvaldības vadlīnijām, pēc īpašumtiesību politikas izstrādes jāizvērtē, vai valstij piederošo KS īpašumtiesības ir tai atbilstošas. Īpašumtiesību politikai būtu jābūt publiski pieejamai, publicējot to arī internetā. Atbilstoši šīm vadlīnijām, kā arī ārvalstu praksei (Somija), īpašumtiesību pārraudzību būtu vēlams koncentrēt centralizēti vienā ministrijā, departamentā vai jāizveido īpašumtiesību uzraudzības institūcija.

Vadības darba izvērtēšana

Arī attiecībā uz vadības darba izvērtēšanu, pastāv mijiedarbība starp OECD izstrādāto vadlīniju rekomendācijām un Valsts uzņēmumu pārvaldības Vadlīnijām Baltijas valstīs. Abās vadlīnijās minētais ieteikums izveidot skaidru valsts KS vadības darba izvērtēšanas mehānismu piemērojams Latvijas praksei, jo šobrīd konstatēts vienotu kritēriju trūkums, pēc kuriem noteikt un izvērtēt KS valdes locekļu darbības efektivitāti atbilstoši formālam un skaidri noteiktam principu kopumam. Pamatojoties uz BKPI korporatīvās pārvaldības vadlīnijām, kas izstrādātas ņemot vērā Baltijas valstu reģiona specifiku, kā arī ESAO vadlīnijām, vadītāju darbu būtu jāizvērtē reizi gadā, pamatojoties uz sasniegtajiem vadības komandas izvirzītajiem mērķiem, kam jābūt kvalitatīviem, izmērāmiem un fiksētiem rakstveidā. Kontroles mehānisma ieviešana valsts KS valdes locekļu darba izvērtēšanai darbotos kā motivējošs faktors vadības darbības attīstībai un caurskatāmības stimulēšanai.

Darbinieku motivācijas politikas izstrāde

Kā viens no Valsts uzņēmumu pārvaldības Vadlīniju Baltijas valstīs iekļautajiem ieteikumiem par vadības komandu, ir izstrādāt motivācijas sistēmu visiem valsts KS darbiniekiem. Sīkāk aprakstīta un īpaši uzsvērta monetārā motivēšana – piemērojot pienācīgu un atbilstošu atalgojumu.

Latvijā, piemērojot augtākminētajās vadlīnijās iekļautās rekomendācijas, jāņem vērā pastāvošais likumdošanas ietvars un pašreizējā situācija. Ne vienmēr KS vadības piedāvātais atalgojuma apmērs ir samērīgs, līdz ar to, saskaņā ar korporatīvās pārvaldības principos noteikto nepieciešamību KS darbiniekiem saņemt atbilstošu atalgojumu, pie valdes locekļu atalgojuma aprēķināšanas būtu jāņem vērā arī privāto uzņēmumu atalgojuma līmenis attiecīgajā nozarē, lai tas būtu atbilstošs tirgus situācijai un attiecīgi arī motivējošs gan piesaistot, gan noturot, gan arī veicinot darbiniekus kvalitatīvi veikt darba pienākumus. Būtu jāievieš vadlīnijas, kurās ietverti būtiskākie principi atalgojuma noteikšanā, tajās ietverot šādus nozīmīgākos punktus:

- KS darbiniekiem piedāvātajam atalgojuma līmenim vajadzētu būt atbilstošam nepieciešamās kompetences un atbildības līmenim;
- atalgojuma politikai būtu jābūt pamatotai uz KS ilgtermiņa plāniem un sniegumu, lai motivētu kopējās vadības komandas locekļus.

Dividenžu politika

Pamatojoties uz konstatēto situāciju valsts KS saistībā ar dividenžu izmaksas prasībām, Latvijas gadījumā būtu derīgi ņemt vērā ar dividenžu politiku saistītos labākos korporatīvās pārvaldības principus, kuros noteikts, ka valsts KS jābūt praksē īstenotai oficiālai un publiski pieejamai dividenžu politikai, nepieļaujot patvaļīgu dividendēs izmaksājamo tīrās peļņas apjoma noteikšanu, jo šāda dividenžu izņemšana var radīt kaitējumu KS darbības un investīciju plāniem. Kā laba korporatīvās pārvaldības prakse ir atzīta dividenžu dažādošana atbilstoši nepieciešamajām investīcijām, ar dividenžu apstiprināšanu saistīto lēmumu pieņemšanu atstājot KS padomes ziņā.

Latvijas gadījumā KS neatkarīgi no darbības jomas noteikts minimālais dividendēs izmaksājamo tīrās peļņas apjoms saskaņā ar 15.12.2009. MK noteikumiem Nr.1471 „Kārtība, kādā tiek noteikta un ieskaitīta valsts budžetā izmaksājamā peļņas daļa par valsts kapitāla izmantošanu”. Nosakot dividendēs izmaksājamo tīrās peļņas daļu, ne vienmēr tiek ņemti vērā būtiski aspekti, kas ietekmē KS finanšu struktūru un nākotnes attīstības plānus. Ņemot vērā konstatēto pastāvošo situāciju, Latvijas praksei būtu adaptējami ar dividenžu politiku saistītie korporatīvās pārvaldības standarti, dažādojot izmaksājamās dividendes. Nosakot dividendēs izmaksājamās tīrās peļņas apjomu, ieteicams ņemt vērā:

- plānotās investīcijas atbilstoši ilgtermiņa stratēģijai, ko apstiprina akcionārs;
- KS darbības būtību un nozari, kurā tā darbojas;
- KS kapitāla pietiekamības rādītājus.

Attiecībā uz starptautiski atzītajos korporatīvās pārvaldības standartos iekļautajiem caurskatāmības un informācijas atklātības principiem, katras valsts KS definētajai dividenžu politikai būtu jābūt oficiāli pieejamai publiskā telpā.

Šajā punktā minētie principi sasaistās ar KS darbības mērķiem. Jāņem vērā, vai tās darbojas tikai komerciāla mērķa vadītas, vai arī kalpo sociālo mērķu sasniegšanai.

Valsts KS juridiskā forma

Saistībā ar valsts KS juridisko statusu Valsts uzņēmumu pārvaldības Vadlīnijās Baltijas valstīs minēta nepieciešamība piemērot KS būtībai un tās darbības jomai piemērotāko juridisko formu, par ar komercdarbību nodarbojošos KS atbilstošāko juridisko formu minot AS vai SIA. Pamatojoties uz labāko korporatīvās pārvaldības praksi, KS būtu jāpiemēro privātuzņēmumos pastāvošas pārvaldības struktūras, kā arī jāņem vērā, ka tām ir saistošas Komerclikumā un citos Latvijas normatīvajos aktos noteiktās prasības kā uz privātajām sabiedrībām.

Padomju nepieciešamība un izveide lielās KS

Valsts uzņēmumu pārvaldības Vadlīnijās Baltijas valstīs uzsvērtā nepieciešamība veidot pārraudzības orgānu (padomi), un tās modelim būtu jābūt skaidri definētam likumā. Pamatojoties uz ārvalstu pieredzi, lielās KS padome ir optimālākais instruments, kā pārraudzīt valsts kapitālu un sekot līdzi KS darbībai un rezultātiem valsts interesēs. Labā korporatīvās pārvaldības prakse paredz, ka padomei savā darbībā ir jāievēro visu akcionāru intereses, nedodot priekšroku kādas konkrētas akcionāru grupas interesēm.

Attiecībā uz padomes locekļu iecelšanas kārtību, BKPI vadlīnijās ieteikts pamatoties uz to profesionālo kompetenci un ieguldījumu, izvairoties no padomes politizācijas un tā vietā ļaujot amatus ieņemt uzņēmējiem un attiecīgās nozares profesionāļiem. Ņemot vērā Latvijas specifiku, būtu piemērojama vadlīnijās ieteiktā padomes locekļu iecelšanas kārtības publiskā pieejamība.

Ņemot par pamatu Baltijas valstu reģiona korporatīvās pārvaldības standartus, ar valsts īpašumā esošo KS padomes locekļu iecelšanas kārtību saistītie jautājumi, kas būtu jāievēro, izstrādājot vadlīnijas, ir sekojoši:

- KS padomes locekļiem jābūt plašām zināšanām par nozari, vadīšanu, finansēm, profesionālās padomes darba iemaņām, nodrošinot kompetenču dažādību, lai visiem padomes locekļiem kopā piemistu visas nepieciešamās profesionālās iemaņas;
- KS padomes locekļu izvēlē nedrīkst tikt ņemti vērā politiski apsvērumi. Padomei būtu jābūt apolitiskai, ko jāņem vērā, izvēloties padomes locekļus, taču gadījumos, kad nav iespējams izvairīties no iespējamiem interešu konfliktiem, vēlams izstrādāt noteikumus, kas regulētu padomes locekļu pienākumu izpildi.

Atbilstoši BKPI vadlīnijām rekomendētie padomes locekļu pienākumi ir šādi:

- KS vadības stratēģijas pārskatīšana;
- vadības komandas atlase;
- valsts KS darbības rezultātu novērtēšana, kā arī vadības darbības rezultātu izvērtēšana ne retāk kā reizi gadā;
- atalgojuma politikas izveide atbilstoši KS mērķiem, izvērtējot vadības atalgojuma pietiekamību;
- finansiālā pārraudzība;
- lielās un stratēģiski nozīmīgās KS izveidot iekšējā audita sistēmu neatkarīgu no iekšējās kontroles sistēmas un nodrošināt tās atbilstību starptautiskiem labākās prakses standartiem;

- sabiedrības informēšana par padomes lomu KS;
- ētikas kodeksa izstrādāšana un ieviešana KS, kā arī tā publiskošana;
- darbības pašnovērtējums salīdzinājumā ar labākās prakses standartiem.

Saistībā ar padomes locekļu atalgojumu, labākās korporatīvās prakses standartu rekomendācijas paredz, ka tam jābūt konkurētspējīgam, bet samērīgam, nedz ievērojami pārsniedzot, nedz esot ievērojami mazākam salīdzinājumā ar tirgus praksi, kā arī tam jābūt atbilstošam pildītajiem pienākumiem.

BKPI izstrādātās korporatīvās pārvaldības vadlīnijas biržā nekotētiem uzņēmumiem (*Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in the Baltics, 2011*) Baltijas valstu reģionām pamatā apspriež jautājumus par padomēm un to darbību kopējā uzņēmuma pārvaldībā. Šie principi pamatā adaptēti no *Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in the UK (2010)*, kas aprakstīti 0 sadaļā.

6.3. Eiropas Komisijas Zaļā grāmata

Eiropas Komisijas izstrādātais *Green Paper* ir izveidots 2011.gadā un attiecas uz visām Eiropas Ekonomikas zonā esošajām valstīm, tajā skaitā arī dažām tām valstīm, kas ir Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas (EBTA) sastāvā, bet nav iestājušās Eiropas Savienībā, kā piemēram, Norvēģija, Šveice, Īslande un Lihtenšteina.

Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij, kā arī Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalstij kopš 2004.gada, ir piemērojami un attiecīgi adaptējami Eiropas Komisijas izstrādātie ieteikumi *Green Paper* ietvaros, taču jāņem vērā, ka šo ieteikumu tiešā mērķauditorija ir biržas sarakstā iekļauti uzņēmumi, kuri emitē akcijas, kas tiek laistas tirdzniecībā regulētā tirgū. Atšķirībā no ESAO vadlīnijām valsts uzņēmumu korporatīvajai pārvaldībai, kā arī BKPI izstrādātajām vadlīnijām, *Green Paper* iekļautās rekomendācijas nav izstrādātas specifiski valsts īpašumā esošo KS korporatīvās pārvaldības efektivitātes veicināšanai, līdz ar to, kaut arī tie attiecas uz Latviju kā Eiropas Savienības dalībvalsti, tie nav tieši piemērojami Latvijas praksei saistībā ar valsts KS korporatīvo pārvaldību. *Green paper* uzsvērta labas korporatīvās pārvaldības nepieciešamība ne tikai biržas sarakstos iekļautiem uzņēmumiem, bet arī privātajiem uzņēmumiem, taču vienlaicīgi tiek vērsta uzmanība uz šo ieteikumu adaptācijas nepieciešamību. Ar korporatīvo pārvaldību saistītās problēmas atšķiras biržas sarakstos iekļautajiem un neiekļautajiem uzņēmumiem, un vēl specifiskāki izaicinājumi ir saistīti ar valsts KS pārvaldi, līdz ar to *Green Paper* noteiktie principi nav vienkārši pārnesami uz valsts KS.

Taču neskatoties uz to, ka *Green Paper* iekļautās rekomendācija ir vērsta uz bižas sarakstā iekļautajiem uzņēmumiem, atsevišķi to punkti var tikt attiecināmi arī uz valsts KS korporatīvo pārvaldību. Galvenās *Green Paper* apskatītās jomas ir saistītas ar padomi, akcionāriem, kā arī principu „izpildi un paskaidro”. Šobrīd kā aktuāls *Green paper* apskatīts jautājums var tikt minēts specifiskāku KS valdes, padomes locekļu un vadītāju iecelšanas kārtības ieviešana ES vai nacionālā līmenī.

6.4. Ārvalstu prakse korporatīvās pārvaldības principu ieviešanā

Atsevišķās valstīs tiek piemērotas specifiskas valsts uzņēmumu korporatīvās pārvaldības vadlīnijas, kas tiek piemērotas katras konkrētās valsts īpašumā esošajiem uzņēmumiem.

Tiešā veidā šādās vadlīnijās iekļautās rekomendācijas piemērojamas Latvijas praksei nebūtu, taču tās sniedz ieskatu labā valsts KS korporatīvās pārvaldības ārvalstu pieredzē un var tikt ņemtas vērā, pilnveidojot / izveidojot Latvijas korporatīvās pārvaldības vadlīnijas par konkrētiem korporatīvās pārvaldības jautājumiem.

Papildus nākamajos paragrāfos norādītajai ārvalstu praksei skatīt šī projekta ietvaros veidoto ārvalstu prakses ziņojumu un īpaši 8.sadaļu, kurā izvērstāk analizēta ārvalstu prakse, ieviestie korporatīvās pārvaldības principi un vadlīnijas.

Somija

Saistībā ar valsts īpašumtiesību politiku pieņemts *Government Resolution on State Ownership Policy (2007)* jeb *Ownership Steering Act*. Saskaņā ar šo aktu kopš 2007.gada maija valsts īpašumtiesību funkcija tiek organizēta centralizēti.

Somijā tiek piemērotas specifiskas valsts uzņēmumu korporatīvās pārvaldības vadlīnijas, kuras nosaka valsts īpašumtiesību politiku, un kurās atrunāti korporatīvās pārvaldības jautājumi, piemēram, par vadības atalgojuma noteikšanu (*Guidelines by the State Owner on Management Remuneration and Pension Benefits, 2009*).

Zviedrija

Zviedrijā ir izstrādātas specifiskas vadlīnijas, par pamatu izmantojot valsts kapitāla daļu pārvaldības politiku un *Global Reporting Initiative* izstrādātās vadlīnijas attiecībā uz atsevišķiem ar korporatīvo pārvaldību saistītiem jautājumiem:

- Vadlīnijas augstākā līmeņa vadītāju nodarbinātības nosacījumiem valsts īpašumā esošām KS (*Guidelines for Terms of Employment for Senior Executives in state-owned Companies, 2009*);
- Vadlīnijas par valsts KS ārējo pārskatu sniegšanu (*Guidelines for external reporting by state-owned enterprises, 2008*).

Lielbritānija

Atsevišķi būtu jāmin šādi Lielbritānijas korporatīvās pārvaldības standarti, kas piemērojami galvenokārt biržā kotētiem uzņēmumiem:

- *UK Corporate Governance Code (2010)*, kas ietver Cadbury principus (*The financial Aspects on Corporate Governance (Cadbury report 1992)*), kā arī Greenbury principus.

Lielbritānijā pielietotais *UK Corporate Governance Code* pirmsākumos izstrādāts, pamatojoties uz 1992.gadā izveidoto *Cadbury report*. *UK Corporate Governance Code* aptvertās jomas ir līdzīgas tām, kas iekļautas ESAO vadlīnijās – vadības iecelšana un atalgojums, attiecības ar akcionāriem u.c. aspekti.

Lielbritānijā izveidotas korporatīvās pārvaldības vadlīnijas, kuru mērķauditorija ir tieši biržā nekotēti uzņēmumi.

- Lielbritānijā: *Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in the UK (2010)*;

Šajās vadlīnijās sniegtie ieteikumi nav tieši piemērojami valsts KS korporatīvajai pārvaldībai, jo to izstrādes procesā nav ņemta vērā valsts KS pārvaldes specifika, taču, tajos sniegtie ieteikumi sniedz vispārīgu priekšstatu par apkopoto labo korporatīvās pārvaldības praksi biržā nekotētos privātos uzņēmumos. Attiecīgi adaptēti, ņemot vērā valsts KS būtiskus aspektus saistībā ar to pārvaldību, tie var kalpot par noderīgu piemēru labai korporatīvās pārvaldības praksei.

Vācija

Vācijā atsevišķi izšķiramas šādas specifiskas valsts KS korporatīvās pārvaldības vadlīnijas un principi:

- *Principles of Good Corporate Governance for Indirect or direct Holdings of the Federation (2009)*;
- Vadlīnijas vadības iecelšanai – *Berufungsrichtlinien (2009)*.

Arī Vācijas gadījumā valsts īpašumtiesību politika attiecībā uz administratīvo rajonu KS tiek ņemta par pamatu vadlīniju izstrādei.

6.5. Piemērotāko korporatīvās pārvaldības vadlīniju ieteicamā adaptācija

Katras valsts atšķirīgā ekonomiskā situācija, normatīvā bāze, u.c. būtiski faktori ir jāņem vērā, izstrādājot un pilnveidojot korporatīvās pārvaldības vadlīnijas, kas tiek piemērota valsts uzņēmumiem. Korporatīvās pārvaldības vadlīnijas nav uzskatāmas par standartizētiem ieteikumiem, kas konkrēti piemērojami visām valsts īpašumā esošajām KS, bet gan kā vadlīnijas, kas ir saistošas visām KS un ir jāievēro vai jāpaskaidro (*comply or explain*), ja tās netiek ievērotas.

Kā viens no instrumentiem, kas var tikt piemērots korporatīvās pārvaldības uzlabošanai ir starptautiski atzītu institūciju izstrādātās korporatīvās pārvaldības vadlīnijas, kurās sniegtie ieteikumi, apkopo citu valstu prakses un izstrādāti ar mērķi nodrošināt labu korporatīvo pārvaldību.

Tā kā starptautiski atzītākās un visplašāk pielietotās korporatīvās pārvaldības vadlīnijas ir ESAO izstrādātās vadlīnijas valsts uzņēmumu korporatīvajai pārvaldībai, kur apkopota labākā prakse un modernākā pieeja valsts KS pārvaldībai, šīs vadlīnijas būtu tiešā mērā piemērojamas, pilnveidojot Latvijas korporatīvās pārvaldības standartus. Ņemot vērā, ka Latvija ir ES dalībvalsts, būtu jāievēro arī šobrīd izveides stadijā esošie ieteikumi korporatīvās pārvaldības uzlabošanai, kas iekļauti EK *Green paper*, piemēram, KS valdes, padomes locekļu un vadītāju iecelšanas kārtības specifiskāka noteikšana.

No ārvalstu praksē izmantotajām korporatīvās pārvaldības vadlīnijām, kā arī BKPI izstrādātajiem ieteikumiem, kuru pamatā ir ESAO izstrādātās vadlīnijas, var tikt adaptēti atsevišķi ieteikumi, atkarībā no izvēlēta institucionālā Latvijas KS pārvaldības modeļa. Latvijas korporatīvās pārvaldības

pilnveidošanā no BKPI vadlīniju ieteikumiem var minēt, piemēram, ētikas kodeksa izstrādāšana un ieviešana KS, kā arī virkni padomes pienākumu tajās KS, kurās padomes tiks atjaunotas.

Korporatīvās pārvaldības principu, kas tiktu ieviesti Latvijā, pamatā būtu centrālās pārvaldības institūcijas izstrādātas un apstiprinātas metodoloģiskās vadlīnijas, kas ietvertu vismaz šādas tēmas:

- KS stratēģiskās vīzijas un stratēģijas noteikšana;
- meitas sabiedrību dibināšanas / reorganizācijas u.c. statūtos būtisku izmaiņu veikšana;
- mērķu noteikšana un izvērtēšana;
- valdes un padomes locekļu iecelšanas un skaita noteikšana;
- valdes un padomes locekļu atlīdzības noteikšana;
- valdes un padomes locekļu izvērtēšana;
- ziedojumu veikšana;
- informācijas atklātība;
- u.c. būtiski jautājumi.

Norādītās vadlīnijas būtu saistošas visām KS. Lai gan tām pamatā būtu ieteikumu raksturs, tomēr to neievērošana līdzīgi kā NASDAQ OMX Riga Korporatīvās pārvaldības principos būtu vai nu jāievēro vai jāpaskaidro, kāpēc tās netiek ievērotas (*comply or explain*).

Būtiski uzsvērt, ka jebkādu vadlīniju izstrādes pamatā būtu jābūt valsts kapitāla daļu pārvaldības kopējai koncepcija, no kuras izrietētu vadlīniju par norādītajām tēmām izstrāde un apstiprināšana.

Pielikumi

Pielikums Nr. 1 „Analīzē iekļauto Latvijas kapitālsabiedrību segmenti”

Dabiski monopoli un/vai pamatā komerciāls mērķis, peļņas gūšana un nekustamā īpašuma apsaimniekošana (<i>monopolies and private goods</i>)				
Valstiski svarīga infrastruktūra	Ļoti būtiski kapitālieguldījumi		Nav valstiski svarīgas infrastruktūras un ļoti būtisku kapitālieguldījumu	Nekustamā īpašuma apsaimniekošana
A1	A2.1 Valsts daļa < 100%	A2.2 Valsts daļa - 100%	A3	A4
• AS „Latvenergo” • VAS "Latvijas valsts meži" • VAS "Latvijas dzelzceļš" • VAS "Latvijas gaisa satiksme" • VAS "Starptautiskā lidosta "Rīga"" • VAS "Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs"	• AS „Rīgas siltums” • SIA "Lattelecom" • SIA "Latvijas Mobilais Telefons" • AS "Air Baltic Corporation"	• VAS "Latvijas Pasts" • AS "Latvijas autoceļu uzturētājs" • AS „Pasažieru vilciens"	• VAS "Latvijas Loto" • VSIA "Meliorprojekts" • SIA "Latvijas Nacionālais metroloģijas centrs" • VSIA „Vides projekti"	• VSIA "Namzinis" • VAS „Valsts nekustamie īpašumi" • VSIA "Šampētera nams" • VAS „Tiesu namu aģentūra" • VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"

Pamatā sabiedrisko pakalpojumu/preču sniegšana (*public goods*)

Pašfinansējums	Valsts piešķirts finansējums		
B1	B2.1 Ļoti būtiska daļa no ieņēmumiem (>60%)	B2.2. Būtiska daļa no ieņēmumiem (no 15% līdz 60%)	B2.3. Neliela daļa no ieņēmumiem (<15%)
• VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija" • VAS „Privatizācijas aģentūra” • VSIA „Latvijas Vēstnesis” • VAS "Latvijas Jūras administrācija"	• VAS "Latvijas Valsts ceļi"	• VSIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” • SIA "Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs" • VSIA "Autotransporta direkcija"	• VSIA „Latvijas Proves birojs” • SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs" • VAS "Elektronisko sakaru direkcija" • VSIA "Sertifikācijas un testēšanas centrs"

Pamatā pakalpojumu/preču ražošanā vai patērēšanā rodas ārējas ietekmes (*externalities*)

Valsts atbalsta sniegšana un fondu līdzekļu apgūšana	Kultūras iestādes	Veselības aprūpes iestādes	Izglītības iestādes	Nacionālās sporta bāzes
C1	C2	C3	C4	C5
• VSIA "Latvijas Garantiju aģentūra" • VSIA "Lauku attīstības fonds" • VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" • VSIA „Latvijas Vides investīciju fonds”	• VSIA "M.Čehova Rīgas krievu teātris" • VSIA "Daugavpils teātris" • VSIA "Valmieras drāmas teātris" • VSIA "Latvijas Nacionālais teātris " • VSIA "Dailes teātris" • VSIA "Latvijas Leļļu teātris" • VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija"" • VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris" • VSIA "KREMERATA	• VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca" • VSIA „Piejūras slimnīca” • VSIA “Rīgas Psihiatrijas un narkoloģijas centrs” • VSIA “Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca” • VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca" • VSIA “Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca “Ainaži”” • VSIA “Aknīstes psihoneiroloģiskā slimnīca” • VSIA „Slimnīca „Ģintermuiža” • VSIA ”Bērnu klīniskā universitātes slimnīca” • VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs	• VSIA "Rīgas Pārtikas ražotāju vidusskola" • VSIA „Bulduru dārzkopības vidusskola”	• VSIA "Bobsleja un kamaniņu trase "Sigulda"" • VSIA „Kultūras un sporta centrs „Daugavas stadions”” • SIA "Sporta centrs "Mežaparks" • SIA " Tenisa centrs "Lielupe" • VAS "Bīķernieku kompleksā sporta bāze"

	BALTICA" • VSIA "Latvijas Koncerti" • VSIA "Jaunais Rīgas teātris" • VSIA "Rīgas cirks" • VSIA "Latvijas Nacionālā opera" • VSIA „Liepājas simfoniskais orķestris”	„Vaivari”” • VSIA „Latgales novada rehabilitācijas centrs „Rāzna”” • VSIA „Straupes narkoloģiskā slimnīca”” • VSIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca" • VSIA "Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca" • VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklīnika”		

Pielikums Nr. 2 norādītās izmaiņas ir sniegtas saskaņā ar attiecīgo nozaru ministriju sniegtās informācijas.

Pielikums Nr. 2 „Analizē iekļauto Latvijas kapitālsabiedrību juridiskā forma un kapitāla daļu turētājs pēc ieteikumu valsts kapitālsabiedrību pārvaldes uzlabošanai ieviešanas atbilstoši nozaru ministriju redzējumam”

Kultūras ministrija					
Nr.p.k.	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbība	Valsts kapitāla daļa	Juridiskā forma	Kapitāla daļu turētājs
1	VSIA "M.Čehova Rīgas krievu teātris"	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija
2	VSIA "Daugavpils teātris"	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija
3	VSIA "Valmieras drāmas teātris"	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija
4	VSIA "Latvijas Nacionālais teātris "	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija
5	VSIA "Dailis teātris"	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija
6	VSIA "Latvijas Leļļu teātris"	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija
7	VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija""	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija
8	VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris"	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija
9	VSIA "KREMERATA BALTICA "	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija
10	VSIA "Latvijas Koncerti"	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija
11	VSIA "Jaunais Rīgas teātris"	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija
12	VSIA "Rīgas cirks"	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija
13	VSIA "Latvijas Nacionālā opera"	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija

14	VSIA „Liepājas simfoniskais orķestris”	Kultūras pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Kultūras ministrija
15	SIA „Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja”	Mākslinieciskā jaunrade	33,30%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
16	AS „Rīgas Kinostudija”	Kino ražošanas cikla infrastruktūras nodrošināšana	24,10%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
Izglītības un zinātnes ministrija					
Nr.p.k.	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbība	Valsts kapitāla daļa	Juridiskā forma	Kapitāla daļu turētājs
17	VSIA "Rīgas Pārtikas ražotāju vidusskola"	Izglītības pakalpojumi	100%	Iestāde	Izglītības un zinātnes ministrija
18	VSIA "Bobsleja un kamaniņu trase "Sigulda""	Sporta pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Izglītības un zinātnes ministrija
19	VSIA „Bulduru dārzkopības vidusskola”	Izglītības pakalpojumi	100%	Iestāde	Izglītības un zinātnes ministrija
20	VSIA „Kultūras un sporta centrs „Daugavas stadions””	Kultūras un sporta pakalpojumi	100%	Aģentūra	Izglītības un zinātnes ministrija
21	SIA "Sporta centrs "Mežaparks"	Sporta klubu darbība	99,99%	Aģentūra	Izglītības un zinātnes ministrija
22	SIA " Tenisa centrs "Lielupe"	Sporta klubu darbība	99,99%	Aģentūra	Izglītības un zinātnes ministrija
23	SIA „Latvijas Olimpiskā vienība”	Sporta klubu darbība	29%	Aģentūra	Izglītības un zinātnes ministrija
Satiksmes ministrija					
Nr.p.k.	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbība	Valsts kapitāla daļa	Juridiskā forma	Kapitāla daļu turētājs

24	VAS "Latvijas dzelzceļš"	Dzelzceļa infrastruktūras apsaimniekošana Latvijā	100%	Kapitālsabiedrība	Satiksmes ministrija
25	VSIA "Namzinis"	Namu apsaimniekošana	100%	Kapitālsabiedrība*	Centrālā pārvaldības institūcija
26	VSIA "Autotransporta direkcija"	Transporta pakalpojumi	100%	Aģentūra	Satiksmes ministrija
27	VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	Ceļu uzturēšanas darbi	100%	Apvienot ar AS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	Satiksmes ministrija
28	VAS "Latvijas Pasts"	Pasta pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
29	VAS "Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs"	Elektronisko komunikāciju pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Satiksmes ministrija
30	VAS "Latvijas Valsts ceļi"	Valsts autoceļu pārvaldīšana	100%	Apvienot ar AS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	Satiksmes ministrija
31	VAS "Latvijas gaisa satiksme"	Aeronavigācijas pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Satiksmes ministrija
32	VAS "Starptautiskā lidosta "Rīga""	Transporta pakalpojumi (gaisa satiksme)	100%	Kapitālsabiedrība	Satiksmes ministrija
33	VAS "Latvijas Jūras administrācija"	Jūrniecības politika	100%	Aģentūra	Satiksmes ministrija

34	VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	Uztur valsts transportlīdzekļu un transportlīdzekļu vadītāju reģistru, veic transportlīdzekļu tehniskās pārbaudes.	100%	Aģentūra	Satiksmes ministrija
35	AS „Pasažieru vilciens"	Transporta pakalpojumi (dzelzceļš)	100%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
36	AS "Air Baltic Corporation"	Transporta pakalpojumi (gaisa satiksme)	99,80%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
Finanšu ministrija					
Nr.p.k.	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbība	Valsts kapitāla daļa	Juridiskā forma	Kapitāla daļu turētājs
37	AS "Augstsprieguma tīkls"	Elektroenerģijas sadale	100%	Kapitālsabiedrība	Ekonomikas ministrija
38	VAS „Valsts nekustamie īpašumi"	Nekustamo īpašumu apsaimniekošana	100%	Kapitālsabiedrība*	Centrālā pārvaldības institūcija
39	VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka"	Finanšu pakalpojumi	100%	Daļa no attīstības bankas	Finanšu ministrija
40	VSIA „Latvijas Proves birojs"	Dārgmetālu pārbaude un veic valsts kontroli proves jomā	100%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
41	VAS "Latvijas Loto"	Azartspēles un derības	100%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
42	AS „Jelgavas siltumtīklu uzņēmums"	Siltumenerģijas	24%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija

piegāde

Veselības ministrija

Nr.p.k.	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbība	Valsts kapitāla daļa	Juridiskā forma	Kapitāla daļu turētājs
43	VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca"	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Rīgas pilsētas pašvaldība
44	VSIA „Piejūras slimnīca”	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Liepājas pilsētas pašvaldība
45	VSIA “Rīgas Psihiatrijas un narkoloģijas centrs”	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Rīgas pilsētas pašvaldība
46	VSIA “Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca”	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Daugavpils pilsētas pašvaldība
47	VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca"	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Valmieras pilsētas pašvaldība
48	VSIA “Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca “Ainaži””	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Ainažu novada pašvaldība
49	VSIA “Aknīstes psihoneiroloģiskā slimnīca”	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Aknīstes novada pašvaldība
50	VSIA „Slimnīca „Ģintermuiža”	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Jelgavas pilsētas pašvaldība
51	VSIA “Bērnu klīniskā universitātes slimnīca”	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Veselības ministrija

52	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs „Vaivari””	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Jūrmalas pilsētas pašvaldība
53	VSIA „Latgales novada rehabilitācijas centrs „Rāzna””	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Rēzeknes pilsētas pašvaldība
54	VSIA „Straupes narkoloģiskā slimnīca””	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Straupes novada pašvaldība
55	SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca”	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Veselības ministrija
56	VAS “Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca”	Veselības aprūpes pakalpojumi	100%	Kapitālsabiedrība	Veselības ministrija
Ekonomikas ministrija					
Nr.p.k.	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbība	Valsts kapitāla daļa	Juridiskā forma	Kapitāla daļu turētājs
57	AS „Latvenergo”	Elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošana un pārdošana	100%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
58	VAS „Privatizācijas aģentūra”	Valsts īpašuma privatizācijas	100%	Iestāde	Ekonomikas ministrija

		organizēšana			
59	SIA "Latvijas Nacionālais metroloģijas centrs"	Metroloģijas pakalpojumu sniegšana	100%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
60	SIA Latvijas Garantiju aģentūra"	Eksporta un kredītu garantiju izsniegšana	100%	Daļa no attīstības bankas	Noteikts MK pēc attīstības bankas izveides
61	SIA "Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs"	Standartizācijas, metroloģijas un akreditācijas pakalpojumi	100%	Iestāde	Ekonomikas ministrija
62	AS „Rīgas siltums”	Siltumenerģijas ražošana, pārvade un realizācija	48,99%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
63	AS "Latvijas Gāze"	Gāzveida kurināmā sadale pa cauruļvadiem	117 daļas	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija					
Nr.p.k.	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbība	Valsts kapitāla daļa	Juridiskā forma	Kapitāla daļu turētājs
64	VSIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”	Valsts bīstamo atkritumu infrastruktūras objektu apsaimniekošana	100%	Aģentūra	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
65	VSIA „Latvijas Vides investīciju fonds”	Videi draudzīgu projektu finansēšana	100%	Daļa no attīstības bankas	Finanšu ministrija

66	VSIA „Vides projekti”	Inženierdarbības un ar tām saistītās tehniskās konsultācijas	100%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
67	VAS "Elektroniskie sakari"	Elektronisko komunikāciju pakalpojumi	100%	Aģentūra	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
Iekšlietu ministrija					
Nr.p.k.	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbība	Valsts kapitāla daļa	Juridiskā forma	Kapitāla daļu turētājs
68	VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklīnika"	Vispārējā ārstu prakse	100%	Kapitālsabiedrība	Iekšlietu ministrija
Labklājības ministrija					
Nr.p.k.	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbība	Valsts kapitāla daļa	Juridiskā forma	Kapitāla daļu turētājs
69	VSIA "Šampētera nams"	Nekustamā īpašuma pārvaldīšana par atlīdzību vai uz līguma pamata	100%	Kapitālsabiedrība*	Centrālā pārvaldības institūcija
Tieslietu ministrija					
Nr.p.k.	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbība	Valsts kapitāla daļa	Juridiskā forma	Kapitāla daļu turētājs
70	VSIA „Latvijas Vēstnesis”	Laikrakstu izdošana	100%	Aģentūra	Tieslietu ministrija
71	VAS „Tiesu namu aģentūra”	Nekustamā īpašuma pārvaldīšana par atlīdzību vai uz līguma pamata	100%	Kapitālsabiedrība*	Centrālā pārvaldības institūcija
Zemkopības ministrija					

Nr.p.k.	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbība	Valsts kapitāla daļa	Juridiskā forma	Kapitāla daļu turētājs
72	VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"	Sava vai nomāta nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana	100%	Kapitālsabiedrība*	Centrālā pārvaldības institūcija
73	VAS "Lauku attīstības fonds"	Veicina Latvijas lauku līdzsvarotu un ilgtspējīgu attīstību	100%	Daļa no attīstības bankas	Finanšu ministrija
74	VSIA "Sertifikācijas un testēšanas centrs"	Tehniskā pārbaude un analīze	100%	Aģentūra	Zemkopības ministrija
75	VSIA "Meliorprojekts"	Inženierdarbības un ar tām saistītās tehniskās konsultācijas	100%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
76	VAS "Latvijas valsts meži"	Mežu apsaimniekošana	100%	Kapitālsabiedrība	Zemkopības ministrija
77	SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"	Konsultēšana komercdarbībā un vadībinībās	99%	Aģentūra	Zemkopības ministrija
78	SIA „Piensaimnieku laboratorija”	Piena testēšana	6%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
79	AS „Nagli”	Zivju audzēšana	8%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
80	AS „Latgales enerģētika”	Elektroenerģijas ražošana	2%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija

VAS „Privatizācijas aģentūra”

Nr.p.k.	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbība		Juridiskā forma	Kapitāla daļu turētājs
81	SIA "Lattelecom"	Telekomunikācijas	51%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
82	SIA "Latvijas Mobilais Telefons"	Telekomunikācijas	39,73%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
83	AS "Citadele banka"	Banku darbība	74,99%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija
84	AS "Parex banka"	Banku darbība	81,83%	Kapitālsabiedrība	Centrālā pārvaldības institūcija

* KS, kas apsaimnieko nekustamos īpašumus būtu ieteicams apvienot

Publiskās personas dalības kapitālsabiedrībā mērķa, nepieciešamības un statusa kritēriju izvērtējums

2012. gada 16. februāris

 ERNST & YOUNG
Quality In Everything We Do

**KRONBERGS
& ČUKSTE**
BALTIC LEGAL SOLUTIONS

b baltic
international
centre for
economic
policy
studies

Saturs

1. Pētījuma mērķis un uzdevumi	3
2. Kapitālsabiedrību raksturojums	4-5
3. Kapitālsabiedrību iedalījums segmentos	6-7
4. Ieviešamie labas pārvaldības principi	8-9
5. Kapitālsabiedrību pārvaldības modeļu alternatīvas	10-14
6. Pārvaldības modeļu izvērtējums	15
7. Turpmākā kapitālsabiedrību pārvaldība	16-20
8. Laika grafiks	21-22

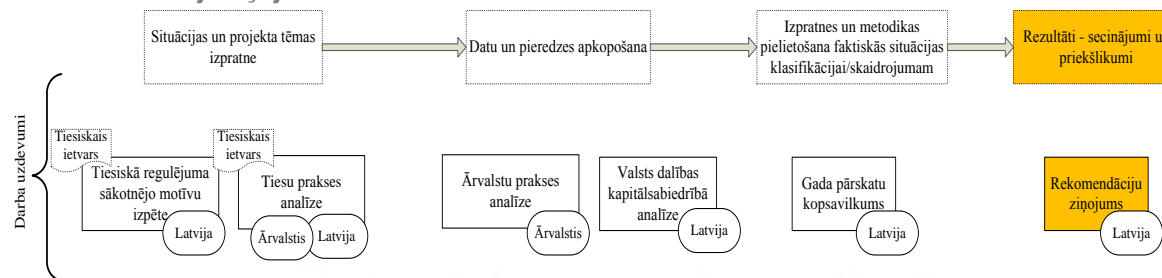
Mērķis un uzdevumi

► Pētījuma pamata mērķis ir sniegt ieteikumus valsts kapitāla daļu pārvaldības uzlabošanai:

- kapitālsabiedrību mērķu un sasniedzamo rezultātu definēšanas nepieciešamība;
- valsts dalības kapitālsabiedrībās un nozarēs, kurās pastāv konkurence, pamatojības izvērtēšana;
- korporatīvās pārvaldības principu piemērošana un caurskatāmības prasību pilnveidošana.

► Pētījuma sadaļas:

- tiesiski regulējumu sākotnējo motīvu izpēte;
- tiesu prakses analīze;
- ārvalstu prakses analīze;
- valsts dalības kapitālsabiedrībās analīze;
- gada pārskatu kopsavilkums;
- **rekomendāciju ziņojums.**

Kapitālsabiedrību raksturojums (I)

► Raksturojošie rādītāji:

- skaits (74 kapitālsabiedrības);
- apgrozījums (2 121 miljoni latu);
- peļņa (74 miljoni latu, neskaitot Parex un Citadele);
- kopējie aktīvi (8 091 miljoni latu);
- darbinieku skaits (53 975 darbinieku).

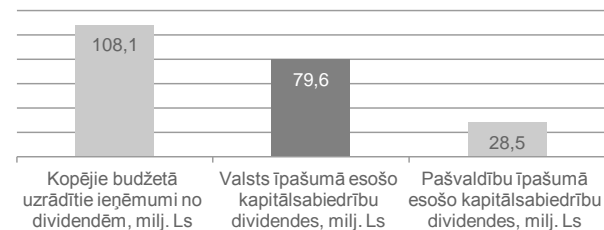
► Uzdevumi:

- valsts pārvaldes deleģēti uzdevumi;
- nozares politikas īstenošana;
- tautsaimniecības un citu nozaru attīstība;
- peļņas gūšana.

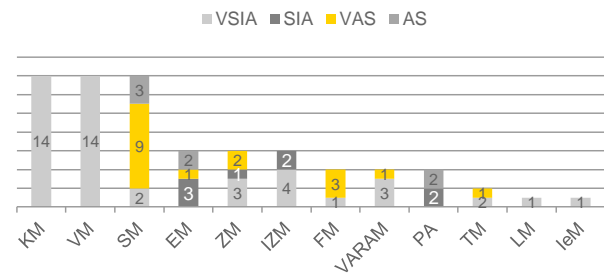
► Īpašuma struktūra:

- valsts kā vienīgais kapitāla daļu turētājs;
- valsts un pašvaldība kā kapitāla daļu turētāji;
- valsts un privātais akcionārs / dalībnieks.

ieņēmumi no dividendēm, 2010.gadā

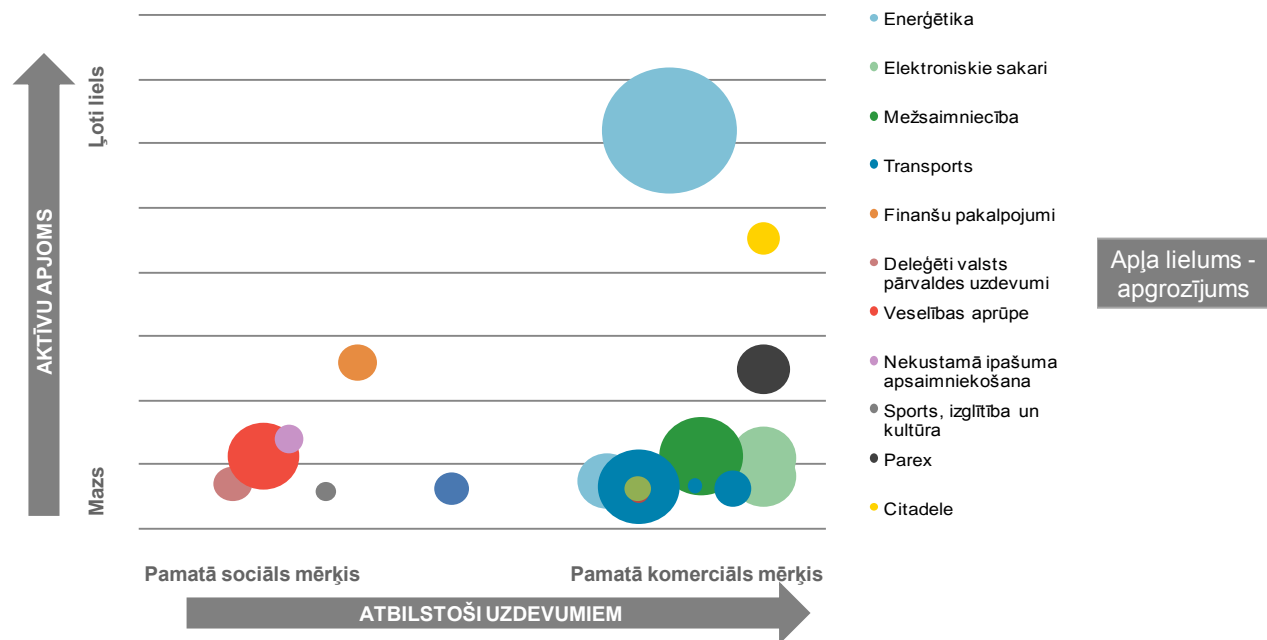

Kapitālsabiedrību kapitāla daļu turētāji

► Pētījumā analizētās kapitālsabiedrības būtiski atšķiras pēc to lieluma rādītājiem, atdeves, kā arī uzdevumiem un atsevišķos gadījumos arī pēc īpašuma struktūras.

Kapitālsabiedrību raksturojums (II)

► 5 lielākās valsts pilnīgā vai daļējā īpašumā esošās kapitālsabiedrības (LVM, Lattelecom, LMT, Latvenergo un LVRTC), 2010.gadā valsts budžetā ieskaitīja 74,6 miljonus latu jeb aptuveni 94% no valsts īpašumā esošo kapitālsabiedrību dividendēm

Kapitālsabiedrību iedalījums segmentos (I)

- ▶ Galvenais ekonomiskais pamatojums kapitālsabiedrības pastāvēšanai ir tirgus nepilnību novēršana.
- ▶ Novēršot tirgus nepilnības, valsts īpašumā esošas kapitālsabiedrības var uzlabot kopējo sabiedrības labklājību.
- ▶ Būtiskākās tirgus nepilnības, kas ņemtas vērā, veidojot kapitālsabiedrību segmentus, ir šādas:
 - monopoli jeb konkurences trūkums;
 - ārējās ietekmes jeb neparedzēti ražošanas vai patēriņa blakusefekti (*externalities*);
 - „sabiedriskās preces” (*public goods*).
- ▶ Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta 1.sadaļas punkti, kad publiska persona var veikt komercdarbību:
 - (1) ja tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā;
 - (2) nozarē, kurā pastāv dabiskais monopols;
 - (3) stratēģiski svarīgā nozarē;
 - (4) jaunā nozarē;
 - (5) nozarē, kuras infrastruktūras attīstībai nepieciešami lieli kapitālieguldījumi;
 - (6) nozarē, kurā atbilstoši sabiedrības interesēm nepieciešams nodrošināt augstāku kvalitātes standartu.

▶ Vismaz **reizi 3 gados jāpārvērtē visi kapitālsabiedrību sniegtie pakalpojumi** un tirgus nepilnības, ko tie risina, atkārtotas pārvērtēšanas detalizācijas pakāpes noteikšanā ņemot vērā būtiskas tirgus apstākļus izmaiņas

Kapitālsabiedrību iedalījums segmentos (II)

A segments

- ▶ pamatā darbojas ierobežotas konkurences apstākļos komerciāla mērķa vadītas

A1 – valstiski svarīga infrastruktūra

Latvenergo, LVM, LDz, LGS, RIX, LVRTC

A2 – ļoti būtiski kapitālieguldījumi

A2.1. (valsts daļa 100%)

Latvijas Pasts, LAU, PV

A2.2. (valsts daļa <100%)

Rīgas siltums, Lattelecom, LMT, Air Baltic

A3 – nav valstiski svarīga infrastruktūra vai ļoti būtiski kapitālieguldījumi

Latvijas Loto, Meliorprojekts, LNMC, Vides projekti

A4 – nekustamā īpašuma apsaimniekošana

VNĪ, ZMNĪ, TNA, Šampētera nams, Namzinis,

B segments

- ▶ pamatā sniedz "sabiedriskas preces" (*public goods*)

B1 – pašfinansējums

CSDD, Privatizācijas aģentūra, Latvijas Vēstnesis, LJA

B2

B2.1. – ļoti būtisks valsts finansējums

LVC

B2.2. – būtisks valsts finansējums

LVGMC, SAMC, ATD

B2.3. – neliels valsts finansējums

Latvijas Proves birojs, LLKIC, VASES, STC

C segments

- ▶ pamatā pakalpojumu sniegšanā vai patērēšanā rodas blakusefekti jeb ārējas ietekmes (*externalities*)

C1 – finanšu pakalpojumi, t.sk. garantiju izsniegšana

LGA, LAF, LHZB, LVIF

C2 – kultūras iestādes

Teātri, orķestri, kori, koncertu organizācija, cirks, opera

C3 – veselības aprūpes iestādes

PSKUS, RAKUS, BKUS u.c. slimnīcas, rehabilitācijas centrs

C4 – izglītības iestādes

RPRV, Bulduru dārzkopības vidusskola

C5 – sporta jomas iestādes

BKSB, KSC „Daugavas stadions”, SC „Mežaparks”, TC „Lielupe”, Bobsleja un kamanīņu trase „Sīgulda”

Ieviešamie labas pārvaldības principi (I)

Joma	Problēmjasutājums	Ieteikums
Mērķi	Lielai daļai KS nav noteikti konkrēti finanšu un / vai nefinanšu mērķi, līdz ar to nav iespējams pilnvērtīgi izvērtēt KS darbību.	Vienoti kritēriji mērķu noteikšanai un mērķu izvērtēšana.
Valsts dalība	Valsts ir kapitāla daļu īpašnieks lielā daļā kapitālsabiedrību, kurās ne visos gadījumos gūtais labums atmaksājas dividenžu veidā un / vai valsts īpašumā ir KS, kas ietekmē tirgus konkurenci.	Būtu jāpārskata un jāizvērtē valsts turpmākās līdzdalības nepieciešamība, ņemot vērā ietekmi uz sabiedrības labklājību, kā arī ietekmi uz valsts budžetu.
Pārraudzība	Akcionāru / dalībnieku sapulce kā vienīgā pārraudzības institūcija nav optimāla tām KS, kuras uzskatāmās par lielām un stratēģiski svarīgām, kā arī tām, kas darbojas vienas nozares ietvaros.	Nepieciešams atjaunot padomes lielākajās kapitālsabiedrībās, kā arī izvērtēt vienas padomes izveidi veselības aprūpes kapitālsabiedrībām un kultūras jomas kapitālsabiedrībām.
Juridiskā forma	Virkne kapitālsabiedrību neatbilst kapitālsabiedrības juridiskajam statusam pēc būtības.	Kapitālsabiedrības, kas neatbilst KS juridiskajam statusam būtu jāpārveido par valsts publiskām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm.
Dividendes	Nosakot dividendēs izmaksājamo tīrās peļņas daļu, ne vienmēr tiek ņemti vērā būtiski aspekti, kas ietekmē KS finanšu struktūru un nākotnes attīstības plānus.	Dividendes jānosaka katrai kapitālsabiedrībai vai kapitālsabiedrību grupai individuāli, ņemot vērā akcionāra apstiprinātu ilgtermiņa stratēģiju, nozares specifiku un kapitāla pietiekamību.
Meitas sabiedrības	Šobrīd vairāku kapitālsabiedrību meitas sabiedrības neatbilst mātes sabiedrības darbības būtībai.	VPIeL 88.panta 1.sadaļas u.c. uz mātes sabiedrībām attiecināmie kritēriji, ņemot vērā ES regulējumu, jāpiemēro arī KS meitas sabiedrībām.

Ieviešamie labas pārvaldības principi (II)

Joma	Problēmjasutājums	Ieteikums
Sniegtie pakalpojumi	Daļa kapitālsabiedrību sniegto pakalpojumi tiek sniegti tirgus konkurences apstākļos un /vai ir neskaidra sniegto pakalpojumu atbilstība VPleL 88.panta 1.sadalās punktiem.	Būtu jāizvērtē pakalpojumu, kurus atbilstošas kvalitātes līmenī var sniegt privātais sektors, nodošana privātā sektora rīcībā.
Vadība	Šobrīd nav izveidota / netiek piemērota vienota un uz konkurētspēju balstīta kapitālsabiedrību valdes, kā arī padomes atlīdzības politika.	Iecelšanas un atalgojuma noteikšanas vadlīniju izveide, kas attiecināma uz kapitālsabiedrību valdes un padomes locekļiem.
Efektivitāte	Zema operacionālā efektivitāte (<i>technical efficiency</i>) ir rādītājs, pēc kura noteikt arī tādu kapitālsabiedrību efektivitāti, kurām peļņas gūšana ne vienmēr ir vienīgais devums sabiedrībai.	Jānosaka sasniedzamo operacionālās efektivitātes mērāmu rādītāju kopums individuāli katrai kapitālsabiedrībai.
Finansēšana	Atsevišķām kapitālsabiedrībām netiek pilnvērtīgi ņemta vērā to sniegto pakalpojumu un izmaksu saistība ar piešķirto valsts finansējumu.	Valsts finansējumam jābūt saistītam ar faktiskajām izmaksām, kas rodas, realizējot valsts noteikto pakalpojumu apjomu.
Ziedojumi	Ne visos gadījumos ziedojumu piešķiršanas process ir pietiekami atklāts un caurskatāms.	Jāievieš vienotas ziedojumu piešķiršanas vadlīnijas.

- ▶ Labas pārvaldības principi būtu jāievieš neatkarīgi no izvēlētajā pārvaldības modeļa;
- ▶ Par pamatu korporatīvās pārvaldības principu ieviešanai būtu jāņem ESAO (OECD) izstrādātās vadlīnijas.

Kapitālsabiedrību pārvaldības alternatīvas (I)

Vadlīnijas korporatīvās pārvaldības uzlabošanai

Joma	Centralizēts	Daļēji centralizēts		Decentralizēts
Vadlīnijas	CI turējumā nonāk visas KS	CI turējumā – daļa KS, pārējās paliek nozaru ministriju turējumā	CI: vadlīniju izstrādātājs, KS paliek nozaru ministriju turējumā	Nozaru ministriju turējumā paliek visas attiecīgās KS
Stratēģija	CI izstrādā un apstiprina KS stratēģisko vīziju un stratēģiju noteikšanas vadlīnijas	CI izstrādā un apstiprina KS stratēģisko vīziju un stratēģiju noteikšanas vadlīnijas		Viena nozares ministrija izstrādā un apstiprina KS vīziju un stratēģiju noteikšanas vadlīnijas
Mērķu noteikšana	CI izstrādā un apstiprina mērķu noteikšanas vadlīnijas visām KS	CI izstrādā, apstiprina mērķu noteikšanas vadlīnijas visām KS		Viena nozares ministrija izstrādā, apstiprina mērķu noteikšanas vadlīnijas
Vadība un atalgojums	CI izstrādā un apstiprina valdes un padomes locekļu iecelšanas un skaita noteikšanas, atalgojuma noteikšanas, kā arī izvērtēšanas vadlīnijas	CI izstrādā un apstiprina valdes un padomes locekļu iecelšanas un skaita noteikšanas, atalgojuma noteikšanas, kā arī izvērtēšanas vadlīnijas		Viena nozares ministrija izstrādā un apstiprina valdes un padomes locekļu iecelšanas un skaita noteikšanas, atalgojuma noteikšanas, kā arī izvērtēšanas vadlīnijas
Ziedošana	CI izveido un apstiprina ziedošanas vadlīnijas	CI izveido un apstiprina ziedošanas vadlīnijas		Viena nozares ministrija izstrādā un apstiprina ziedošanas vadlīnijas

Kapitālsabiedrību pārvaldības alternatīvas (II)

Attīstība

Joma	Centralizēts	Daļēji centralizēts	Decentralizēts	
Attīstība	CI turējumā nonāk visas KS	CI turējumā – daļa KS, pārējās paliek nozaru ministriju turējumā	CI: vadlīniju izstrādātājs, KS paliek nozaru ministriju turējumā	Nozaru ministriju turējumā paliek visas attiecīgās KS
Stratēģijas noteikšana	A1: Kapitāla daļu turētājs rekomendē, MK apstiprina A2: Kapitāla daļu turētājs izvērtē un apstiprina	A1: Kapitāla daļu turētājs izvērtē, MK apstiprina A2: Kapitāla daļu turētājs izvērtē un apstiprina	A1: Kapitāla daļu turētājs izvērtē, MK apstiprina A2: Kapitāla daļu turētājs izvērtē un apstiprina	A1: Kapitāla daļu turētājs izvērtē, MK apstiprina A2: Kapitāla daļu turētājs izvērtē un apstiprina
Būtiskas izmaiņas statūtos	A1: Kapitāla daļu turētājs izvērtē, MK apstiprina A2: Kapitāla daļu turētājs izvērtē un apstiprina	A1: Kapitāla daļu turētājs izvērtē, MK apstiprina A2: Kapitāla daļu turētājs izvērtē un apstiprina	A1: Kapitāla daļu turētājs izvērtē, MK apstiprina A2: Kapitāla daļu turētājs izvērtē un apstiprina	A1: Kapitāla daļu turētājs izvērtē, MK apstiprina A2: Kapitāla daļu turētājs izvērtē un apstiprina
Dividendes	A1: Kapitāla daļu turētājs izvērtē, MK apstiprina A2: CI izvērtē, MK apstiprina	A1: CI izvērtē, MK apstiprina A2: CI izvērtē un apstiprina	A1: Kapitāla daļu turētājs izvērtē, MK apstiprina A2: CI izvērtē, MK apstiprina A3: Kapitāldaļu turētājs izvērtē un apstiprina	A1: Kapitāla daļu turētājs izvērtē, MK apstiprina A2: Kapitāla daļu turētājs izvērtē un apstiprina

Kapitālsabiedrību pārvaldības alternatīvas (III)

Mērķi

Joma	Centralizēts	Daļēji centralizēts	Decentralizēts	
Mērķi	CI turējumā nonāk visas KS	CI turējumā – daļa KS, pārējās paliek nozaru ministriju turējumā	CI: vadlīniju izstrādātājs, KS paliek nozaru ministriju turējumā	Nozaru ministriju turējumā paliek visas attiecīgās KS
Finanšu un nefinanšu mērķu noteikšana	Centrālā pārvaldības institūcija, ņemot vērā nozaru ministriju ieteikumus par nefinanšu mērķiem, nosaka visu kapitālsabiedrību finanšu un nefinanšu mērķus	A1: CI nosaka visu KS finanšu un nefinanšu mērķus A2: Kapitāla daļu turētājs nosaka turējumā esošo KS finanšu un nefinanšu mērķus A3: CI izvērtē un sniedz priekšlikumus par visu KS finanšu mērķiem, kapitāla daļu turētājs apstiprina finanšu un nefinanšu mērķus	Kapitāla daļu turētājs nosaka turējumā esošo KS finanšu un nefinanšu mērķus pēc CI izstrādātām vadlīnijām	Kapitāla daļu turētājs nosaka turējumā esošo KS finanšu un nefinanšu mērķus pēc vienas nozares ministrijas izstrādātām vadlīnijām
Finanšu un nefinanšu mērķu vērtēšana	Centrālā pārvaldības institūcija vērtē visu kapitālsabiedrību finanšu un nefinanšu mērķus	A1: CI vērtē visu KS finanšu un nefinanšu mērķus A2: Kapitāla daļu turētājs vērtē turējumā esošo KS finanšu un nefinanšu mērķus	Kapitāla daļu turētājs vērtē turējumā esošo KS finanšu un nefinanšu mērķus pēc CI izstrādātām vadlīnijām	Kapitāla daļu turētājs vērtē turējumā esošo KS finanšu un nefinanšu mērķus pēc vienas nozares ministrijas izstrādātām vadlīnijām

Kapitālsabiedrību pārvaldības alternatīvas (IV)

Vadība

Joma	Centralizēts	Daļēji centralizēts		Decentralizēts
Vadība	CI turējumā nonāk visas KS	CI turējumā – daļa KS, pārējās paliek nozaru ministriju turējumā	CI: vadlīniju izstrādātājs, KS paliek nozaru ministriju turējumā	Nozaru ministriju turējumā paliek visas attiecīgās KS
Datu bāze	CI izveido un uztur datu bāzi ar potenciālajiem KS valdes un padomes locekļiem	CI izveido un uztur datu bāzi ar potenciālajiem KS valdes un padomes locekļiem		Viena nozares ministrija izveido un uztur datu bāzi
Valdes locekļu iecelšana	A1: CI ieceļ visu KS valdes locekļus, bet ja tiek veidota padome, tad padome ieceļ A2: CI ieceļ visu KS valdes locekļus	A1: Kapitāla daļu turētājs ieceļ visu KS valdes locekļus, bet ja tiek veidota padome, tad padome ieceļ A2: Kapitāla daļu turētājs ieceļ visu KS valdes locekļus		A1: Kapitāla daļu turētājs ieceļ KS valdes locekļus, bet ja tiek veidota padome, tad padome ieceļ A2: Kapitāla daļu turētājs ieceļ KS valdes locekļus
Padomes locekļu iecelšana	CI ieceļ visu KS, kurās paredzēts veidot padomes, padomes locekļus	Kapitāla daļu turētājs ieceļ turējumā esošo KS, kurās paredzēts veidot padomes, padomes locekļus		Kapitāla daļu turētājs ieceļ turējumā esošo KS, kurās paredzēts veidot padomes, padomes locekļus
Valdes un padomes vērtēšana	CI vērtē visu KS valdes un padomes locekļus, bet ja tiek veidota padome, tad padome vērtē valdi	Kapitāla daļu turētājs vērtē turējumā esošo KS valdes un padomes locekļus, bet ja tiek veidota padome, tad padome vērtē valdi		Kapitāla daļu turētājs vērtē turējumā esošo KS valdes un padomes locekļus, bet ja tiek veidota padome, tad padome vērtē valdi

Kapitālsabiedrību pārvaldības alternatīvas (V)

Korporatīvā sociāla atbildība (KSA) un informācijas atklātība

Joma	Centralizēts	Daļēji centralizēts		Decentralizēts
KSA	CI turējumā nonāk visas KS	CI turējumā – daļa KS, pārējās paliek nozaru ministriju turējumā	CI: vadlīniju izstrādātājs, KS paliek nozaru ministriju turējumā	Nozaru ministriju turējumā paliek visas attiecīgās KS
Ziedojumi	CI izvērtē un apstiprina visu KS ziedojumus, taču virs noteiktas summas gala lēmumu pieņem MK	Kapitāla daļu turētājs izvērtē un apstiprina turējumā esošo KS ziedojumus, taču virs noteiktas summas gala lēmumu pieņem MK		Kapitāla daļu turētājs izvērtē un apstiprina turējumā esošo KS ziedojumus, taču virs noteiktas summas gala lēmumu pieņem MK
Informācijas atklātība	CI nosaka publicējamās informācijas minimālās prasības un uzrauga publicētās informācijas atbilstību noteiktajiem kritērijiem	CI nosaka publicējamās informācijas minimālās prasības un uzrauga publicētās informācijas atbilstību noteiktajiem kritērijiem		Viena nozares ministrija nosaka publicējamās informācijas minimālās prasības un uzrauga publicētās informācijas atbilstību noteiktajiem kritērijiem
Vienota pārskata veidošana	Centrālā pārvaldības institūcija veido vienotu pārskatu par visām kapitālsabiedrībām	Centrālā pārvaldības institūcija veido vienotu pārskatu par visām kapitālsabiedrībām		Viena nozares ministrija veido vienotu pārskatu par visām kapitālsabiedrībām

Pārvaldības modeļu izvērtējums

	Pozitīvie aspekti	Negatīvie aspekti
Decentralizēts	▶ Atsevišķo ministriju specifiskā kompetence un izpratne par KS darbību, ņemot vērā iepriekšējās zināšanas par kapitālsabiedrībām; ▶ Nefinanšu mērķu noteikšana, ņemot vērā sociālās intereses un izpratni par nozari.	▶ Netiek pietiekamā mērā sabalansēta finanšu un nefinanšu mērķu piemērošana, jo nozares ministrija ir gan kapitālsabiedrību īpašnieks, gan nozares politikas veidotājs; ▶ Nozares ministrija ne vienmēr var nodrošināt nepieciešamos resursus KS optimālai pārvaldībai.
Daļēji centralizēts I (CI – pamatā vadlīnijas)	▶ Pamats turpmākai KS nodošanai CI pārvaldībā; ▶ Vienotu vadlīniju, mērķu noteikšanas un rezultatīvo rādītāju analīzes ieviešana, vienotu pārvaldības principu piemērošana būtisku KS darbības aspektu pārraudzībā; ▶ Valstiski stratēģiski svarīga infrastruktūra paliek nozaru ministriju pārvaldībā.	▶ Iespējamo KS kapitāla daļu nodošana Centrālās pārvaldības institūcijas turējumā tiek īstenota daļēji.
Daļēji centralizēts II (CI – kapitāla daļu turētājs)	▶ Nozares ministriju uzdevuma (finanšu un nefinanšu mērķu noteikšana) sadalīšana; ▶ Vienotu mērķu, dividenžu u.c. būtisku aspektu noteikšanas principi piemērošana.	▶ Neapzinot pietiekamā mērā nepieciešamību centralizēti pārvaldīt kapitālsabiedrības, var tikt negatīvi ietekmēta to turpmākā attīstība.
Centralizēts	▶ Kapitālsabiedrību īpašnieka funkciju noteikšana vienas institūcijas kompetencē; ▶ Ekspertīzes veidošana vienas institūcijas ietvaros; ▶ Vienotu mērķu, dividenžu u.c. būtisku aspektu noteikšanas principi piemērošana.	▶ Dažādu nozaru kompetenču nepieciešamība; ▶ Pārāk liels uzsvars var tikt likts uz finanšu mērķu sasniegšanu.

Pārvaldības modelis

Komentāri

- Pirms centrālās pārvaldības institūcijas izveides, nepieciešama visu šī brīža KS juridiskās formas pārskatīšana;
- Nepieciešama valsts dalības izvērtēšana KS, kurās valsts ir mazākuma akcionārs un kuru mērķis ir peļņas gūšana;
- Kapitāla daļu pārvaldības likumam un pārvaldības modelim vienādi jāattiecas uz visām publiskajām personām;
- Tā kā normatīvā ietvara izveide ir laikietilpīga, metodoloģisko vadlīniju izveide būtu jāuzsāk Ekonomikas ministrijai;
- ESAO vadlīnijām būtu jābūt par pamatu korporatīvās pārvaldības uzlabošanai un pilnveidošanai;
- CI izveide jāiekļauj normatīvajā regulējuma grozījumos, lai tiktu noteikta normatīvā bāze, ko šai institūcijai ir jāievieš.

Turpmākā kapitālsabiedrību pārvaldība (I) (nozaru ministriju redzējums)

A segments	Nozares ministrija	Centrālās pārvaldības institūcijas	Juridiskā forma
A1 – valstiski svarīga infrastruktūra <i>Latvenergo, LVM, LDz, LGS, RIX, LVRTC</i>	→ <i>LVM, LDz, LGS, RIX, LVRTC</i>	<i>Latvenergo</i>	Kapitālsabiedrība
A2 – ļoti būtiski kapitālieguldījumi A2.1. (valsts daļa 100%) <i>Latvijas Pasts, LAU, PV</i> A2.2. (valsts daļa <100%) <i>Rīgas siltums, Lattelecom, LMT, Air Baltic</i>	→ LAU kopā ar LVC	<i>Rīgas siltums, Lattelecom, LMT, Air Baltic, Latvijas Pasts, PV</i>	Kapitālsabiedrība
A3 – nav valstiski svarīga infrastruktūra vai kapitālieguldījumi <i>Latvijas Loto, Meliorprojekts, LNMC, Vides projekti</i>	→ -	<i>Latvijas Loto, Meliorprojekts, LNMC, Vides projekti</i>	Kapitālsabiedrība
A4 – nekustamā īpašuma apsaimniekošana <i>VNĪ, ZMNĪ, TNA, Šampētera nams, Namzinis,</i>	→ -	<i>VNĪ, ZMNĪ, TNA, Šampētera nams, Namzinis,</i>	Kapitālsabiedrība (konsolidācija)

Komentāri

- Ja gaidāmas būtiskas strukturālās pārmaiņas, jāvērtē valsts turpmākā stratēģija, piemēram, Latvijas Pasta gadījumā;
- Centrālās pārvaldības institūcijas pārvaldībā nonāktu KS, kas netiek nodotas privatizācijai / atsavināšanai un kurās valsts ir mazākuma daļu īpašnieks.

Turpmākā kapitālsabiedrību pārvaldība (II) (nozaru ministriju redzējums)

B segments	Kapitāla daļu turētājs	Centrālās pārvaldības institūcija	Juridiskā forma
B1 – pašfinansējums <i>CSDD, Privatizācijas aģentūra, Latvijas Vēstnesis, LJA</i>	<i>CSDD, Privatizācijas aģentūra, Latvijas Vēstnesis, LJA</i>	-	Iestāde (aģentūra vai tiešās pārvaldes iestāde)
B2 B2.1. – ļoti būtisks valsts finansējums <i>LVC</i> B2.2. – būtisks valsts finansējums <i>LVĢMC, SAMC, ATD</i> B2.3. – neliels valsts finansējums <i>Latvijas Proves birojs, LLKIC, VASES, STC</i>	<i>LVC kopā ar LAU, LVĢMC, SAMC, ATD, Latvijas Proves birojs, LLKIC, VASES, STC</i>	-	Iestāde (aģentūra vai tiešās pārvaldes iestāde)

Komentāri

- Kapitālsabiedrības, kuru juridiskā forma neatbilst kapitālsabiedrības juridiskajam statusam pēc būtības būtu jāpārveido par valsts publiskajām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm;
- Ja vienas kapitālsabiedrības ietvaros tiek sniegti pakalpojumi, kas ir valsts pārvaldes deleģēti uzdevumi u.c. pakalpojumi, kas tiek sniegti brīvās konkurences apstākļos ar peļņas gūšanu kā pamatmērķi, tad šie pakalpojumi būtu jānodala;
- Nepieciešamas izvērtēt daļas vai visa KS kapitāla kotēšanu fondu biržā, ņemot vērā ieguvumus, nepieciešamību, akciju tirgošanas likviditāti, kā arī tirgu ietekmējošos finanšu un ekonomiskos apstākļus.

Turpmākā kapitālsabiedrību pārvaldība (III) (nozaru ministriju redzējums)

C segments	Kapitāla daļu turētājs	Centrālās pārvaldības institūcijas loma	Juridiskā forma
C1 – valsts atbalsta sniegšana <i>LGA, LAF, LHZB, LVIF</i>	Finanšu ministrija	-	Kapitālsabiedrība (attīstības banka)
C2 – kultūras iestādes <i>Teātri, orķestri, kori, koncertu organizācija, cirks, opera</i>	Kultūras ministrija	Metodoloģisko Vadlīniju piemērošana	Kapitālsabiedrības
C3 – veselības aprūpes iestādes <i>PSKUS, RAKUS, BKUS u.c. slimnīcas, rehabilitācijas centrs</i>	Veselības ministrija vai pašvaldība	Metodoloģisko Vadlīniju piemērošana	Kapitālsabiedrības
C4 – izglītības iestādes <i>RPRV, Bulduru dārzkopības vidusskola</i>	Attiecīgā nozares ministrija	-	Iestādes
C5 – sporta jomas iestādes <i>BKSB, KSC „Daugavas stadions”, SC „Mežaparks”, TC „Lielupe”, Bobsleja un kamaniņu trase „Sigulda”</i>	Attiecīgā nozares ministrija	Metodoloģisko Vadlīniju piemērošana	Kapitālsabiedrība vai aģentūra

Komentāri

- Būtiski ir īstenot attīstības bankas koncepciju, jo tādā veidā tiktu optimizētu resursi pēc būtības līdzīgu pakalpojumu sniegšanā;
- Valstij nepieciešams izveidot vienotu stratēģiju veselības aprūpes jomā.

Turpmākā kapitālsabiedrību pārvaldība (kopsavilkums)

Pakalpojumi un iespējamā kotēšana biržā

- ▶ Nodalot pakalpojumus, kas tiek sniegti tirgus konkurences apstākļos no tiem, kas tiek sniegti, nodrošinot valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, jāņem vērā finansējums, esošās saistības, kā arī Latvijas un Eiropas Savienības tiesību aktos noteiktās prasības.
- ▶ Nākotnē būtu jāvērtē iespējamā kapitālsabiedrību kotēšana fondu biržā, ņemot vērā ieguvumus (korporatīvās pārvaldības uzlabošana), nepieciešamību (papildu kapitāla piesaistīšana), akciju tirgošanas likviditātes nodrošināšanu, kā arī tirgus apstākļus.

Juridiskā forma

- ▶ Pārveidojot virkni šī brīža kapitālsabiedrību par valsts aģentūrām, būtiski veikt vairākās izmaiņas Publisko aģentūru likumā, lai netiktu ietekmēta pārveidoto kapitālsabiedrību darbība, tai skaitā:
 - augstāko līmeņu ekspertu atlīdzības konkurētspējas nodrošināšana;
 - elastība atskaišu iesniegšanā un tarifu noteikšanā tirgus apstākļu ietekmē, lai palielinātu sabiedrības labklājību;
 - investīcijām paredzēto finanšu līdzekļu pārvešana uz nākamajiem periodiem.

Ņemot vērā

- ▶ Tiek ieviests daļēji centralizēts kapitālsabiedrību pārvaldības modelis un tiek izveidota centrālā pārvaldības institūcija (CI), kas sākuma fāzē pamatā atbildīga par vadlīniju kapitālsabiedrību korporatīvās pārvaldības uzlabošanai izstrādi;
- ▶ CI turējumā / pārvaldībā nonāk kapitālsabiedrības, kas apsaimnieko valsts nekustamos īpašumus un kapitālsabiedrības, kas netiek šobrīd nodotas privatizācijai / atsavināšanai un kurās valsts ir mazākuma daļu īpašnieks.

- ▶ Tiek nodrošināta efektīvākā pārvaldība un tiek veidots pamats turpmākai valsts kapitāla pārvaldības centralizācijai, mazinot politisko ietekmi uz kapitālsabiedrību darbību.

- ▶ Labākā korporatīvās pārvaldības prakse, t.sk., izveidoto mērķu noteikšanas, vadības iecelšanas vadlīnijas var tikt piemērotas visām publiskajām personām, proti, valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām.

Laika grafiks un būtiskāko lēmumu ieviešana 2012.gadā

Būtiskākie jautājumi	Īstenotājs / apstiprinātājs	2012.gads											
		Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec		
Lēmuma par Centrālās pārvaldības institūcijas (CI) izveidi apstiprināšana	Ministru kabinets			◆									
Kapitālsabiedrību pārvaldības modeļa apstiprināšana	Ministru kabinets									◆			
CI izveidošanas un tā personāla iecelšanas uzsākšana	Ministru kabinets												
Jauna likuma par publisku personu kapitāla daļu pārvaldību izveides uzsākšana	Tieslietu ministrija sadarbībā ar MK												
Kapitālsabiedrību sniegto pakalpojumu VPIeL 88.panta 1.sadaļas punktiem izvērtēšana	Ministru kabinets									◆			
Iespējamo kapitālsabiedrību / kapitālsabiedrību sniegto pakalpojumu atsavināšana / nodošana privātajam sekt.	Ministru kabinets												◆
Kapitālsabiedrību juridiskās formas pārskatīšana un ieteikumu izstrādāšana	Ministru kabinets												◆
Uz kapitālsabiedrībām / aģentūrām attiecināmo normatīvo aktu izskatīšana un izmaiņu ieteikumi	Tieslietu ministrija sadarbībā ar MK									◆			
Normatīvo aktu ieteikto izmaiņu izskatīšana un apstiprināšana	Ministru kabinets												◆
Gada pārskata par kapitālsabiedrībām izveide un publicēšana	Ekonomikas ministrija									◆			
Metodoloģisko vadlīniju izstrādes uzsākšana	Ekonomikas ministrija												

Laika grafiks un būtiskāko lēmumu ieviešana 2013.gadā

Būtiskākie jautājumi	Īstenotājs / apstiprinātājs	2013.gads											
		Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Jauna likuma par publisku personu kapitāla daļu pārvaldību izveide	Tieslietu ministrija sadarbībā ar MK		◆										
CI izveidošanas, personāla iecelšanas turpināšana un apstiprināšana	Ministru kabinets		◆										
Potenciālo valdes un padomes locekļu datu bāzes izveide	Centrālā pārvald. institūcija							◆					
Metodoloģisko vadlīniju izstrādes turpināšana un apstiprināšana	EM un Centrālā pārvald. institūcija				◆								
KS juridiskās formas izmaiņu apstiprināšana	Ministru kabinets			◆									
CI metodoloģisko vadlīniju piemērošanas izvērtēšana	Ministru kabinets									◆			
Kapitālsabiedrību nodošanas CI izvērtēšana	Ministru kabinets											◆	
Kapitālsabiedrību kapitāla daļu turētāja apstiprināšana	Ministru kabinets												◆
Gada pārskata izveide un publicēšana	Centrālā pārvald. institūcija									◆			

► Ieviešot laika grafikā norādītos jautājumus, būtiski ievērot to secīgu īstenošanu.

Paldies par uzmanību!